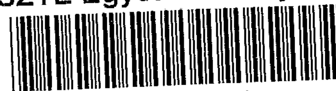
X 140939

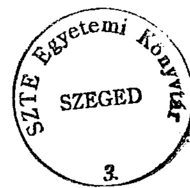
Fekete Ferenc

A VITÉZI REND TÖRTÉNETE

HK HERMANOS KIADÓ

2011

A kötet szövegét írta:
Fekete Ferenc

A kötetben szereplő tárgyakat fotózta:
Horváth László
Dabasi András
Demeter Márton
Hajdu Béla
Hajdu Tamás
Szikits Péter

A kötetben szereplő további fotókat készítette:
Csizmadia József
Matucza-Riba Edina
Tassányi József

A helyszínrajzokat készítette:
Fekete Ferenc

A térképeket készítette:
Dobó Csaba – Fekete Ferenc

Borítóterv:
Fekete Ferenc – Fekete Róbert

Minden jog fenntartva.
A könyvet, vagy bármely részét a szerző és a kiadó engedélye nélkül bármilyen formában vagy eszközzel másolni, tárolni vagy közölni tilos!

© Fekete Ferenc 2011
© HK Hermanos Kiadó 2011

Felelős kiadó:
Fekete Róbert

ISBN 978-963-88959-3-6

Nyomdai előkészítés:
PixelGraf Bt., Kecskemét

Készült a Mesterprint Nyomdában

X 140939

Tartalom

Előszó 7

A Vitézi Rend alapításának előzményei 10

A Vitézi Rend első kilenc éve (1920. augusztus 10. – 1929. június 16.) 16

A Vitézi Rend második kilenc éve, az utolsónak beharangozott ünnepélyes központi avatás után (1929. június 17. – 1938. május 22.) 82

A Vitézi Rend az utolsó ünnepélyes központi avatás után (1938. május 23. – 1944. október 16.) 120

A Vitézi Rend Szálasi hatalomra jutása után (1944. október 16. – 1945. május 8.) 150

A Vitézi Rend a szovjetek által megszállt Magyarországon (1944. december 22. – 1948. december 10.) 154

A Vitézi Rend szervezete (1920. szeptember 25. – 1944. október 16.) 160

Vitézek a politikai és katonai felső vezetésben (1921. május 22. – 1945. november 15.) 180

Felhasznált irodalom 182

X

Előszó

Vitézi Rend. Ki ne hallott volna róla? Vitéz nagybányai Horthy Miklós ünnepélyes külsőségek között egy díszes karddal vitézzé avatta az első világháborús hősöket, akiknek egy része emellett még földet is kapott...

E könyv a Horthy-korszak különleges intézményéről, a Vitézi Rendről, illetve annak történetéről szól, melyet a magyar kormány hozott létre, a kormányzó kezdeményezésére. Tagjai a világháborúkban magas hadikitüntetést kiérdemelt katonák és azok utódai (várományosai) voltak. A szervezet létrehozását elsősorban az első világháborúból hazatérő földművelő katonatömegek földhöz juttatása tette szükségessé. A kormány egy olyan államhoz hű intézményt hozott létre, amely tagjai boldogulását – a lehetőségekhez mérten – vitézi telekkel, házzal, munkahellyel és egyéb szociális támogatásokkal segítette. A Vitézi Rend hierarchikusan felépített, tagjaitól szinte katonás engedelmességet követelő szervezet volt, amely szorosan összefonódott az állammal. A rendet az Országos Vitézi Szék irányította, melynek vezetője a vitézek főkapitánya, vitéz nagybányai Horthy Miklós volt.

Munkám alapját a Horthy-korszakban a Vitézi Rendről megjelent könyvek és kiadványok, a Vitézek és Gazdák Lapja (Vitézek Lapja), a Magyar Országos Levéltár tulajdonában lévő dokumentumok, az országgyűlési naplók és a korabeli újságok képezték, de felhasználtam több 1990 után íródott kiváló szakcikk információit is, kiegészítve többtucat forrásmunkában fellelt egyéb adatokkal, illetve korabeli archív filmekből és más anyagokból nyert információkkal.

Az egyszerűség kedvéért a könyv teljes egészében a „vitéz" jelző 1938-ban bevezetett írásmódja került alkalmazásra, azaz a vitéz jelző megelőzi az esetleges nemesi előnevet.* A nevek az előnevekkel, rangokkal, címekkel együtt szerepelnek a kötetben.

A Vitézi Rend történetéről, 70 éve (1941) jelent meg utoljára könyv, illetve 90 éve (1921) volt az első vitézi avatás, így ezt a kötetet a rend „kettős jubileumán" egy kicsit hiánypótlónak is szánom. Reményeim szerint ez a könyv érdekes olvasmány lesz azok számára, akik érdeklődnek a Vitézi Rend és a korszak történelme iránt.

a szerző

* A kötetben szereplő személyekről a kiadói honlapon (www.hkhermanos.hu) lehet megtekinteni az adattárat, amely folyamatosan kiegészítésre kerül

Köszönet

EZÚTON FEJEZEM KI KÖSZÖNETEMET AZOKNAK, AKIK GYŰJTEMÉNYÜK TÁRGYAIVAL SEGÍTETTÉK MUNKÁMAT A KÖNYV LÉTREHOZÁSÁBAN:

Berekméri Edmond
Demeter Márton
Domnánics Milán
Fekete Róbert
Hajdu Béla
Horváth András
Horváth László
Kenessey Ferenc
Kovács Ferenc
Kónya Magdolna
Lakos Zoltán
Oszlányi Ilona Mária
Oszlányi-Salacz Iván
Dr. Sarkadi István
Sipos András
Szebedy Gyöngyi
Tassányi József
Thurzó Frigyes
Dr. Virágh Ajtony

KÜLÖN KÖSZÖNETET MONDOK:

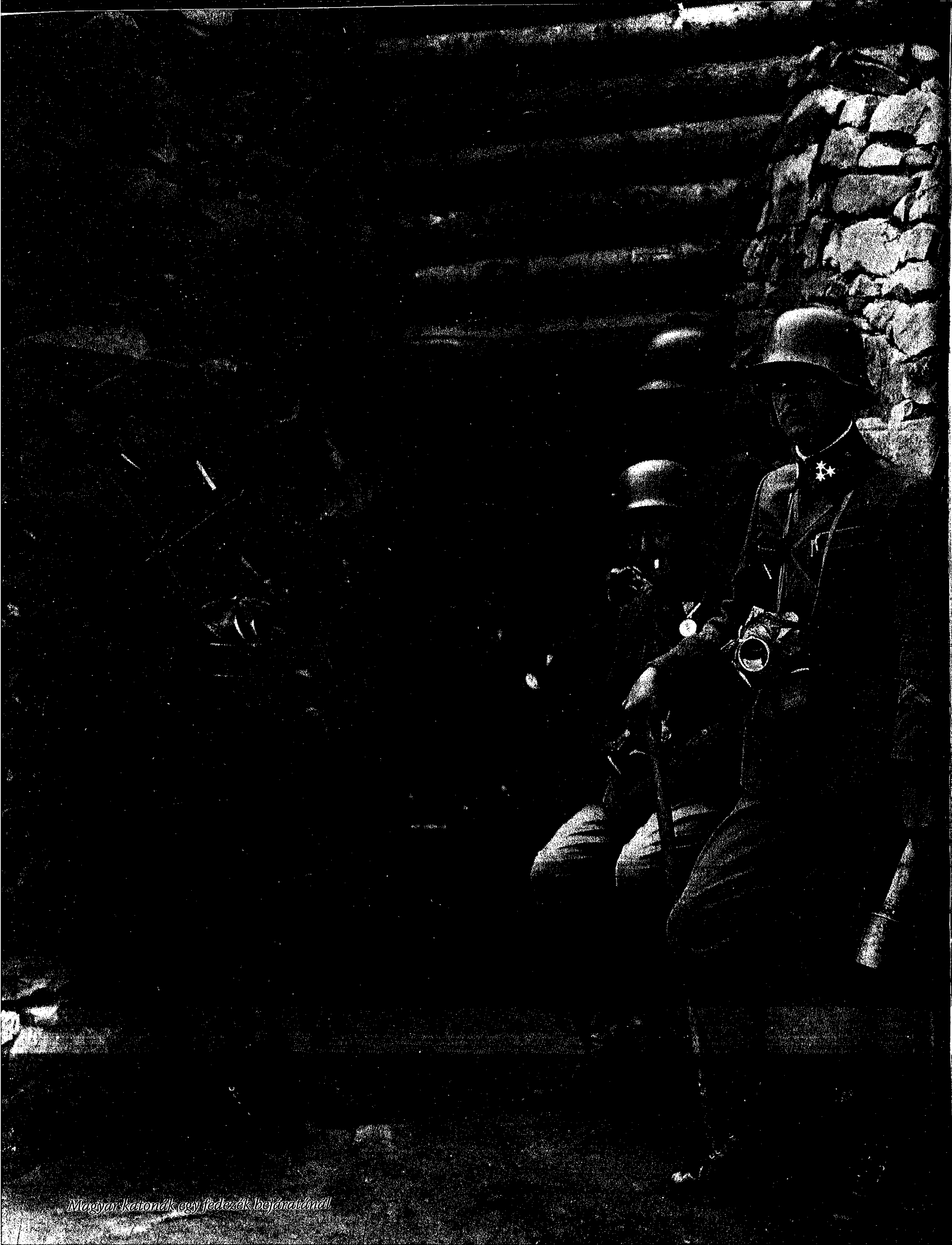
Dr. Kovács Vilmos ezredes úrnak, a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum parancsnokának, amiért az általa vezetett intézmény gyűjteményeiben fellelhető műtárgyak és archív fotók publikálását engedélyezte.

Dr. Csorba László úrnak, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatójának, amiért az általa vezetett intézmény gyűjteményeiben fellelhető műtárgyak közlését engedélyezte.

Horváth Lászlónak, dr. Virágh Ajtonynak és Kovács Ferencnek a nélkülözhetetlen szakmai segítségért, amelyet a könyv elkészítéséhez nyújtottak.

Fülöp János barátom emlékére

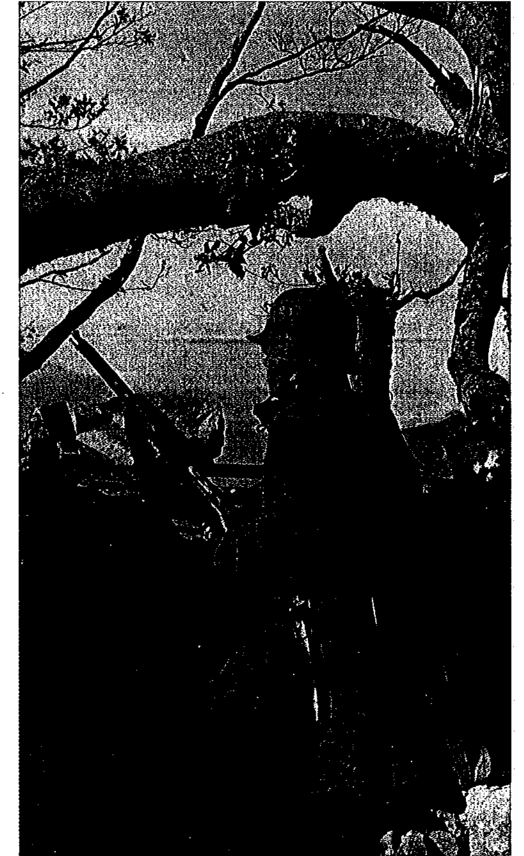

SZTE Egyetemi Könyvtár SZEGED

Magyar katonák egy fedezék bejáratánál

ꕤ A Vitézi Rend alapításának előzményei

Az elmúlt ezer év magyar történelmében komoly hagyományai voltak a háborúban részt vett és kitűnt harcosok földdel történő megjutalmazásának. Ennek jegyében merült fel az első világháborúban hősiesen helytállt katonák földhöz juttatásának gondolata már akkor, amikor még javában tartott az első nagy világégés. Az elképzelés Czettler Jenő tollából vettetett papírra 1916. áprilisában: *„Amit a magyar paraszt Galícia mezőin, de különösen a Kárpátokban végzett és most az Isonzó partjain teljesít, évszázadok történeti alakulásainak ad irányt és lelket. Érezzük az áldozat súlyát, aggódunk és reszketünk a magyar faj vérének csurgásáért. Reszketünk attól a naptól amikor majd visszajönnek a lövészárokból és minden kicsiny község számon veszi, mennyit is áldozott vérben a hazáért."* Czettler Jenő egy országos rokkanttelepítési alap felállítását javasolta, amely 2 000 000 hold földet osztott volna szét az első világháború hősei, illetve rokkantjai között.[1] Azt a cikket is ő írta röviddel ezután, amelyben felvetette az első világháborúban megrokkant katonák telepítésének kérdését. Ugyanazon év tavaszán Prohászka Ottokár püspök a Magyar Gazdaszövetség közgyűlésén emelte fel szavát a fronton küzdő magyar katonák érdekében: *„Amiről itt szó van az egy szent elementáris szükségesség. A mi hőseink akik Limanovánál és Doberdónál harcoltak, nem mehetnék szét verklivel az országban falábon, mint Solferino után mentek katonáink. Ezek az emberek nem középkori értelemben harcolnak a királyért, zászlóért, zsoldért. Ezek harcolnak a királyért, de harcolnak önmagukért, harcolnak azért ami az övék és ha kiderül hogy nem volt miért harcolniok, ez végzetes következményekkel járhat rájuk nézve."*

Őrt álló katona

A székesfehérvári püspök egy föld örökbérletrendszer felállítását ajánlotta. Az állam által bérbe vett földekből 15–35 holdas birtokokat javasolt alapítani, amiket a háborúban érdemeket szerzett katonák, illetve hadiözvegyek és hadiárvák kaptak volna meg, az örökbérlet pedig az elsőszülött fiúra szállt volna. Eöttevényi Nagy Olivér, a kiváló magyar harcosok földhöz juttatása mellett, a „végekre" való telepítésüket javasolta.[2] Hegedűs Lóránt indítványa alapján az állam által megváltott községi, városi, egyházi és hitbizományi birtokokra kellett volna letelepíteni a háborúból megtérő hős katonákat, míg Prohászka Ottokár a 10 000 holdat meghaladó kötött birtokok szántóföldi részének felhasználásával kívánta megoldani a

1 Képviselőházi napló. Az országgyűlés képviselőházának 111. ülése 1936. március 20-án, pénteken, 417. o.

2 Vitéz nemes Szécsy Imre, vitéz Oszlányi Kornél, vitéz Oszlányi József, dr. vitéz Farkas Jenő (szerk.): A tízéves Vitézi Rend 1921–1931. Országos Vitézi Szék szerkesztőbizottsága, Budapest, 1931, 58–59. o. (a továbbiakban: A tízéves Vitézi Rend 1921–1931); Képviselőházi napló. Az országgyűlés képviselőházának 111. ülése 1936. március 20-án, pénteken, 417. o.

Bukovina, 1917. július 29.: Szebedy Ádám fokossal a kezében a bunkerük előtt. Az első világháborúban kiérdemelt I. osztályú Ezüst Vitézségi Érme alapján avatták vitézzé

Magyar katonák egy lövészárok mélyén

hadirokkantak és hadiárvák földbérletét. E kérdés orvoslásának jegyében került felállításra 1917-ben a haditelek és hadihaszonbérlet intézménye.[3]

Az első világháború befejeződése után a hazatérő földművelő katonatömegek földhöz juttatása alapvető kérdéssé vált, de ezt sem gróf Károlyi Mihály kormánya, sem a Tanácsköztársaság nem orvosolta rövid regnálása alatt, így ennek megoldása az azt követő kormány(ok)ra hárult.

A későbbiek során Vitézi Rendnek elnevezett szervezet megalkotásának gondolata 1919-ben merült fel Szegeden. Horthy Miklós altengernagy, mint a szegedi kormány hadügyminisztere vetette fel „...hogy a nemzet a háborút vitézül végigküzdött katonák iránt méltóképpen lerója háláját."[4]

Olyan vitézi tettek vártak megjutalmazásra, mint Hefty Frigyesé, Antal Jánosé, dr. Csík Lászlóé és sok ezer társuké, akiket a Vitézi Rend fel is vett soraiba:

„Hefty Frigyes még legvakmerőbb társai közül is kiemelkedett veszélyt nem ismerő tüneményes vitézségével és szenvedélyévé vált harckészségével. Eleme volt a harc és a levegő. Azon kivételesek közé tartozik, akik háromízben is kiérdemelték a legértékesebb katonai kitüntetést: az arany vitézségi érmet. Elsőízben a harmadik légi győzelem után ékesítették a személyes bátorság legszebb látható jelvényével. Második arany vitézségi érme háromszáz eredményekben gazdag ellenségfölötti felderítőrepülés méltó jutalma volt. Harmadik aranyérmét 1918. augusztus havában nyerte el. Ekkor tizenkét olasz géppel vette fel a küzdelmet a Piave felett. Rövid 20 perc alatt három ellenséges gépet lőtt már le, amikor hirtelen egy tizenegy egységből álló amerikai repülőraj avatkozott a harcba. Az ellenséges gépek minden oldalról rátörtek és felgyújtották gépét. Hefty pilóta egy vakmerő ugrással kint volt égő gépéből és ejtőernyővel ereszkedett le. Zuhanása közben egy angol gép rája tüzelt és megsebesítette. A csodás bátorságu pilóta megmenekült és megérte azt a kivételes dicsőséget, hogy harmadízben is mellére tűzték az arany vitézségi érmet."[5]

Az oroszok alagutakat ástak a Monarchia csapatainak állásai alá, hogy azokat felrobbantva, átjárót nyissanak támadásukhoz.

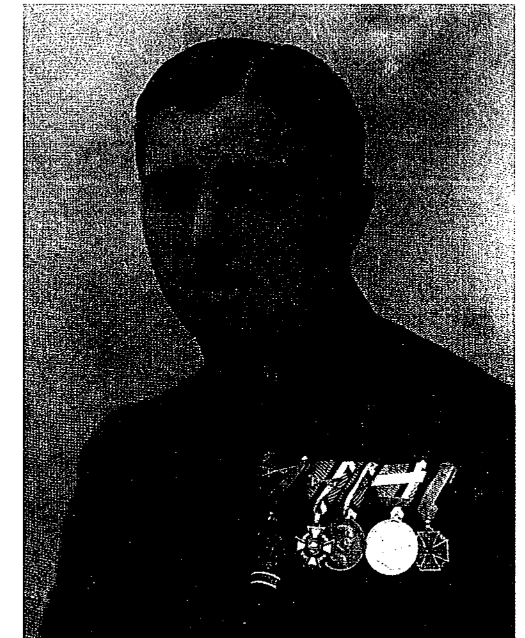
3 Balkányi Béla: A politika mögül. Gazdag Magyarország. A magyar földbirtok. In: Nyugat, 1917/2. szám; Képviselőházi napló. Az országgyűlés képviselőházának 111. ülése 1936. március 20-án, pénteken, 417. o.

4 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 59. o.

5 A magyar nemzet aranykönyve 1914–1918. A magyar nemzet aranykönyve szerkesztőbizottsága, Budapest, 1921, 242. o.

Ezt észrevéve *„1916 május 23-án a 23. cs. és kir. gyalogezred parancsnoka két századot rendelt Antal János hadnagy parancsnoksága alá, azzal a feladattal, hogy e két századdal a vele szembeálló orosz állásokat foglalja el s az állást rombolja szét. Hajnali négy órakor vezette rohamra a két századot Antal János hadnagy. Mint a zúgó fergeteg úgy rontott a csapat a meglepett oroszra. Három előretolt álláson hatolt keresztül, míg a fő védővonalig ért. A drótakadályoknál irtózatos küzdelemre került sor, de elszánt és bátor sereg előtt nincs akadály: puskatussal, drótvágó ollóval szétverték, vagdalták a szeges drótot, kézigránáttal szórták tele az ellenséges árkot, aztán be a fedezékbe és a többit elvégezte a szurony. Az orosz csapat rettentő veszteséggel menekült hátrafelé, a két bátor század pedig beásta magát s három órán keresztül az ellentámadások egész sorozatát verte vissza megingathatatlanul. Az orosz minden erejét latba vetette, veszteséget nem tekintett, ágyúknak és gépfegyvereknek egész légióját irányította a maroknyi seregre – mind hiába! A két század sikeres betörése után az ezred utászai szintén előretörtek az orosz állásba. Megtalálták az állásaink alá fúrt aknák bejáratait, az aknákat leszerelték s harmadfélórai emberfeletti munka után az orosz állásokat saját robbantó anyagjukkal felrobbantották. Reggel 7 óra 30 perckor a kis csapat, miután feladatát tökéletesen megoldotta, visszatért régi állásaiba."* Antal János hadnagy ezért a haditettéért kiérdemelte a Vaskorona Rend III. osztályát a hadidíszítménnyel.[6]

„Dr. Csík László saját csapatteste vereségén érzett igaz magyar lelkének elkeseredettsége elszánt haditettre ragadta, melynek eredménye fölér egy győztes csata sikerével. Csapata, a 69-ik közös-gyalogezred, Novoradomsk előtt állott harcban az ellenséggel. Az ezred balszárnyán harcoló IV-ik zászlóaljat az oroszok elkeseredett kézitusában széjjelverték s benyomultak Krepa faluba, amely már a 69-esek vonalának hátába esett. Dr. Csík László zászlós, a védelmi állás jobb szárnyán küzdő II-ik zászlóalj géppuskás parancsnoka, ezidőtájt éppen a falu közelében tartózkodott, hol fegyvereit javítgatta. Itt értesült arról, hogy az oroszok betörtek a faluba, elfogták az ezred-segélyhelyet és már az ezred trainjét veszélyeztetik. Erre a hírre két géppuskáját – ezredparancsnokának egyenes tilalma ellenére – az utvonal két oldalára állította fel s az uton a

Vén Zoltán, aki „háromszorosan is kiérdemelte" a Vitézi Rendbe való felvételét. A Vaskorona Rend III. osztálya hadidíszítménnyel és kardokkal, az Arany Vitézségi Érem, illetve a kétszer kiérdemelt I. osztályú Ezüst Vitézségi Érem külön-külön is elegendő lett volna a vitézzé avatásához

„101-esek" a Kárpátok bércein

6 Pekár Gyula (szerk.): Vitézek évkönyve 1928. Vitézek évkönyve szerkesztőbizottsága, Budapest, 1928, 161–162. o.

Légvédelmi feladatokra használt géppuska

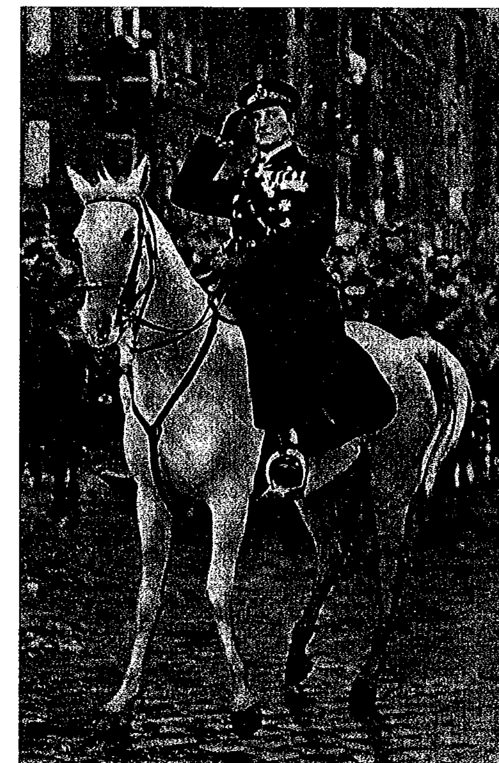
koromsötétben zajongva menetelő orosz zászlóaljat 6-8 lépésnyi távolságról pusztító gépfegyvertűz alá fogta, miközben harsány hangon egy nemlétező zászlóaljat vezényelt támadásra. Az oroszok a váratlan támadásra hanyatt-homlok menekültek ki a faluból s csak másnap reggel küldték előre járőreiket. Dr. Csík zászlós erélyes fellépése, rettenthetetlen bátorsággal véghezvitt hőstette időt adott ezredének, sőt hadosztályának arra, hogy rendezett erőkkel uj állásban vegyék fel a további küzdelmeket az ellenséggel. Ezen hőstettet követő napok egyikén 1914. december 5-én sebesülten fogságba jutott, honnan 1917. év végén tért haza. Dr. Csík zászlós fegyvertényét megelőzőleg a Krepa faluban elemi erővel dühöngő harcokban kiváló hősiességgel küzdött a túlnyomó orosz erők ellen." Haditettét Arany Vitézségi Éremmel jutalmazták.[7]

1919. november 16-án nagybányai Horthy Miklós a Nemzeti Hadsereg csapatai élén bevonult Budapestre,[8] majd negyedévvel később 1920. március 1-jén a magyar nemzetgyűlés megválasztotta Magyarország kormányzójává.[9] Horthy Miklós kormányzóvá választása után azonnal előtérbe került egy olyan szervezet létrehozásának terve, mely a hős katonák földhöz juttatását tudja biztosítani. Emellett az államnak nagy szüksége volt egy jelentős tömegbázisú, az ország vezetése iránt lojális szervezetre, mely nemzeti érzelmű, illetve egy esetleges belső vagy külső ellenség ellen hathatós támogatást nyújt a mindenkori magyar kormánynak és megakadályozza hogy egy bolsevista forradalom újra bekövetkezzék. Még létre sem jött az első világháborús katonahősöket tömörítő szervezet, amikor 1920. április 13-án – a román megszállás alól épp hogy csak felszabadult – Karcag városa[10] már 100 katasztrális hold földfelajánlást tett a kormányzónak, hogy majdan megjutalmazhassa azokat a volt hadfiakat, akik hőstetteket vittek véghez az első világháborúban. Ezzel egy időben, báró Pap Géza, a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége ügyvezető

7 A magyar nemzet aranykönyve 1914–1918. A magyar nemzet aranykönyve szerkesztőbizottsága, Budapest, 1921, 31–32. o.
8 Egy katonatiszt naplója, 1919–1921. In: História Plusz XV. évfolyam/11. szám, 10. o.
9 Sipos Péter (főszerk.): Magyarország a második világháborúban lexikon A–Zs. Petit Real Könyvkiadó, Budapest, 1997, 179. o.
10 B. Kalavszky Györgyi–Illésfalvi Péter: Horthy Miklós élete képekben. Puedlo Kiadó, Pécs, 2000, 62. o.

igazgatója tárgyalásokat folytatott nagybányai Horthy Jenő nemzetgyűlési képviselővel, a kormányzó testvérével. A tárgyalások eredményeképpen 1920. április 23-án elkészítette tervezetét, amelyet még abban a hónapban, április 28-án elküldött a kormányzónak. Ez a tanulmány képezte a földet adományozó (vitézi) szervezet tervének alapját.[11]

1920. június 4-én történelmének egyik legsúlyosabb csapása érte Magyarországot, megszületett a trianoni „békeszerződés".[12] Még ugyanabban a hónapban, 1920. június 21-én a kormányzó meghívót küldetett Bartha Richárdnak a kabinetiroda főnökének, Richárd-Rostoczil Artur altábornagynak („A tízéves Vitézi Rend" című kötetben tévesen táborszernagyként szerepel a rendfokozata), Szomjas Lajos földművelésügyi államtitkárnak, Mattyasovszky Miklós földművelésügyi minisztériumi tanácsosnak, nagybányai Horthy Jenő nemzetgyűlési képviselőnek és Börcsök Andor igazságügyminiszteri osztálytanácsosnak, felkérve őket, vegyenek részt a június 24-én megtartandó tanácskozáson, melyen a hős katonák „haditelek"-hez juttatása lesz a téma:

1919. november 16. Nagybányai Horthy Miklós a Nemzeti Hadsereg csapatai élén bevonul Budapestre

„Horthy Miklós Kormányzó Ő Főméltósága, a közelmultban ismételten hangoztatta, hogy a hadi erények megjutalmazása céljából óhajtana az erre érdemes és frontszolgálatot teljesített katonáknak, hadi vitézi jogon, haditelek címén, elidegeníthetetlen földbirtokot juttatni.

Ezen gondolatnak az életben való megvalósítása céljából szükséges volna, hogy bizonyos jogi szempontok és rendelkezések állapíttassanak meg, hogy a kérdés minden oldalról kellően megvilágítva, megfelelő formában legyen megvalósítható, szükséges volna hogy szakférfiak, kiknek tanácsa és útmutatása a kérdésben az ügy szolgálatára lehet, egy együttes megbeszélést tartsanak.

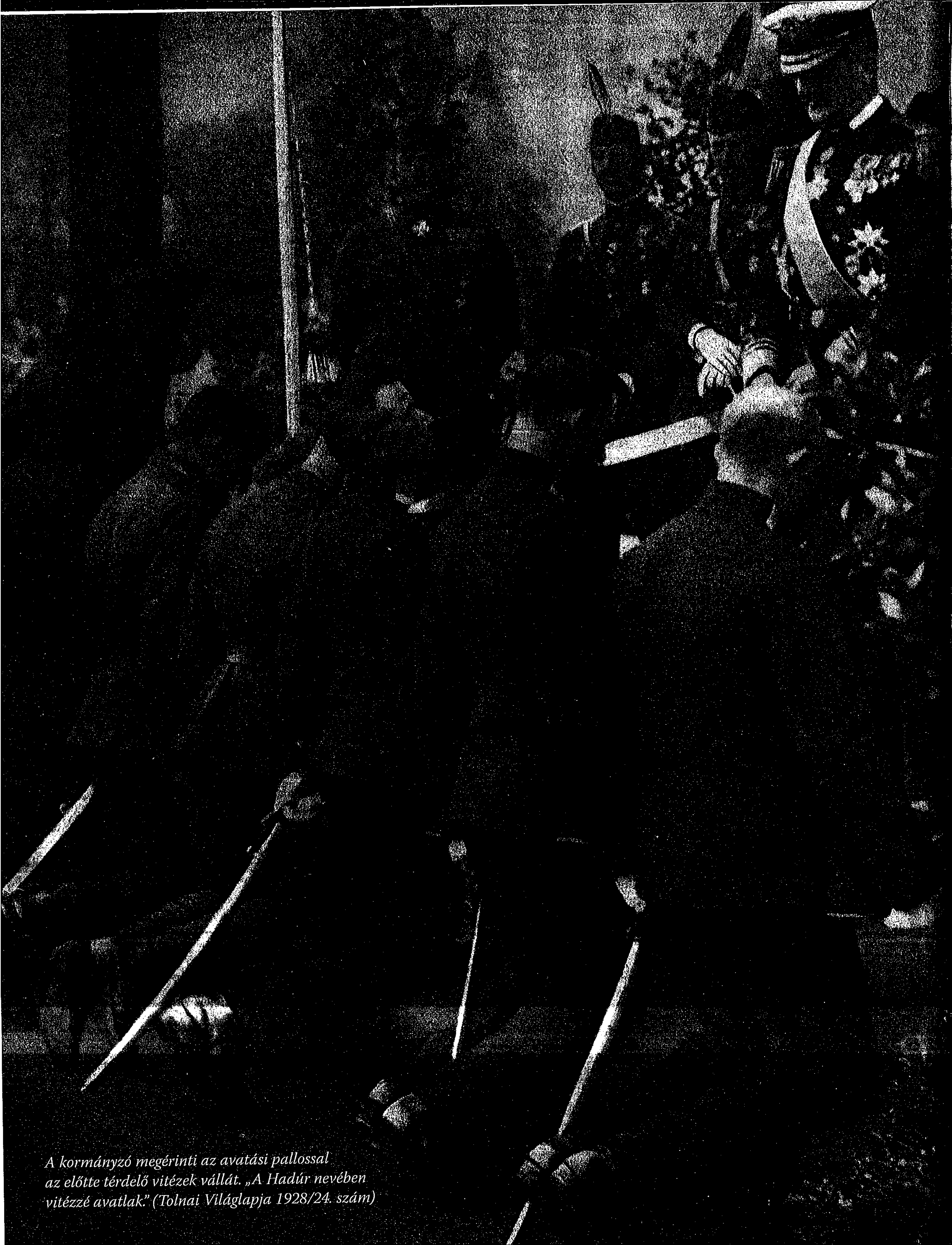
Arra kérem (Nagyméltóságodat, Méltóságodat, Nagyságodat) legyen kegyes ezen megbeszélés céljából folyó évi június hó 24-én délután 5 órakor a Magyar Földhitelintézet Országos Szövetsége V., Nádor-u. 2. sz. alatti helyiségében megjelenésével megtisztelni és a tárgyaláson résztvenni.

A Kormányzó Ő Főméltósága megbízásából

Magasházy László
százados s. k.
a Kormányzó első szárnysegédje."

Ezen a tanácskozáson lettek lefektetve a majdani vitézi szervezet alapgondolatai. A haditelek juttatásáról szóló miniszteri rendelet megszövegezésével a kormányzó Börcsök Andort bízta meg.[13]

11 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 60–61. o.
12 Sipos Péter (főszerk.): Magyarország a második világháborúban lexikon A–Zs. Petit Real Könyvkiadó, Budapest, 1997, 295. o.
13 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 63–64. o.

A kormányzó megérinti az avatási pallossal az előtte térdelő vitézek vállát. „A Hadúr nevében vitézzé avatlak." (Tolnai Világlapja 1928/24. szám)

A Vitézi Rend első kilenc éve, a vitézi szervezet kiépítése és fejlődése (1920. augusztus 10. – 1929. június 16.)

A (vitézi) szervezet alapítási dátumának 1920. augusztus 10-ét lehet tekinteni (a Budapesti Közlönyben 1920. augusztus 29-én jelent meg a rendelet), amely napon gróf Teleki Pál, Magyarország miniszterelnöke rendeletet adott ki a vitézi telek adományozásáról és alapításának feltételeiről. A kormányzónak és környezetének nagyon körültekintően kellett eljárnia a szervezet létrehozásakor. Habár a kormányzói jogkör szabályozásában nem szerepelt rendalapításra vonatkozó tilalom, ez alapvetően a közvetlen uralkodói jogok közé tartozott![14] Ez a probléma úgy lett áthidalva, hogy a gróf Teleki Pál által kiadott rendelet 10. §-ában az szerepelt, hogy a vitézi telkek, illetve a vitézi telkek tulajdonosainak felügyeletére, köteles közszolgálatok irányítására és a hazafias érzés ápolására egy szervezetet (Vitézi Szék -> Országos Vitézi Szék) kell létrehozni, amelynek élén a Vitézi Szék elnöke (vitézek főkapitánya) áll, akit a Vitézi Szék tagjai választanak meg.[15] Ez a szervezet lett később a Vitézi Rend. A rendeletet a miniszterelnök a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről alkotott törvényes rendelkezések alapján bocsátotta ki, ugyanis ez a törvény a kormányt széles körű és kivételes hatalommal ruházta fel. Magyarország megbízottai már aláírták a trianoni „békeszerződést", de a kivételes hatalomról szóló törvény egy évvel meg lett hosszabbítva a „különleges viszonyokra" való tekintettel. Ennek okán a vitézi szervezet életre hívására a gyorsabb és egyszerűbb mód lett választva, azaz nem törvényalkotás, hanem rendeleti úton való létrehozás és szabályozás. Ezt a rendeletet később a törvényhozás is jóváhagyta.[16] A Vitézi Rend ily módon történő létrehozása és a miniszterelnökség „felügyelete" alatti működtetése gyakorlatilag lehetővé tette, hogy a húszas évek viszonylag erős baloldali, illetve legitimista ellenzékével és a rend célkitűzéseivel ellentétes

Vitéz Igmándy-Hegyessy Géza testőrezredes (később testőr altábornagy) aki először törzskapitányi, majd ügyvezető törzskapitányi és végül a vitézek főkapitánya helyettesi pozíciót töltötte be a Vitézi Rendben (HTM 78172)

14 1920. évi I. törvénycikk. Második fejezet. A kormányzói hatalom. 12–18. §.
15 6650/1920. sz. M. E. rendelet. In: Budapesti Közlöny, 1920/198. szám, 1920. augusztus 29., 1–3. o.
16 A Vitézi Rend kis kátéja. V. kiadás, Országos Vitézi Szék, Budapest, 1934, 8–9. o.

Kitüntetési szintek a Vitézi Rendbe való felvételhez. Tábornokok és törzstisztek (ezredes, alezredes, őrnagy): Lipót Rend lovagkeresztje hadidíszítménnyel és kardokkal; főtisztek (hadnagy, főhadnagy, százados): Vaskorona Rend III. osztálya hadidíszítménnyel és kardokkal; Arany Vitézségi Érem tisztek számára, I. osztályú Ezüst Vitézségi Érem tisztek számára

érdekcsoportok képviselőivel „csak" a sajtóban és parlamenti szócsatákban kellett megküzdenie a kormánynak.

A rendelet kimondta, hogy azok a *„feddhetetlen honfiak"* akik a haza védelmében kitűntek, vitézi telekhez juthatnak. A vitézi telket az államfő adományozta a rend céljaira felajánlott földterületből, vagy a föld vitézzé avatott tulajdonosa maga is alapíthatott vitézi telket, amihez az államfő megerősítést adott. Az előbbihez a Pethely Gy. László által tervezett díszes adománylevél, az utóbbihoz alapítólevél járt. Az adománylevél szöveges része színes, magyaros ornamentikájú keretben kapott helyet. Ebben a keretben felül középen, két páva által közrefogva a vitézi jelvény színes képe látható. A díszes adománylevél fejlécében a vitéz szó írásmódjának szabályozásával (1938) a kormányzó neve *„nagybányai vitéz Horthy Miklós"*-ról, *„vitéz nagybányai Horthy Miklós"*-ra változott. Az oklevelet a kormányzó szárazpecsétje *(„MAGYARORSZÁG KORMÁNYZÓJA")*, illetve aláírása és a miniszterelnök aláírása hitelesítette. Az adománylevél hátoldalára került a vitézi telek tulajdonjogának telekkönyvi bejegyzési igazolása, a Vitézi Szék (Országos Vitézi Szék) hitelesítésével. Az adománylevelet a *„M. KIR. ÁLLAMI TÉRKÉPÉSZETI INTÉZET"* (majd *„M. KIR. ÁLLAMI TÉRKÉPÉSZET")* gyártotta.[17] A vitézi telekre különleges rendelkezések (kedvezmények) vonatkoztak. A rendelet tartalmazta, hogy a vitézi telket se részben, se egészben nem lehetett elidegeníteni, megterhelni, bérbe adni, haszonbérbe adni, használatát vagy haszonélvezetét másnak átengedni, vagy a telekre, illetve a hozzátartozó felszerelésekre végrehajtást vezetni. A későbbiek során lehetőség nyílt arra, hogy hasznos vagy szükséges beruházás céljából, különleges esetben a vitézi telekre is lehessen hitelt terhelni, amelyet azonban csak a meghatározott intézmények nyújthattak a Vitézi Szék előzetes engedélyével. Emellett különleges méltánylást érdemlő esetekben a vitézi telket is bérbe, vagy haszonbérbe lehetett adni, de csak olyan személynek, aki a telek végleges átvételére is alkalmas volt. Természetesen ehhez is a Vitézi Szék előzetes engedélye volt szükséges. A vitézi telek csak olyan utódra szállhatott oszthatatlanul, aki a rendelet

17 1928-as és 1940-es adománylevél

Legénységi állomány: Arany Vitézségi Érem, két ízben kiérdemelt I. osztályú Ezüst Vitézségi Érem, illetve 1922. augusztus 14-től, az egy ízben kiérdemelt I. osztályú Ezüst Vitézségi Érem

szerint alkalmas volt a telek átvételére.[18] A vitézi szervezet létrehozásával gyakorlatilag egy új – a fennálló rendszer iránt elkötelezett – „nemesség" született. Természetesen ebben az esetben nem a klasszikus értelemben vett nemességet kell érteni, de ahogy Zilahy Lajos is megfogalmazta a Nemzeti Színházban száznál is több előadást megért „Süt a nap" című darabjában, a földet kapott vitéz a falu vezető rétegébe kerülhetett és felülemelkedhetett hagyományos és szigorú kasztrendszeren, amely a korabeli Magyarországot jellemezte.[19] Ezt a fajta felemelkedést, illetve vezető szerepet amit a Vitézi Rendbe való tartozás nyújtott a vitézzé avatottaknak, a rend kis kátéja is megfogalmazta: a *„polgári és nemzetvédelmi vonatkozású dolgokban"* a nép természetes vezetőivé kellett válniuk a rend tagjainak.[20] Persze, azoknak a nehéz anyagi körülmények között élő vitézeknek, akik nem jutottak földhöz, esélyük sem volt erre a fajta kiemelkedésre, mivel vitézi címük – a megélhetést és esetleges jólétet biztosító vitézi telek híján – gyakorlatilag egy újabb kitüntetés volt „csupán".

A kormányzó 1920. augusztus 20-án, Szent István napján felhívást intézett a magyar földbirtokosokhoz hogy juttassanak ingyenesen földterületeket a szervezetnek, amelyek vitézi telkekként kerülnek majd kiosztásra. Ebben a felhívásban már körvonalazódott a majdani vitézek azon feladata, hogy bevethetőek lesznek akár egy bolsevista veszély csírájában való elfojtására is. A kormányzói szózat meghallgatásra talált és sok ezer hold föld került felajánlásra.[21] A felajánlott fölterületek között előfordultak olyanok is, amelyek alkalmatlanok voltak mezőgazdasági művelésre.[22] Rohamtempóban kezdődött meg a szervezet kiépítése. 1920. szeptember 25-én a Vitézi Szék frissen kinevezett tagjai a kormányzó elnökletével megtartották alakuló ülésüket a királyi várpalotában. A Vitézi Szék első tagjai voltak:

18 6650/1920. sz. M. E. rendelet. In: Budapesti Közlöny, 1920. 198. szám, 1920. augusztus 29., 3. o.
19 Zilahy Lajos: Süt a nap. Atheneum, Budapest, é. n.
20 A Vitézi Rend kis kátéja. V. kiadás. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1934. 7. o.
21 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 69–70. o.
22 Vitéz Simon János csendőr törzsőrmester levelezése a Borsod Vármegye és Miskolc THJF város Vitézi Székével

Gróf Teleki Pál, Magyarország miniszterelnöke adta ki 1920-ban a Vitézi Rend működésének alapját képező rendeletet (Tolnai Világlapja 1939/43. szám)

Törzskapitányok:
- szandai Sréter István tábornok (honvédelmi miniszter, a Katonai Mária Terézia Rend lovagja)
- nemes Nagy Pál altábornagy (a Katonai Mária Terézia Rend lovagja)
- semjénfalvi Siménfalvy Tihamér nyugalmazott vezérkari ezredes
- tapolylucskai és kükemezei Bánó Kálmán alezredes
- bilkei Lipcsey Márton őrnagy
- sepsibaczoni Toókos Gyula szolgálaton kívüli vezérkari őrnagy
- Igmándy-Hegyessy Géza testőr őrnagy (a „Horthy-korszak" magyar királyi testőrségének későbbi parancsnoka)
- nemes Magasházy László százados (a kormányzó első szárnysegédje)

Polgári széktagok:
- dr. Barsy Aladár miniszterelnökségi osztálytanácsos (a magyar királyi miniszterelnök képviselője)
- dr. Szecsey József miniszteri tanácsos (a magyar királyi belügyminiszter képviselője)
- Mattyasovszky Miklós miniszteri tanácsos (a magyar királyi „földmívelésügyi" miniszter képviselője)
- Tirczka Károly ezredes (a magyar királyi honvédelmi miniszter képviselője)
- dr. Börcsök Andor miniszteri tanácsos (a magyar királyi igazságügy-miniszter képviselője)
- báró Pap Géza (a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége ügyvezető igazgatója)

Természetesen a szervezet negyed évszázados fennállása alatt elhalálozás, lemondás stb. miatt a Vitézi Szék (Országos Vitézi Szék) összetétele többször is megváltozott. Az alakuló ülésen a kormányzó abbéli óhajának adott hangot, hogy a rendbe való felvételi kérelmek igazságosan legyenek elbírálva. A Vitézi Szék az 1920. október 7-én megtartott ülésén jóváhagyta saját szervezeti szabályzatát, illetve hivatalt szervezett maga mellé, Vitézi Szék Széktartósága (Főszéktartóság) néven, melynek vezetője a Főszéktartó volt. November 25-én megalkotásra kerültek a szervezet célkitűzései, a szervezet felépítése, meghatározásra kerültek a felvétel kritériumai, illetve a vitézek kötelességei-jogai és a vármegyei vitézi székek feladatkörei. A vitézi intézmény az alábbi alapcélkitűzéseket határozta meg:

„1. Jutalmazni, lekötni és az ország iránti hűségben megtartani mindazokat, akik az elmúlt világháborúban és a lezajlott forradalmak alatt egyéni vitézségükkel és nemzeti érzéseikkel kitűntek.

2. Az így szerzett, igaz érdemek teljes méltányolásával ápolni a harci erényeket és egyúttal állandó értékű nemzetvédelmi szervezetet teremteni.

3. Megbízható alakulatot állítani az állam rendelkezésére, úgy a kívülről jövő támadások, mint a belső destruktív erők újbóli forradalmi kísérletével szemben.

4. A vitézi intézmény tagjai különleges állásuk és tekintélyüknél fogva nevelőleg, példájuk által serkentőleg álljanak a nép előtt, annak természetes vezetői gyanánt."[23]

23 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 72–73. o.

Az ügyvezetés és a propaganda munkájával vitéz tapolylucskai és kükemezei Bánó Kálmán lett megbízva.[24]

A Vitézi Szék ugyanezen a novemberi ülésén határozta el, hogy jelvényt rendszeresít a vitézek számára, illetve a vitézi házak megjelölésére. A Főszéktartóság nyílt pályázatot hirdetett a jelvény megtervezésére és pénzdíjat (5000, 3000 és 2000 korona) tűzött ki a zsűri által három legjobbnak ítélt pályamunka elkészítője számára. A pályázati felhívás 1920. december 11-én került kihirdetésre. A pályamunkákat 1921. február 1-jéig kellett beküldeniük a pályázóknak és ezeket február 6-án bírálta el a zsűri, melyben nagybányai Horthy Miklós kormányzó, dr. Csánky Dezső helyettes államtitkár az Országos Levéltár főigazgatója, dr. Fejérpataky László, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója és Nádler Róbert műegyetemi tanár, a Képzőművészek Egyesületének elnöke vett részt. A legjobb pályamunkának Szilasi József iparművész tervét ítélték.[25] (A Huszár Lajos és Procopius Béla által írt és 1932-ben megjelentetett „Medaillen- und Plakettenkunst in Ungarn" című mű Pethely Gy. László nevéhez köti a vitézi jelvény tervezését.[26])

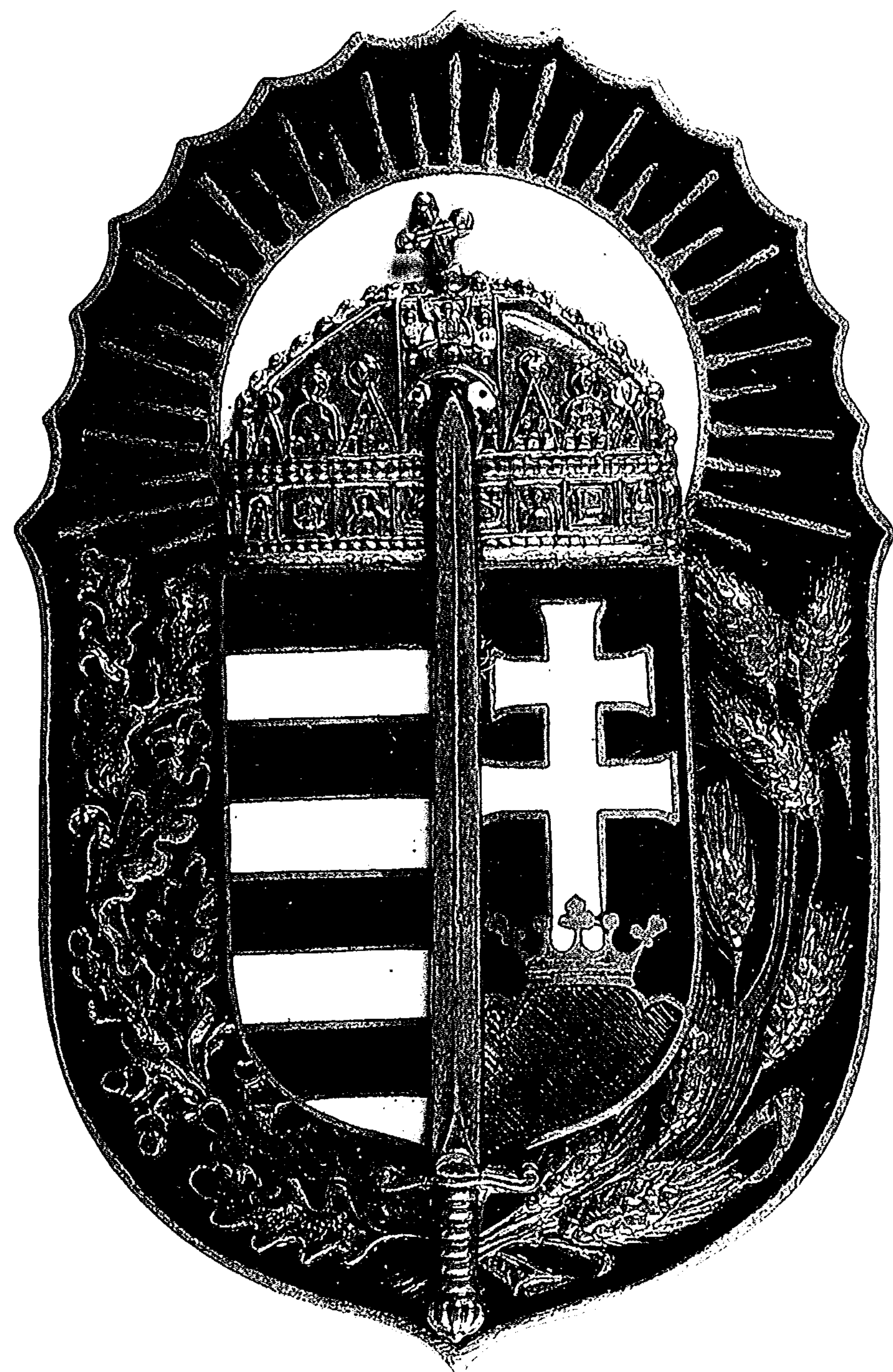

Legénységi kitüntetései alapján vitézzé avatott első világháborús hadfi

A vitézi jelvény három darabból álló, pajzs alakú jelvény, amelynek szegélye körben kékre van zománcozva. A jelvény közepén a magyar Szent Koronával díszített, zománcozott, magyar kiscímer látható, mely hasítékának vonalán egy függőlegesen álló, hegyével felfelé mutató pallos van elhelyezve. (A vitézi jelvényeken lévő kard és az avatási pallos ugyanolyan kivitelű.) A címert balról zöld zománcozású tölgylevelek, jobbról aranyszínű búzakalászok övezik a kék zománcú szegélyen. A jelvény tetején a magyar Szent Korona felett, fehér zománcú és aranysugarú stilizált napkorong látható. A vitézi jelvényt általában a hátlapjára két ferdén rögzített, egymással párhuzamosan elhelyezett pánttal lehetett a ruhára tűzni, de más rögzítési módú (pl. tűs) jelvények is ismertek. Egyes jelvények hátlapjába, vagy a jelvények hátlapján lévő pánt(ok)ba a tulajdonosuk belegravíroztatta (belekarcolta) nevét, avatási sorszámát, illetve avatásának évét. A jelvények gyorsan legyártásra kerültek, mivel az első zártkörű vitézi avatáson (1921. május 21-én) készült fotó tanúsága szerint már viselték őket.[27] A vitézi jelvényeket a kor több ismert jelvényüzeme is gyártotta (Boczán, Jerouschek, Gál, Morzsányi, Walther stb.), ezáltal előfordultak kisebb-nagyobb eltérések a kivitelezésükben. A gyártói jelzés – ha van – a jelvény hátlapjára, vagy a jelvény hátlapján lévő egyik pántra került. A Vitézi Rend jelvényét 3 pengőért (1935-ös adat) vásárolhatták meg a vitézek az Országos Vitézi Szék Gazdasági Hivatalától.[28]

A jelvényen lévő kard készült arany- és ezüstszínű változatban is. Két gyűjtői magyarázat terjedt el a kétféle

24 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 79. o.
25 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 77–78. o.
26 Sallay Gergely Pál: Seregszemle fémben, zománcban. A magyar királyi honvédség és a leventemozgalom jelvényei 1938–1945. Monarchia Kiadó, Budapest, 2009, 31. o.
27 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 83. o.
28 Vitézek Lapja 1935/29. szám, 1935. október 11., 9. o.

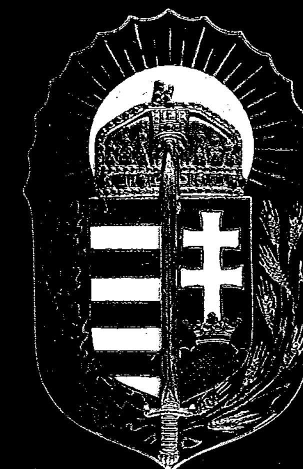

A vitézi jelvény pajzs formája a haza védelmének jelképe. A jelvény függőleges tengelyén elhelyezett kard a megalkuvást nem ismerő harcot szimbolizálja és a győzelem kivívásának eszköze. A pajzsra helyezett kis címer jelképezi a magyar egységet. A címer felett lévő magyar Szent Korona a Vitézi Rend jogforrása és legfőbb védnöke, a Szent Korona tana és a rend közötti kapcsolat jelképe. A Szent Korona hátterében lévő nap korongjának sugarai beragyogják a magyar Szent Koronát és termékennyé teszik a magyar rónát, amelyet a jelvény jobb oldalán látható búzakalászok jelképeznek. A jelvény bal oldalán lévő tölgylombok, a hazát hősiesen védők jutalmának jelképe

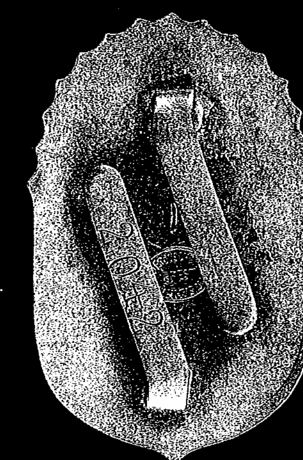
Jarouschek K.
Budapest, IV. kerület,
Semmelweis-utca 7. szám
Telefon: Teréz 4—37

Készit:
Tüzzománcos jelvényeket, érmeket, plakettet, érdemjeleket. Vállal érdemjelek javitását.

A vitézi jelvény egyik gyártójának reklámja (Vitézek és Gazdák Lapja 1926/28. szám)

Vitézi jelvény ezüstszínű karddal

Jarouschek által gyártott vitézi jelvény hátlapja beütött sorolási számmal

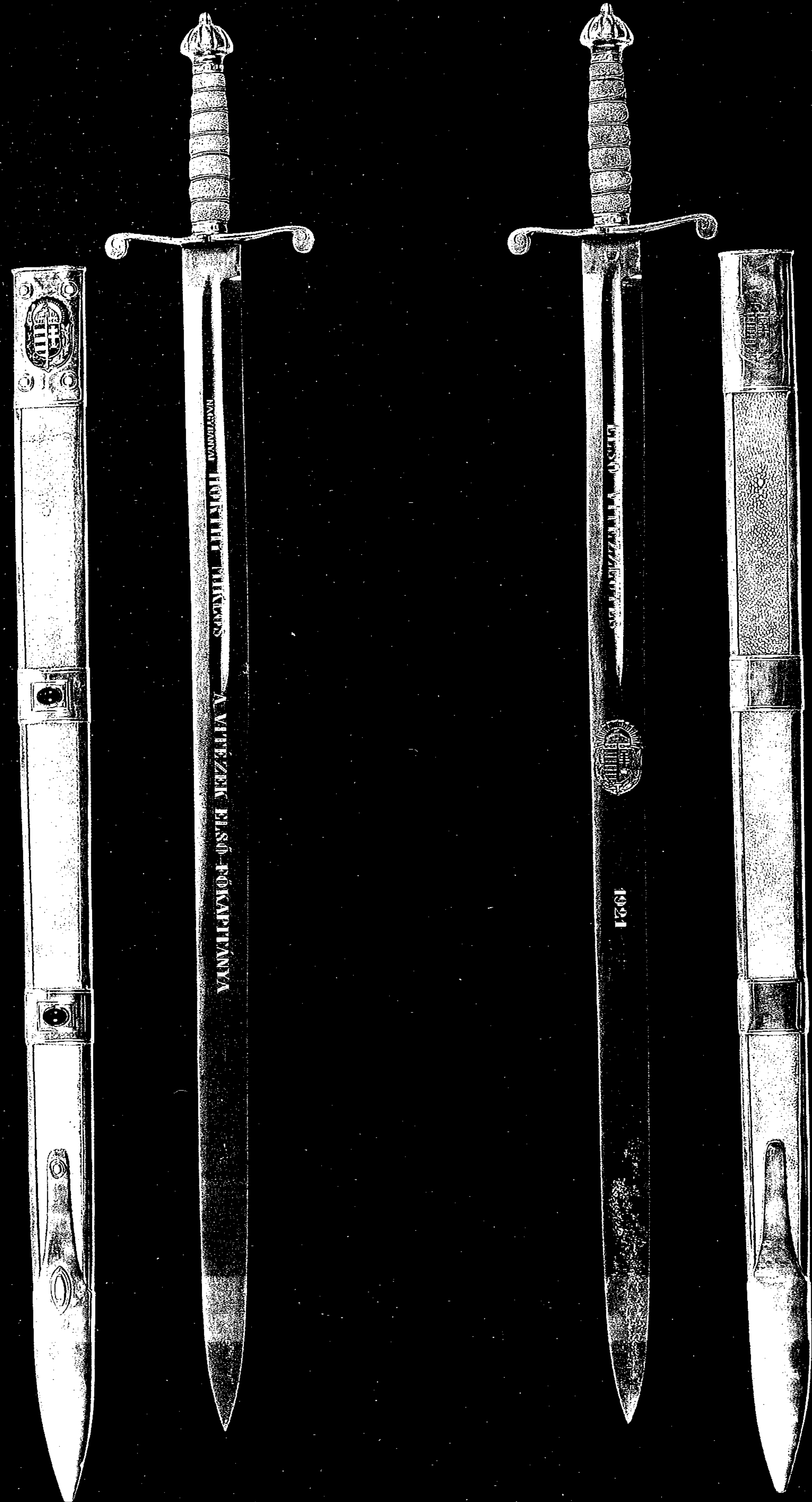
Vitézi jelvény hátlapja beütött sorolási számmal és avatási évszámmal

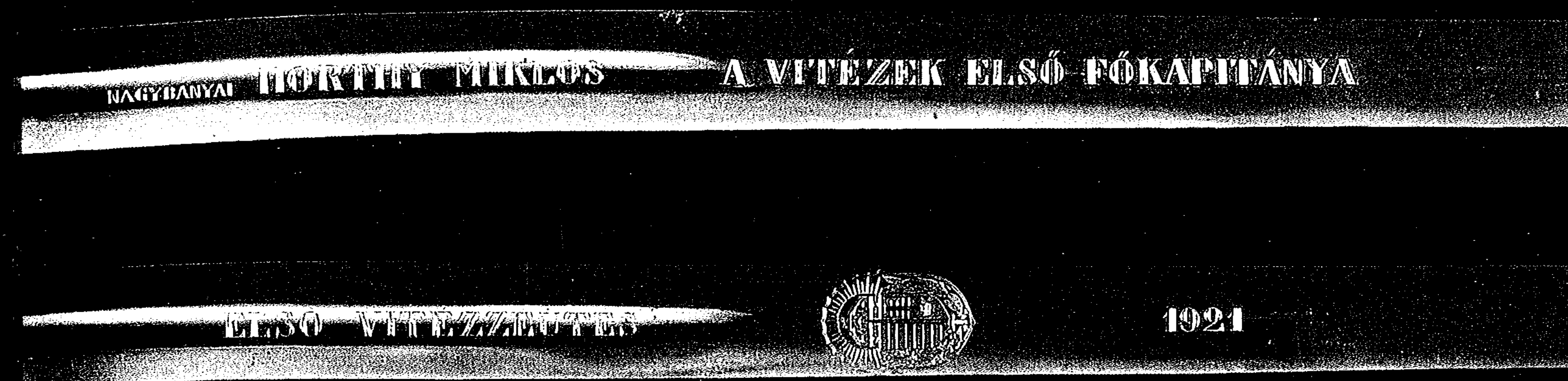
színű karddal kapcsolatban. Az egyik az, hogy az ezüstszínű karddal ellátott jelvény a várományosoké, az aranyszínű az érdemszerző vitézeké, a másik elterjedt verzió pedig az, hogy az ezüstszínű kard a legénységi, az aranyszínű kard a tiszti vitézek jelvényén volt. Mindkét magyarázat megcáfolható a hagyatékokból előkerült és személyekhez köthető vitézi jelvények alapján. A vitézi jelvénnyel kapcsolatos – általam ismert – egyetlen korabeli forrásmunka sem tesz említést a kétféle színű kardról, így ezek alapján valószínűsíthető, hogy a kardok eltérő színének nincs gyakorlati jelentősége. A vitézi jelvényhez vitéz Szatmáry Imre nagykőrösi műesztergályos mester készített kör alakú fa díszdobozt, amelynek a tetejét a jelvény képe díszítette.[29] A vitézi jelvény átadása az avatások alkalmával többféle módon zajlott le az idők folyamán. Az 1921-ben tartott avatásokon a jelvényt feltűzték a vitézeknek, de aztán ez a gyakorlat az avatottak nagy létszámára való tekintettel megszűnt. Az, hogy a közkatonától a tábornokon át, a kormányzóig minden vitéz ugyanazt a jelvényt viselte, adott egyfajta „demokratikus" színezetet a rendnek.[30]

A vitézi házakat a vitézi jelvény domború, színesre festett (vagy zománcozott) képével ellátott 64×40 centiméteres (ettől eltérő méretek is előfordulnak), általában betonból, műkőből, vagy kerámiából készült „vitézi házjelvény"-nyel kellett ellátni. A házjelvényen a *„VITÉZI TELEK / KIÉRDEMELTE"* / és az adott vitéz neve szerepelt háromsoros szövegben. A vitézi házjelvényt az Országos Vitézi Széknél lehetett megrendelni, de egyedileg legyártatott darabok is előfordultak. Aki nem tudta egyben kifizetni a megrendelt házjelvény árát

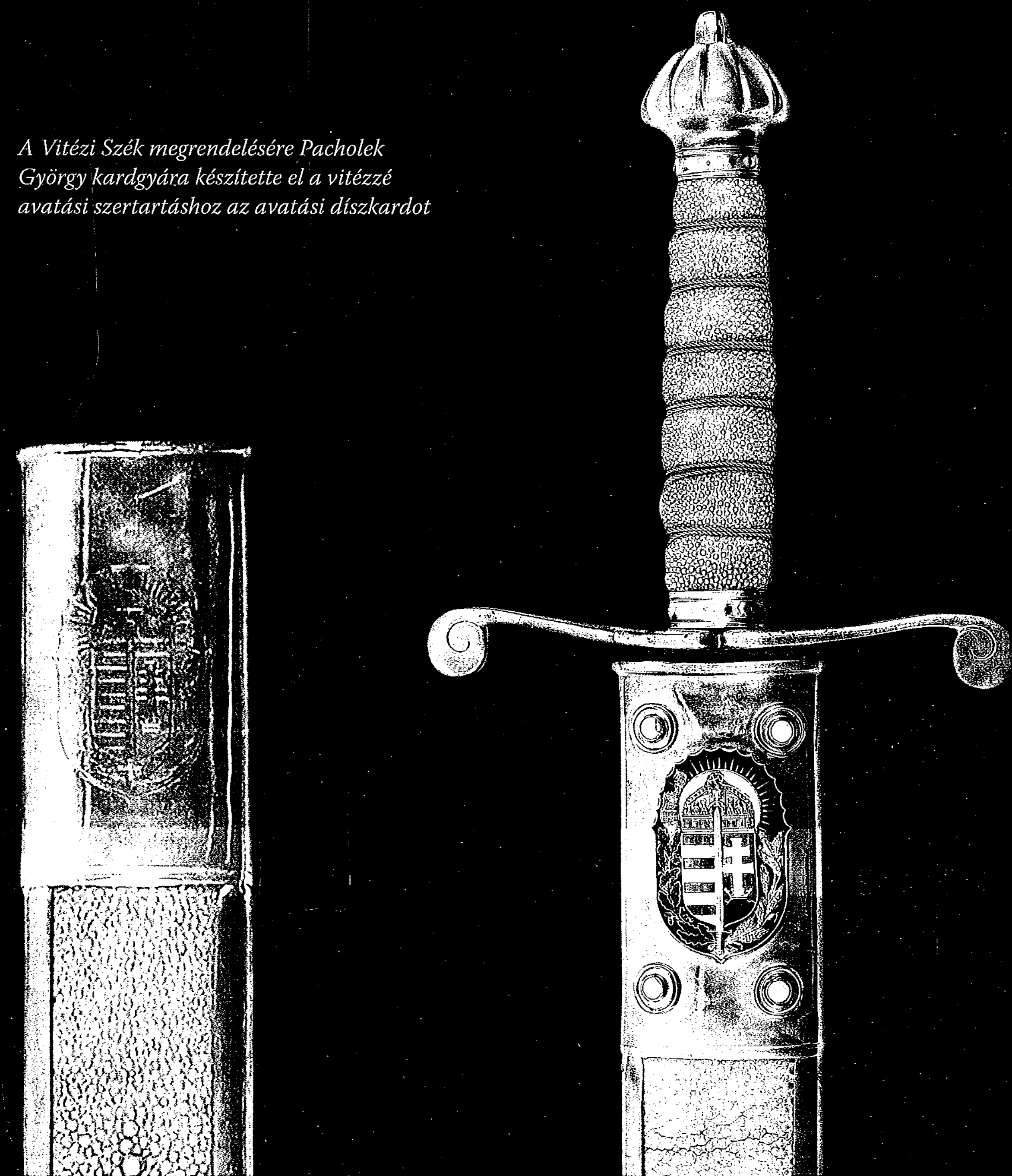
29 Vitézek Lapja, reklám

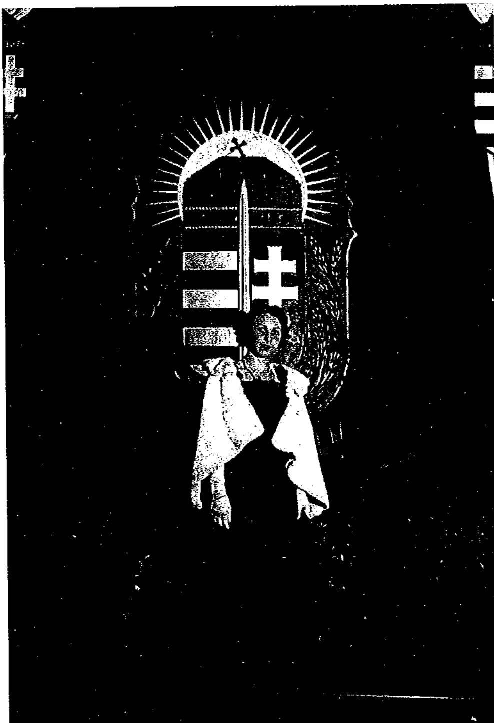
30 Nemzetgyűlési napló. A nemzetgyűlés 16. ülése, 1946. évi február hó 8-án, pénteken, 421-422. o.

A Vitézi Szék megrendelésére Pacholek György kardgyára készítette el a vitézzé avatási szertartáshoz az avatási díszkardot

Dekorációként alkalmazott nagyméretű vitézi jelvény

az Országos Vitézi Széknek, az 2-3 részletben is leróhatta az összeget, de ebben az esetben is csak a teljes vételár beérkezése után került elkészíttetésre és kiadásra a vitézi házjelvény.[31] A házjelvényeket az Országos Vitézi Szék engedélye alapján a Zsolnay Porcelángyár, vitéz Süldy József sarkadi kőfaragómester és 1936 októberétől Tavaszi József budapesti iparművész gyártotta. A műkőből (betonból) készült darabok 36 pengőbe kerültek. Az Országos Vitézi Szék 1936-ban engedélyezte, hogy a vitézek a fentebb leírt, de szöveg nélküli, vitézi jelvényt mintázó házjelvénnyel díszítsék egyéb ingatlanjaikat (nem vitézi telek) is. Ez a házjelvény 30 pengőbe került.[32] Egyes rendtagok a vitézi jelvény képével díszítették vizitkártyájukat (névjegykártyájukat), levélpapírjukat, borítékjukat és cégük hirdetését is.

1920. december 11-én a Budapesti Közlönyben rendelet jelent meg, amelyben az igazságügyi miniszter által kiadásra kerültek a korábbi vitézi telekről szóló miniszterelnöki rendelethez szükséges részletes végrehajtási szabályok. Ebben a rendeletben lett leközölve, hogy a felavatott vitézek a nevük előtt használhatják a „vitéz" jelzőt, illetve megszólításuk „*nemzetes úr*", míg feleségüké „*nemzetes asszony*".[33] A Főszéktartóság 1920. december 11-én két szobából álló irodahelyiséget kapott a budai királyi várpalotában. Ugyanezen a napon a Vitézi Szék megbízta sepsibaczoni Toókos Gyulát a vitézi avatás szertartásának kidolgozásával. Ő a megelőző korok rendi avatásainak gondos tanulmányozása után összeállította az avatási szertartás lebonyolításának menetét.[34]

A jelvény legyártása után, szintén 1921-ben elkészítették a vitézi avatások kellékeit, az „eskükönyv"-et, az „eskü-asztalterítő"-t, az „avatási díszpajzs"-ot és az „avatási díszkard"-ot. A díszkardot a kor ismert kardgyártója, Pacholek György budapesti kardgyára készítette el. A kard hossza 100,5 cm. Pengéje egyenes és kétélű. A penge egyik oldalán az „*ELSŐ VITÉZZÉ ÜTÉS*" majd egy vitézi jelvény képe és az „*1921*" gravírozott szöveg látható, a másik oldalán a „*NAGYBÁNYAI HORTHY MIKLÓS A VITÉZEK ELSŐ FŐKAPITÁNYA*" gravírozott szöveg olvasható. A kard keresztvasa aranyozott rézlapból készült, amelynek végei csigavonalban vissza vannak hajtva. A markolat cápabőr bevonatú és kétszálas drótsodronnyal hét részre van osztva. A markolat végén aranyozott markolatgyűrű található, amelyen egy bordázott gomb van, amit egy fél makk alakú gomb zár le. Az avatási kard hüvelye 91 cm hosszú és cápabőrrel van borítva, amit aranyozott rézveretek, illetve azokon elhelyezett türkiz- és gránitkövek díszítenek. A hüvely tetejének egyik oldalán egy zománcozott, a másik oldalán egy gravírozott vitézi jelvény található. Az avatási díszpajzs egy alul csúcsos, felül két hullámvonalban végződő, fémből készült, ívelt pajzs, amelynek elején egy nagyméretű, színes vitézi jelvény látható. A pajzs szegélyét körben szegecsfejek díszítik. A pajzs hátoldalán

31 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) V. rész Általános vitézi ügyek. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 433. o.

32 Vitézek Lapja 1936/34. szám, 1936. december 1., 5-6. o.

33 46.000/1920. I. M. sz. rendelete. In: Budapesti Közlöny 1920/284. szám, 1920. december 11., 1-3. o.

34 A tízéves Vitézi Rend 1921-1931, 78. o.

Legénységi vitéz vármegyei vitézi formaruhában

a megfogásához szükséges fül található. Az esküköny bőrborítású könyv, amelynek sarkait veretek díszítik. A könyv borítójának közepén a vitézi jelvény látható.[35] Az eskü-asztalterítő zöld selyemből készült. Mind a négy sarkába a vitézi jelvény képe van belehímezve, míg a közepét – a vitézi jelvényt is díszítő – egymást alul keresztező tölgyfalombok és búzakalászok ékesítik.[36] Habár az avatási kellékek tervezését sepsibaczoni Toókos Gyulához köti a Vitézi Rend 10. évfordulójára megjelent kötet,[37] egyes korabeli források Pethely Gy. László budapesti ipariskolai rajztanárt tüntetik fel, mint tervezőt.[38] (Pethely Gy. László részt vett a csapattiszti jelvény tervezésében[39] és ő tervezte 1940-ben az Erdélyi Emlékérmet.[40])

Az 1920. december 18-án megjelent Budapesti Közlöny részletesen ismertette a vitézi telekre való jelentkezés feltételeit. A telek elnyerésének egyik legfontosabb alapfeltétele a megfelelő katonai kitüntetés birtoklása volt. A rend vezetése az alábbi kitüntetések meglétét szabta meg a Vitézi Rendbe való belépés feltételeként, feltéve ha a kitüntetést személyes vitézségével érdemelte ki a folyamodó.

<u>Legénységi állományúak:</u>

– Arany Vitézségi Érem, vagy a kétszer kiérdemelt I. osztályú Ezüst Vitézségi Érem

<u>Főtisztek (hadnagy, főhadnagy, százados):</u>

– „tiszti arany vitézségi érem", vagy a Vaskorona Rend III. osztálya hadidíszítménnyel és kardokkal, vagy a még legénységi állományban megszerzett Arany Vitézségi Érem

<u>Törzstisztek (őrnagy, alezredes, ezredes) és tábornokok:</u>

– Lipót Rend lovagkeresztje hadidíszítménnyel és kardokkal

<u>A beadott folyamodványban a kérvényezőnek igazolnia kellett:</u>

– a magyar állampolgárságát
– a feddhetetlen és büntetlen előéletét
– a személyes adatait (születési hely, születési év, lakhely, tartózkodási hely, vallás)
– a családi adatait (nős/nőtlen, gyerekek száma, illetve nemük és koruk)
– forradalmak (1918–1919) alatti magatartását
– képzettségét (milyen iskolákat végzett)
– nyelvismeretét (milyen nyelveken ír-olvas)

35 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 77. o.

36 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 77. o.; Magyar Országos Levéltár, K szekció, MTI „kőnyomatos" Hírek, Napi hírek. 1921. május 22., 2. o. (A továbbiakban: MOL. Napi hírek)

37 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 77. o.

38 Korabeli illusztráció a pajzsról és a kardról Pethely Gy. László nevével

39 Sallay Gergely Pál: Seregszemle fémben, zománcban. A magyar királyi honvédség és a leventemozgalom jelvényei 1938–1945. Monarchia Kiadó, Budapest, 2009, 31. o.

40 Sallay Gergely Pál: Ki tervezte az Erdélyi Emlékérmet? In: Az Érem 2009/1. szám, 39. o.

Tiszti vitéz kedvesével

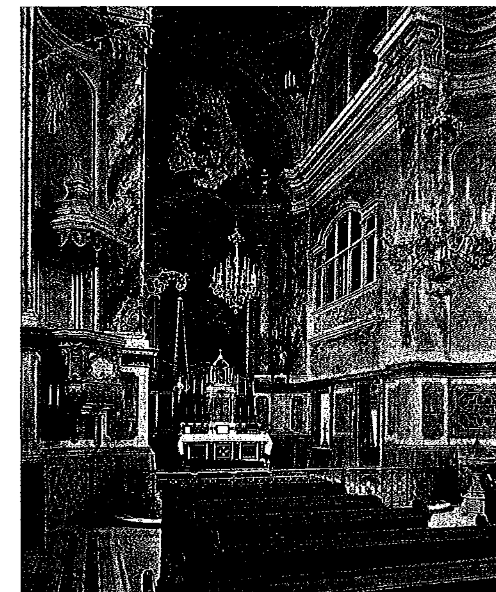
- vagyoni helyzetét részletesen (állása, ház, házhely, telek, haszonbérlet, várható örökség stb.)
- katonai szolgálatát (okmányok hiteles másolatai -> Mikor és hol, milyen beosztásban szolgált, mennyi időt töltött frontszolgálatban, szolgált-e a Nemzeti Hadseregben stb.)
- kitüntetéseit (igazolványainak-okleveleinek hiteles másolata)
- haditettét (rövid leírása, közvetlen elöljáró és bajtársi tanúk megnevezése)
- szellemi és testi alkalmasságát (ha rokkant, akkor rokkantságának okát és mértékét)
- a felesége (ha van) feddhetetlen és büntetlen előéletét
- a felesége (ha van) testi és szellemi épségét
- a kérvényező és felesége (ha van) szüleinek korát és egészségi állapotát (ha elhunytak, akkor a korukat és hogy mi volt az oka a haláluknak)

A hősi halált halt katonák árvája (vagy azok gyámja) is folyamodhatott vitézi telekért, ha atyja megfelelt a követelményeknek. Azokat a kérvényeket, amelyek az adott vitéz lakhelyéhez közeli telekadományozást kértek, csak különleges esetekben vették figyelembe, illetve akkor, ha az illetőnek volt már ott háza, vagy házhelye, illetve egyéb ingatlanja.[41] A folyamodóknak magyar hangzású névre kellett változtatniuk idegen hangzású nevüket, amitől csak „magyar történelmi vonatkozású" neveknél lehetett eltekinteni.[42] Később „finomodott" kissé ez a szabály: egyes esetekben a nem magyar hangzású név mellé magyar hangzású nevet is fel lehetett venni, és nemesi vagy „főrangú" név esetén a kérelmet elbíráló Vitézi Szék eltekintett a névváltoztatástól.[43] 1920. december 22-én a belügyminiszter rendeletet adott ki, amelyben utasította valamennyi törvényhatóságot, hogy a vitézi telekre való jelentkezés feltételeit minél szélesebb körben terjessze,[44] majd ezt követően a honvédelmi miniszter rendelete jelent meg, amely a hivatásos katonák vitézi telekre való folyamodásának módját ismertette.[45] A Főszéktartóság keretein belül 1921 áprilisában megalakult a legénységi, majd a tiszti kérvényosztály a beérkező jelentkezések feldolgozására.[46]

1921. május 22-én zajlott le az első vitézi avatás a budai királyi várpalotában.[47] Az avatási ünnepség előtt a kormányzó a Mátyás-teremben kihallgatáson fogadta az első telekadományban részesített 24 vitézt, akik habár részt vettek a nem sokkal azután kezdődött vitézi avatáson, ekkor még nem lettek felavatva (az ő ünnepélyes avatásukra három hónappal később, 1921. augusztus 21-én került sor), ugyanis a 9 órakor kezdődött zártkörű eseményen „csak" a Vitézi Rend vezetőinek avatására került sor.[48] Az avatást a királyi várpalotában lévő Zsigmond-, vagy más néven Szent Jobb-kápolnában tartották,[49] ahol a Szent Jobbot

41 Hirdetmény. Jelentkezés a vitézi telekre. In: Budapesti Közlöny 1920/288. szám, 1920. december 16., 9. o.
42 A Vitézi Intézmény kis kátéja. Vitézi Szék, Budapest, 1921, 20. o.
43 A Vitézi Rend kis kátéja. V. kiadás, Országos Vitézi Szék, Budapest, 1934, 35. o.
44 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 76. o.
45 5699/10. 1921. számú körrendelet. Tárgykivonat: Vitézi telekre szóló pályázati felhívás. In: Rendeleti Közlöny, 1921/5. szám, 1921. január 29., 33. o.; A Vitézi Intézmény kis kátéja. Vitézi Szék, Budapest, 1921., Vitézi telekkérvény mellékletei.
46 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 76. o.
47 Bangha Imre: A magyar királyi testőrség 1920–1944. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1990, 28. o.
48 MOL, Napi hírek 1921. május 22., 2. o.
49 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 82. o.

őrizték 1900 és 1944 között. (A kápolna elpusztult a II. világháborúban.) A kormány képviseletében Belitska Sándor honvédelmi miniszter jelent meg az eseményen. A kápolnában kétoldalt 6-6 gyalogos testőr állt, továbbemelve az ünnepély fényét. A misét Gyarmathy János, a testőrség lelkésze mutatta be. A mise alatt Feilitzsch Cecile bárónő egyházi dalokat énekelt orgonakísérettel. A Főszéktartó, gálócsi Gálócsy Zsigmond három ütést mért a jobb kezében lévő avatási karddal a bal kezében tartott avatási pajzsra, majd elmondta a szertartásos üdvözletet: *„Tisztelet adassák az igaz Istennek, akit a mi őseink hadúrnak neveztek."* Ezután nemes Nagy Pál a vitézek főkapitánya helyettese „eskühöz" vezényelt. A kormányzó jobb oldalán egy testőr állt a nemzeti hadsereg zászlajával, a baloldalán Gyarmathy János tábori lelkész állt, aki az eskü szövegét olvasta fel, amelyet a törzskapitányok hangos szóval utána mondtak. A 24 telkes vitéz a padsorokban foglalt helyet, míg a Vitézi Szék tagjai az oltárral szemben sorakoztak fel egyvonalban.

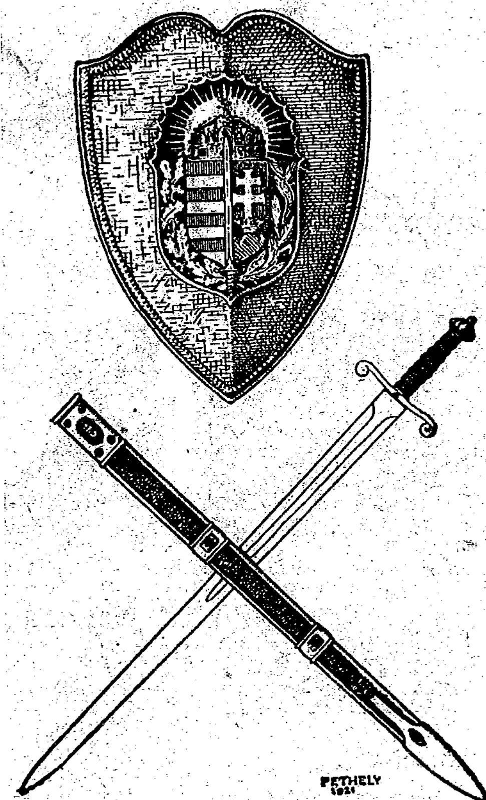

A Zsigmond- (más néven Szent Jobb-) kápolna, ahol 1921. május 22-én sor került a törzskapitányok vitézzé avatására. 1900–1944-ig itt őrizték a Szent Jobbot. A kápolna a második világháborúban megsemmisült

A vitézi eskü szövege:

„Én ... ünnepélyesen esküszöm az élő Istenre, aki Atya, Fiú, Szentlélek, teljes Szentháromság, egy igaz Isten és mindenre, ami előttem szent, hogy az ezeréves Magyarországhoz és annak alkotmányához, a magyar nemzeti eszméhez, a magyar törvényekhez és jószokásokhoz, vitéz Nagybányai Horthy Miklós Urhoz, Magyarország Főméltóságú Kormányzójához, a Vitézek Főkapitányához, mindhalálig hű leszek. Esküszöm, hogy a vitézi szervezet törvényeit megtartom, elöljáróim parancsainak feltétlenül engedelmeskedem; magyar hazámért, nemzetemért, elöljáróimért, derék honfitársaimért, úgy külső, mint belső ellenséggel szembeszállok; érettük ha kell, életemet is feláldozom. Esküszöm, hogy bajtársaimnak mindenben jó példát mutatok, őket a hazafiasság és az erények útján vezetni szent kötelességemnek tartom. Isten engem úgy segéljen!
Halljad esküszómat Hadak-Ura Isten!
Boldog én úgy legyek, mint igazságos eskem;
Segítsél, vagy átkozz, minden utódomban
Hogy e szent eskütől soha el nem állok,
Becsülettel élek és vitézül halok.
Amen."[50]

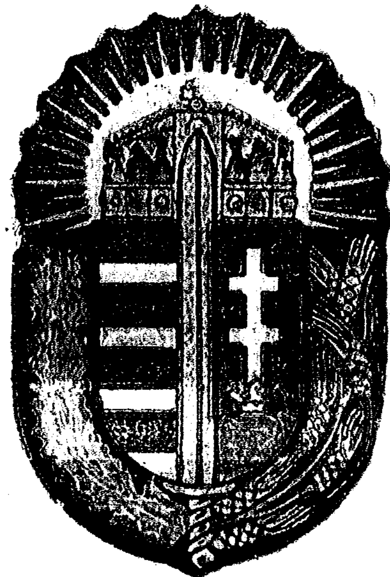
Az eskü után vitéz nemes Nagy Pál gyalogsági tábornok átadta az avatási kardot a vitézek főkapitányának, amivel ő megérintette a térdelő vitézek jobb vállát. Ezután a vitézek főkapitánya helyettese rövid beszéd kíséretében feltűzte vitéz nagybányai Horthy Miklós zubbonyára a vitézi jelvényt, majd a törzskapitányok járultak a kormányzó elé, aki sorban felékesítette mindegyikőjük mellét a vitézi jelvénnyel. Az ünnepélyes aktus a Himnusz eléneklésével fejeződött be. Ezek után a Vitézi Szék tagjai és a 24 telkes vitéz – köztük a

50 A Vitézi Rend kis kátéja. V. kiadás, Országos Vitézi Szék, Budapest, 1934, 3. o.

Korabeli illusztráció, amelyen az avatási díszkard és díszpajzs mellett Pethely Gy. László neve szerepel („Pethely 1921")

Vitézi jelvényt mintázó borítékzáró bélyeg

hősi halált halt és Arany Vitézségi Éremmel kitüntetett Palásti János huszár őrmester 13 éves fia – visszament a Mátyásterembe és aláírta az esküiapot, majd közösen megtekintették a várat. Befejezésként a kormányzó, a Vitézi Szék tagjai és a telkes vitézek közös ebéden vettek részt.[51] Az események leírásában ugyan nem szerepel, de valószínűleg ekkor avatta fel a kormányzó gálócsi Gálócsy Zsigmond főszéktartót is.[52]
A korszak avatásainak leírásaiban legtöbbször a jobb váll avatási karddal történő érintése szerepel, illetve hogy ez előtt az aktus előtt fél térdre ereszkedtek az avatandók. A fellelt archív fotókon és filmhíradók képsorain látható, hogy a korai ünnepélyes avatásokon és a legutolsón valóban a jobb vállat érintette az avatási karddal a kormányzó (1922, 1938), viszont 1928-ban, 1929-ben, 1930-ban, 1934-ben és 1936-ban a bal vállat. Az avatandók egyes avatásokon fél térdre ereszkedtek a kormányzó előtt (pl. 1922, 1930), egyes avatásokon mindkét térdükön térdeltek (pl. 1928, 1934, 1936, 1938) amikor a vitézek főkapitánya megérintette vállukat az avatási karddal. Ebből az látszik, hogy habár a vitézzé avatási szertartás lebonyolítása – kisebb eltérésektől eltekintve – egységesen zajlott le, ez a két mozzanata meglehetősen eltérő képet mutat.
1921. június 25-én a Vitézi Szék ülésén döntés született arról, hogy kiadásra kerül a „Vitézi Intézmény kis Kátéja" című tájékoztató füzet. Ez a 10 000 példányban megjelent kiadvány a „vitézi eszme" népszerűsítését tűzte ki céljául. Minden olyan tudnivalót, információt tartalmazott, amely kapcsolatos volt a Vitézi Renddel, illetve a rendbe való felvétellel. A rend történetében ez volt az első ilyen jellegű kiadvány, de ugyanez a tájékoztató, „A Vitézi Rend kis kátéja" néven még többször megjelent később is (1922, 1923, 1925, 1934 és 1940) az aktuális viszonyoknak megfelelő információkkal. Ugyanezen a június 25-én megtartott ülésen lettek meghatározva a vitézi törzsszékek és a vármegyei törzsszékek területei, illetve ugyanekkor lettek kijelölve a törzsszékek élére a törzskapitányok. A vármegyék élén álló székkapitányok többségének ideiglenes kinevezése is ekkor történt meg, de ez a létszám július 14-én és augusztus 12-én még tovább bővült.[53]
A törzskapitányok ünnepélyes avatásán részt vett és eskütt

51 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 82–83. o.; MOL, Napi hírek, 1921. május 22., 2. o.; A magyar nemzet aranykönyve 1914–1918. A magyar nemzet aranykönyve szerkesztőbizottsága, Budapest, 1921, 280. o.
52 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 83. o.
53 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 84. o.

tett 24 Arany Vitézségi Érmes vitézt még az augusztusi ünnepélyes vitézi avatásuk előtt elkezdték beiktatni vitézi telkeikbe. 1921. július 26-án Fityeházán vitéz Csótár Károlyt iktatta be ünnepélyes keretek között vitézi telkébe vitéz Igmándy-Hegyessy Géza törzskapitány,[54] majd 1921. július 31-én vitéz nemes Magasházy László törzskapitány, szintén ünnepélyes keretek között, vitéz László Pétert és vitéz Dégi Imrét a Fejér megyei Dég községben.[55] 1921 nyarán a honvédelmi miniszter 35 hivatásos tisztet bocsátott a Vitézi Rend rendelkezésére, hogy a szervezet kiépítése minél gyorsabban befejeződhessen.[56] Ezáltal a Vitézi Rend történetének e korai szakaszában több esetben is előfordult, hogy egyes vármegyei vitézi széktartók, nemzetvédelmi tisztek, illetve még vármegyei vitézi székkapitányok is úgy voltak kinevezve pozíciójukba, hogy (még) nem voltak vitézzé avatva. Ilyen eset volt báró Cumin Artúré a Katonai Mária Terézia Rend lovagjáé is, aki 1922. január 18. és 1922. november 20. között töltötte be Vas vármegye vitézi széktartói pozícióját, annak ellenére, hogy nem volt (és később sem lett) a rend tagja.[57] Hasonló eset volt vitéz Kárpáthy Kamillóé, Budapest Székesfőváros Vitézi Székének székkapitányáé, aki 1921. október 13. és 1922. augusztus 3. között töltötte be ezt a posztot úgy, hogy csak ezután, 1922. augusztus 15-én avatták vitézzé, azaz több mint fél évig, mint „külsős" irányította Budapest vitézi életét.[58]

Vitéz Regéczy János iskolaigazgató. Az 1924-ben avatott vitéznek nevet kellett magyarosítania Regeczről Regéczyre

Az 1921. augusztus 21-én avatandó vitézeknek az avatás előtt két nappal, augusztus 19-én délelőtt 9 órakor kellett jelentkezniük a Főszéktartóságon, hogy az ünnepélyes avatás részleteiről eligazítást kapjanak.[59] Ezen esemény után került sor 1921. augusztus 21-én az első ünnepélyes és „nyilvános" vitézi avatásra, a budai királyi várpalota várkertjének délre néző lejtőjén, az üvegház melletti, Hauszmann Alajos által tervezett lépcsőzet alján lévő teraszon. E terasz felett állt az Erzsébet királynénak („Sisi") 1898-ban szintén Hauszmann Alajossal építtetett székely ház, amelyet a magyar királyné, az ugyanazon évben bekövetkezett tragikus halála miatt, már nem tudott használni. Ez alá a ház alá építették fel a vitézi avatásra a kormányzónak és kíséretének, valamint az előkelő közönségnek a díszemelvényt. A kormányzó és a királyi hercegek feleségei a székely ház erkélyéről tekintették meg a vitézi avatást.[60] (Itt kell tisztázni egy tévedést az avatás dátumával kapcsolatban, amelyet az 1931-ben megjelent „Tízéves a Vitézi Rend", az 1939-ben megjelent „Vitézek albuma" és az 1941-ben megjelent „Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve" is alátámaszt, mégpedig vitéz nagybányai Horthy Miklósnak az 1921-es ünnepélyes és nyilvános vitézi avatáson tartott

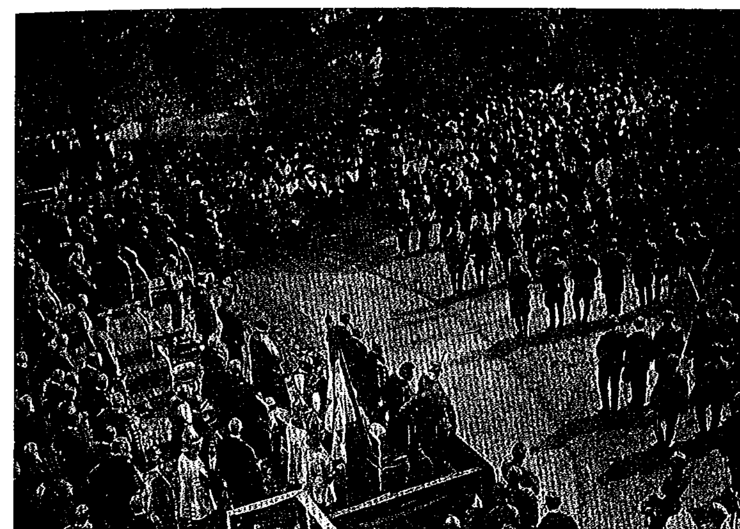
54 MOL, Napi hírek, 1921. július 26., 5. o.
55 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 198. o.
56 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 85. o.
57 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 185. o.
58 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 247. o.
59 MOL, Napi hírek, 1921. augusztus 16., 7. o.
60 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 87. o.

1921. augusztus 21. Az első ünnepélyes vitézi avatást a budai királyi várpalota várkertjének déli lejtőjén tartották. A díszemelvényt a Hauszman Alajos által tervezett székely ház alá, a díszlépcső két vége közé építették fel (HTM 66894)

beszédének szövegénél, az ott megadott téves dátummal! Valószínűleg a két később kiadott kötet változtatás nélkül átemelte az 1931-ben megjelent műből a téves dátumot. Az avatás nem 1921. augusztus 20-án, hanem a már fentebb említett napon, 1921. augusztus 21-én volt! Ezt egyértelműen bizonyítják a korabeli híradások az ünnepségről,[61] illetve ugyanezt az augusztus 21-es dátumot közli a „Tízéves a Vitézi Rend" című kötet is az esemény leírásakor.[62]) Ezen a napon 204 (143 legénységi és 61 tiszti) vitéz került felavatásra.[63] Ekkor avatták vitézzé többek között Vén Zoltánt (Aranysarkantyús vitéz), dr. Csík Lászlót (aki 1923-ban örökbe fogadta és adoptálta a későbbi olimpiai bajnok úszót, Csík Ferencet), békési Csanády Frigyes nyugállományú gyalogsági tábornokot és báró Willerding Rezső gyalogsági tábornokot, a Katonai Mária Terézia Rend lovagját.[64] Az első ünnepélyes avatás menete követte a megtervezett rendi protokollt, amelytől alig-alig tértek el a későbbi ünnepélyes vitézi avatások során. A kormányzó és kísérete, illetve József és József Ferenc királyi hercegek 9 órakor foglalták el helyüket a díszemelvényen. Az ünnepség kezdetekor már mindkét királyi herceg viselte a vitézi jelvényt[65] és az esemény korabeli leírásában sem szerepel a vitézzé ütésük, ami azt valószínűsíti, hogy ők nem vettek részt a többiekkel együtt a vitézi avatáson, hanem már előzetesen vitézzé lettek nyilvánítva. Ez után a keresztény egyházak képviselői

61 Pesti Hirlap ajándéka 1933. április 16., 33. o.
62 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 86. és 137. o.
63 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 80. o.
64 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, Tiszti vitézek
65 B. Kalavszky Györgyi–Illésfalvi Péter: Horthy Miklós élete képekben. Puedlo Kiadó, Pécs, 2000, 56. o.

Az avatandó vitézek sorai között szőnyeg volt kiterítve, amely a díszemelvényt és az avatási emelvényt kötötte össze (A tízéves Vitézi Rend 1921–1931)

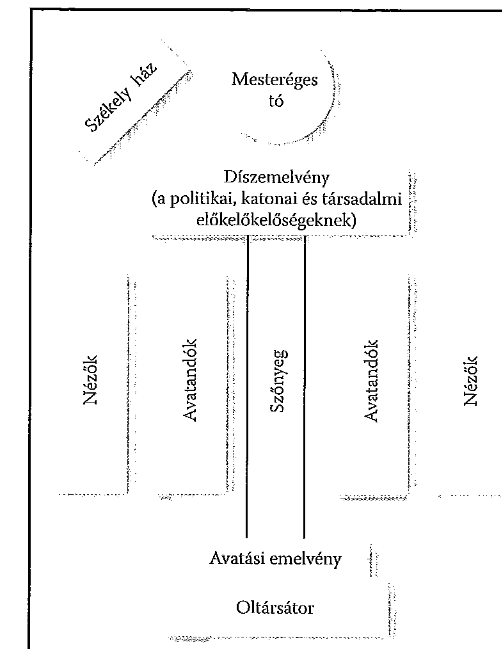
mondtak beszédet egymás után: Zadravecz István katolikus tábori püspök, Melles Emil görögkeleti esperes, Raffay Sándor evangélikus püspök és Keresztesi Sámuel református esperes. Ezt követően a kormányzó a királyi hercegekkel, a miniszterekkel és a Vitézi Szék tagjaival átvonult az avatási emelvényhez, amelyen egy asztal állt, rajta az eskü-asztalterítő, az eskükönyv, a feszület és egy kehely. Az avatás kezdetét harsonaszó jelezte, amely után a kormányzó beszédet intézett a vitézekhez:[66]

„Vitéz Bajtársaim!

Meghatottan nézek végig soraitokon. Szeretettel üdvözöllek Benneteket, mint nagy és nehéz idők közepette fajunk legjobbjait. Melleteken a csillogó érdemrendek idegen országok harcairól beszélnek és egy sincs közöttetek, akinek hőstette magyar helységnévhez fűződnék. Ez mutatja legjobban, hogy minket nem győztek le soha! A mi diadalmas fegyverünket nem is az ellenség, hanem saját áruló honfitársaink orozva, hátulról ütötték ki kezünkből, azután meggyilkolták, gúny tárgyává tették győzhetetlen, büszke hadseregünket, nevetségessé a magyar vitézséget.

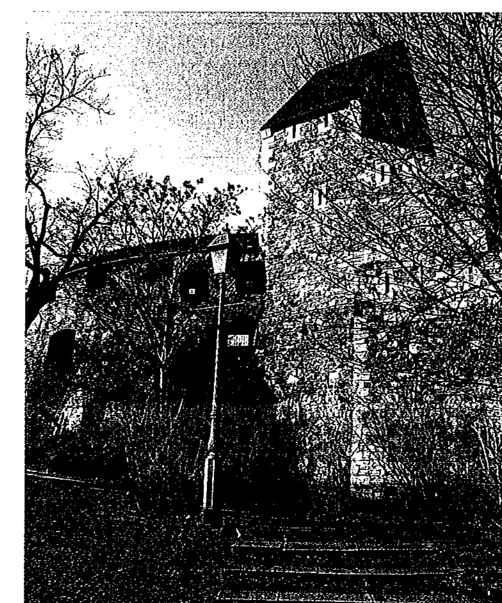
Én pedig örökké égő oltárt emelek, mikor a nagy háború legjobbjait hozzákötöm a hazai röghöz, amely évtizedeken keresztül nemcsak tovább táplálja a hősök nemzetségét, hanem megteremti, fennen hirdeti és ápolja a magyar vitézség kultuszát is.

66 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 86–91. o.

A budai királyi várpalota déli lejtőjén 1921. augusztus 21-én lezajlott ünnepélyes vitézi avatás helyszínrajza

Az 1921. augusztus 21-én megtartott vitézi avatás helyszíne teljesen megváltozott. A második világháború után súlyosan megrongálódott székely ház, díszlépcső és szökőkút romjait elbontották. A székely ház helyére felépítették a Zsigmond korabeli kaputornyot. A kaputorony előtti térségen zajlott le 1921-ben az első nyilvános ünnepélyes vitézi avatás

Altábornagyi „nagytársasági" vitézi jelvénnyel és kitüntetéssekkel

A Vitézi Rendnek hármas célja van: jutalmazni a vitézséggel párosult honfierényt, megtartani a nagy idők legjobbjait és biztosítani a hősök nemzetségének fennmaradását, végül bennük és utódaikban a magyar fajnak olyan hatalmat biztosítani, amely rettentő erővel sujt le minden felforgató állam- és nemzetellenes törekvésre.
A Vitézi Rendet a véráztatta televény magyar földbe ültetem; adja Isten, hogy mihamarabb gyökeret verjen benne. Legyen belőle hatalmas tölgyerdő, amely dacolhasson a második ezredév viharaival; legyen a Vitézi Rend turáni fajunk és hazánk büszkesége, de ha kell, élesen vágó kardja is.
Egész erőmet és véremet elárult, kifosztott, meggyalázott hazánk szolgálatába állítom, tudom, hogy Ti, kiknek multja tiszta, mint a kristály, kik bővelkedtek a férfi erényekben, kikre mindig büszkeséggel és meleg szeretettel gondolok, mindig lelkesedéssel haladtok velem a becsület és az önzetlenség útján. Isten áldása kísérje a Vitézi Rend működését!"[67]
Az ünnepi beszéd után vitéz Igmándy-Hegyessy Géza felolvasta az avatandók neveit, ami után vitéz gálócsi Gálócsy Zsigmond főszéktartó háromszor megkongatta az avatási pajzsot az avatási karddal és fennhangon elmondta a szertartásos üdvözletet: *„Tisztelet adassák az igaz Istennek, akit a mi őseink hadúrnak neveztek".* Vitéz nemes Nagy Pál a vitézek főkapitánya helyettese átvette az avatási kardot és átadta a kormányzónak, majd felolvasta az eskü szövegét, amelyet az avatandók utána mondtak. Ezután az esküt tett avatandókat vitéz nagybányai Horthy Miklós soronként végigjárta, megérintette jobb vállukat az avatási karddal és közben azt mondta: *„Hadúr nevében vitézzé ütlek."* A kormányzó minden tábornok zubbonyára saját kezűleg tűzte fel a vitézi jelvényt, míg a többi vitéz esetében a területileg illetékes törzskapitány tette meg ugyanezt. Az ünnepség a Himnusszal fejeződött be. Délben, a Tiszti Kaszinóban „vitézi áldomás"-t tartottak a Vitézi Rend első ünnepélyes avatási ceremóniája tiszteletére.[68]
1921. augusztus 28-án vitéz nemes Magasházy László, a 2. számú Vitézi Törzsszék törzskapitánya két vitézt iktatott be vitézi telkébe Bajna község határában, amelyet Metternich Sándor Paulina hercegnő ajándékozott a Vitézi Rendnek.[69]

Vitéz József királyi herceg tábornagyot és fiát, vitéz József Ferenc királyi herceget 1921-ben „avatták" vitézzé

67 Vitézek albuma. Vitézek albuma szerkesztőbizottsága, Budapest, 1939, 9. o. (A továbbiakban: Vitézek albuma)
68 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 86–91. o.; MOL, Napi hírek, 1921. augusztus 21., 3–5. o.
69 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 206. o.

Belépőjegy a Békés-Arad vármegye Vitézi Széke által rendezett lóversenyre

„Vitéz Völgyesi József épület és tüzelőanyag kereskedő" – valószínűleg – levélpapír fejlécezésére használt nyomólemeze

1921. szeptember 29-én az Országos Vitézi Szék ülésén döntés született a vitézi hadnagyi tisztségek betöltéséről, mely személyekre a vármegyei vitézi székeknek november 1-jéig kellett leadni javaslataikat. Ugyanezen a szeptemberi napon beadta lemondását vitéz gálócsi Gálócsy Zsigmond főszéktartó, melyet a kormányzó elfogadott és köszönetét fejezte ki részére az eddigi áldozatos munkájáért. Az értekezleten elfogadásra került a következő vitézi avatás tervezett dátuma (1922. május) is.[70]

1921. október 20-án másodszor is visszatért Magyarországra IV. Károly király – és felesége Zita királyné –, hogy átvegye a hatalmat. Néhány nap után a kormánycsapatok legyőzték a legitimista erőket és foglyul ejtették a királyi párt.[71] Az őrzésük kényes feladatával a kormányzó két hozzá feltétlenül hű személyt bízott meg. Először vitéz semjénfalvi Siménfalvy Tihamér ezredesre, a 7. számú Vitézi Törzsszék törzskapitányára hárult ez a feladat a tatai kastélyban, majd a tihanyi apátságban vitéz sepsibaczoni Toókos Gyula őrnagyra, a 6. számú Vitézi Törzsszék törzskapitányára. Zita királyné az egyik séta alkalmával észrevette vitéz sepsibaczoni Toókos Gyula zubbonyán a vitézi jelvényt, és csak annyit mondott férjének: *„auch Einer"* (itt is egy).[72] Ez a kis epizód arra enged következtetni, hogy a királyi pár ismerte a Vitézi Rend intézményét és annak elkötelezettségét a kormányzó és a fennálló rendszer iránt.

Az Országos Vitézi Szék 1921 októberében megbízta vitéz Igmándy-Hegyessy Gézát az ügyvezető törzskapitányi teendők ellátásával.[73] Mivel az év elején már elkészült a vitézi jelvény, szabályozni kellett a viselését is, ezért 1921. október 29-én rendelet jelent meg, amely előírta, hogy a vitézi jelvényt egységesen a zubbony vagy zakó bal mellének közepén kell viselni.[74] 1921. november 14-én beiktattak két szentesi vitézt a báró Weisz Manfréd által Kerekegyházán felajánlott 15-15 holdnyi vitézi telekbe. Az ünnepségen vitéz semjénfalvi Siménfalvi Tihamér képviselte a kormányzót.[75] A szeptemberben megüresedett főszéktartói poszt 1921. december 13-án lett betöltve vitéz laborfalvi Berde Gábor nyugállományú ezredessel. A járási vitézi

70 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 92. o.
71 Glatz Ferenc (szerk.): Magyarok krónikája, Magyar Könyvklub Kiadó, Officina Nova, Budapest, 2000, 577. o.
72 Asztalos Zoltánné Toókos Ildikó: „Azokkal időzöm, akik másszor voltak". Magánkiadás, Debrecen, 1999, 128. o.
73 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 93. o.
74 A Vitézi jelvény viselése. In: Rendeleti Közlöny 1921/53. szám, 1921. október 29., 318. o.
75 MOL, Napi hírek, 1921. november 14., 15. o.

hadnagyok 1922. február 22-én kapták meg kinevezésüket.[76] Bár egyesek a vitézi telekadományozás kapcsán a középbirtokok számának növelését szerették volna elérni, vitéz nagybányai Horthy Miklós szándéka szerint a Vitézi Szék továbbra is az előzetesen már megállapított 25:1 arányszámot szerette volna megvalósítani a legénységi, illetve tiszti vitézek telekhez juttatása kapcsán, a legénységi állományúak javára. A Vitézi Szék 1922. május 25-ére tűzte ki a következő vitézi avatás időpontját, emellett döntés született arról is, hogy a vitézzé avatottak a vitézi jelvény és a vitézi igazolvány mellett díszes avatási oklevelet is kapnak, amelyet vitéz nagybányai Horthy Miklós, mint a vitézek főkapitánya lát el kézjegyével.[77] A vitézek díszes avatási okiratát az egy évvel később, 1923-ban avatott vitéz Pataki Ferenc festőművész, a Vitézi Rend tisztviselője tervezte és a *„M. KIR. ÁLLAMI TÉRKÉPÉSZETI INTÉZET"* (majd *„M. KIR. ÁLLAMI TÉRKÉPÉSZET"*) gyártotta le. Az oklevél mérete: 43×53 cm (kisebb eltérések léteztek a méretben). Az oklevél szöveges része dús ornamentikájú, aranyozott keretben kapott helyet. Ebben a keretben felül középen, kör alakú vörös mezőben egy ötfejű sárkánnyal küzdő buzogányos vitéz, ettől balra kör alakú mezőben egy visszafelé nyilazó magyar harcos, míg jobbra szintén egy kör alakú mezőben, szögesdrótakadályok felé rohamozó első világháborús magyar katona látható. A keret bal alsó sarkában vörös pajzson egy középkori páncélos vitéz jobbra néző feje, míg a jobb alsó sarkában ugyanolyan vörös pajzson egy „Horthy-korabeli" rohamsisakos katona balra néző feje látható. A keret aljának közepén zöld alapon az Országos Vitézi Szék szárazpecsétjének lenyomata látható. A díszes ornamentikájú kereten belül a bal felső sarokban kapott helyet a vitézi jelvény színes képe.

Az 1924-ben avatott vitéz Kálozdi (Kukorelli) József hentes és mészáros húscsarnoka

Az oklevél szövege:

„Én VITÉZ nagybányai HORTHY MIKLÓS MAGYARORSZÁG KORMÁNYZÓJA, mint a VITÉZEK FŐKAPITÁNYA emlékezetül adom mindenkinek, akit illet, hogy a most elmúlt háborúban és az ezt követő szomorúan terhes napokban VITÉZSÉGÉNEK és NEMZETI ÉRZÉSÉNEK kiváló tanubizonyságát adó [avatott neve és rendfokozata] az országos Vitézi Szék javaslatára ...évi ...hó ...n az ország törvényes képviselete, egyházi és világi méltóságai jelenlétében annak utána, hogy a vitézi esküt kezembe letette, VITÉZZÉ ÜTÖTTEM és AVATTAM.
Kelt... 19... évi ...hó ...n.

Magyarország kormányzója.
a vitézek főkapitánya."[78]

76 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 93. o.
77 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 94. o.
78 1938-as vitézi avatási oklevél

Én, nagybányai vitéz
Horthy Miklós,
Magyarország kormányzója,
mint a vitézek főkapitánya
emlékezetül adom mindenkinek, akit illet, hogy a most elmúlt háborúban és az ezt követő szomorúan terhes napokban vitézségének és nemzeti érzésének kiváló tanubizonyságát adó
vitéz Orbán Mihály volt csendőrszakaszvezetőt
az országos Vitézi Szék javaslatára 1927 évi junius hó 26-én, az ország törvényes képviselete, egyházi és világi méltóságai jelenlétében, annak utána, hogy a vitézi esküt kezembe letette, vitézzé ütöttem és avattam.
Kelt Budapesten, 1927 évi junius hó 19én.
Horthy
Magyarország kormányzója,
a vitézek főkapitánya.

Vitéz Orbán Mihály volt csendőr szakaszvezető avatási oklevele (az 1927. évi oklevelek a „most elmúlt" szövegű változattal készültek)

Az oklevelek két minimálisan eltérő szövegű változatban (*„...hogy a most elmult háborúban..."*, illetve 1922-ben és 1923-ban *„...hogy a mostan mult háborúban..."*) készültek az évek folyamán, illetve ismertek olyan darabok is, amelyen az *„elmult"* szót hosszú „ú" betűvel írták. Emellett az oklevél „fejlécében" a vitéz szó írásmódjának változásával a kormányzó neve *„nagybányai vitéz Horthy Miklós"*-ról (1921–1936), *„vitéz nagybányai Horthy Miklós"*-ra (1938) változott. Az avatási oklevelet egyes esetekben papírhengerben adták át. Az oklevélhez dúsan díszített, aranyozott képkeretet lehetett vásárolni, amelyen felül a vitézi jelvény képe, körben tölgyfalombok, alul „nagymagyarország" térképén keresztbe tett kard és kettős kereszt látható. A művészi kivitelű képkeretet – az Országos Vitézi Szék jóváhagyásával – vitéz Rozvány György és vitéz Márton József iparművész tervezte. A díszes képkeretet a húszas években Drexler Rezső budapesti „Aranyozó és képkeretező" üzeme 10 pengőért kínálta üveg nélkül,[79] majd az ő utódánál, Gürtler Mihálynál a harmincas évek második felében 8 pengőért lehetett hozzájutni.[80]

79 Vitézek és Gazdák Lapja, reklám
80 Vitézek és Gazdák Lapja 1936/27. szám, 1936. szeptember 21., 8. o.

A Vitézi Szék 1922. április 27-én megbízta a rend 1921-ben avatott tagját, dr. vitéz gyulafehérvári Balogh Gábor ügyvédet a Vitézi Szék ügyészi teendőinek ellátásával. Ennek a pozíciónak a létrehozására azért volt szükség, hogy azoknak az ügyei, akik a vitézi címre esetlegesen érdemtelenné váltak, jogszerűen legyenek lebonyolítva. Ugyanekkor dolgozta ki a rend vezetése az ezekre az esetekre érvényes ügymenetet is, és ekkor lett eldöntve, hogy a rendből törölt vitézek nevei közlésre kerülnek.[81]

Egy első világháborúban hősi halált halt katona vitézi várományosa

Farkas Dezső zeneszerző, Cselényi József és Laurisin Lajos operaénekesekkel még 1919-ben regös csoportot alapított. 1922 májusában Farkas Dezső azzal a kéréssel fordult a Vitézi Székhez, hogy mint a Vitézi Rend regös csoportja működhessenek a továbbiakban. A Vitézi Szék helyt adott a kérésnek és a csoport a nyár végétől már ily néven folytatta tevékenységét.[82]

A Vitézi Rendbe jelentkezett több ezer személy jelentkezési anyagait a törzskapitányok éjt nappallá téve dolgozták fel a vármegyei székkapitányok segítségével.[83] A vitézi avatást megelőző napon, 1922. augusztus 14-én országos értekezletre gyűltek össze a vármegyei székkapitányok, amelyen vitéz Igmándy-Hegyessy Géza ügyvezető törzskapitány tartott előadást. Tájékoztatást adott arról, hogy a Vitézi Szék döntése alapján a legénységi állományúak vitézzé avatásához innentől kezdve minimálisan az egyszer kiérdemelt I. osztályú Ezüst Vitézségi Érem lett meghatározva[84] (addig a kétszer elnyert I. osztályú Ezüst Vitézségi Érem volt a minimális kritérium). Ez a kritérium azokra a tisztekre is vonatkozott, akik még legénységi állományúként szerezték meg a „nagyezüstöt".[85] E döntés hátterében a Vitézi Rend tagjai számának növelése játszotta az elsődleges szerepet. Egyértelműen kijelenthető, hogy azokat a tiszteket is igen nagy számban vitézzé avatták, akik legmagasabb kitüntetésként „csak" a hadidíszítményes és kardos III. osztályú Katonai Érdemkereszttel (a hadidíszítményes és kardos III. osztályú Vaskorona Rend volt előírva) rendelkeztek. Emellett előfordultak olyan rendhagyó esetek is, amikor az Ezüst Katonai Érdemérem hadiszalagon kardokkal, vagy a Bronz Katonai Érdemérem hadiszalagon, kardokkal kitüntetés képezte a rendbe való felvétel alapját. A legénységi állományúaknál is előfordultak olyan esetek, amikor a II. osztályú Ezüst Vitézségi Érem birtokában benyújtott felvételi kérelem is pozitív elbírálásban részesült.[86] Ezekben a különleges esetekben volt alkalmazható az a rendelkezés, hogy azok, akik az előírt kitüntetéssel önhibájukon kívül nem rendelkeztek, de a magyar haza védelmében kiváló és vitéz magatartást tanúsítottak, vagy a forradalmak alatt fegyverrel a kézben önfeláldozóan viselkedtek, illetve az elszakított területeken elszánt hazafiasságukról adtak tanúbizonyságot és ezért

81 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 94. o.
82 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 146. o.
83 Asztalos Zoltánné Tóókos Ildikó: „Azokkal időzöm, akik másszor voltak". Magánkiadás, Debrecen, 1999, 130. o
84 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 96. o.
85 A Vitézi Rend kis kátéja. VI. kiadás, Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 30. o.
86 Vitézek albuma, Adattár

A húszas években is volt egyedi vitézi avatás, mely alkalommal az avatási díszkarddal avatott vitézeket a kormányzó (HTM 66905)

meghurcoltatást vagy szabadságvesztést szenvedtek el, szintén vitézzé avathatóak voltak.[87] Emellett megfelelő kitüntetést kapott, de hősi halált halt katona felvételét is lehetett kérelmezni a Vitézi Rendbe. Akár II. osztályú Ezüst- vagy Bronz Vitézségi Éremmel kitüntetett és hősi halált halt katona vitézzé nyilvánítását is kérvényezhette a legközelebbi hozzátartozó.[88] Természetesen ha a Vitézi Szék el is fogadta a felterjesztett kérelmet és vitézzé lett nyilvánítva a hősi halált halt katona, csak annak egyenes ági leszármazottja volt jogosult továbbvinni a vitézi címet (ha megfelelt a kritériumoknak), a többi hozzátartozó nem. Voltak olyan esetek is amikor – habár a kérelmező önhibáján kívül nem rendelkezett a felvételhez szükséges meghatározott kitüntetéssel – az illető harctéri parancsnoka javaslatot szerkesztett a rendbe való jelentkezéshez. Természetesen ezek a kérvények sem minden esetben kerültek pozitív elbírálásra.[89]

Az 1922. évi avatás tervezett időpontja (május 25., csütörtök) elhalasztásra került, mégpedig augusztus 15-ére, keddre. A Vitézi Rend történetében ez volt az egyetlen ünnepélyes avatás, amely nem vasárnap, hanem hétköznap került lebonyolításra. A több ezer főnyi érdeklődőre és az avatandók nagy számára való tekintettel a Vitézi Szék új helyszínt jelölt ki a vitézi avatásra. Ez az ünnepélyes avatás volt az első, amit a „Magyar Athlétikai Club" margitszigeti sportpályáján rendeztek meg. Innentől kezdve az 1930-as (királyi várpalota udvara) és az 1938-as (Székesfehérvár, romkert) esemény kivételével az összes központi avatási ünnepség itt került lebonyolításra. 1922-ben 367 legénységi és 342 tiszti vitézt avattak, illetve vitézzé nyilvánítottak 5 hősi halált halt legénységi állományú katonát és 9 hősi halált halt tisztet (összesen 723 fő).

87 A Vitézi Rend kis kátéja. VI. kiadás, Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 30–31. o.
88 Szerkesztői üzenetek – 44.444. In: Csendőrségi Lapok 1940/1. szám, 1940. január 1., 27–28. o.
89 József királyi herceg, tábornagy levele az Országos Vitézi Székhez

A kormányzó ekkor avatta vitézzé idősebbik fiát, ifjabb nagybányai Horthy Istvánt (későbbi kormányzóhelyettest), aki a kormányzó bátyja, vitéz nagybányai Horthy István lovassági tábornok „jogán" volt várományos. Itt kell megemlítenem, hogy a kormányzó kisebbik fia sem az édesapja „jogán", hanem az első világháborúban hősi halált halt és 1921-ben vitézzé nyilvánított vitéz nagybányai Horthy Szabolcs pusztakakati „vitézesített" birtokrészének örököseként és várományosaként lett 17 éves korában, 1924-ben vitézzé avatva.[90] Így fordulhatott elő az a különleges eset, hogy vitéz nagybányai Horthy Miklós mindkét fia a Vitézi Rend tagja volt.[91]

I. osztályú Vitézségi Érme alapján vitézzé avatott honvéd tizedes

Az 1922-ben avatott vitézek között volt Tersztyánszky Ödön későbbi kétszeres olimpiai bajnok kardvívó, Habsburg-Tescheni Albrecht királyi herceg (Habsburg-Tescheni Frigyes királyi herceg, a monarchia volt hadsereg főparancsnokának fia), bkove-brdoi és ujsciei Ungár Károly a Katonai Mária Terézia Rend lovagja, nagylaki Rátz Jenő későbbi honvédelmi miniszter, csíktaplóczai Lázár Károly a „Horthy-korszak" testőrségének harmadik, egyben utolsó parancsnoka és szinai Szinay Béla a rend egyik későbbi törzskapitánya is.[92] Dédnagyapámat, Horváth Antal tartalékos főhadnagyot is ekkor avatták – még legénységi állományúként kiérdemelt – Arany Vitézségi Érme jogán vitézzé. Az ünnepség az 1921-es avatáshoz képest egy órával később, délelőtt 10 órakor kezdődött. Változás volt az előző évi eseményhez képest, hogy a keresztény egyházak beszédet mondó képviselői, kiegészültek az unitárius egyház esperesével.[93] Az eskü szövegét az 5. számú Vitézi Törzsszék törzskapitánya, vitéz szandai Sréter István olvasta fel a vitézeknek.[94]

A vitézek főkapitányának beszéde az 1922-es vitézi avatáson:

„Vitéz Bajtársaim!

Büszkeséggel és szeretettel nézek végig soraitokon. Nagy és nehéz időkben Ti bizonyultatok a legjobbaknak. Vitézségben és honfi erényekben Titeket csak azok mulhatnak felül, kik lelkesedéssel áldozták fel hazájukért fiatal életüket és ma idegen földben porladoznak, várván a feltámadást.

Mult évben azon óhajomnak adtam kifejezést, hogy mihamarabb gyökeret verjen a Vitézi Rend a véráztatta televény magyar földben, legyen belőle hatalmas tölgyerdő, amely dacolhasson a második évezred viharaival.

És íme megértük, hogy a második avatáson 740, vitézségben, honszeretetben és hűségben kiváló igaz magyar férfit részesíthetünk a Haza és a nemzet elismerésében.

Nehéz, súlyos idők, próbakövei a férfierényeknek. Erőshitű, keménykötésű, hűségben kipróbált férfiakat követel a vajúdó, forrongó hon.

90 MOL. Napi hírek, 1921. augusztus 21., 8. o.
91 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 341. o.
92 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, Tiszti vitézek
93 MOL, Napi hírek, 1922. augusztus 16., 2. o.
94 Hadtörténeti Intézet és Múzeum Fotótára, HTM 94914

1922. augusztus 15.
Ez volt az első olyan ünnepélyes központi vitézi avatás, melyet a Margitszigeten rendeztek meg, és az egyetlen, amely hétköznapra, keddre esett.
Vitéz szandai Sréter István felolvassa a vitézi eskü szövegét

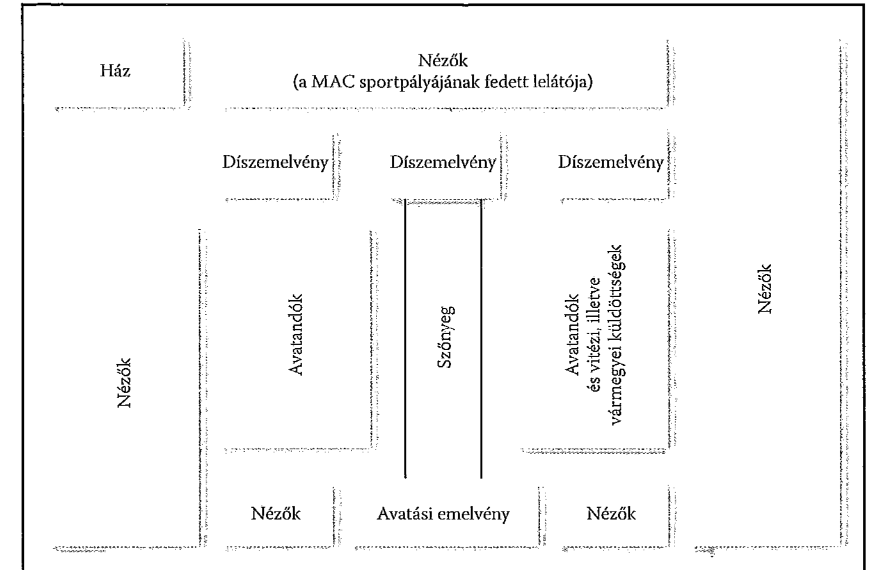
1922. augusztus 15.
A későbbi években már alacsonyabbra építették az avatási emelvényt, és a kormányzó haladt végig az előtte térdelő avatandók előtt, miközben megérintette vállukat az avatási díszkarddal

1922. augusztus 15.
A kormányzó vitézzé avatja idősebbik fiát, aki vitéz nagybányai Horthy István lovassági tábornok várományosaként lett a Vitézi Rend tagja
(Képes Vasárnap 1942/9. szám)

A kormányzó első világháborúban hősi halált halt testvéréről készített plakett. A kormányzó kisebbik fia, vitéz nagybányai Horthy Szabolcs várományosaként került a Vitézi Rendbe

Helyszínrajz a Margitszigeten megtartott vitézi avatásokról

Fogadalmatokat, hogy mindenkor messze világító példaként fogtok elöljárni a hazafias erények gyakorlásában, a súlyos megpróbáltatásokkal küzdő Haza szent nevében elfogadom. Áldás és boldogság fakadjon lelkes, önzetlen törekvésetek nyomán.
A Vitézi Rend pedig legyen a turáni fajunk büszkesége, melynek működését isten áldása kísérje."[95]
A vitézi jelvényeket a nagy létszámra való tekintettel – az elmúlt évi gyakorlattal ellentétben – nem tűzték fel egyenként a frissen avatott vitézek mellére, hanem kiosztották. Az avatás pompáját emelendő, a Ludovika Akadémia díszszázada és cserkészcsapatok vonultak el díszmenetben az ünnepség végén a kormányzó és a felavatott vitézek előtt. Az ünnepség fél egykor ért véget, majd délután 2 órakor a kormányzó és vitéz József királyi herceg részvételével „vitézi áldomást" tartottak a margitszigeti alsórész vendéglőben, amelyről a vitéz nagybányai Horthy Miklós fél négykor távozott.[96]
A vitézi avatás után pár nappal olyan hírek röppentek fel, hogy sokkal nagyobb számban avattak reformátusokat, mint katolikusokat. E hírek cáfolatára vitéz sepsibaczoni Toókos Gyula a 6. számú Vitézi Törzsszék törzskapitánya sajtóközleményt jelentetett meg, amelyben részletes tájékoztatást adott a felavatott vitézek vallási hovatartozásáról: a katolikusok aránya 69%, a reformátusoké 24%, az egyéb vallási felekezeteké 7% volt. Ugyanilyen hírek már az 1921-es ünnepélyes vitézi avatás után is felröppentek, amelyet szintén sajtóközleményben cáfolt a Vitézi Szék.[97] E tévhírek a katolikusok, illetve a katolikus egyház képviselőinek azon félelmein alapultak, hogy vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó, a vitézek főkapitánya, református vallású volt. Jó példa erre a „félelemre" a katolikus egyház magyarországi vezetőjének Serédi Jusztiniánnak

95 Vitézek albuma, 10. o.
96 MOL, Napi hírek, 1922. augusztus 16., 2. o.
97 MOL, Napi hírek, 1922. augusztus 24., 3. o.

Hazafias rendezvényen József királyi herceg tábornagy, tőle balra pedig egy vitéz áll vármegyei formaruhában

1937-es Corvin-lánccal való kitüntetése, amelyet Shvoy Lajos székesfehérvári püspök úgy értékelt, hogy ezzel a katolicizmus régi sérelme lett orvosolva, mivel Ravasz László református püspök ezt a kitüntetést már az elsők között, 1930-ban megkapta.[98]

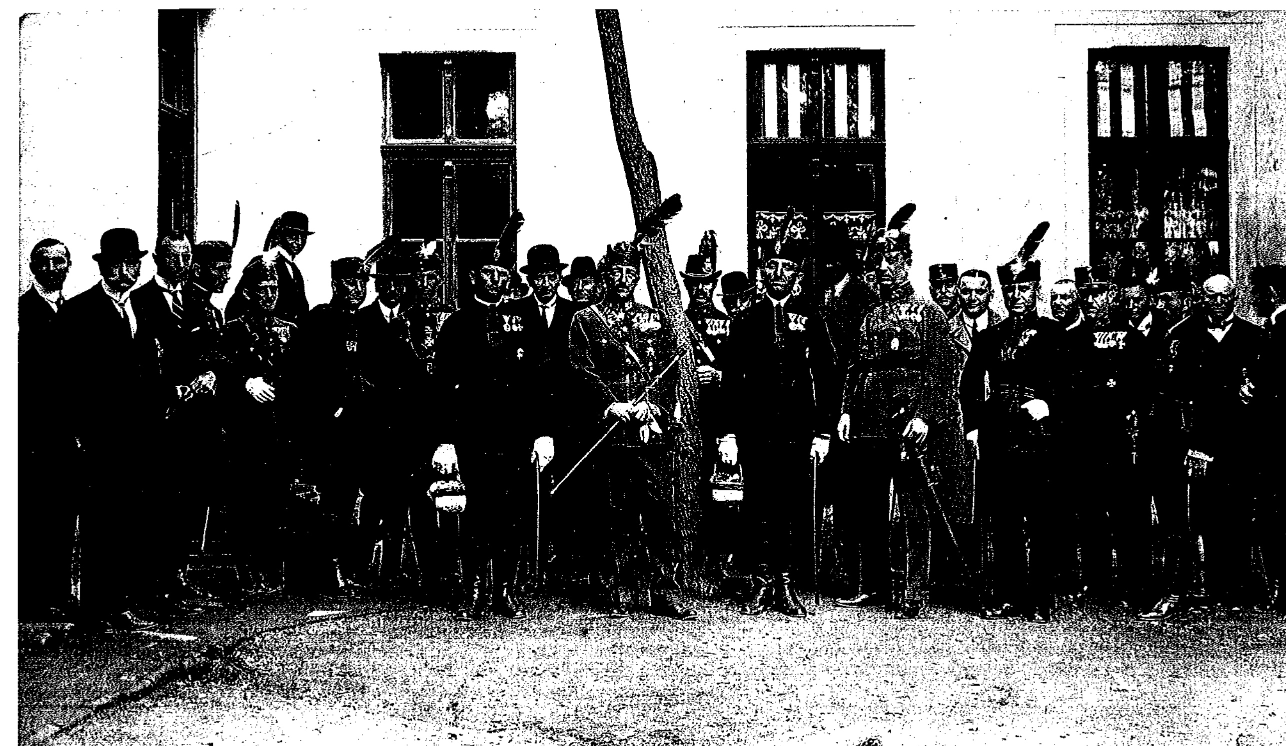
A honvédelmi minisztérium 150 katasztrális hold földet ajánlott fel a Vitézi Rendnek Örkényben. E vitézi telekbe 1922. október 5-én iktatta be a kormányzó vitéz békési Csanády Frigyes gyalogsági tábornokot.[99]

1923. január 5-én tartotta alakuló közgyűlését a „Vitézek Mezőgazdasági Szövetkezete". A Vitézi Szék nevében vitéz semjénfalvi Siménfalvy Tihamér mondott beszédet, melyben hangsúlyozta, hogy a szövetkezet alapítása révén a vitézek gazdasági téren is el szeretnék foglalni az őket megillető helyüket. A szövetkezet díszelnökének vitéz József királyi herceget és vitéz Albrecht királyi herceget, igazgatósági elnökének vitéz nagybányai Horthy István nyugállományú lovassági tábornokot kérték fel, az utóbbiak személyesen is jelen voltak. A Vitézi Széket vitéz tapolylucskai és kükemezei Bánó Kálmán, illetve vitéz semjénfalvi Siménfalvy Tihamér törzskapitányok képviselték a szövetkezet igazgatóságában. Ekkor kerültek megválasztásra a további igazgatósági tagok és a felügyelőbizottság tagjai is.[100] A Vitézek Mezőgazdasági Szövetkezete rövid fennállása alatt több száz vitézt látott el mezőgazdasági eszközökkel, de az ország nehéz gazdasági helyzete miatt már a következő évben (1924) beszüntette tevékenységét.[101]

1923. február 9-én, 22 órakor óriási érdeklődés mellett került megrendezésre a „Vitézi Rend táncestélye" a Vigadóban. Az eseményen a kormányzó és a királyi hercegek is részt vettek. A bál teljes bevétele a Vitézi Rendre és a „Horthy-jótékonysági akció"-ra lett fordítva.[102] Valószínűleg ez volt az első vitézi bál, amely innentől kezdve – a kormányzói pár, a királyi hercegek, a magyar kormány tagjai és az ország katonai felső vezetése részvétele okán -–a báli szezon egyik legrangosabb eseményévé vált a „Horthy-korszakban". A következő hónapban, március 19-én este a Vitézi Rend nagysikerű előadást rendezett a kormányzó tiszteletére az Operában.[103]

1923-ban, június 17-én 10 órától zord időjárási körülmények között került sor az újabb ünnepélyes vitézi avatásra a Margitszigeten. Az avatandó vitézek nagy létszámához igazodva az avatási emelvényt innentől kezdve alacsonyabbra építették, mivel az előző évi avatáson 5 lépcsőfokon keresztül lehetett feljutni rá,[104] illetve 1926-tól már tetőt is építettek az avatási emelvény fölé, valószínűleg azért, hogy a Vitézi Szék (Országos Vitézi Szék) tagjait, a kormányzót és az avatási ceremónia alkalmával előtte térdelő avatandókat

98 Murányi Gyula: A Corvin-lánc története. In: HVG 1999. november 13., 97–104. o.
99 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 221. o.
100 MOL, Napi hírek, 1923. január 5., 17. o.
101 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931., 97. o.
102 MOL, Napi hírek, 1923. február 7., 2. o.
103 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 146. o.
104 Képes Vasárnap 1943/24. szám, 1943. június 15., 375. o.

Vitézek vármegyei formaruhában. Közöttük vitéz József királyi herceg tábornagy és vitéz semjénfalvi Siménfalvy Tihamér ezredes, vitézi törzskapitány áll

megóvják az időjárás szeszélyeitől.[105] 1923-ban avatták fel többek között nemes Vörös János későbbi vezérkari főnököt, Bakay Szilárd későbbi altábornagyot, Heszlényi Józsefet (aki Heyszlről magyarosította nevét és később vezérezredesként hadseregparancsnok lett), Ruszkay Jenőt (későbbi vezérezredest, aki Ranzerbergerről magyarosította nevét) és Hennyey Gusztávot (aki Erbről magyarosította nevét és vezérezredesként a Lakatos-kormány külügyminisztere volt).[106]

A Vitézek Főkapitányának beszéde az 1923-as vitézi avatáson:

„Vitéz Bajtársaim!

A nehéz idők ritka örömei között a legelső helyet foglalja el számomra évenként az a nap, melyen magyar fajunk büszkeségét, jövőnk zálogát magam körül összegyűjtve látom.

Ha szeretettel végigtekintek soraitokon, érzem a magyar rónák tiszta, romlatlan üdítő levegőjét, elszáll minden kétely, vagy minden csüggedés és csak bizalom tölti el lelkemet.

A Vitézi Rend oltárán ma új tüzek gyúlnak ki. Legyetek lánglelkű apostolai a magyar vitézségnek, az önzetlen hazaszeretetnek és a fegyelmezett összetartásnak. Országokat, nemzeteket mindenkor széthúzó szervezetlenség, fegyelmezetlenség tett tönkre és szervezett, fegyelmezett munka épített fel. Ennél a munkánál elsősorban reátok számítok. Szeressétek a rögöt, melyet kaptok és mutassátok meg, hogy mit tud a véráztatta televény magyar föld annak teremni, aki odaadó szorgalommal és szeretettel műveli. Maradjatok mintaképei a férfierényeknek, erőshitű, keménykötésű, hűségben kipróbált magyarok.

105 Vitézek és Gazdák Lapja 1926/39. szám, 1926. szeptember 26., 2. o.
106 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, Tiszti vitézek; Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Ister Kiadó, Budapest, 2003, 135, 294 és 133. o.

Vitézek levélpapírjainak fejlécei

vitéz KOVÁCS PÁL
VAS- ÉS FŰSZERKERESKEDŐ
Hódmezővásárhely
MÉHTERMÉKEK ÉS MÉHÉSZETI ESZKÖZÖK SZAKÜZLETE.

59/1935. TESz. sz.

Szívből üdvözöllek Benneteket, mint a Vitézi Rend új hajtásait. Isten áldása kísérjen utaitokon, a Vitézi Rend pedig maradjon mindörökre turáni fajunk büszkesége." [107]

A beszéd után vitéz semjénfalvi Siménfalvy Tihamér törzskapitány „eskühöz" vezényelt és felolvasta az eskü szövegét. Ezután vitéz nagybányai Horthy Miklós, mint a vitézek főkapitánya vitézzé ütötte az elébe járuló avatandókat. Az ünnepség délben ért véget.[108]

1923-ban indult útjára a Vitézi Rend hivatalos újságja, a „Vitézek és Gazdák Lapja", amelynek első száma azaz évi ünnepélyes vitézi avatás napján jelent meg. A lapra 1925-től minden vitéznek kötelező volt előfizetnie. Az újságba alkalmanként belekerült a „Vitézi Közlöny" is, amely a vitézekre vonatkozó rendeleteket, személyi változásokat, törléseket, vitézi igazolványok érvénytelenítését stb. tartalmazta. A lap egy hónapra 8000, egy évre 96 000 koronába került (1926-os adat),[109] illetve később egy hónapra 85 fillér, egy évre 10 pengő volt az ára (1928-as adat).[110] Az újság 1935-től kezdve „Vitézek Lapja" címen jelent meg, havonta háromszor (később már hetente[111]). Elsősorban a rendet érintő és az általános nemzeti érdekű híreket, információkat tartalmazta. A későbbiek során egy ingyenes képes melléklet is belekerült a lapba, amelynek „Vitézek Lapja Képes Híradója" volt a címe. A lap szerkesztősége a Vitézi Rend budapesti székházának (Üllői út 8.) 1934-es felavatása után, annak II. emeletén kapott helyet.[112]

Az Országos Vitézi Szék tájékoztatása alapján 1923. június 14-én közlemény jelent meg a hazai lapokban, amely arról tudósított, hogy egy vitézt a rend kis kátéjának tudatos megszegéséért, egy másik vitézt lopásért a Vitézi Rend törölte tagjai sorából, illetve az utóbbit 12 hold vitézi földjétől is megfosztotta.[113] A vitézek a rendből való törlésük, vagy kilépésük esetén kötelesek voltak az Országos Vitézi Székhez beszolgáltatni zöld színű vitézi igazolványukat, avatási oklevelüket és vitézi jelvényüket. Ez utóbbi értéke visszafizetésre került. A vitézi jelvény, az oklevél és az igazolvány bevonására – törvényes alap híján – nem lehetett igénybe venni a csendőrséget vagy más szervet, viszont ha a rendből törölt egyén a törléséről szóló hivatalos értesítés dacára továbbra is viselte a vitézi jelvényt, illetve használta a vitézi címet, akkor az illetékes közigazgatási hatóság kihágási eljárást indíthatott az illető személy ellen.[114]

1923. július 17-én Rassay Károly képviselő egy éles parlamenti vitában kijelentette, hogy nem ismeri el a Vitézi Rendet, mivel nem látja a törvényt, amellyel létrehozták és *„nem lehet hitbizományokat rendeleti úton alkotni"*.[115] 1923. július 20-án Szeder Ferenc szociáldemokrata képviselő fejezte ki ellenérzését a parlamentben a Vitézi Renddel kapcsolatban. Felvetette, hogy a győztes államok nem hoztak létre hasonló szervezetet, emellett a rend nemesi jellegét (a „vitéz" jelzőt, illetve a nemzetes uram/asszonyom megszólítást) is pellengérre állította, amely mint mondta, ellenkezik a kormányzói jogkörben foglaltakkal, mivel a kormányzó nem adományozhat nemességet, pedig a vitézi cím kvázi nemesi cím. Szót emelt a vitézi avatások középkori jellege, a szervezet antidemokratikus volta ellen és alapjaiban kérdőjelezte meg a Vitézi Rend létrehozásának törvényességét.[116] A húszas években jó néhányszor összecsaptak a Vitézi Renddel kapcsolatos parlamenti felszólalások kapcsán a kormánypárti és ellenzéki képviselők.

Az 1924-ben avatott szarvasi vitéz Kőfalusi Pál, aki Kasubá-ról magyarosította nevét

A Vitézi Rend a saját alapítású (nem adományozott) vitézi telkekbe való beiktatásokat is ünnepélyes keretek között tartotta meg. Ilyen eseményre került sor 1923. szeptember 23-án Telekes községben, ahol vitéz báró Willerding Rezső gyalogsági tábornok iktatta be vitéz alsótelekesi Simon Béla császári és királyi kamarás, nyugállományú huszár ezredest és az Aranysarkantyús vitézt, vitéz báró rosseneggi Roszner István nyugállományú főhadnagyot saját alapítású vitézi telkükbe.[117]

1923-ban változások történtek a rend vezetésében. A főszéktartói teendőket október 23-ától ideiglenesen vitéz Vasváry László nyugállományú százados vette át a nyugalomba vonuló vitéz Berde Gábor nyugállományú ezredestől. A poszt tényleges betöltése 1924. július 1-jén történt meg, amikortól vitéz nagybarcsai Barcsay Ádám nyugállományú alezredes lett kinevezve erre a feladatra.[118]

Zemplén vármegye Vitézi Széke 1923 októberében ünnepélyes telekbeiktatást tartott, amelyen a kormányzó is részt vett. Vitéz nemes Nagy Pál lovassági tábornok a vitézek főkapitánya helyettese ünnepi beszédében a Vitézi Rend szerepéről és a vitézek feladatáról szólott: *„A Rendnek, mint az idegszálaknak, át kell szőni a nemzet testét, hogy átjárják a megrokkant testet és újból erőt adjanak az izomzatnak. A Rendnek oly*

107 Vitézek albuma, 10. o.
108 MOL, Napi hírek, 1923. június 17., 1–3. o.
109 Vitézek és Gazdák Lapja. 1926/49. szám. 1926. december 5., 1. o.
110 Vitézek és Gazdák Lapja. 1928/40. szám. 1928. október 7., 1. o.
111 Vitézek Lapja 1943/10. szám, 1943. március 6., címlap
112 A Vitézi Rend Szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) II. rész Írásmód általában. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 7. o.
113 MOL, Napi hírek, 1923. július 14., 12. o.
114 A Vitézi Rend Szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) V. rész Általános vitézi ügyek. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 436–437. o.
115 Nemzetgyűlési napló. A nemzetgyűlés 156. ülése 1923. évi július hó 17-én, kedden, 166. o.
116 Nemzetgyűlési napló. A nemzetgyűlés 159. ülése 1923. évi július hó 20-án, pénteken, 336–337. o.
117 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 188. o.
118 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 97. o.

A kormányzó egy szeme világát elvesztett hőst avat vitézzé. Körülötte a Vitézi Szék tagjai állnak (balról jobbra: vitéz Igmándy-Hegyessy Géza testőralezredes, dr. Barsy Aladár, vitéz tapolylucskai és kükemezei Bánó Kálmán ezredes, vitéz nemes Nagy Pál gyalogsági tábornok, vitéz semjénfalvi Siménfalvy Tihamér ezredes, vitéz bilkei Lipcsey Márton alezredes, dr. Börcsök Andor, vitéz nemes Magasházy László őrnagy (HTM 666657)

A kormányzó elé egy újabb avatandó csoport térdel. A kép bal oldalán vitéz Szügyi Zoltán törzsszéktartó, a jobb oldalon vitéz nemes Szalay Lajos testőr-főhadnagy látható (HTM 66656)

A kormányzó vitézzé avatja az elébe járulókat (HTM 66665, HTM 66664)

férfiak a tagjai, akik a legsúlyosabb körülmények között is megállták a próbatételt. Csak a minden protekció nélküli igaz érdem jogosít fel arra, hogy valakit méltónak tartsanak a Vitézi Rendbe való felvételre."[119]
1924. február 9-én, szombaton a pesti Vigadó összes termeiben került megrendezésre immáron hagyományt teremtve a vitézi bál. Fővédnökül a kormányzói párt és több prominens személyt kért fel a rendezőség. A bál 22 órakor, a kormányzói pár és a királyi hercegek megérkezése után vette kezdetét. A „személyjegy" 20 000 koronába, a „táncosjegy" 10 000 koronába került.[120] Viszonyításképpen akkoriban 1 kg cukor 8100 koronába, 1 kg burgonya 420 koronába, 1 kg borjúhús 15 400 koronába és 1 kg barna kenyér 1640 koronába került.[121] A felsorolt árucikkek árai alapján mai szemmel megfizethetőnek tűnik a belépő, mégis valószínűleg az akkori gazdasági viszonyok között nagyrészt csak a közép- és felsőbb társadalmi osztálybeli vitézek engedhették meg maguknak a bálon való részvételt.
A Vitézi Rend 1924-ben bekapcsolódott a leventemozgalom keretén belül a leventeképzésbe.[122] Az ifjúság képzésében való részvételre alapvetően az érdemszerző vitézek várományosainak nemzeti nevelése miatt volt szükség, és ez a renden belüli későbbi generációváltáskor vált igazán fontos kérdéssé.
A Vitézi Szék továbbra is folyamatosan dolgozta fel a nagy mennyiségben beérkező felvételi kérelmeket, így minden évben újabb vitézi avatásra került sor. 1924. június 14-én, délelőtt 8 órakor volt a főpróbája a másnapi ünnepélyes vitézi avatásnak. Délután 4 órakor a törzskapitányok, a székkapitányok és a széktartók tartottak országos értekezletet.[123] A június 15-én, 10 órakor kezdődött ünnepélyes avatáson többek között ebesfalvi Lengyel Béla későbbi altábornagyot, Darvassy István festőművészt, Deák Ferencet aki később Szálasi katonai irodájának főnöke lett és Jány Gusztáv későbbi vezérezredest, hadseregparancsnokot is felavatták. Jány Gusztáv ez alkalomból változtatta meg családnevét Hautzingerről, Jányra.[124] A korabeli források az ünnepélyes avatás nézőseregének számát harmincezerre becsülték, amely szám a helyszín

119 MOL, Napi hírek, 1923. október 8., 11. o.
120 Meghívó a Vitézi Rend báljára, 1924
121 Magyarország Koronajegyei 1914–1926 – Drágulási táblázat
122 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 97. o.
123 Behívójegy. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1924
124 Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Ister Kiadó, Budapest, 2003, 156. o.; A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, Tiszti vitézek

SZTE Egyetemi Könyvtár SZEGED

A vitéz Técsy László által tervezett és a Békés vármegye Vitézi Széke által 1925-ben kiadott emlékérem, melyet tiszteletdíjként adományoztak. A bal oldali példány hátlapjára gravírozott szöveg: „400 m síkfutás III. díj 1926 V/23"

ismeretében talán egy kissé túlzónak tűnik. A látványos, középkori hagyományokat idéző avatási ceremónia évről évre nagy tömegeket vonzott. Az ünnepélyes vitézi avatáson az ország politikai és katonai felső vezetése mellett a társadalom szinte majd minden rétege képviseltette magát.

A vitézek főkapitányának beszéde az 1924-es vitézi avatáson:

„Vitéz Bajtársaim!

A vitézség és a tántoríthatatlan hazaszeretet megjutalmazásának ünnepségére jöttetek ma ide. E két legnemesebb férfiúi erény volt mindenkoron turáni fajunk legnagyobb büszkesége, ezt tisztelték és félték bennünk egy ezredéven át és ez szerzett nekünk hírt, nevet és dicsőséget.

Annak az eszmének, melynek ezen erények a megtestesítői, kívántam én a Vitézi Rend életrehívásával olyan maradandó emléket állítani, amelyből erőt meríthetnek az élők és okulhatnak, tanulhatnak majdan a késői utódok is.

E magasztos pillanatban letett szent fogadalmatokban látom biztosítékát annak, hogy ezen eszme fajunkban tovább is élni fog és záloga lesz egy szebb és boldogabb magyar jövendőnek.

Maradjatok jóban és rosszban hűséges és áldozatkész fiai ennek a sokat szenvedett hazának. Véssétek lelketekbe mindörökre azt az igazságot, hogy ennek a véráztatta magyar földnek a szeretete olyan erőt képvisel, mely egyedül alkalmas arra, hogy a hazafiatlan törekvéseknek gátat szabjon.

Mutassátok meg, hogy nemcsak elsők tudtatok lenni a tettek mezején, de elsők lesztek abban a békés munkában is, mely ezt a nemzetet feltámasztani és talpraállítani akarja.

A magyarok Istenének áldása kísérje munkátokat!"

Először a tiszti vitézeket azután a legénységi vitézeket avatta fel a kormányzó. A hadirokkant hősöknek nem kellett letérdelniük, amikor a vitézek főkapitánya az avatási karddal érintette vállukat, a hősi halált halt vitézek helyett pedig várományosaik kerültek felavatásra. A kormányzó elbeszélgetett a szemük világát vesztett, illetve rokkant hősökkel. Érdeklődött tőlük hol sebesültek meg, hol szolgáltak? Az avatási ceremónia után a már megszokott cserkész és ludovikás díszmenet következett, majd a kormányzó a himnusz hangjai alatt elvonult kíséretével. Délután 2 órakor volt az avatást követő díszebéd. A Szarvasi Közlöny hírül adta, hogy a város elöljárósága hivatalosan is képviseltette magát az avatási ünnepségen, illetve hogy 11 szarvasi vitézt avattak ekkor, akik közül nyolc, nevet magyarosított a Vitézi Rendbe való felvételhez.[125]

125 Behívójegy az 1924. évi junius hó 15-én megtartandó vitézi avatási ünnepélyre.; MOL, Napi hírek, 1924. június 15., 2. és 4. o.; Vitézek albuma, 10. o.; Szarvasi Közlöny, 1924. július 20.

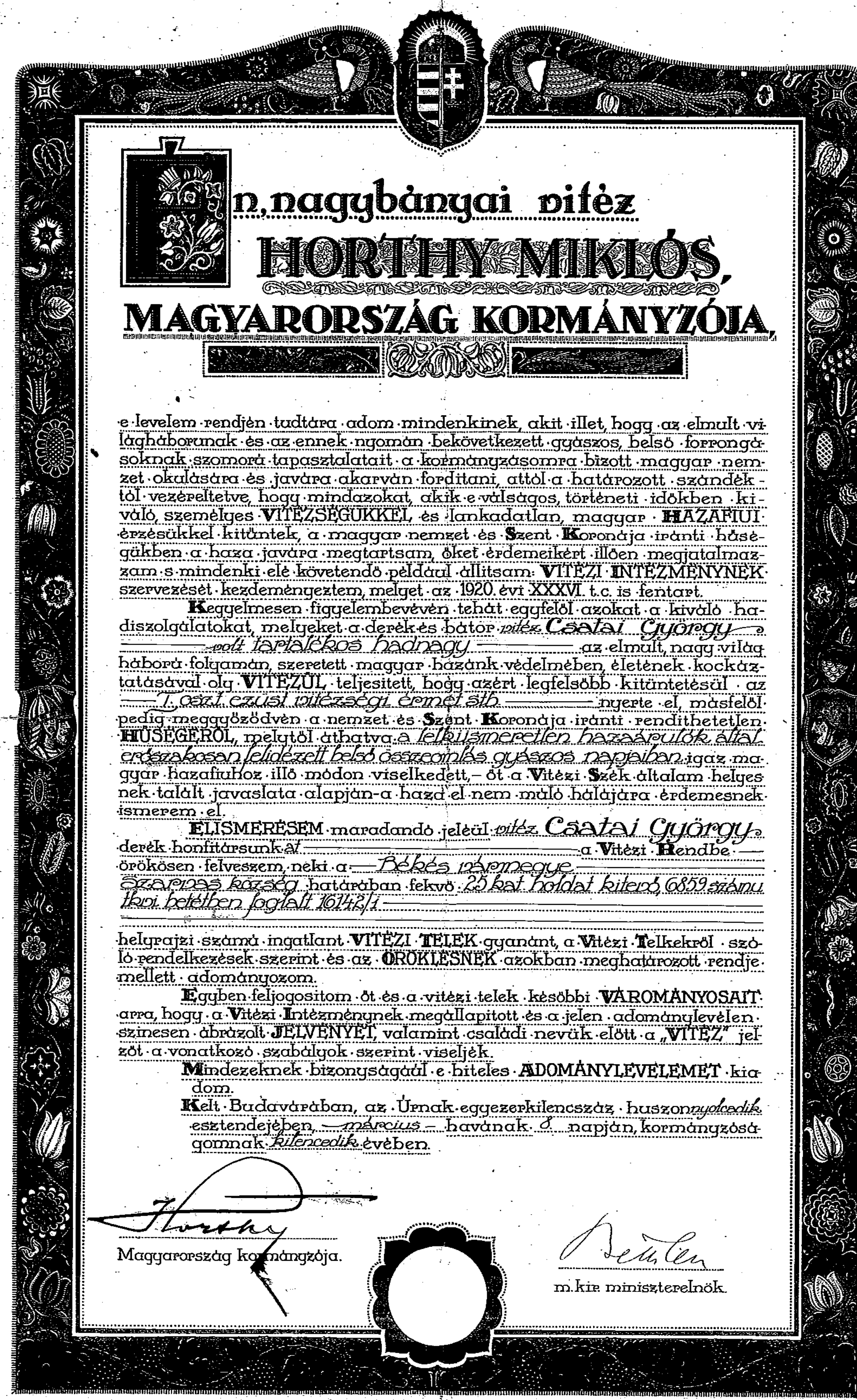

A kormányzó felavatja a népies viseletbe öltözött utolsó két avatandót. Az emelvényen állnak (balról jobbra): vitéz Igmándy Hegyessy Géza, vitéz sepsibaczoni Toókos Gyula, dr. Börcsök Andor, dr. sédeni Ambrózy Gyula, vitéz Csörgey Károly, vitéz semjénfalvi Siménfalvi Tihamér, vitéz szandai Sréter István, vitéz nemes Nagy Pál, vitéz nemes Magasházy László, ?, dr. Barsy Ádám, vitéz nagybányai Horthy Miklós, vitéz bilkei Lipcsey Márton, ?, vitéz nagybarcsai Barcsay Ádám (HTM 66911)

Az Országos Vitézi Szék által rendezett budapesti vitézi bált megelőzően, 1925. január 17-én tartották meg a Csongrád megyei vitézek bálját Szegeden a Tisza Szálló összes termeiben. A bál fővédnökeinek vitéz József királyi herceget és fiát, vitéz József Ferenc királyi herceget kérte fel a rendezőség. A bálon megjelent vitéz semjénfalvi Siménfalvy Tihamér törzskapitány is.[126] Az 1925-ös budapesti vitézi bált február 7-én, a hónap első szombatján rendezték meg a Vigadóban. A bál előtt egy elterjedt tévhír zavarta meg az előkészületeket, hogy csak vitézek és katonatisztek vehetnek részt az eseményen. A bál rendezősége közleményben cáfolta a hírt, sőt felhívta a figyelmet arra, hogy meghívók még korlátozott számban kaphatóak és hogy természetesen szívesen látják a polgári társadalom tagjait is.[127]

Békés vármegye Vitézi Széke 1925-ben emlékérmet alapított, amelyet ezüst és bronz kivitelben tiszteletdíjként adományoztak céllövő-, vívó-, ló- és galamblövő, valamint egyéb sportversenyek, illetve művészeti tárlatok alkalmával. Az érem átmérője 55 mm, a peremvastagsága 3,9 mm. Egyik oldala teljesen sima, ide vésték bele az alkalomhoz igazodó feliratot, a másik oldalának közepén a vitézi jelvény domború képe látható, alatta jobbról a készítő neve *„TÉCSY"*, míg köriratként a *„BÉKÉSVÁRMEGYEI VITÉZI SZÉK*

126 MOL, Napi hírek, 1925. január 17., 10. o.
127 MOL, Napi hírek, 1925. február 3., 14. o.

Én, nagybányai vitéz
HORTHY MIKLÓS,
MAGYARORSZÁG KORMÁNYZÓJA,

e levelem rendjén tudtára adom mindenkinek, akit illet, hogy az elmult világháborunak és az ennek nyomán bekövetkezett gyászos, belsö forrongásoknak szomorú tapasztalatait a kormányzásomra bízott magyar nemzet okulására és javára akarván forditani, attól a határozott szándéktól vezéreltetve, hogy mindazokat, akik e válságos, történeti idökben kiváló, személyes VITÉZSÉGÜKKEL és lankadatlan, magyar HAZAFIUI érzésükkel kitüntek, a magyar nemzet és Szent Koronája iránti hüségükben a haza javára megtartsam, öket érdemeikért illöen megjutalmazzam s mindenki elé követendö például állitsam: VITÉZI INTÉZMÉNYNEK szervezését kezdeményeztem, melyet az 1920. évi XXXVI. t.c. is fentart.

Kegyelmesen figyelembevévén tehát egyfelöl azokat a kiváló hadiszolgálatokat, melyeket a derék és bátor *vitéz Csatai György volt tartalékos hadnagy* az elmult, nagy világháború folyamán, szeretett magyar hazánk védelmében, életének kockáztatásával oly VITÉZÜL teljesitett, hogy azért legfelsöbb kitüntetésül az *I. oszt. ezüst vitézségi érmet stb.* nyerte el, másfelöl pedig meggyözödvén a nemzet és Szent Koronája iránti rendithetetlen HÜSÉGÉRÖL, melytöl áthatva *a lelkiismeretlen hazaárulók által erőszakosan felidézett belső összeomlás gyászos napjaiban* igaz magyar hazafiuhoz illö módon viselkedett, – öt a Vitézi Szék általam helyesnek talált javaslata alapján a haza el nem múló hálájára érdemesnek ismerem el.

ELISMERÉSEM maradandó jeléül *vitéz Csatai György* derék honfitársunk*at* a Vitézi Rendbe örökösen felveszem, neki a *Békés vármegye Szarvas község* határában fekvö *25 kat. holdat kiterő, 6859 számu tkvi betétben foglalt 16142/1* helyrajzi számú ingatlant VITÉZI TELEK gyanánt, a Vitézi Telkekröl szóló rendelkezések szerint és az ÖRÖKLÉSNEK azokban meghatározott rendje mellett adományozom.

Egyben feljogositom öt és a vitézi telek késöbbi VÁROMÁNYOSAIT arra, hogy a Vitézi Intézménynek megállapitott és a jelen adománylevélen szinesen ábrázolt JELVÉNYÉT, valamint családi nevük elött a „VITÉZ" jelzöt a vonatkozó szabályok szerint viseljék.

Mindezeknek bizonyságául e hiteles ADOMÁNYLEVELEMET kiadom.

Kelt Budavárában, az Úrnak egyezerkilencszáz huszon*nyolcadik* esztendejében, *március* havának *8* napján, kormányzóságomnak *kilencedik* évében.

Horthy
Magyarország kormányzója.

Bethlen
m. kir. miniszterelnök.

Vitézi telekadományozó oklevél, amelyet a miniszterelnök és a kormányzó írt alá

EMLÉKÉRME" szöveg olvasható. A körirat elejét és végét az érem alsó részén ornamentika választja el. Az emlékérmet vitéz Técsy László gyulai szobrászművész tervezte.[128]

A Földművelésügyi Minisztérium szakkönyvet adott ki, amellyel a telkes vitézeket (is) szakmai tanácsokkal kívánta segíteni. A kötet rengeteg képpel illusztrálva, hasznos mezőgazdasági ismeretekkel látta el a gazdálkodókat. A növénytermesztéstől a gyümölcstermesztésen át a méhészetig minden témát részletesen ismertetett, hogy a telkes vitézek (is) megfelelő elméleti tudással vágjanak neki vitézi telkük felvirágoztatásának.[129]

1925-ben, június 21-én került sor az évenként megrendezendő avatási ünnepségre. Már az ünnepség megkezdése előtt minden talpalatnyi helyet elfoglaltak a nézők. Sorban érkeztek az előkelőségek: vitéz József királyi herceg, majd a kormányzó felesége, két fia és leánya a férjével. Ekkor került felavatásra Garamszeghy-Géczy Sándor színművész a Nemzeti Színház örökös tagja, kishindi Hindy Iván későbbi vezérezredes, Oszlányi Kornél, akit 1944-ben a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjével tüntettek ki, Bajcsy-Zsilinszky Endre politikus és László Dezső későbbi vezérezredes is. A Vitézi Rendbe való felvétel névmagyarosítási kritériumának eleget téve, László Dezső ekkor változtatta meg családnevét Laucsekről, Lászlóra.

Vitéz Csatai György tartalékos hadnagy, akit 1925-ben avattak vitézzé. Az avatáshoz Medvegyről magyarosította a nevét

A Vitézek Főkapitányának beszéde az 1925-ös vitézi avatáson:

„Vitéz Bajtársaim!

Abban az ünnepélyes szent fogadalomban, melyet az imént letettetek, zálogát látom egy boldog jövendőnek. Ti, mindannyian vérzivataros időkben megedzett, hűségben kipróbált, keménykötésű férfiak vagytok, akiknek egy a gondolatuk és egy a szívük minden dobbanása. Erős, céltudatos vezetés alatt megbonthatatlan egységbe tömörített Benneteket a Vitézi Rend, hogy minél eredményesebben vehessen részt az építő munkában és hogy megmutassa, miként kell egy eszmevilágban egyesülve küzdeni olyan célok megvalósításáért, amelyek minden magyar javát szolgálják.

Ez szerintem a nemes értelemben vett demokratikus eszme, amely a Vitézi Rend intézményében példaadó módon valósul meg. Aki az egyenlőség hangoztatásával a tekintély elvét megtagadja, az összeomlás felé sodorja az országot. Vezetés nélkül semmi sem haladhat előre és kivált válságos percekben kell, hogy egy akarat vezessen és irányítson csapatokat és nemzetet egyaránt, mert a fegyelem hiánya anarchiára és végeredményben megsemmisülésre vezet.

Egy nemzet gyermekei vagyunk és egy nagy közös családot alkotunk. Ebből csak azok rekesztik ki önmagukat, akik a nemzeti gondolatot megtagadják. Nemzeti mivoltából nem engedjük kivetkőzni a mi fajunkat. Öntudatos nemzeti életet akarunk élni és ragaszkodunk azokhoz az ősi hagyományokhoz, amelyeket

128 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 296. o.

129 A gazdálkodók utmutatója. Magyar Királyi Földmívelésügyi Minisztérium, Budapest, 1925

Vitéz Kiss Imre a Magyar Királyi Pénzügyőrség Országos Zenekarának kitüntetésekkel jól dekorált karnagya

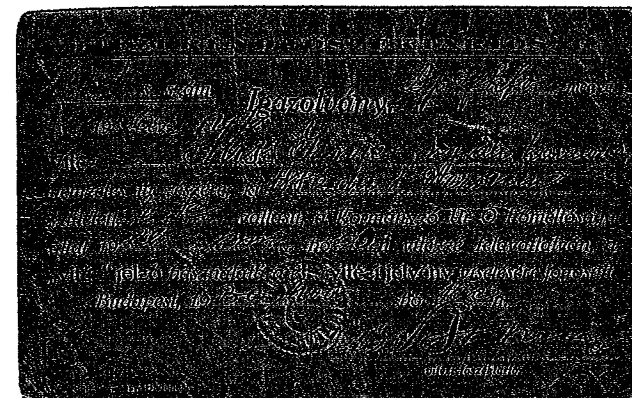
elődeink hagytak reánk s amelyek hajdani nagyságunk alapjai voltak. Ennek a gondolatnak és ezen gondolaton felépülő igazi nemzeti életnek tántoríthatatlan zászlóvivője és soha meg nem ingó támasza a Vitézi Rend, amelynek Ti ma odaadással és büszkeséggel felesküdtetek.
Legyetek ezután is honfiúi erényeknek mintaképei. Mint ahogy annak idején elől voltatok mindig a harcban, legyetek ezentúl elől a példaadó munkában is.
Lelkem egész melegével köszöntelek Benneteket és kívánom, hogy a magyarok Istenének bőséges áldása kísérje hazafias működésteket."

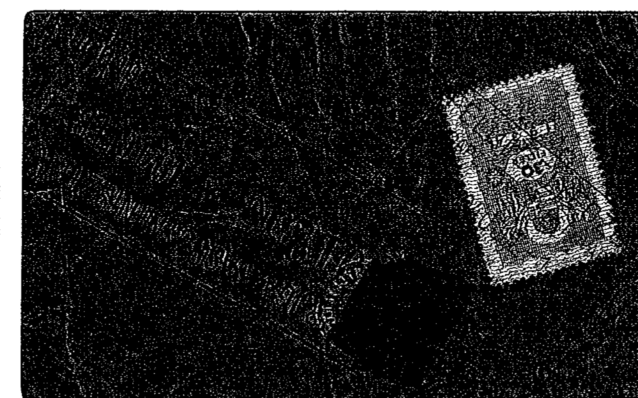
A szokásos protokollt követve ekkor 1658 (1353 legénységi és 305 tiszti) vitézt avatott a vitézek főkapitánya. Az avatási ünnepség 11 óra után fejeződött be.[130]

1925. október 7-én Hajdú vármegye és Debrecen szabad királyi város Vitézi Széke égisze alatt is alakult egy vitézi regös csoport, amely később vitézi dalárdává fejlődött. A vitézi dalárda 4 évvel később első helyet szerzett a debreceni országos dalosversenyen.[131]

130 Vitézek albuma., 11. o.; Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Ister Kiadó, Budapest, 2003, 199. o.; MOL, Napi hírek, 1925. június 21., 3–4. o.; A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, Tiszti vitézek

131 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 258. o.

Vitéz Kiss Imre nyugállományú karmester vitézi igazolványa

A vitézi bál minden évben a báli szezon kiemelkedő eseménye volt, így volt ez 1926-ban is. A február 6-án megrendezett eseményen részt vett a kormányzói pár, illetve vitéz József, vitéz József Ferenc és vitéz Albrecht királyi herceg is. A bál elnöke vitéz békési Csanády Frigyes nyugállományú gyalogsági tábornok volt.[132] A bálon részt vevő prominens személyek, történelmi korszakok ruháiba öltözött vitézek sorfala között vonultak be, a regös csoport a vitézi csárdást énekelte és 16 pár, korhű jelmezben régi magyar toborzót táncolt. Éjfélkor báli újság jelent meg, amely leírta a színpompás vitézi bál eseményeit és közölte a megjelentek névsorát.[133]

A Vitézi Szék tájékoztatást adott ki májusban, amelyben közölte, hogy a következő évi, 1927-es avatáson csak azok a kérvényezők kerülhetnek felavatásra, akik a vitézzé avatáshoz szükséges kérvényüket 1926. szeptember 30-ig eljuttatják a területileg illetékes székkapitányhoz (és természetesen az elfogadásra is kerül).[134]

Az 1926. évi vitézi avatási ünnepélyt megelőző napon, június 19-én reggel 8 órakor volt az avatási főpróba az ünnepség helyszínén.[135] Ezt minden évben megtartotta a Vitézi Szék, hogy az ünnepélyes avatáson az ország előkelőségei, a kormányzó, illetve a több ezer főnyi nézősereg előtt minden gördülékenyen bonyolódjon le. A felavatásra kerülők ekkor ismerték meg az ünnepélyes avatás menetét és a tennivalóikat. A rendezőség este 7 órakor a MAC-sportpályáján bemutatta a sajtó képviselőinek a Magyarországon először használt Siemens-féle hangszórót, amely a másnapi vitézi avatáson került először nyilvános alkalmazásra.[136] Az ünnepséget a rádió is közvetítette.[137] 1926. június 20-án avatták vitézzé a XX. századi magyar színművészet kiválóságát, Benkő Gyulát. Benkő Gyula édesapja (szintén Benkő Gyula) 1890-ben született Döröcskén. 1913-ban vonult be a Császári és Királyi Haditengerészethez, ahol először tengeralattjárón szolgált, majd az első világháború alatt átképezték haditengerészeti pilótának. Ezután mint felderítő, illetve berepülőpilóta szolgált. 1918 júliusában hazarendelték Budapestre repülőoktatónak a már őrmesteri

132 MOL, Napi hírek, 1926. január 13., 13. o.

133 MOL. Napi hírek, 1926. február 3., 26. o.

134 MOL, Napi-hírek, 1926. május 26., 11. o.

135 Vitézi avatási ünnepély. In: Vitézi Közlöny 1926/2. szám, 1926. június 6., 1. o.

136 MOL, Napi hírek, 1926. június 19., 12. o.

137 MOL, Napi hírek, 1926. június 18., 16. o.

A kormányzó vitézzé avatja a népies viseletben, fokossal a kezükben eléje járuló avatandókat (HTM 66653)

rangban lévő pilótát, de az ottani utolsó repülőútjáról hazatérőben lezuhant és hősi halált halt.[138] Idősebb Benkő Gyula frontszolgálata alatt kiérdemelte az I. osztályú Ezüst Vitézségi Érmet (háromszor), a II. o. Ezüst Vitézségi Érmet és a Károly Csapatkeresztet.[139]

Benkő Gyula (színművész), édesapja halála után született egy hónappal, 1918. augusztus 22-én. Benkő Gyuláné férje kitüntetései alapján kérelmezte fia felvételét a Vitézi Rendbe. 1926. június 20-án 9 órakor[140] a hétéves Benkő Gyula édesanyja kíséretében ott állt az avatásra várók között. Visszaemlékezése szerint matrózblúzban vett részt a Margitszigeten megtartott ünnepélyes avatáson. A kormányzó megérintette vállát az avatási díszkarddal és onnantól kisgyermekként a Vitézi Rend tagja lett várományosként. Édesanyja, kisfia vitézi címe birtokában trafikengedélyért folyamodott, amit aztán meg is kapott. Trafikjuk a József körúton volt.[141] Ugyanekkor avatták fel többek között lófő csíkszentsimoni Lakatos Géza későbbi vezérezredest (a „Horthy-korszak" utolsó miniszterelnökét), bulcsi Janky Kocsárd lovassági tábornokot (a hadsereg akkori főparancsnokát és egyben vezérkari főnökét), Béldy Alajos későbbi vezérezredest és dr. Kolosváry-Borcsa Mihály újságíró-politikust is.[142] A vitézi avatásnak volt egy érdekes momentuma. Miután a kormányzó és kísérete átvonult az avatási emelvényre, megjelent előtte – az előre egyeztetett forgatókönyv

138 Csépe Krisztina: Benkő Gyula – kézirat
139 Pekár Gyula (szerk.): Vitézek évkönyve 1928. Vitézek évkönyve szerkesztőbizottsága, Budapest, 1928, 32. o.
140 Vitézi avatási ünnepély. In: Vitézi Közlöny 1926/2. szám, 1926. június 6., 1. o.
141 Csépe Krisztina: Benkő Gyula – kézirat
142 Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés. Ister Kiadó, Budapest, 2003; A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, Tiszti vitézek

szerint – Kiss Etelka és felajánlotta, majd átadta a Vitézek Főkapitányának II. Rákóczi Ferenc díszkardját, amelyet annak idején a francia uralkodótól, XIV. Lajostól kapott a magyar szabadságharc vezére. A hölgy a következőket mondta: *„Főméltóságod e karddal kezében Rákóczi fejedelem szellemében vezesse a nemzetet a dicső feltámadás útjára."*[143] Van olyan feltevés, mely szerint innentől kezdve ezzel a karddal avatták a vitézeket,[144] de ezt cáfolják az 1929-es, illetve az 1934-es ünnepélyes avatáson készült fotók és az 1938-as ünnepélyes vitézi avatáson készült archív filmfelvétel, amelyeken egyértelműen beazonosítható az avatási díszkard. Valószínűleg II. Rákóczi Ferenc díszkardja a továbbiakban nem játszott szerepet a Vitézi Rend életében. Az általam fellelt korabeli tudósítások nem tesznek említést arról, hogy miért éppen az ünnepélyes vitézi avatáson került átadásra ez a történelmi ereklye.

A vitézek főkapitányának beszéde az 1926-os vitézi avatáson:

„Vitéz Bajtársaim!

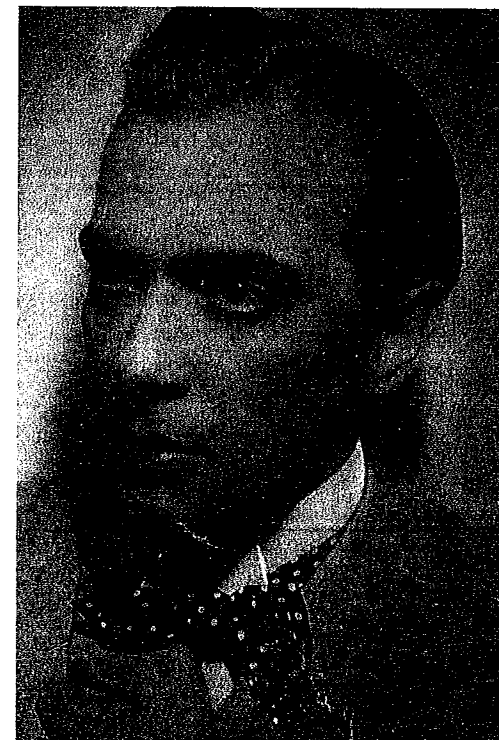
Az évenként megismétlődő vitézi avatás egyike legszebb hazafias ünnepeinknek. Új csillagok gyúlnak ki e napon a magyar éjben és új őrszemek állnak fel a Csonka Ország földjén.

Legyetek Ti ezeken az őrhelyeken szerény, vallásos és munkás emberek, de egyszersmind kemény, dacos, mindenre elszánt magyarok is.

Sajnos, vannak még olyan félrevezetett testvéreink ebben a hazában, kik lelkiismeretlen izgatók vak eszközeivé süllyedve, Istent, hazát megtagadnak, az örökös lelki kútmérgezések folytán erkölcsileg elzüllve, képesek hazájuk és hazájukat híven szolgáló, legjobbjaink ellen becstelenül, gyáván és orvul támadni.

Álljatok Ti ezen szerencsétlenek mellé felvilágosító munkával, elnéző testvéri szeretettel, legyetek e lelki betegeknek orvosai, a valódi hazaszeretetnek alázatos apostolai.

Kívánt ma, amikor naponta látjuk, hogy létünkre törnek, mikor gyermekeinket kitűnő képzettségük dacára nem tudjuk elhelyezni, mikor gondot okoz, miképpen és hol értékesíthessük munkánk gyümölcseit, meg kell érteni mindenkinek, hogy szűk határainkon belül csak közös érdekeink lehetnek.

Vitéz Benkő Gyulát, a XX. századi magyar színművészet kiválóságát, 1926-ban avatták vitézzé az első világháborúban hősi halált halt édesapja jogán, aki pilótaként háromszor érdemelte ki az I. osztályú Ezüst Vitézségi Érmet

1926. június 20. Vitéz Szereday Pál, családjával a margitszigeti ünnepélyes vitézi avatáson

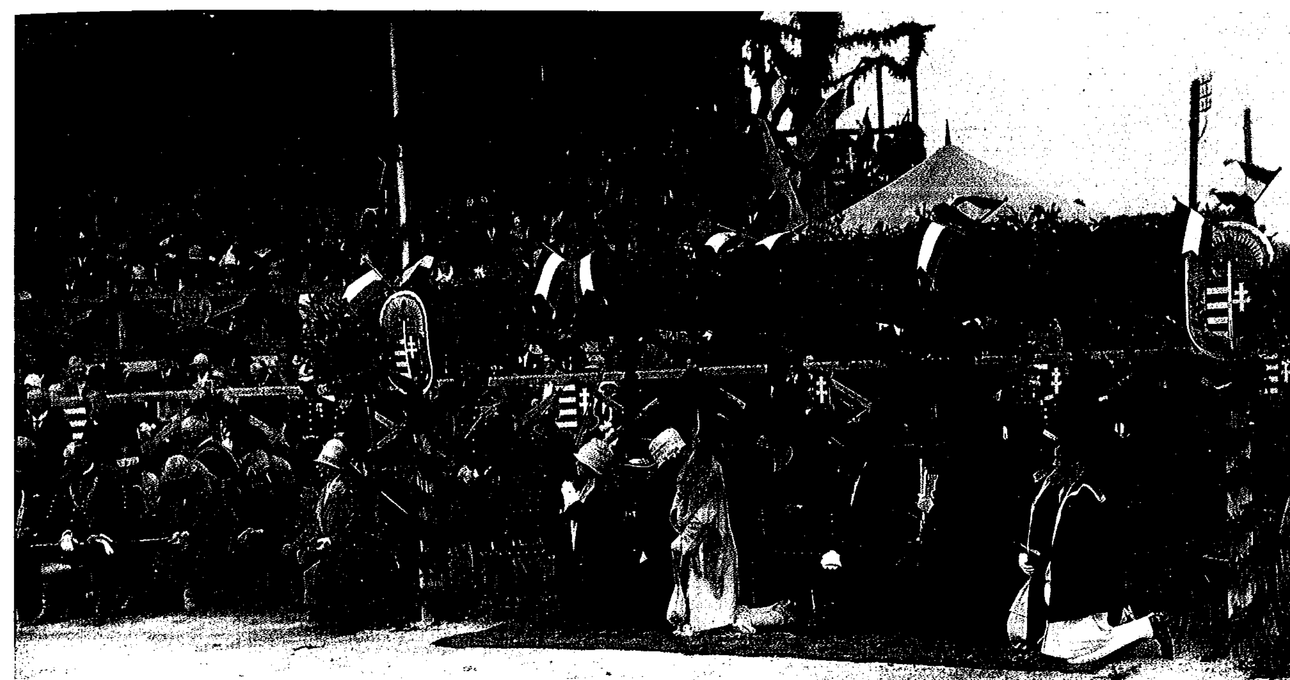
143 Vitézek és Gazdák Lapja 1926/33. szám, 1926. augusztus 15., 2. o.; Vitézek és Gazdák Lapja 1926/39. szám, 1926. szeptember 26., 2. o.; MOL, Napi hírek, 1926. június 20., 3. o.
144 Tátrai Szilárd: A Vitézi Rend első évtizedének története. In: Hadtörténelmi Közlemények 1997/1. szám, 75. o.

A kormányzó felesége zászlószalagot köt egy csapatzászlóra a margitszigeti ünnepélyes vitézi avatáson

A legfontosabb érdekünk pedig az, hogy a dolgozni akaróknak munkát adjunk és a dolgozó emberek anyagi és erkölcsi jólétét megteremtsük, mert az állam nyugalma és egész ereje végeredményben a megelégedett és erős exisztenciákon fordul meg.
Ma amikor forr a világ, nehézségek és felfordulások vannak mindenfelé, mindnyájunknak vigyázni kell, hogy továbbra is keményen álljunk, mint a szikla a tomboló viharban.
Kiknek sem ideáljaik, sem céljaik nincsenek, kik nem azért rombolnak, hogy a romokon újakat építsenek, kik minden jót tagadnak, azoknak a munkája tűrhetetlen. Az idő meghozza a belátást, a >>Jó<< szerencsére még mindig győzött. Majd rátalálnak még egyszer ők is Krisztus igéire, mert csak egy alapon lehet az egymás ellen törő két világot kiegyeztetni, ez az alap pedig Megváltónk műve: a tiszta keresztény erkölcs. Legyetek őrhelyeiteken minden jónak apostolai és a magyarok Istene vezéreljen utaitokon".[145]
A beszéd után vitéz Igmándy-Hegyessy Géza ügyvezető törzskapitány felolvasta az avatási statisztikát, amelyből kiderült, hogy azon a napon 1592 vitéz (1203 legénységi és 389 tiszti) került felavatásra. Ezután vitéz nemes Nagy Pál átadta a kormányzónak az avatási kardot, majd vitéz tapolylucskai és kükemezei Bánó Kálmán törzskapitány felolvasta az eskü szövegét. Az eskütétel után a vitézek ötös csoportokban járultak a kormányzó elé, aki megérintette vállukat az avatási karddal. Már fél tizenegy is elmúlt, mire minden vitéz felavatásra került. A díszmenetek után a tömeg lelkes éljenzése közben a kormányzó és kísérete elhagyta az avatás színhelyét. A vitézi avatás után, déli 12 órakor vitézi küldöttség tett tisztelgő látogatást vitéz nemes Nagy Pál és vitéz tiszabeői Hellebronth Antal vezetésével gróf Bethlen István miniszterelnök előtt. A küldöttségben minden vármegye egy legénységi és egy tiszti vitézzel képviseltette magát.[146]

145 Vitézek albuma, 11. o.
146 MOL, Napi hírek, 1926. június 20., 4–5. o.

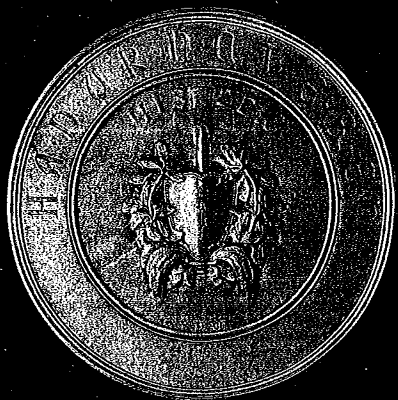
A kormányzó felesége és a kíséretében lévő hölgyek térdre ereszkedtek az áldó ima alatt a margitszigeti ünnepélyes vitézi avatáson

1926 nyarán vitézi napot tartottak Gödöllőn, amelyen vitéz nagybányai Horthy Miklós, a vitézek főkapitánya is megjelent feleségével és két fiával. Az eseményre húsz vitézi szék állított küldöttséget és a törzskapitányok közül ott volt vitéz nemes Magasházy László, vitéz semjénfalvi Siménfalvy Tihamér és vitéz nemes Nagy Pál.[147]
1926-ban a Vitézek és Gazdák Lapjában közlemény jelent meg, amely arról tájékoztatta a vitézeket, hogy a vitézi jelvényt onnantól kezdve nem lehet a köpenyen viselni![148] „Nagy Sándor Tábornok" csapatnévvel vitézi cserkészcsapat alakult 1926. október 4-én. A csapat felszerelését és a cserkésztáborozásokat a vitézek adományaiból fedezték.[149]
Az Országos Vitézi Szék 1926. november 26-án megtartott ülésén vitéz Igmándy-Hegyessy Géza ügyvezető törzskapitány arról számolt be, hogy a rendnek 7605 felavatott tagja van (5935 legénységi és 1670 tiszti vitéz). Ebből a 2454 telkes vitéz (2250 legénységi, 204 tiszti). Ezekből az adatokból látszik, hogy a tiszti és a legénységi állományú vitézek között az utóbbiak javára tervezett 1:25-ös földhöz jutási arány messze nem teljesült, inkább 1:11-es arány lett belőle.[150] Ugyanezen az eseményen jelentették be a „Vitézi Rend Örkényi Gazdaképző Iskolájá"-nak megnyitását, amelynek épületeit és a hozzá tartozó földterületeket még 1922. november 5-én ajánlotta fel egy iskola létrehozására Pálóczi Horváth István saját és 1913-ban elhunyt felesége nevében. A gazdaképző intézmény – a „Horthy-korszak" leghosszabb ideig hivatalban lévő földművelésügyi minisztere – Mayer János hathatós támogatásával jött létre. A gazdálkodási ismeretek

147 Vitézek és Gazdák Lapja 1926/34. szám, 1926. augusztus 22., 13–14. o.
148 Vitézek és Gazdák Lapja 1926/39. szám, 1926. szeptember 10., 6. o.
149 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 259. o.
150 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 98. o.

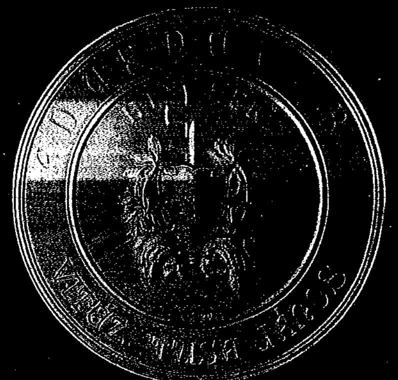
A nagyemőkei Seregély Dezső ezredes által a Vitézi Rendnek tervezett és 1926-ban kibocsátott emlékérem előoldala

Az emlékérem hátoldala lajstromszám, illetve név nélkül

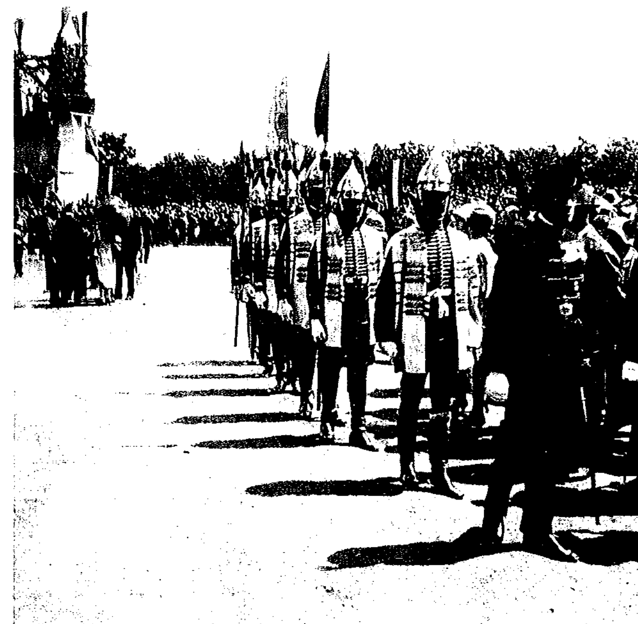
Lajstromszámmal ellátott emlékérem

Vitéz nevével ellátott emlékérem

elsajátításához az iskolának jelentős földterületeket adományozott Fülöp Józsiás (Szász Coburg és Gothai királyi herceg), illetve Örkény község is adott 1 hold földet az intézmény településen lévő területének kibővítésére.[151] A gazdaképző működését póka-keresztúri Székely Jenő miniszteri tanácsos, okleveles gazda, az Országos Vitézi Szék mezőgazdasági osztályának vezetője szervezte meg.[152] Az iskolában 1926. november 20-án kezdődött el a tanítás a 24 bentlakó és a közeli helyekről bejáró (nem vitéz) gazdaifjak számára.[153] Az egyéves képzés keretében kiváló gazdasági és általános ismeretekre tettek szert a tanulók, illetve komoly erkölcsi és nemzeti nevelést kaptak.[154] A tanév két félévre oszlott. Az első félév (téli félév) október 1-jétől március 15-ig tartott, aminek végén félévi vizsgát tettek a tanulók, a második félév (nyári félév) március 15-től szeptember 30-ig tartott, amely záróvizsgával fejeződött be.[155] Az iskolában a szaktárgyak és közismereti tárgyak tanítása folyt: talajművelés és növénytermelés, állattenyésztés, kisgazdaságok berendezése, kertészet, szőlőművelés, méhészet, selyemhernyó-tenyésztés, számtan, földméртan, gazdasági földrajz, természettan, vegytan, történelem, alkotmánytan és egészségtan.[156] Emellett az iskolában tanulók az erdészeti ismereteket is elsajátították, amelyet a magyar királyi erdőhivatal mindenkori vezetője tanított.[157] A gyakorlati képzés elsősorban az iskola 15 holdas minta vitézi telkén folyt, de az óraadó tanárok alkalmanként Pálóczi Horváth István gyümölcsösét, szőlőjét és konyhakertjét is igénybe vették oktatási célokra. Az iskola keretén belül önképző gazdakör és dalkör is működött, egy-egy tanár felügyelete alatt. A tanulók testnevelése is kiemelt helyen szerepelt a képzés mellett.[158] Aki sikeresen elvégezte az iskolát, díszes oklevelet

151 Pekár Gyula (szerk.): Vitézek évkönyve 1928. Vitézek évkönyve szerkesztőbizottsága, Budapest, 1928, 197. o.
152 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 135. o.
153 Pekár Gyula (szerk.): Vitézek évkönyve 1928. Vitézek évkönyve szerkesztőbizottsága, Budapest, 1928, 198. o.
154 A Vitézi Rend kis kátéja. VI. kiadás, Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 76. o.
155 Vitéz tisza-beői Hellebronth Kálmán: Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve. Budapest, 1941, 91. o. (A továbbiakban: Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve)
156 Pekár Gyula (szerk.): Vitézek évkönyve 1928. Vitézek évkönyve szerkesztőbizottsága, Budapest, 1928, 199. o.
157 Erdészeti Lapok 1927/9. szám, 1927. szeptember., 371. o.
158 Pekár Gyula (szerk.): Vitézek évkönyve 1928. Vitézek évkönyve szerkesztőbizottsága, Budapest, 1928, 198. o.

A testőrök elvonulnak a margitszigeti ünnepélyes vitézi avatásról

Vitéz Csörgey Károly felolvassa az eskü szövegét

(bizonyítványt) kapott tanulmányi eredményeiről. Az iskola ünnepélyes megnyitójára a következő évben került sor.[159] A Vitézi Rendnek a vitézek földhöz juttatása volt a legfontosabb célja, így a mezőgazdasági tanfolyamok is kiemelt fontosságúak voltak. Vitéz semjénfalvi Siménfalvy Tihamér kezdeményezésére,[160] ezek a viszonylag rövid, egy hónapos tanfolyamok már a „Vitézi Rend Örkényi Gazdaiskolájá"-nak megnyitása előtt is megrendezésre kerültek[161] az ország több pontján, és 1926-ig közel ezer vitéz vett rajtuk részt.[162]

1926-ban az Országos Vitézi Szék emlékérmet bocsátott ki a Vitézi Rend alapítása és a vitézi avatások emlékére, amelyet nagyemőkei Seregély Dezső ezredes tervezett.[163] Az érem előlapján vitéz nagybányai Horthy Miklós arcképe látható, köriratként felülre a *„HORTHY M MAGYARORSZÁG KORMÁNYZÓJA"*, alulra a *„VITÉZEK FŐKAPITÁNYA"* szöveg került. A két köriratrészt bal oldalon egy sávozott, jobb oldalon egy kettőskeresztet és hármas halmot ábrázoló pajzs választja el egymástól. Vitéz nagybányai Horthy Miklós arcképe alatt jobbra, a tervező nevének kezdőbetűi és a tervezés évének dátuma (*„19 SD 25"*) látható. Az érem hátlapjának középrészén a kettőskereszt, felette egy hegyével felfelé mutató kard, előtte a Vitézi Rend avatási pajzsa látható, amelyet két oldalán növényi ornamentika keretez. Felül a kettős kereszttel elválasztott *„HISZEK"* felirat helyezkedik el félkörben, az érem felső felében köriratként a *„HADUR NEVÉBEN"* szöveg olvasható. Az érem középrészének alsó szélében a Vitézi Rend alapításának vésett évszáma (*„1920"*) látható. Az érem bronzból készült, átmérője 74 mm, a peremvastagsága 4 mm. Az érmet a „Vitézek és Gazdák Lapja" című újságon keresztül a vitézek 150 000 koronáért (12 pengő), a nem vitézek 200 000 koronáért

159 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 135. o.
160 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 113. o.
161 A vitézek részére szervezett békéscsabai mezőgazdasági tanfolyam oklevele, 1924
162 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 99. o.
163 Szegedi Kispénz, 2010/4. szám, 2010. december, 1. o.

Vitéz Kricsfalusi Vilmos tábornok

(16 pengő) rendelhették meg. Az érmek a vitézeknek nevük bevésésével (a hátlap alsó körszegélyén), a nem vitézek számára név helyett lajstromozott sorszámmal készültek. Ezen kívül léteznek olyan darabok is, amelyeken az előbb említett egyik vését sem szerepel. Az éremhez bársonybélésű tokot (dobozt) is lehetett rendelni, amelynek 25 000 korona (2 pengő) volt az ára.[164]

A felsőház megalakításáról szóló 1926-os törvény rendelkezett a Vitézi Rend felsőházi képviseletéről is. E törvény szövegében „vitézi szervezet" néven került említésre a rend.[165] A felsőház megalakítását és annak összetételét komoly viták övezték. Szabó Imre szociáldemokrata képviselő 1927. november 10-én parlamenti felszólalásában kérte a Vitézi Rend felsőházi képviselői pozíciójának törlését. Beszédében rámutatott, hogy nem tartja alkalmasnak a Vitézi Rendet, hogy a felsőház munkájában részt vegyen, és emellett kifejtette, azt sem érti, vajon milyen okból lett létrehozva a vitézi szervezet.[166] Az indítványt leszavazták,[167] így az Országos Vitézi Szék az 1927. január 5-i ülésén titkos szavazással vitéz nemes Nagy Pál nyugállományú gyalogsági tábornokot választotta meg felsőházi tagnak, póttagnak vitéz tiszabeői Hellebronth Antal nyugállományú tüzérségi tábornokot jelölte.[168]

1927-ben február 5-én került megrendezésre a vitézi bál, amelyen – az előző évekhez hasonlóan – a kormányzói pár és a királyi hercegek is részt vettek. A bál elnöke vitéz bulcsi Janky Kocsard gyalogsági tábornok, a honvédség főparancsnoka volt. A bál az elmúlt évekhez hasonlóan, 1927-ben is impozáns keretek között zajlott le. A rendezőség a Vigadót pálmakertté alakította át, és a ludovikás hallgatók a régmúlt magyar történelem színpompás egyenruháiba öltöztek.[169]

1927. február 10-én elhunyt vitéz nemes Nagy Pál nyugállományú gyalogsági tábornok, a vitézek főkapitánya helyettese. A temetésén részt vett a kormányzó és vitéz József királyi herceg tábornagy is. A kormányzó vitéz tiszabeői Hellebronth Antal nyugállományú tüzérségi tábornokot nevezte ki a vitézek főkapitánya helyettese pozícióra, és mint addigi póttagot, őt nevezte ki felsőházi tagnak a Vitézi Rend képviseletére.[170]

A kormány lehetőségeihez mérten minden eszközzel támogatta a vitézeket. Ennek jegyében jelent meg 1927. április 9-én az a rendelet a Honvédségi Közlöny hasábjain, amely a vitézek kedvezményét írta elő közszállításokra benyújtott pályázatok elbírálása esetén.[171]

164 Vitézek és Gazdák lapja 1926/49. szám, 1926. december 5., 16. o.
165 1926. évi XXII. törvénycikk az országgyűlés felső házáról. 6. pont. Felsőházi tagok választása szervezetek és intézmények részéről. 19. §
166 Nemzetgyűlés napló. A nemzetgyűlés 597. ülése 1926. évi november hó 26-án, szerdán, 288–289. o.
167 Nemzetgyűlés napló. A nemzetgyűlés 597. ülése 1926. évi november hó 26-án, szerdán, 295. o.
168 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 100. o.
169 MOL, Napi hírek, 1927. január 8., 13. o.
170 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 105–106. o.
171 Vitézek kedvezménye közszállításoknál. In: Honvédségi Közlöny, 1927/13. szám, 1927. április 29., 113. o.

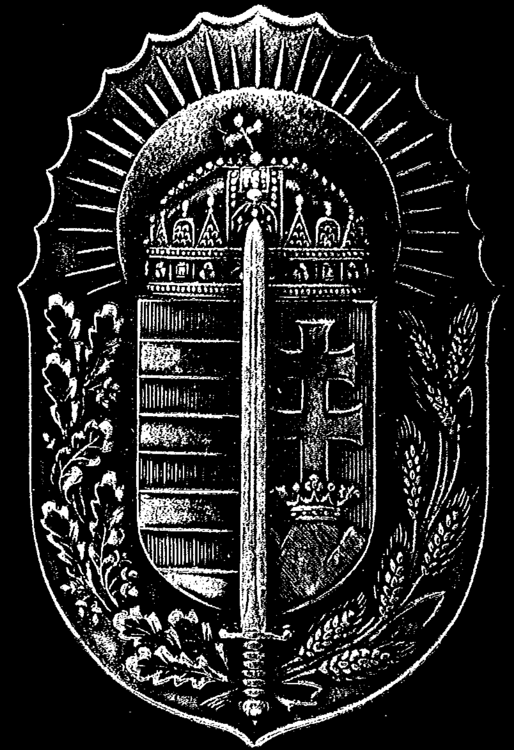
Vitéz nagybányai Horthy Miklós 1927. május 17-én Sopronban telekbeiktatási ünnepségen vett részt, amelyen 120 telkes vitéznek személyesen nyújtotta át a vitézi telket jelképező, vitézi jelvény képével díszített, földdel töltött selyemzacskót. Az érkezésekor a pályaudvaron 250 tagú vitézi küldöttség fogadta a kormányzót. Az ünnepélyes telekbeiktatást vitéz nagybányai Horthy Miklós tiszteletére rendezett vitézi ebéd zárta.[172]

A kormányzó 1927. június 12-én felavatta a „Vitézi Rend Örkényi Gazdaképző Iskolá"-ját, amelyben egyszerre 50 bentlakásos tanuló folytathatta tanulmányait.[173] Az ünnepségen többek között részt vett József királyi herceg tábornagy; vitéz tiszabeői Hellebronth Antal nyugállományú tüzérségi tábornok a vitézek főkapitánya helyettese; vitéz Igmándy-Hegyessy Géza testőr alezredes, a rend ügyvezető törzskapitánya; vitéz bulcsi Janky Kocsárd a honvédség főparancsnoka; Mayer János földművelésügyi miniszter és természetesen az iskolát alapító Pálóczi Horváth István, a református egyház gazdasági főtanácsosa, a református egyházközség örökös főgondnoka.[174] Nem sokkal ezután kiadásra kerültek a „Vitézi Rend Örkényi Gazdaképző Iskolá"-jába történő jelentkezés pályázati feltételei. A bentlakásos tanulók 550 pengőt voltak kötelesek fizetni: tanévkezdéskor az összeg első felét (275 pengőt), a második félévben pedig az összeg második felét (szintén 275 pengőt).[175]

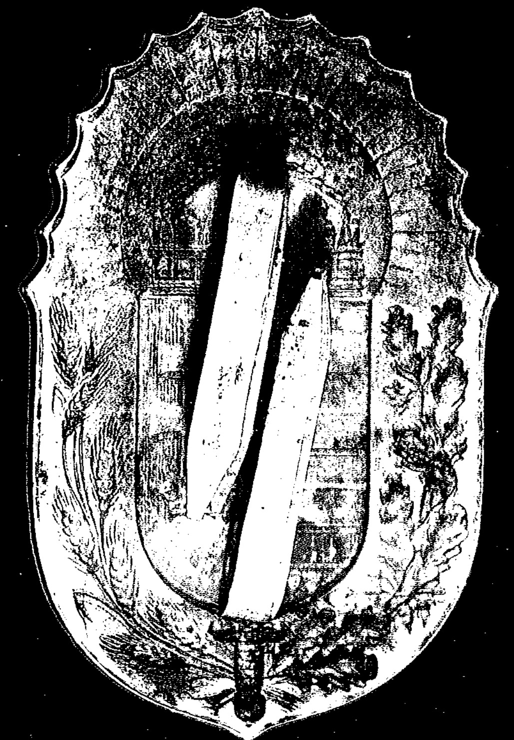
Az összeg nagysága miatt több intézmény (pl. városok képviselő-testületei, vármegyék törvényhatóságai stb.), illetve magánszemély is alapítványt tett, hogy az arra érdemes, de korlátozott anyagi lehetőségekkel bíró vitézi várományosok és ifjú vitézek e támogatás révén bejuthassanak a gazdaképző iskolába.[176]

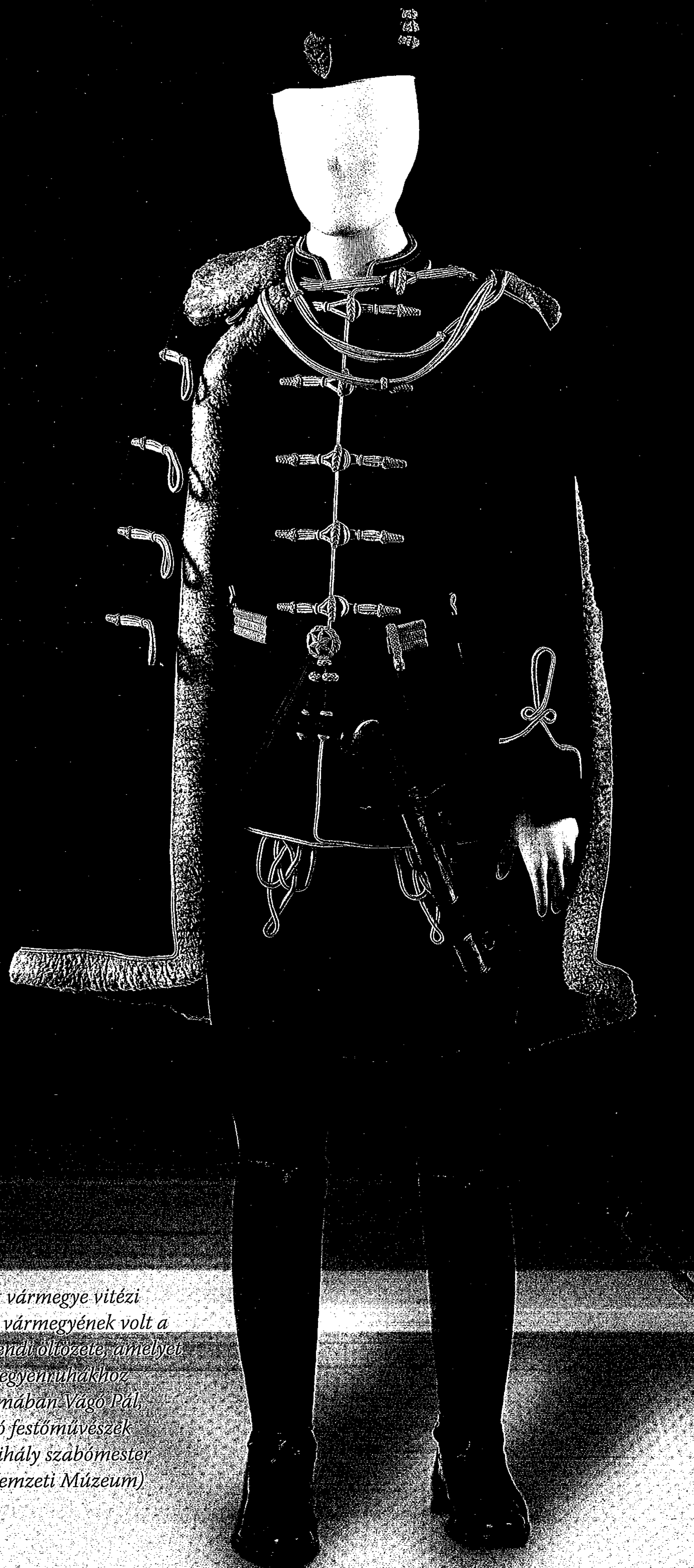
Június 15-én Györki Imre országgyűlési képviselő interpellációt nyújtott be a kereskedelemügyi miniszternek címezve, hogy a Vitéz Rend a vitézi jelvényt (és a Társadalmi Egyesületek Szövetsége az egyik jelvényét) az ínséges helyzetben lévő

172 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 184. o.
173 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 106. o.
174 Baranyi Béla: A Vitézi Rend Örkényi Gazdaképző Iskolájának története (kézirat), 1997
175 MOL, Napi hírek, 1927. június 23., 8. o., A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 136. o.
176 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve, 19. és 23. o.; A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 188. o., 206. o., 212. o., 226. o., 232. o., 243. o., 282. o., 295. o., 318. o.

Zománcozatlan vitézi jelvény.
A hátlapján 2-2 fül van a ruhára történő felrögzítésére

Jász-Nagykun-Szolnok vármegye vitézi formaruhája. Ennek a vármegyének volt a legszínpompásabb a rendi öltözete, amelyet a régi jász-kun huszáregyenruhákhoz hasonló színben és formában Vágó Pál, illetve Zombory László festőművészek terveztek és Gulyás Mihály szabómester készített el (Magyar Nemzeti Múzeum)

magyar ipart és ez által a magyar gyártókat is megkerülve, „hazafiatlanul" a németországi Mittweidá-ban (Drezdához közel, Szászországban) gyártatta le. A Társadalmi Egyesületek Szövetségének elnöke azzal védekezett, hogy a Vitézi Rend is ott gyártatja a vitézi jelvényt, így őt nem érheti nagyobb erkölcsi felelősségre vonás. Az érintett miniszter nem jelent meg a képviselőház ülésén, hogy választ adjon az interpellációra, így a vitában felszólalt báró aszódi és podmanini Podmaniczky Endre is, aki az egyik képviselőtársa szóbeli közlésére hivatkozva cáfolta, hogy a Vitézi Rend jelvényei Németországban készültek volna.[177] (Az esetről nem leltem több információt, így nem sikerült hitelt érdemlően megállapítani, hogy valóban készültek-e vitézi jelvények külföldön.)

Egy Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei vitéz formaruhájában

1927-ben, június 26-án, 9 órakor kezdődött a vitézek avatási ünnepsége a már megszokott helyszínen, a MAC-sportpályáján. Az előző napon reggel 8 órakor tartották az avatás főpróbáját.[178] Faragho Gábor az 1944-es moszkvai fegyverszüneti delegáció vezetője, békei Koós Miklós a kormányzó szárnysegédje, Nemerey Márton később altábornagyként a csendőrség felügyelője (aki Grossról magyarosította nevét) és a világháború után 75%-os rokkantként hazatért dr. hideghéti Bittera Miklós a nemzetközileg ismert növénytermesztési szakember is ekkor került felavatásra,[179] akinek munkásságáról Fekete István, a kiváló író is megemlékezett a háború után íródott egyik regényében.[180] A vitézek főkapitányának beszéde az 1927-es vitézi avatáson:

„Vitézek!

Ma, amikor a hálás haza az én kezem által vitézekké avat benneteket, azt kívánom tőletek, hogy amíg nem fenyegeti veszély ezt az országot, addig azt a fajszeretetet, azt a hazaszeretetet, amelyet a harctereken vitézségre váltottatok, a napi munkában gyakoroljátok. Legyetek tehát a felebaráti szeretet, a termelő munka vitézei.

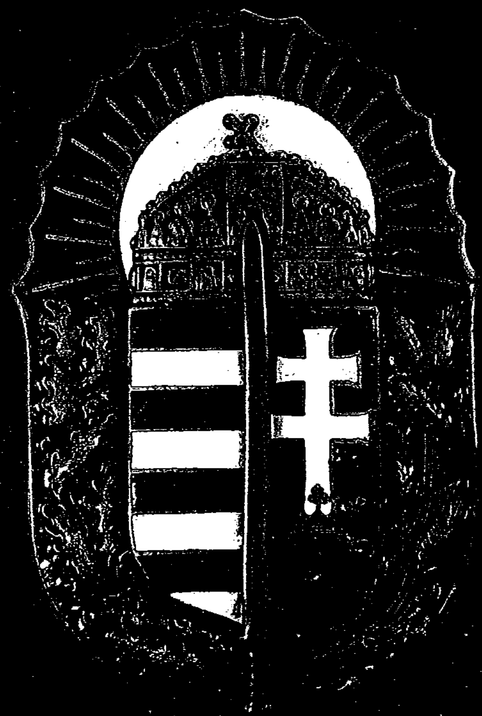
De ha kell, legyetek a társadalom rendjének, a társadalom békéjének hivatott őrei. Talán sohasem forrott a világ annyira, mint ma, talán sohasem próbálták oly kitartóan az emberiséget hamis jelszavakkal rossz útra téríteni, mint napjainkban. Ti vitézek, e maroknyi magyarság virága, figyeljetek és őrködjetek. Tartsátok meg, ápoljátok és fejlesszétek azokat az erényeket, amelyek őseinket a haza földjére vezették és amelyekkel megvédték ezt a szép országot. Ha ezekből engednénk, az ismét odavezetne, hogy az ország vezetésére méltatlan emberek annak bukását okoznák. Minden tisztességes ember kötelessége, de szíve vágya is a gyengék védelme és az elbukottak felemelése. De ha e szép feladat álarca alatt a gyengét gyűlöletre nevelik, az elbukottat a földön hagyják és gyámolítás helyett lázadásra szítják, azt nem tűrheti egy élniakaró

177 Országgyűlési napló. Az országgyűlés képviselőházának 68. ülése. 1927. június 15., 330–331. o.

178 Behívójegy. Országos Vitézi Szék, 1927

179 Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Ister Kiadó, Budapest, 2003, 251. o.; A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, Tiszti vitézek

180 Fekete István: Téli berek. Nesztor Kiadó, Budapest, é. n., 133. o.

Vitézi jelvény, belevésett 1713-as sorolási számmal.
A jelvény Jerouschek-gyártmány

társadalom sem. Ez az egészséges felfogás ma már mind általánosabbá válik a civilizált nemzetek körében, és a magunk részéről mi mindenesetre gondoskodni fogunk arról, hogy létünk érdekében ne lehessen úrrá felettünk a káosz, mert nekünk az újjáépítés nagy munkájában rendre és nyugalomra van szükségünk. Az ország ereje az erkölcsi és szellemi értékek megerősítéséről és a társadalmi osztályok cselekvő együttműködésétől függ. Mi készséggel dolgozunk együtt mindenkivel, aki a hazánkat és fajunkat becsületesen akarja szolgálni, de – amint azt valaki találóan mondotta – halálos ellenségei vagyunk a lázadás szellemének!
Bízzatok mindig a magyarság igazának erejében és vezéreljen a jó Isten utaitokon."
A kormányzó beszéde után vitéz Igmándy-Hegyessy Géza felolvasta az avatandók statisztikáját: 1101 vitéz (811 legénységi és 290 tiszti) került felavatásra aznap. Az eskütétel után a felavatandó vitézek hatos sorokban járultak vitéz nagybányai Horthy Miklós elé, aki az avatási karddal megérintette vállukat. A díszmenetek után a kormányzó fél tizenkettőkor hagyta el az ünnepség helyszínét.[181] A vitézi jelvény, az avatási okirat, az igazolvány és a budapesti szállás ára 8 pengőbe került.[182] 1927-ben a felavatott vitézek létszáma 8499 főre emelkedett, ebből 2549 volt telkes vitéz.[183] Ezekből az adatokból kiderült, hogy habár a vitézek létszáma az elmúlt évekhez hasonlóan arányosan növekedett, vitézi telek csak a felavatottak alig 30%-ának jutott, így a Rend számára a legfontosabb feladat továbbra is a vitézek földhöz juttatása volt. A telkes vitézek alacsony aránya elsősorban a Rendnek felajánlott földek mennyiségének csökkenésével volt magyarázható.
A „Falu Országos Földműves Szövetség" 1927. szeptember 5-én gazdasági és kulturális kiállítást rendezett, amelyet vitéz József királyi herceg tábornagy nyitott meg. Az eseményen a vármegye telkes vitézei is részt vettek és a gabonaversenyen 22 vitéz (20 legénységi és 2 tiszti állományú) jutalomban részesült.[184]
1927. november 17-én bemutatták a kormányzónak a budapesti X. kerület már korábban elkészített vitézi zászlaját.[185] Az Országos Vitézi Szék az aznap megtartott ülésén engedélyezte, de nem tette kötelezővé, hogy a vármegyei vitézi székek zászlót készíttessenek maguknak. A vitézi zászlóval szemben az volt a kritérium, hogy *„a Rend sajátos jellege, tekintélye és méltósága egyaránt kifejezésre jusson"*.[186]
A húszas évek második felére egyértelművé vált, hogy a rend a közeljövőben nem fog tudni a vitézek nagyobb részének földet biztosítani, így előtérbe került a nem telkes vitézek várományosainak kérdése. Az Országos Vitézi Szék 1927. november 27-én megtartott teljes ülésén elhatározta, hogy a nem telkes vitézek fiai, 17. életévüket betöltve várományosként felavatásra kerülnek, ha megfelelnek a követelményeknek. A felavatott vitézekről készült kimutatások szerint ugyan folyamatosan avattak várományosokat, viszont az első nagyobb létszámú felavatásukra az 1928-as ünnepélyes eseményen került sor. Ekkor több várományost avattak (1928 -> 219 fő), mint az addigi avatásokon együttvéve (1921-1927 -> 176 fő) és ez a tendencia a következő két évben (1929 -> 451 fő és 1930 -> 243 fő) lezajlott avatásokon is megmaradt.[187]
Ugyanezen az 1927. november 27-én megtartott ülésén engedélyezte az Országos Vitézi Szék a vitézi jelvény kisebbített alakban (gomblyukjelvényként) történő viselését a polgári zakó („kabát") bal oldali hajtókáján.[188] A miniatűr rendjelvényt önmagában, vagy a kiérdemelt állami kitüntetések miniatűrjeivel együtt kellett viselni. Ünnepélyes alkalmakkor, vagy ha a vitéz viselte egy társadalmi egyesület (pl.: TESZ, HONSZ stb.) jelvényét, akkor az eredeti nagyságú vitézi jelvény viselése volt kötelező.[189] Az eredeti méretű és a miniatűr vitézi jelvény együtt nem volt hordható. A Vitézi Rend miniatűr gomblyukjelvényéhez a rendtagok az Országos Vitézi Szék Gazdasági Hivatalánál befizetett 2 pengő (1935-ös adat) ellenében tudtak hozzájutni.[190]
A Vitézi Rend komoly hangsúlyt fektetett a vitézek családi hátterének rendezésére is. Az Országos Vitézi Szék utasítására 1927 végéig 155 „vadházasság" lett felszámolva és 410 házasságon kívül született gyermek lett törvényesítve. Emellett 200 hadiárvát fogadtak örökbe nevelőszülők, illetve ugyanannyi örökbefogadási eljárás volt még folyamatban. Az 1927-re vonatkozó statisztikákból még egy érdekes információ derült ki: volt, akit saját földje vitézesítéséért avattak vitézzé![191]
1928. január 4-én kilenctagú szegedi vitézi küldöttség kereste fel vitéz nagybányai Horthy Miklóst a budai királyi várpalotában. A kormányzó a Mátyás-teremben fogadta a küldöttséget, amely átadta neki a szegedi vitézek ajándékát, egy díszes kulacsot, melynek közepén egy vitézi jelvény volt látható. A vitézek

A Vitézi Rend és a Máltai Lovagrend tagja

181 Vitézek albuma, 12. o.; MOL, Napi hírek, 1927. június 26., 3. o.
182 Behívójegy. Országos Vitézi Szék, 1927
183 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 107. o.
184 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 188. o.
185 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 147. o.
186 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) V. rész Általános vitézi ügyek. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 429. o.
187 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) V. rész Általános vitézi ügyek. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 128–129. o; A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 128–129. o.
188 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 107. o.
189 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) V. rész Általános vitézi ügyek. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 419. o.
190 Vitézek Lapja, 1935/33. szám, 1935. november 21., 7. o.
191 Pekár Gyula (szerk.): Vitézek évkönyve 1928. Vitézek évkönyve szerkesztőbizottsága, Budapest, 1928, 302. o.

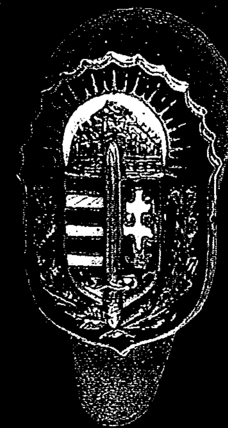
Dédnagyapám, vitéz Horváth Antal, emléklappal ellátott címzetes százados, az 1927-ben engedélyezett gomblyukminiatűr vitézi jelvényt viseli

főkapitánya megköszönte a művészi kivitelű ajándékot, és elbeszélgetett a küldöttség tagjaival.[192] A Vitézi Rend minden fontosabb társadalmi eseményen képviseltette magát az esemény jelentőségének megfelelő küldöttséggel. 1928. január 19-én, Serédi Jusztinián bíboros hercegprímás ünnepélyes beiktatásán az esztergomi vitézek is részt vettek, a vitézek főkapitánya helyettese, vitéz tiszabeői Hellebronth Antal vezetésével.[193]

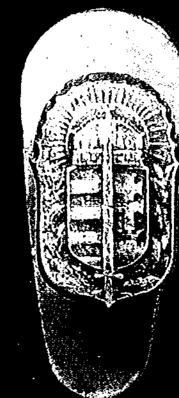
A román félhivatalos „Viitorul 31" című lap, sértő hangvételű cikket közölt 1928 februárjában arról, hogy a Vitézi Rendbe Horthy Miklós maga válogatta a „terrorista fiú"-kat és a rászoruló nincstelenek helyett a rend tagjai kaptak földet.[194] A környező országok fenyegetést láttak az első világháborús veteránokból álló Vitézi Rend létében (is), ezért nemegyszer jelent meg ilyen, vagy ehhez hasonló tartalmú cikk az úgynevezett kisantant országok sajtótermékeiben.

1928. március 21-én, az országgyűlés felsőházának ülésén vitéz tiszabeői Hellebronth Antal nyugállományú tüzérségi tábornok, a vitézek főkapitánya helyettese felszólalt az első világháborús Vitézségi Érmek után járó pótdíjak folyósításának ügyében. Beszédében kiemelte, hogy az első világháborúban kiérdemelt vitézségi érmek után járó érempótdíjak kifizetése már négy éve szünetel, és a kormánynak kötelessége lenne ezt a sérelmet orvosolni. Kérte hogy a felsőház utasítsa a kormányt, hogy a rokkantellátási adóból befolyó összeg egy részét csoportosítsa át erre a célra. Vass József népjóléti miniszter válaszában kifejtette, hogy habár egyetért az elmondottakkal, a költségvetés még a hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvák ellátását sem tudja maradéktalanul biztosítani, így ebből a pénzből egyelőre nem tudják a vitézségi érem pótdíjának kifizetését finanszírozni. A következő hónapban, április 17-én jákfai Gömbös Gyula képviselő (későbbi honvédelmi miniszter, majd miniszterelnök) szólalt fel a felsőház ülésén. Beszédében méltatta a Vitézi Rend tevékenységét és javasolta, hogy a rend intézményét iktassák törvénybe, illetve ő is sürgette a vitézségi érem pótdíjkifizetésének mielőbbi rendezését. Kitért arra, hogy nagyon fontos lenne minden felavatott vitézt földhöz juttatni, mert ez volt a Vitézi Rend egyik alapvető célkitűzése. Emellett szót emelt

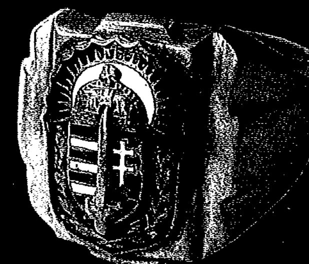
192 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931. 288. o.
193 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931. 206. o.
194 MOL. Napi hírek. 1928. február 3., 24. o.

Gomblyukminiatűr vitézi jelvény

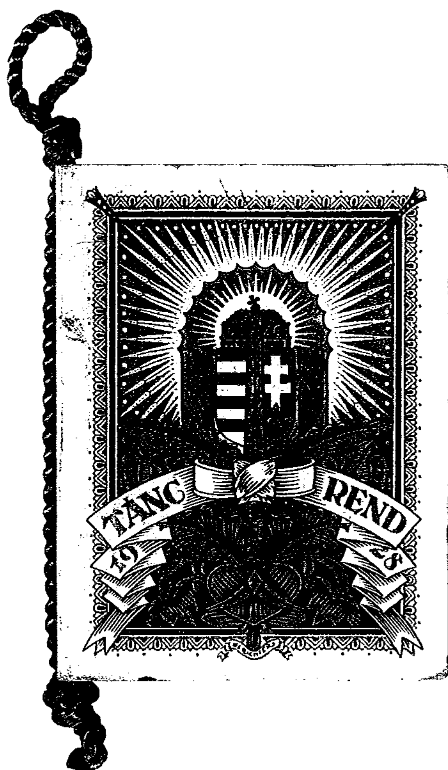
Zománcozatlan gomblyukminiatűr vitézi jelvény

Gyűrű a miniatűr vitézi jelvénnyel

A Vitézi Rend Zrínyi Csoportjának jelvénye

A vitézi jelvény képével díszített táncrend 1928-ból

a szocialisták ellen, akik támadták a Vitézi Rend intézményét.[195] Nem sokkal ezután tudósítás jelent meg egy Pécsen zajló sajtóperről, amelyből kiderült, hogy a szociáldemokraták komoly ellenérzéssel viseltetnek a Levente-intézmény és a Vitézi Rend ellen. Az egyik munkást, akit vitézzé avattak, elüldözték munkahelyéről, illetve tüntettek ellene.[196] A Vitézi Rend tagjainak megkülönböztetett társadalmi státusa és a kormány által tőlük elvárt esetleges belső rendfenntartó szerepük nem váltott ki minden társadalmi rétegben osztatlan elismerést, sőt egyesek komoly fenyegetést láttak a Rend létében saját magukra, illetve politikai eszméikre nézve.

A kormány erejéhez mérten folyamatosan segítette a vitézeket. A belügyminiszter 1928. április 26-án rendeletet adott ki, amely előírta, hogy a fővárosnál történő állásüresedések esetében a Vitézi Rend tagjai előnyben részesüljenek egyenlő képességek esetén, emellett elrendelte, hogy az üzemek vezetői is hasonló módon járjanak el.[197]

A Tiszántúli Mezőgazdasági Kamara 1928. június 10-én lovas ünnepélyt rendezett Debrecenben, amelynek keretében vitéz sepsibaczoni Toókos Gyula törzskapitány a kormányzó jelenlétében vitézi telkeket jelképező földcsomagokat osztott ki a telekkel megadományozott vitézeknek.[198] A vitézi telekadományozó ünnepségek az egész korszakon keresztül folyamatosan zajlottak, de a kormányzó a harmincas-negyvenes években már csak a jelentősebb eseményeken jelent meg.

1928-ban a vitézi avatást június 17-én, vasárnap tartották a MAC margitszigeti sportpályáján. Az avatandóknak előzetesen kiküldött „Behívójegy"-ek mellé a hozzátartozók részére 2 db belépőjegyet is csatolt az Országos Vitézi Szék. A vármegyei vitézi székek mindegyikének egy-egy páholy állt rendelkezésére. Az avatáson a katonáknak renden és soron kívüli dísz, a polgári személyeknek nemzeti viselet, illetve sötét színű ünneplő ruha volt előírva. Az avatást megelőző napon, reggel 8 órakor tartották az avatási főpróbát a helyszínen, délután 4 órakor országos székkapitányi értekezletet hívtak össze, amin minden székkapitány és széktartó köteles volt részt venni.[199] Az 1928-as ünnepélyes vitézi avatást megtekintő előkelőségek között ott volt többek között vitéz József királyi herceg tábornagy, gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter, az angol, illetve az olasz katonai attasé és Emil Setälä, Finnország budapesti nagykövete[200] (aki 1935-ben a Corvin-díszjelvény kitüntetésben részesült[201]). Az ünnepség elején a különböző keresztény egyházak (római katolikus, görög katolikus, református, evangélikus, unitárius) képviselői mondtak beszédet, majd a kormányzó és az Országos Vitézi Szék tagjai átvonultak az avatási emelvényre, ahol vitéz tiszabeői

195 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 110. o.
196 MOL, Napi hírek, 1928. május 21., 26. o.
197 50.336/1928. B.M. számú rendelet. Budapesti Közlöny, 1928/95. szám, 1928. április 26.
198 Képes Pesti Hirlap 1928/131. szám, 1928. június 12., 3. o.
199 Vitézi avatási ünnepély. In: Vitézi Közlöny 1928/5. szám, 1928. június 3., 1. o.
200 Képes Pesti Hirlap, 1928/137. szám, 1928. június 19., 1. o.
201 Makai Ágnes–Héri Vera: Kereszt, érem, csillag. Kitüntetések a magyar történelemben. Helikon Kiadó, Budapest, 2002, 227. o.

Margitsziget, 1928. június 17. Vitézek vármegyei vitézi formaruhában

Hellebronth Antal a vitézek főkapitánya helyettese a Vitézi Rend nevében ünnepi beszéddel köszöntötte vitéz nagybányai Horthy Miklóst a másnapi 60. születésnapja alkalmából. A beszédét szűnni nem akaró éljenzés követte, majd vitéz Igmándy-Hegyesy Géza felolvasta az avatás statisztikáit. Azon a napon 1084 vitézt (733 legénységit és 351 tisztit) avattak.

A vitézek főkapitányának beszéde az 1928-as vitézi avatáson:

„Vitézek!

Midőn 8 évvel ezelőtt a Vitézi Rendet életrehívtam, nemcsak a világháború hőseinek és ezek utódainak jövőjét kívántam megalapozni, hanem a vitézség kultuszát is intézményesen biztosítani, hogy ez a legszebb férfierény ébren tartassék és fajunkból soha ki ne vesszen.

Mikor világszerte általában a társadalom elfajulását, az altruizmus lassú pusztulását, az idealizmus hiányát és minden jónak tagadását, rombolását látjuk, fokozottan tömörülnünk kell mindazoknak, kik belátják, hogy minden fejlődés és szabadság csak akkor lehet egészséges, ha a keresztény erkölcsi világrend alapján nyugszik.

Magyarországnak mai állapotában különösen vigyáznia kell, hogy könnyelmű játékkal ne kockáztassa mindazon eredményeket, melyeket a nehéz viszonyok dacára képes volt elérni. Hogy valamit elérhettünk, és hogy minden magyar ember szívében él a meggyőződés, hogy nagy többségben vannak azok, akikben él és hat a fajszeretet ereje.

Szeretettel tekintek végig soraitokon, mert tudom, hogy ennek az eszmének kipróbált és fegyelmezett harcosai vagytok.

Margitsziget, 1928. június 17. Jász-Nagykun-Szolnok vármegye vitézei a fehér szegélyezésű és zsinórozású piros-kék színű vármegyei vitézi formaruhájukban

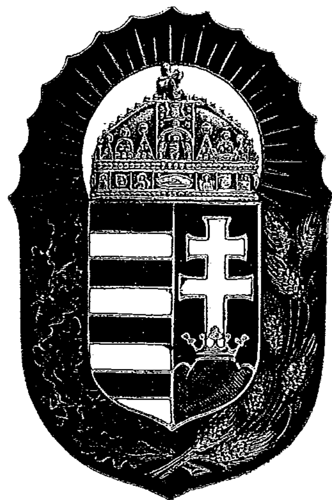
Fogadalmatokban zálogát látom annak, hogy a ma már hatalmas nemzeti erőt képviselő Vitézi Rendnek olyan lelkes tagjai lesztek, akik annak szellemében élnek és dolgoznak és akik a nemzeti gondolatért mindenkor bátran síkraszállnak. Legyetek ezután is mintaképei a magyar férfias erényeknek, hirdetői a nemzeti összetartozásnak, fajunk szeretetének és a megalkuvást nem ismerő hazaszeretetnek.
A világtörténelem példái szerint a lesujtott népeket mindig a hazaszeretet szent tüzének egyesítő ereje tudta megerősíteni és felemelni.
De most nem csak erről van szó.
A nemzetegység ereje nemcsak felemelkedésünket van hivatva elősegíteni, de ez legyen védőbástyánk is. A hazaszerető polgárok, a hitben erősek támogassák és vezessék a gyengéket, a hit és – az emberi szorgalom és alkotnivágyás legfőbb rugójának – magántulajdonnak védelméért folytatott küzdelemben. Ebben a harcban is elől kell lennetek, mert könnyebb a gyámoltalant olcsó ígéretekkel a társadalmi rend ellen lázítani, mint nehéz helyzetében megértő lélekkel támogatni.
Foglalkozzatok szeretettel az ifjúsággal, neveljetek belőlük magatokhoz hasonló utódokat, mert ha kihull kezetekből a zászló, ezek lesznek hivatva, hogy átvegyék és diadalra juttassák. Vigyázzatok, hogy fogékony lelkeikben csak azok a nemzetfenntartó erények találjanak maradandó otthonra, amelyek Benneteket kiváló tettekre buzdítottak.
Bízzatok továbbra is igazunk erejében és vezéreljen a magyarok Istene utaitokon."
Az avatás további része (is) a szokásos rendi protokoll szerint történt. Az ünnepséget 11 óra körül a hadirokkantak díszmenete zárta, a több ezer főnyi közönség dörgő éljenzése és zsebkendő lobogtatása

Vitézek csoportja az 1928. június 17-én megtartott ünnepélyes vitézi avatáson

közepette. Az 1928-as ünnepélyes avatáson olyan ismert személyek lettek vitézzé avatva, mint Orbán Nándor, a berlini olimpia 5. helyezett öttusázója, kisbarnaki Farkas Ferenc a Ludovika Akadémia későbbi parancsnoka, Somogyi Endre (későbbi altábornagy) többszörös magyar bajnok párbajtőrvívó, a hazai öttusa fellendítője és Debrődy Rezső tartalékos százados, a Magyar Tiszti Arany Vitézségi Éremmel kitüntetett vadászrepülő, Debrődy György édesapja.[202] A vitézi jelvény, az avatási okirat, az igazolvány és a budapesti szállás ára – akárcsak az előző évben – 1928-ban is 8 pengőjébe került az avatandóknak.[203]
1928. július 12-én súlyos baleset történt Hajmáskéren a tüzérségi lőtéren, amely a Vitézi Rend egyik törzskapitánya életét követelte. Az egyik ágyúban csőrobbanás történt, minek következtében vitéz Csörgey Károly a 4. számú Vitézi Törzsszék törzskapitánya életét vesztette. A törzskapitányi poszt betöltése több mint négy hónappal később, november 26-án történt meg az Országos Vitézi Szék három jelöltje közül, vitéz szinai Szinay Béla ezredes személyében.[204]
A vasmegyei Gazdasági Egyesület 50 éves jubileuma alkalmából 1928 szeptemberében Szombathelyen mezőgazdasági és ipari kiállítást rendezett, amelyen a helyi és a környékbeli vitézek is nagy sikerrel szerepeltek. A rendezőség 27 vitéz termékeit, illetve terményeit díjazta. Az ünnepséget Mayer János

202 Vitézek albuma, 12–13. o.; MOL, Napi hírek, 1928. június 17., 1–2. o.; A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, Tiszti Vitézek
203 Behívójegy. Országos Vitézi Szék, 1928
204 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 112. o.

Pallos (kard) nélküli vitézi jelvény, melynek viselését 1928-ban engedélyezték a Vitézi Szék (Országos Vitézi Szék) nem vitéz széktagjainak

földművelésügyi miniszter is megtisztelte jelenlétével.[205] 1928. szeptember 16-án a sövényházi (ma Ópusztaszer) Farkiréten lévő vitézi telepen ünnepélyes keretek között átadták az első vitézi iskolát, amelyet Csongrád vármegye Vitézi Széke rendezett be és tartott fenn. Gróf Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter vetítőgépet és rádiót ajándékozott az iskolának.[206]

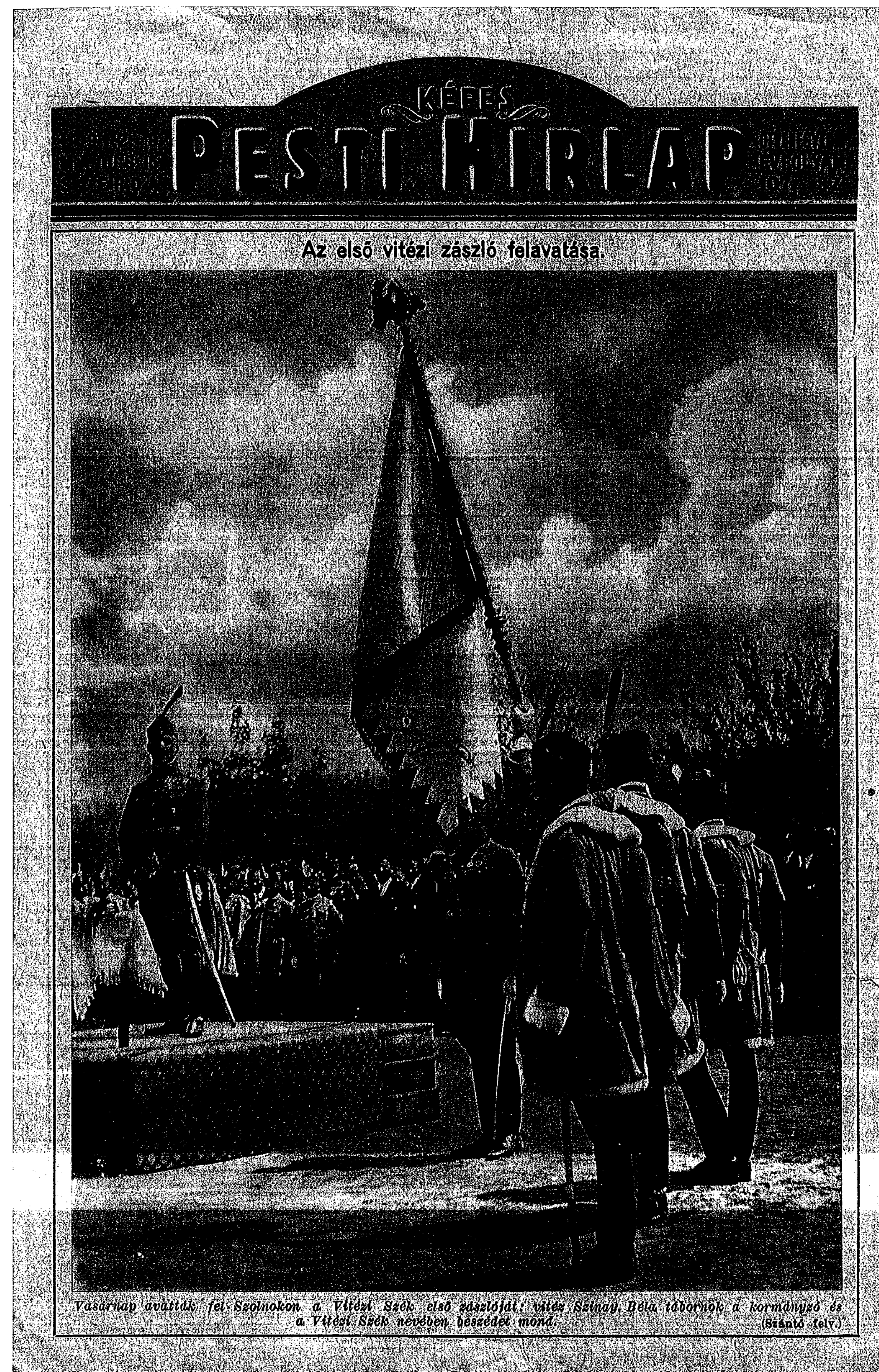
A szomszéd országok figyelmének kereszttüzében ott volt a Vitézi Rend is, mint kiképzett és nagyrészt frontot is megjárt tagokból álló félkatonai szervezet. 1928 októberében az egyik csehszlovák lap, bemutatta a rend szervezetét, közölte tagjainak létszámát és mint engesztelhetetlen szellemű ellenségről írt a Vitézi Rendről, amely nem riad vissza semmitől sem hogy visszaállítsa a régi határokat.[207]

A kormány a rendtagok támogatása jegyében, a közszállítások elnyerésére irányuló versenytárgyalásokról 1928. október 22-én újabb rendeletet adott ki, amelyben előírta, hogy a Vitézi Rend tagjai előnyben részesülnek egy ilyen pályázatnál.[208]

A Vitézi Rend díszes dicsérő oklevelet rendszeresített 1928-ban azok számára, akik a rend érdekében önzetlenül kimagasló munkát végeztek.[209] A dicsérő oklevelet, akárcsak az avatási oklevelet, vitéz Pataky Ferenc festőművész tervezte és a *„M. KIR. HONVÉD TÉRKÉPÉSZET"* gyártotta. A dicsérő oklevelet a vitézek főkapitánya helyettese adományozta.[210] Az elismerést legalább 2-3 év vitézi tisztségben eltöltött, átlagon felüli, kimagasló tevékenység után, vagy ennél rövidebb idő elteltével olyan kiváló tett esetén lehetett kiérdemelni, amely a Vitézi Rendnek, illetve nemzeti szempontok alapján is kimagasló értéket képviselt. A dicsérő oklevelek adományozása a Vitézi Közlönyben is közzé lett téve.[211] Ezt az oklevelet a rend fennállása alatt jó néhányan megkapták tevékenységükért.[212]

Emellett a vitézek (és a nem vitézek is) a rendben végzett tevékenységükért *„legfelsőbb kitüntetésre"* (Magyar Bronz Érdemérem, Magyar Ezüst Érdemérem, Magyar Koronás Bronzérem, Magyar Koronás Ezüstérem, a Magyar Érdemrend különböző fokozatai, a Magyar Vöröskereszt különböző fokozatai stb.) is felterjeszthetőek voltak, de ehhez a kitüntetési javaslathoz minimum 6 évnyi eredményes és kiváló szolgálat kellett. Természetesen ebben az esetben is, akárcsak a dicsérő oklevél esetében, voltak különleges esetek, amikor valamely kiemelkedő tett kapcsán kevesebb szolgálati idő után is kaphatott valaki kitüntetést.[213]

205 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 188. o.
206 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 288–289. o.
207 MOL, Napi hírek, 1928. október 2., 22. o.
208 Vitézek kedvezménye közszállításoknál. In: Honvédségi Közlöny 1928/25. szám, 1928. október 22., 165. o.
209 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931. 130. o.
210 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) III. rész, Vitézi szervek ügymenete. Országos Vitézi Szék, 1940, 57. o.
211 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) V. rész, Általános vitézi ügyek. Országos Vitézi Szék, 1940, 413–414. o.
212 Vitézek albuma., Névtár
213 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) V. rész, Általános vitézi ügyek. Országos Vitézi Szék, 1940, 413. o.

KÉPES PESTI HÍRLAP

Az első vitézi zászló felavatása.

Vasárnap avatták fel Szolnokon a Vitézi Szék első zászlóját: vitéz Szinay Béla tábornok a kormányzó és a Vitézi Szék nevében beszédet mond. (Szántó felv.)

36459 szám. 193…/

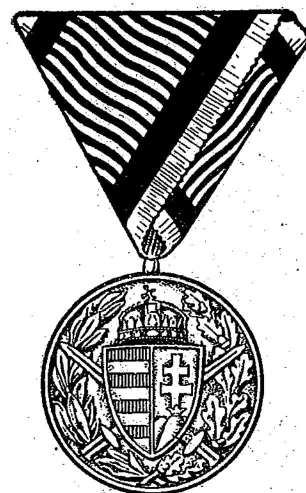
Alispáni hivatal (Budapesten polgármesteri hivatal) által töltendő ki. 23/259.

IGAZOLVÁNY

vit. Jánosa Zoltán 1887 évben Sopron községi Sopron- vármegyei születésű Környe községben Komárom-vármegyében illetőségű, volt tart. gyalogsági hadnagy-nek a hadrakelt seregnél ~~mögöttes országrészben~~ a gyalogság-nál mint szd. parn. ely. segédtiszt teljesített tényleges szolgálataiért a piros-fehér-zöld színű hadiérem szalagján viselendő, a karddal és sisakkal díszített „Háborus emlékérem" adományoztatott s annak viselésére jogosult.

Kelt Budapesten, 193… évi 1930 JUN. 23 hó … n.

ORSZÁGOS VITÉZI SZÉK mint a háborus emlékérem irodája.

Az 1929-ben alapított Magyar Háborús Emlékérem kiosztásával a Vitézi Rend lett megbízva. Ekkor került felállításra az Országos Vitézi Szék Háborús Emlékérem Irodája. A képen látható kitüntetésigazolvány az 1929-ben vitézzé avatott vitéz Jánosa Zoltán nevére van kiállítva

A vitézi jelvény miniatűr formában való viselésének engedélyezése után egy évvel, 1928. november 22-én az Országos Vitézi Szék engedélyezte a kard (*„pallos"*) nélküli vitézi jelvény viselését a nem vitéz széktagok részére![214] Mivel egy időben általában három-négy nem vitéz széktag tevékenykedett az Országos Vitézi Székben, és ők sem cserélődtek túl sűrűn,[215] a kard („pallos") nélküli jelvény igazi ritkaságnak számít.

1928. november 26-án vitézi napot tartottak Csongrád vármegye vitézei, amelyen vitéz semjénfalvi Siménfalvy Tihamér törzskapitány is részt vett. Mintegy 700 vitéz gyűlt össze az eseményre.[216] A következő hónapban, december 4-én, Makón tartott vitézi napot Csanád-Arad-Torontál egyesített vármegyék Vitézi Széke, amelyen 280 vitéz jelent meg.[217] Pécsen 1928. december 13-án gyűltek össze Baranya vármegye vitézei. Az eseményen megjelent vitéz Igmándy-Hegyessy Géza ügyvezető törzskapitány.[218] Ezek a vitézi napok évente megrendezésre kerültek és hazafias szellemű programokkal, hősi emlékművek koszorúzásával, a Vitézi Rend, illetve az adott vitézi szék eredményeiről, fontosabb eseményeiről való beszámolókkal teltek. A vitézi napokon való részvétel kötelező volt az adott terület vitézeinek. A vitézek megjelenéséért a vitézi elöljárók (vitézi őrmester, járási hadnagy, székkapitány) voltak felelősek.

1929-ben a vitézi bál február 2-án szombaton került megrendezésre, amelyen a kormányzó is megjelent.[219]

1929. március 20-án, 51 éves korában váratlanul elhunyt vitéz semjénfalvi Siménfalvy Tihamér a 7. számú Vitézi Törzsszék törzskapitánya. A kormányzó a törzsszék élére 1929. április 16-án vitéz nagylaki Rátz Jenőt nevezte ki az Országos Vitézi Szék által állított három jelölt közül.[220]

214 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 112. o.
215 Magyarország tiszti cím- és névtára. 42. évfolyam. 1935. M. Kir. Statisztikai Hivatal Kiadása. Budapest, 1935. 23. o.
216 MOL, Napi hírek, 1928. november 26., 16. o.
217 MOL, Napi hírek, 1928. december 4., 3. o.
218 MOL, Napi hírek, 1928. december 13., 28. o.
219 MOL, MOT, 1929. február 4., 2. o.
220 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 112. és 114. o.

1929. május 12-én vasárnap avatták fel Szolnokon ünnepélyes körülmények között Jász-Nagykun-Szolnok vármegye Vitézi Székének zászlaját. A kormányzót és az Országos Vitézi Széket vitéz szinai Szinay Béla tábornok a 4. számú Vitézi Törzsszék törzskapitánya képviselte az ünnepségen.[221]

1929. május 26-án, az első világháborút elvesztett országok közül elsőként, Magyarországon alapítottak hivatalos állami kitüntetést a világháborúban részt vett katonák számára. A Magyar Háborús Emlékérem kitüntetésre az alapszabályok szerint elvileg többszázezren lehettek jogosultak, ami folytán a kérelmek elbírálása hatalmas munkával járt. Természetesen ehhez a számhoz hozzájöttek még a német, osztrák és bolgár kérelmek is, amelyek akár újabb többszázezer kiosztásra kerülő érmet jelenthettek. Ennek a komoly feladatnak az elvégzésével az Országos Vitézi Szék lett megbízva. Felállításra került a „Háborús Emlékérem Iroda", amely a beérkezett kérelmeket feldolgozva megállapította az igényjogosultságot és kiosztotta az érmeket, meg a hozzájuk tartozó igazolványokat.[222] A Magyar Háborús Emlékérmet a tisztek 6 pengőért, a legénységi állományúak 3 pengőért, hadiözvegyek és hadiárvák 2 pengőért, a többi igényjogosultak, illetve a külföldi állampolgárok 15 pengőért kaphatták meg (egyes esetekben az Országos Vitézi Szék javaslatára a honvédelmi miniszter elengedhette az összeg megtérítését). Az így befolyt és az azokból teljesített kiadásokat az Országos Vitézi Szék, Háborús Emlékérem Alapként kezelte. Az esetleg fennmaradó összeget – Magyarország kormányzójának a miniszterelnök előterjesztésére hozott döntése alapján – nemzeti célokra fordították.[223]

1929. június 16-án vasárnap 9 órakor volt a Vitézi Rend és az újságok által is utolsónak beharangozott ünnepélyes vitézi avatás. Az ünnepségen katonai, politikai és társadalmi előkelőségek egész sora jelent meg. Köztük volt: vitéz bulcsi Janky Kocsárd a honvédség főparancsnoka, gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter, báró somorjai Lukachic Géza a Katonai Mária Terézia Rend lovagja, Horthy Miklósné és ifjabb vitéz nagybányai Horthy István a kormányzó idősebbik fia. Elsőnek spondalungai lovag Metz Rezső nyugállományú altábornagy vállát érintette meg a kormányzó az avatási karddal. Ezután

Jákfai Gömbös Gyula honvédelmi államtitkár, szolgálaton kívüli százados és lovag spondalungai Metz Rezső nyugállományú altábornagy leteszi a vitézi esküt a Margitszigeten 1929. június 16-án megtartott ünnepélyes vitézi avatáson

Margitsziget, 1929. június 16. A testőrök egyik sorfala és a testőrség zászlóvivője (Pesti Napló, 1929. június 23.)

221 Képes Pesti Hírlap 1929/107. szám, 1929. május 15., 1. o.
222 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 115. o.
223 A háborús emlékérem alapszabályai. In: Honvédségi Közlöny 1929/30. szám, 1929. november 16., 207–208. o.

KÉPES PESTI HÍRLAP

Vasárnap, az utolsó vitézavatáson, több mint kétezer vitézt avatott föl a kormányzó. A margitszigeti pompázatos avatóünnepségen a társadalmi, politikai és katonai előkelőségek egész sora jelent meg. A díszemelvényen a kormányzó ül középen, tőle jobbra Janky Kocsárd, a honvédség főparancsnoka, Hellebronth Antal, a vitézek főkapitányának helyettese, báró Lukachich Géza altábornagy, Darányi Kálmán miniszterelnökségi államtitkár, Bezegh-Huszágh Miklós rendőrfőkapitány és Barcy Aladár miniszteri tanácsos; a kormányzótól balra Almásy László, a képviselőház elnöke, Zsitvay Tibor igazságügyminiszter, Vass József népjóléti miniszter, gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter, mögötte jobbra Ripka Ferenc főpolgármester, balra Sipőcz Jenő polgármester.

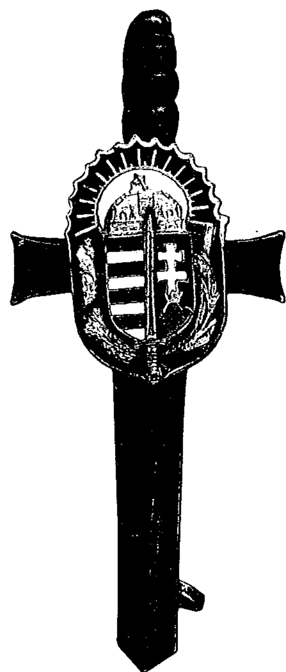
A vitézavatás képe. Baloldalon az ünnepi közönség, a tér közepén sűrű oszlopokban a vitézek felavatásukra várnak.

Belépőjegy az 1929-es ünnepélyes vitézi avatásra. A meghívót vitéz Szénásy Béla papírgyár- és nyomdatulajdonos készítette az Országos Vitézi Szék megrendelésére

Vitéz Shvoy Kálmán tábornok, akinek végül nem kellett nevet magyarosítania a vitézi avatáshoz

a korszak olyan prominens személyei lettek vitézzé avatva, mint Halassy Olivér későbbi kétszeres olimpiai bajnok vízilabdázó, jákfai Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök, Héjjas Iván a Rongyos Gárda megszervezője, dálnoki Miklós Béla későbbi hadseregparancsnok, majd miniszterelnök és dálnokfalvi Bartha Károly későbbi honvédelmi miniszter.[224] A Vitézi Rend jelvényeivel és zászlókkal gazdagon feldíszített margitszigeti MAC-sportpályára már kora reggel ezrével özönlöttek az emberek, hogy megtekintsék a rend által utolsónak beharangozott vitézi avatást. Az avatásra váró vitézek és vitézi küldöttségek ekkor már zárt oszlopokban álltak az ünnepség helyszínén. A különböző vármegyék vitézi küldöttségei vitézi formaruhájukban jelentek meg, amiből kitűnt Jász-Nagykun-Szolnok vármegye vitézeinek vörös-kék színű, fehér szegélyezésű és zsinórozású vitézi egyenruhája. Már kora reggel minden talpalatnyi helyet elfoglaltak a nézők. Az avatási ünnepségre csak névre szóló belépőjeggyel lehetett bejutni. A belépőket Budapest Vitézi Széke árulta az érdeklődőknek a Váci út 62. szám alatti irodájában. Az avatási ünnepség megkezdése előtt nem sokkal megérkezett a kormányzó felesége és két fia (mindketten a rend tagjai). Kilenc órakor kürtjel harsant, fújták a díszjelet, a kormányzói gépkocsi lehajtott a Margit-hídról a szigetre. A bejáratnál vitéz tiszabeői Hellebronth Antal vezetésével díszes küldöttség fogadta vitéz nagybányai Horthy Miklóst. A honvédzenekar Fricsay Richárd karmester vezényletével a Himnuszt játszotta. A kormányzó két sor gyalogos testőr (1-1 testőrtiszt által vezetett 5-5 alabárdos testőr) és a testőrség zászlóvivője kíséretében vonult be díszes kíséretével a sportpálya lelátója elé felépített díszemelvényhez. Először a katolikus, majd a görögkeleti, az evangélikus, a református és végül az unitárius egyház képviselője mondott beszédet és áldotta meg a vitézeket. Újra felhangzott a Himnusz, amelynek hangjai alatt a kormányzó és az Országos Vitézi Szék tagjai az avatási emelvényhez vonultak a testőrök kíséretében. Ekkor újabb kürtszó harsant, a kormányzó beszéde következett:

224 Belépőjegy az 1929-es ünnepélyes vitézi avatásra; A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, Vitézzé avatottak és vitézzé nyilvánítottak névsora

Egy tűs rögzítésű kardra szerelt miniatűr vitézi jelvény

„Vitézek!
Mai fogadalmatokkal zárókövét tettétek le annak az intézménynek, melyet azért hívtam életre, hogy akik a nagy megpróbáltatások idejében hazafiúi erényeiknek tündöklő bizonyságát szolgáltatták, elnyerve jutalmukat, elfoglalhassák a nemzetépítő munkában is azt a helyet, amely őket megilleti.
A magyar faj virága, 12 000 vitéz áll őrt ma az ezeréves haza megmaradt földjén minden olyan törekvéssel szemben, amely a nemzeti gondolat megerősödését és a rend fenntartását veszélyeztetné.
A Vitézi Rend most lezárja a vitézek avatását, mert a szűkre szabott keretek között előbb arra kell gondolnunk, hogy az eddig már felavatott vitézek földhöz jussanak, és hogy azok számára, akik földjüket már megkapták, meg lehessen teremteni a mai nehéz helyzetben a gazdasági megerősödés feltételeit.
Vitéz Bajtársaim!
Amidőn az imént felesküdtetek és ezzel a Vitézi Rend tagjaivá váltatok, vitézi tetteitek dicsősége átszáll utódaitokra is. Hazafiúi érdemeitek legszebb megörökítése ez, amellyel nemzedékek hosszú során át a nemzet közkincse gyanánt fog példaadó serkentésül szolgálni áldozatkészségetek és hősi erényeitek buzdító emléke. Az a különös megbecsülés azonban amely nektek ily módon osztályrészül jut, nemcsak jogokat ad számotokra, hanem kötelességekkel is jár. Belőletek kell szétáradnia az egész társadalomba egy hatalmas, erőteljes, nemzetfenntartó és nemzeterősítő szellemnek. Hozzatok ezért a nemes hivatásért továbbra is áldozatokat. Legyetek oszlopok, a nemzeti gondolat ledönthetetlen oszlopai, amelyeket semmiféle romboló áradat hullámai nem tudnak megingatni, legyetek fáklyák, a magyar hit lángoló fáklyái, amelyeknek messze lobog a fényük akkor is, ha netán a csüggedés éjszakája száll a lelketekre, legyetek apostolok, a magyar cselekvés, a magyar munka apostolai akkor is, amikor a szürke hétköznapok idejét éljük.
A haza, melyért életeket kockára téve, hősiesen harcoltatok, földet ad Nektek, hogy ezen a földön, ezért a földért éljetek. Becsüljétek meg a magyar földet, amelyért évszázadok küzdelmeiben annyi vér hullott, becsüljétek meg azzal, hogy derekas, kitartó munkával olyan Kánaánt varázsoljatok belőle, amilyennek azt a természet szánta. Ne feledjétek el, hogy az ősök ezt a földet nemcsak vérrel, hanem verejtékkel is öntözték, mert a magyar anyaföld nehéz, odaadó munkát kíván, hogy annak jutalma gyanánt ontsa áldását.
Hazafias érzésem egész melegével köszöntlek Benneteket és szívből kívánom, hogy legyetek nemes bajtársai a magyar faj évezredes törzsének és vigyétek magatokkal a föld minden röge mellé, minden faluba a honfiúi erények cselekvő kultuszát."
A vitézek főkapitánya beszédét szűnni nem akaró éljenzés követte, majd vitéz Igmándy-Hegyessy Géza ügyvezető törzskapitány felolvasta az avatandók névsorát és a Vitézi Rend tagjairól készített statisztikákat, amiből többek között az is kitűnt, hogy a felavatottak 89%-a rendelkezett az avatáshoz meghatározott kitüntetéssel. Azon a napon 2486 vitézt (1676 legénységi és 810 tiszti) avattak fel. Vitéz nagybarcsi Barcsay Ádám főszéktartó háromszor megkongatta a hüvelyében lévő avatási karddal az avatási pajzs alsó harmadát és elmondta a szertartásos üdvözletet: *„Tisztelet adassák az igaz Istennek, akit a mi őseink hadúrnak neveztek."* Ezután vitéz tiszabeői Hellebronth Antal átvette az avatási kardot a Főszéktartótól és odavitte a

kormányzónak. A kormányzó kihúzta a kardot hüvelyéből és hegyével lefelé maga elé állította. Vitéz szinai Szinay Béla törzskapitány „eskühöz" vezényelt, majd felolvasta az eskü szövegét, a vitézek pedig levett sapkával és esküre emelt jobb kézzel (kesztyű nélkül) utánamondták. Ezután egy nemzetiszínű karszalagot viselő tiszt irányítása mellett az avatandók soronként letérdeltek a szőnyeggel borított emelvény szélére és a kormányzó az avatási karddal egyenként megérintette a bal vállukat, miközben azt mondta: *„A Hadúr nevében vitézzé avatlak."* A vitézek főkapitánya a háborúban megvakult hősök mindegyikével váltott néhány szót avatás közben. Az avatás után vitéz nagybányai Horthy Miklós a testőrök sorfalától kísérve az Országos Vitézi Szék tagjaival a kormányzói díszemelvényhez vonult. Az ünnepséget záró – már megszokott – díszmenetek következtek: a Ludovika Akadémia díszzászlóalja, a cserkészek, a felavatott vitézek és a leventék. A végén a szemük világát elvesztett és hadirokkant hősök is elvonultak a kormányzó előtt, a közönség percekig tartó éljenzése közepette. Az avatás befejeztével a kormányzó elvonult kíséretével.[225] Ez volt a tervezett utolsó ünnepélyes vitézi avatás, amellyel elvileg a Vitézi Rend tagjainak felvétele befejeződött! Ezen avatás után 9156 legénységi állományú (8254 legénységi, 672 legénységi várományos, 230 hősi halott legénység) és 3159 tiszt (2833 tiszt, 175 tiszti várományos, 151 hősi halott tiszt) volt vitézzé avatva, tehát az avatottak összlétszáma 12 315 fő volt.[226] A bukaresti „Universul" című lap cikket közölt az 1929 júniusában megtartott vitézi avatásról, amelyben megállapította, hogy a Vitézi Rend tulajdonképpen Horthy Miklós magánhadserege és ez a demokratikus Európa közepén létrehozott „középkori militarista szervezet" földadományokkal kenyerezi le tagjait.[227] A cikkben leírtakkal kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy a román Vitéz Mihály Rend (Ordinul Mihai Viteazul) román kitüntetettjeit is földadománnyal jutalmazták!

Margitsziget, 1929. június 16. A vitézek főkapitánya jákfai Gömbös Gyula, későbbi miniszterelnök, vállát érinti az avatási karddal (Est, 1935. április 14.)

Előfordultak olyan esetek, amikor a Vitézi Rend, jelentkezésre szólított fel bizonyos személyeket. Ilyen volt 1929-ben Shvoy Kálmán tábornok és testvére Shvoy István altábornagy (később a honvédség főparancsnoka) esete is. A Vitézi Rendbe való felvétel egyik kritériuma volt az idegen, vagy idegenes hangzású családnév magyarosítása is, ám ezt a Shvoy testvérek elutasították, mondván, jó nekik a meglévő nevük és inkább nem kérik felvételüket a Vitézi Rendbe. Június 14-én sürgönyt kaptak, hogy jelenjenek meg a két nap múlva esedékes vitézi avatáson, mert nem kell nevet magyarosítaniuk! Vitéz tiszabeői Hellebronth Antal azzal magyarázta később ezt a döntést, hogy a Shvoy név *„...valami ír nemesi név és ezért nem kell magyarosítani"* azt.[228]

225 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 115. o. és 137–142. o.; Vitézek albuma, 13. o.; Képes Pesti Hirlap, 1929/134. szám, 1929. június 18., 1. o.; Bangha Imre: A magyar királyi testőrség 1920–1944. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1990., 204. o.; Képes Pesti Hirlap, 1929/134. szám, 1929. június 18., 3. o.; MOL, Napi hírek, 1929. június 16., 3. o.
226 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 114. o.
227 MOL, Napi hírek, 1929. június 24., 18. o.
228 Perneki Mihály: Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékiratai, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1983, 106–107. o.

Hadirokkant vitéz, akinek legmagasabb kitüntetése a hadidíszítményes és kardos III. osztályú Katonai Érdemkereszt. Az Országos Vitézi Szék által 1934-ben hivatalossá tett vitézi formaruhát viseli: fekete puha kalapot és az egysoros, öt páros zsinórral ellátott fekete kabátot

ꟾ A Vitézi Rend második kilenc éve, az utolsónak beharangozott ünnepélyes vitézi avatás után (1929. június 17. – 1938. május 22.)

1929. június 28-án lépett életbe az a törvény, amely biztosította a Vitézi Rend törvényes képviseletét a vármegyei és törvényhatósági jogú városok törvényhatósági bizottságába: *„A vitézi rend egy vagy több képviselőjét mind a vármegye, mind a törvényhatósági jogú város törvényhatósági bizottságába a vitézi megyei szék kapitánya küldi ki a vitézi rend olyan tagjai közül, akik a 7. § értelmében az illető törvényhatósági bizottság tagjaivá választhatók."* Emellett – többek között – a vitézek kiemelt státusát is erősítendő, azoknak akiket egyéni érdemei alapján avattak vitézzé, kétszeresen számították az adóját a legtöbb adót fizetők névjegyzékének összeállításakor.[229]

Sokan voltak olyanok, akik ugyan megfeleltek volna a Vitézi Rend felvételi követelményeinek, de a névmagyarosítás, a legitimista érzelmük, a kormányzó, illetve a fennálló rendszer iránti ellenérzésük miatt, vagy esetleg valami más okból nem kérték a rendbe való felvételüket. Példaként lehet említeni azokat a „magyar honos" tiszteket (tábornokokat), akik első világháborús haditettükért kiérdemelték a Katonai Mária Terézia Rend kitüntetés valamelyik fokozatát. Habár a rendjel bármelyik fokozata elegendő lett volna a vitézzé avatáshoz, a szóba jöhető kitüntetettek alig fele lett a Vitézi Rend tagja.[230]

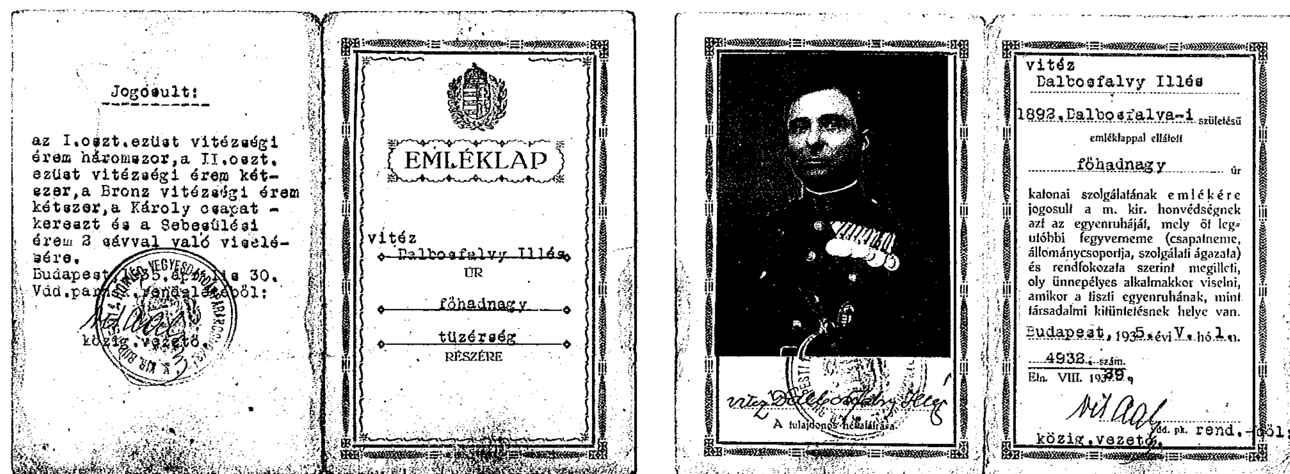

Vitéz nagybányai Horthy Miklós – a magyar királyi „Hunyadi János" 9. honvéd gyalogezred ezredtulajdonosa – a honvédség ezredesi egyenruhájában

A Vitézi Közlönyben 1929. július 14-én jelent meg a Vitézi Rend fegyelmi szabályzata. Ebben meghatározták a rendtagok kötelességeit, a vétségek megtorlását, a vétségek nyilvántartását, a fegyelmi eljárások lefolytatását-felülvizsgálatát és az esetleges újrafelvételi szabályokat.[231] A vitézek kötelesek voltak engedelmeskedni vitézi elöljáróiknak és a tőlük kapott utasításokat végre kellett hajtaniuk. Részt kellett venniük a rendi összejöveteleken, viselniük kellett a vitézi jelvényt és a vitézi formaruhát ezen alkalmakkor, illetve más ünnepélyes eseményeken. Kötelesek voltak előfizetni a Vitézek és Gazdák Lapjára (majd a Vitézek Lapjára), emellett részt kellett venniük az előírt munkaszolgálatokban. A haza és a fennálló rend védelmére kellett volna kelniük bármilyen belső vagy

229 1929. XXX. törvénycikk a közigazgatás rendezéséről, 4. és 9. §

230 Felszeghy Ferenc – Rátvay Imre – Petrichevich György – Ambrózy György (szerk.): A rendjelek és kitüntetések történelmünkben. Társadalmi Könyv- és Lapkiadó Vállalat, Budapest, é. n. [1943]

231 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 115. o.

Jogosult:

az I.oszt.ezüst vitézségi érem háromszor, a II.oszt. ezüst vitézségi érem kétszer, a Bronz vitézségi érem kétszer, a Károly csapat - kereszt és a Sebesülési érem 3 sávval való viselésére.
Budapest, 1935. április 30.
Vkd.parancsnok rendeletéből:
közig.vezető.

EMLÉKLAP

vitéz
Dalbosfalvy Illés
ÚR
főhadnagy
tüzérség
RÉSZÉRE

vitéz Dalbosfalvy Illés
A tulajdonos aláírása.

vitéz
Dalbosfalvy Illés
1892.Dalbosfalva-i születésű
emléklappal ellátott
főhadnagy úr
katonai szolgálatának emlékére jogosult a m. kir. honvédségnek azt az egyenruháját, mely őt legutóbbi fegyvereme (csapatneme, állománycsoportja, szolgálati ágazata) és rendfokozata szerint megilleti, oly ünnepélyes alkalmakkor viselni, amikor a tiszti egyenruhának, mint társadalmi kitüntetésnek helye van.
Budapest, 1935. évi V. hó 1-n.
4932. szám.
Eln. VIII. 1935.
dd. pk. rend.-ből:
közig.vezető.

Az 1925-ben avatott vitéz Dalbosfalvy Illés „emléklap"-ja. Az első világháborúban kiérdemelt hét Vitézségi Érme kivételes katonai szolgálatáról tanúskodik

külső ellenséggel szemben, de erre mint tudjuk, nem került sor. A vitézektől minden körülmények között megkövetelték az erkölcsös életmódot és a vitézekhez méltó magatartást. Családjukat, gyermekeiket a hazához hű polgárokká kellett nevelniük. Támogatniuk kellett a magyar nemzeti irányú törekvéseket, illetve a nemzetellenes tevékenységet jelenteni kellett a vitézi elöljárónak, vagy az illetékes hatóságnak. A Vitézi Rend tagjai csak olyan szervezetnek, pártnak, egyesületnek stb. lehettek tagjai, amely tevékenysége és célja nem ellenkezett a Vitézi Rend eszméjével, illetve a vitézi esküvel, de az ilyen szervezetekbe való belépéshez is előzetes engedélyt kellett kérni az Országos Vitézi Széktől. Annak a viteznek aki 2 hónapnál hosszabb időre elhagyta lakhelyét az ország területén belül, be kellett jelentenie ezt a vitézi elöljárójának, illetve annak a vitézi elöljárónak is ahová távozott. Azoknak a vitézeknek, akik hosszabb időre külföldre utaztak, az Országos Vitézi Széktől kellett külföldi tartózkodási engedélyt kérniük. A vitézek legkésőbb avatásuk után, a várományosok (ha elérték a megfelelő életkort) a vitézi telek átvétele után kötelesek voltak családot alapítani! Természetesen a nősüléshez engedélyt kellett kérni az Országos Vitézi Széktől. A vitézek felelősek voltak a vitézi telekkel (ha részesültek benne) kapcsolatos gazdasági munkákat elvégezni, a telek felszereléseit karbantartani és a vitézi telken lévő épületeket tűzkár ellen biztosítani. Ezek a kötelességek 17–60 éves koruk között vonatkoztak a vitézekre. Az adott vitézt e kötelességek alól méltánylást érdemlő indok alapján ideiglenesen felmenthette az Országos Vitézi Szék, illetve véglegesen a vitézek főkapitánya.[232] A leírtakból kitűnik, hogy a Vitézi Rend egy hierarchikusan felépített, szinte katonás engedelmességet követelő szervezet volt. A rendi fegyelem érdekében a vitézt dorgálásban lehetett részesíteni, fel lehetett függeszteni a vitézi jogait, és legsúlyosabb esetben akár törölni is lehetett az illetőt a Vitézi Rendből. A vitézi jogok gyakorlása alól felfüggesztett vitéz nem viselhette a vitézi jelvényt, nem használhatta vitézi címét és nem vehetett részt a rend „együttes nyilvános szereplésein".[233] fegyelmi vétségek ügyeinek kivizsgálását a fegyelmi bizottságok intézték. A legénységi állományú vitézek ügyét a vármegyei fegyelmi bizottság, a tisztek (hadnagy, főhadnagy, százados) ügyeit a törzsszéki fegyelmi bizottság intézte. Az előbbibe 4 legénységi állományú vitézt, az utóbbiba 4 tiszti vitézt választottak titkos szavazással 3-3 évre. A fegyelmi

232 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve., 49–50. és 53. o.
233 A Vitézi Rend kis kátéja. VI. kiadás, Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 43–45. o.

bizottságok élén a legénységi ügyekben a vármegyei vitézi székkapitány által kijelölt tiszt, a tisztek ügyeiben a vitézi törzskapitány által kijelölt tiszt látta el az elnöki teendőket. Az adott vitézi szék vitézi széktartója volt az ügy előadója és egyben a bizottság jegyzőkönyvvezetője. A törzstisztek (őrnagy, alezredes, ezredes) és a tábornokok fegyelmi ügyeit az Országos Vitézi Szék keretében alakult törzstiszti, illetve tábornoki fegyelmi bizottság intézte, mely tagjait törzstisztek, illetve tábornokok választották maguk közül. E fegyelmi bizottságok elnökét a vitézek főkapitánya helyettese jelölte ki, míg az előadót (egyben jegyzőkönyvvezetőt) az Országos Vitézi Szék delegálta. A fegyelmi bizottságok tagjai nem lehettek olyan vitézek, akik ellen fegyelmi eljárás volt folyamatban, illetve rokonságban álltak a fegyelmi eljárás alatt álló vitézzel. A legénységi vitézek rendből való törlését közzétették a Budapesti Közlönyben és a Vitézi Közlönyben is.[234] Az Országos Vitézi Szék megmaradt iratai alapján a Vitézi Rendből való törlés négy leggyakoribb oka (az előfordulások száma szerinti sorrendben): magatartási problémák (pl. alkoholizmus, vitézhez nem méltó életmód, vitézi kötelezettségek be nem tartása stb.), bűncselekmény (lopás, „árdrágítás", szökés valamely fegyveres testülettől stb.), vitézi telekkel kapcsolatos rendelkezések be nem tartása (pl. telek engedély nélküli bérbeadása, telek elhanyagolása stb.) és engedély nélküli külföldre távozás, illetve kivándorlás (USÁ-ba, Kanadába, Németországba). Volt akit azért zártak ki a rendből mert gyalázkodó kijelentést tett a vitézi jelvényre, volt akit azért mert engedély nélkül belépett a szociáldemokrata pártba, egy vitézt azért, mert hamis adatok közlésével lett a rend tagja, egy vitéz özvegyét pedig vitézi özvegyhez nem méltó életmódjáért.[235] A Vitézi Rendből töröltek csoportjába tartozott a volt különítményes tiszt, vitéz Vannay László, akit 1931. november 28-án letartóztattak jobboldali puccskísérlet gyanújával.[236] Vitéz Vannay László főhadnagy ügyében 1932. július 22-én született elmarasztaló ítélet, hathavi fogságra és lefokozásra ítélték.[237] Ezután a Vitézi Rend is fegyelmi eljárást indított, amelynek eredmé-

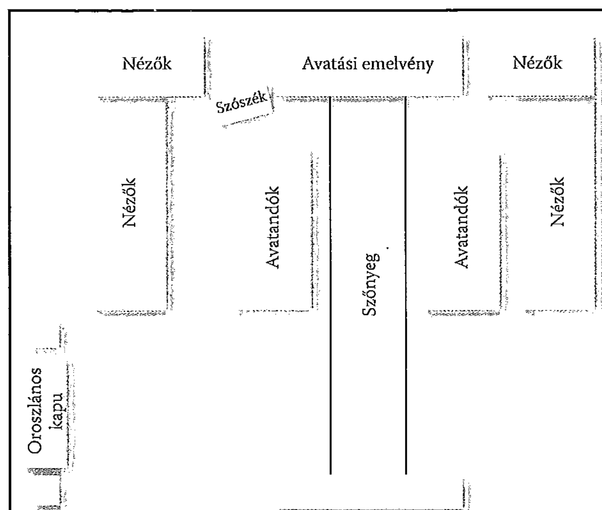

Vitézi várományos vitézi formaruhában

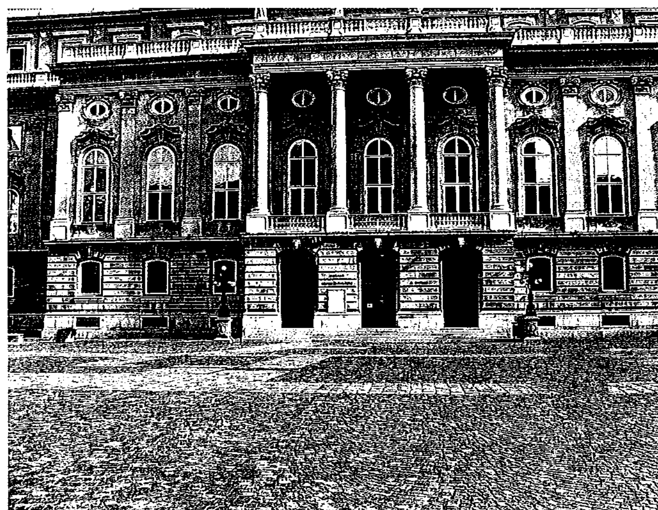
Katonai iskolás vitézi várományos

234 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve., 53–59. o.
235 Magyar Országos Levéltár, P szekció 1709, 18. kötet, 29. tétel. Felfüggesztett vitézek névkönyve, 1924–1944
236 Glatz Ferenc (szerk.): Magyarok krónikája, Magyar Könyvklub Kiadó, Officina Nova, Budapest, 2000, 596. o.
237 Ungváry Krisztián: Budapest ostroma (5. kiadás), Corvina Kiadó, Budapest, 2005, 91. o.

Budapest királyi várpalota, „Oroszlános udvar". Az 1930-as vitézi „pótavatás" helyszínrajza

Az 1930-as avatás helyszíne az „Oroszlános udvar", mai állapotában. Az épület, amely előtt az avatási emelvény állt egykoron, ma a Nemzeti Galéria D épületének ad otthont

nyeként Vannay László 1924-ben avatott tiszti vitézt törölték a rend soraiból.[238] A Vitézi Rend történetében jó néhányszor előfordult, hogy valaki kilépett a rendből. Az egyik legismertebb eset, vitéz szandai Sréter István tábornok, vitézi törzskapitányé, akit 1926-ban saját kérelmére töröltek a rend tagjainak sorából,[239] ami egyben azt is jelentette, hogy fia elveszítette vitézi várományosi címét.

1929 nyarán két fontos, a Vitézi Renddel kapcsolatos törvény került kiadásra. Az egyik a Vitézi Rendre vonatkozó rendelkezéseket tartalmazta,[240] a másik az 500 katasztrális holdnál kisebb vitézi telkek alapításának és adományozásának ingatlanvagyon átruházási illetékmentességéről rendelkezett, a nehéz gazdasági időkben ezzel is tovább gyarapítva a vitézeknek szánt kedvezményeket.[241]

A honvédelmi miniszter engedélyezte, hogy a honvédségi szolgálatra alkalmatlan lovakat a vegyesdandárparancsnokságok (a honvédség átszervezése után hadtestparancsnokságok) és a vármegyei vitézi székek bevonásával átadják a telkes vitézeknek. A lovakat becsült összegért, de semmiféleképpen sem a vágóérték alatti áron vehették meg az arra jogosult vitézek. Ezekről a lóvásárlásokról jegyzéket (lovak darabszáma, neve, ára) kellett küldeniük a vármegyei vitézi székeknek az Országos Vitézi Szék részére. A lovakat egy éven belül, csak a vármegyei vitézi székkapitány előzetes engedélyével lehetett eladni.[242]

1930. május 25-én délben, a hősök emlékünnepének napján a Vitézi Rend „pótavatást" tartott Budán a királyi várpalota, Fadrusz János oroszlánszobrairól elnevezett udvarán, az „Oroszlános udvar"-ban. Az ünnepség enyhén szemerkélő esőben, délben kezdődött, melyen többek között Rády József olimpiai

238 Az 1934. évben felavatott vitézek névsora., Országos Vitézi Szék, Budapest, 1934, 26. o.

239 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 245. o.

240 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 115. o.

241 1929. évi XXV. törvénycikk. Az Országos Földbirtokrendező Bíróság juttatásán alapuló ingatlanszerzéseknek, a vitézi telkek adományozásának és alapításának, valamint az elcsatolt területen birtokuktól megfosztott magyar állampolgárok, vagy visszatelepülő volt magyar állampolgárok ingatlanszerzésének illetékmentességéről. I. § 7. pont

242 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) V. rész Általános vitézi ügyek. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 435–436. o.

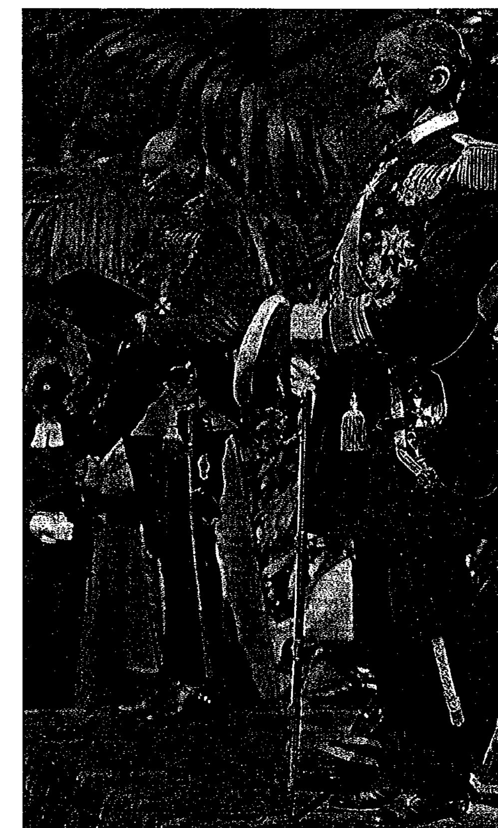
bajnok kardvívót, Háry Lászlót, a legendás első világháborús repülőparancsnokot, Hellebronth Vilmost (aki Krantzról magyarosította nevét, és később a Szálasi-kormány tárcanélküli minisztere lett) is vitézzé avatták. A kormányzó ezen az avatáson a rendi protokolltól eltérően nem tartott ünnepi beszédet. Az áldó imát Hász István tábori püspök mondta el,[243] míg a vitézi eskü szövegét vitéz nagylaki Rátz Jenő olvasta fel a vitézeknek.[244] Az 1930-as pótavatással a vitézek összlétszáma 12 798 főre emelkedett. Ez már tekintélyes létszám volt, mely komoly és nagytöbbségében lojális társadalmi bázist jelentett a fennálló rendszer számára. A vitézi telekállomány ekkor már 62 682 katasztrális holdat tett ki, de ez a földterület-mennyiség is messze elmaradt a szükségestől.[245]

A kormány a rend tagjainak támogatására 1930-ban újabb rendeletet adott ki, amelyben lehetővé tette a vitézek és feleségeik, illetve gyermekeik gyógykezelésre történő felvételét a magyar királyi honvéd és közrendészeti kórházakba.[246]

Az 1929-es szolnoki ünnepélyes vitézi zászlóavatást követően sorban készültek a többi vitézi székek zászlói is. Kispesten 1930. június 1-jén avatott vitézi zászlót, a kormányzó képviseletében megjelent vitéz tiszabeői Hellebronth Antal nyugállományú tüzérségi tábornok, a vitézek főkapitánya helyettese. Az első zászlószöget is ő verte be a zászló rúdjába. A zászlóavatás után telekbeiktatásra került sor.[247]

A csornai járás vitézei 1930. augusztus 24-én, Csornán mezőgazdasági és háziipari kiállítást rendeztek. Az eseményt dr. vitéz Simon Elemér főispán nyitotta meg, azután vitézi díszközgyűlés, majd bajtársi ebéd és táncmulatság volt a nap programja.[248]

A Vitézi Rend alapításától a harmincas évek elejéig folyamatosan jelen voltak azok a hangok a parlamentben és a sajtóban, amelyek megkérdőjelezték a rend alapításának és működésének törvényességét, illetve hogy a rend miért nem vesz fel zsidó hősöket tagjai közé. A felvétel szabályai között ugyan nem szerepelt, hogy más vallásúak nem lehetnek a rend

1930. május 25. Vitézi „pótavatás". Vitéz nagylaki Rátz Jenő felolvassa a vitézi eskü szövegét (Magyar Katonaujság 1938/8.)

1930. május 25. A kormányzó veterán hőst avat (Képes Vasárnap 1940/3. szám)

243 Képes Pesti Hírlap, 1930/98. szám, 1930. május 27., 1. o.; Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Ister Kiadó, Budapest, 2003, 132. o.

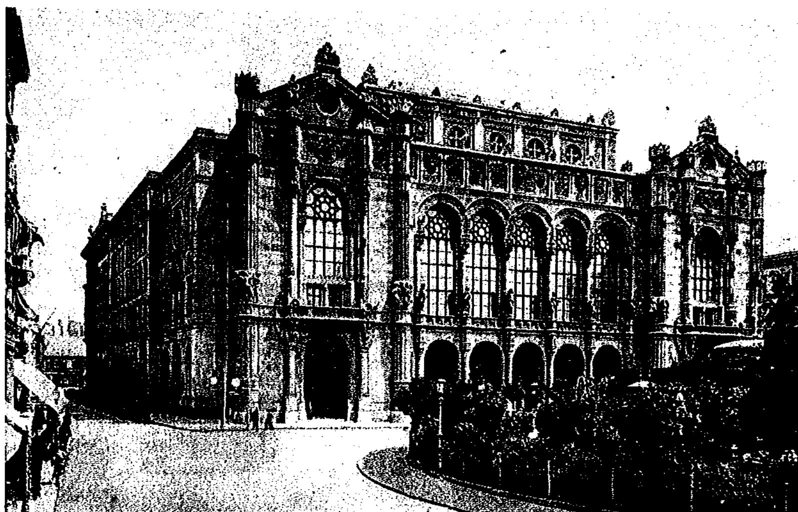
244 Magyar Katonaujság 1938/8. szám. 1938. november 20., 7. o.

245 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 114. o.

246 Vitézek felvétele a m. kir. honvéd- és közrendészeti kórházakba. In: Honvédségi Közlöny, 1930/13., 1930. március 25., 121. o.

247 Képes Pesti Hírlap, 1930/102. szám, 1930. június 3., 2. o.

248 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 184. o.

A Vigadó volt a budapesti vitézi bálok állandó helyszíne (1923–1940)

Vitéz József királyi herceg, a kormányzó felesége és a kormányzó beszélgetnek az 1936-os vitézi bálon

tagjai, de mivel a Vitézi Rend keresztény szervezet volt és a felvételi kérelem leadásakor a kérelmezőnek be kellett nyújtani a saját, illetve a szülei (ha volt felesége, akkor az ő és az ő szülei) keresztlevelét,[249] valószínűsíthető, hogy a Vitézi Rendnek nem voltak nem keresztény tagjai. Ezt támasztják alá a korabeli parlamenti viták is,[250] amelyek több esetben parázs szóváltássá fajultak egyes képviselők között.[251] Magyarországon több moszlim vallású első világháborús bosnyák veterán élt, akik világháborús kitüntetéseik, vagy a Rongyos Gárdában Nyugat-Magyarországon végrehajtott haditetteik alapján elvileg tagjai lehettek volna a rendnek, de mivel nem keresztény vallásúak voltak, a Vitézi Rend őket sem vette fel tagjai sorába. Az is vita tárgyát képezte a parlamentben, hogy miért olyan kevés háborús veteránt vesz fel az Országos Vitézi Szék a rend a soraiba és miért olyan szigorú kritériumok alapján válogatja ki a tagjait.[252] 1930. november 16-án vitézi zászlószentelésre került sor Kecskeméten, amely eseményen az egy évvel azelőtt avatott vitéz jákfai Gömbös Gyula honvédelmi miniszter a városházán beszédet tartott, amelyben reagált a Vitézi Renddel kapcsolatos parlamenti csatározásokra és egy röviddel azelőtt megjelent újságcikkre: *„Azt hiszem hogy jogos az a követelésünk, hogy engedjék meg, legyen egy olyan intézményünk, amelyben magunk között vagyunk."* [253] A honvédelmi miniszter beszéde komoly belpolitikai vihart kavart és külföldi visszhangja is volt. Másnap a New York Times cikket jelentetett meg *„Megbántják a zsidó hősöket"* címmel, amelyben az írás szerzője kommentálta az elhangzott beszéd kapcsán kialakult feszült helyzetet.[254] A Kecskeméten elhangzottakkal kapcsolatban, november 19-én, Sándor Pál ellenzéki országgyűlési képviselő parlamenti interpellációt nyújtott be gróf Bethlen István miniszterelnökhöz címezve. A miniszterelnök a Gömbös-beszédre benyújtott parlamenti interpellációra azt felelte: *„Azt hogy t.* (tisztelt – a szerző)

249 A Vitézi Rend kis kátéja. V. kiadás, Országos Vitézi Szék, Budapest, 1934, 30–31. o.

250 Országgyűlési naplók 1920–1930

251 Nemzetgyűlési napló. A nemzetgyűlés 159. ülése 1923. évi július hó 20-án, pénteken, 336–337. o.

252 Nemzetgyűlési napló. A nemzetgyűlés 429. ülése 1925. június 18-án, csütörtökön, 376. o.

253 Perneki Mihály (szerk.): Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékiratai 1918–1945. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1983, 109. o.; MOL, Napi hírek, 1930. november 16., 2–3. o.

254 MOL, Bizalmas értesítések, 1930. november 19., 6. o.

Balról az 1922-ben avatott vitéz Sebestyén Béla tábornok, akit a hadidíszítményes és kardos Vaskorona Rend III. osztálya és a „tiszti Arany Vitézségi Érme" alapján vettek fel a Vitézi Rendbe. Az avatáshoz Stoisits-ról magyarosította nevét

barátomnak politikai kijelentések terén lakatot tegyek a szájára, nem követelheti tőlem senki, sem az igen t. Képviselőház, sem képviselőtársam, kijelentéseiért ő személyében felelős és hiszem is, hogy vállalja értük a felelősséget." [255]

Az Országos Vitézi Szék 1930 decemberében elhatározta, hogy a nagy érdeklődésre való tekintettel 1931. február 1. és február 28. között a tiszti vitézeknek 4 hetes mezőgazdasági tanfolyamot szervez a „Vitézi Rend Örkényi Gazdaképző Iskolá"-jában.[256]

A Vitézi Rend 1931-ben, február 7-én tartotta az évenként megrendezésre kerülő vitézi bált. A bál, mint az előző években, abban az évben is kiemelkedő társadalmi eseménye volt a báli szezonnak.[257]

A kormány 1931-ben, a gazdasági világválság idején adta ki azt a rendeletet, amely úgy rendelkezett, hogy a vitézeket (és a hadirokkantakat) köz- és magánszolgálatban való alkalmazásukkor – azonos feltételek esetén – elsőbbség illeti meg segéd- és altiszti állások betöltése esetén.[258]

255 Országgyűlési napló. Az országgyűlés képviselőházának 436. ülése 1930. november 19-én, szerdán, 367. o.

256 MOL, Napi hírek, 1930. december 12., 25. o.

257 MOL, Napi hírek, 1930. november 21., 29. o.

258 1931. évi III. törvénycikk. A honvédség, vámőrség, folyamőrség és csendőrség kötelékében szolgálatot teljesített legénységi állományú egyéneknek a köz- és magánszolgálatban alkalmazásáról. 20. §

Az 1930-ban avatott vitéz Rády József alezredes (később vezérőrnagy), az 1928-as amsterdami olimpián aranyérmet nyert magyar kardcsapat tagja

Az egy évvel azelőtti, vitézek és családtagjaik egészségügyi ellátásáról szóló rendelet mellett 1931. január 20-án egy újabb rendelet jelent meg, melyben engedélyezték, hogy a honvéd és közrendészeti fogászati rendelők kezeljék a vitézeket és családtagjaikat.[259]

1931-ben megjelent a *„Vitézi Rend tíz éve 1921–1931 (A tízéves Vitézi Rend 1921–1931)”* című kötet, amely talán a legfontosabb alapmű a renddel foglalkozó korabeli irodalmak között. A kötet tartalmazza a rend első évtizedének történetét, képekkel illusztrálja annak életét, bemutatja a Vitézi Rend tisztségviselőit, illetve tiszti és legénységi kategóriába csoportosítva, betűrendbe szedve ismerteti a vitézzé avatottakat. 1931. március 13-án tájékoztatás jelent meg a Honvédségi Közlönyben, amely a kötet megjelenéséről tudósított.[260] A könyv bevezetőjében dr. báró zalánkeméni Wlassics Gyula a felsőház elnöke rámutatott a tízéves Vitézi Rendet köszöntő soraiban, hogy a rend egyik legfontosabb feladata még mindig a felavatott, de vitézi telekkel el nem látott vitézek földhöz juttatása.[261] Ugyanezt a tényt hangsúlyozta a kormányzó is az 1929-es ünnepélyes vitézi avatáson tartott beszédében.[262] Mint Mayer János földművelésügyi miniszter is rámutatott, a rend céljaira felajánlott földterület kevés, és részben nem megfelelő minőségű.[263] Ezekből kitűnik, hogy a Vitézi Rend nem tudta maradéktalanul végrehajtania célkitűzéseit.

1931 májusában a Vitézi Rend felépítése és fejlesztése érdekében végzett munkájáért a Magyar Koronás Bronzérmet kapta többek között dr. vitéz gyulafehérvári Balogh Gábor az Országos Vitézi Szék ügyésze, póka-keresztúri Székely Jenő, az Országos Vitézi Szék mezőgazdasági osztályának vezetője és vitéz Pataky Ferenc a Vitézi Rend Főszéktartósága tisztviselője, az avatási és a dicsérő oklevél tervezője.[264]

1931. május 30-án a budai várpalotában a Vitézi Rend vezetése és tagjai az első avatás (1921. május 22.) tízéves jubileumát ünnepelték, és ennek alkalmából köszöntötték vitéz nagybányai Horthy Miklóst, mint a rend alapítóját, a vitézek főkapitányát. Az ünnepélyes alkalomra díszes albumot készítettek a kormányzó számára, amelyet „minden” vitéz aláírt. A korabeli tudósítás szerint a kormányzó meghatottan köszönte meg az ajándékot.[265]

A Vitézi Rend is, akárcsak a többi korabeli nemzeti szervezet, zászlajára tűzte a trianoni határok eltörlésének kérdését. Ennek jegyében 1931 őszén a rend egy függőpecséttel ellátott, vitézi jelvénnyel ékesített díszalbumot küldött William Edgar Borah amerikai republikánus szenátornak, aki felemelte szavát a trianoni „békeszerződés” ellen, és azon belül az országhatárok felülvizsgálatának lehetőségével is foglalkozott.[266]

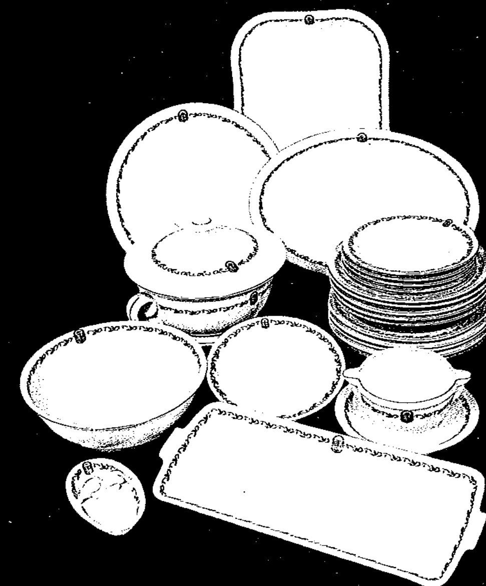
259 Vitézek fogkezelése. In: Honvédségi Közlöny 1931/03. szám, 1931. január 20., 72. o.
260 Vitézi Rend 10 éves fennállása. In: Honvédségi Közlöny 1931/07. szám, 1931. március 13., 137. o.
261 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 3. o.
262 Vitézek albuma, 3. o.
263 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 16. o.
264 MOL, Napi hírek, 1931. május 30., 38. o.
265 MOL, Napi hírek, 1931. május 30., 24. o.
266 Képes Pesti Hírlap 1931/225. szám, 1931. december 1., 2. o.

1931. november 28-án született meg az a rendelet, amely kimondta: *„...hogy a Vitézi Rend mint önálló szervezet, alapításától kezdve vagyonjogi személyiséggel felruházott köztestület és ennélfogva önállóan lehetnek jogai és kötelezettségei. A Vitézi Rend vagyonjogi ügyeit az intézmény célja által meghatározott korlátok között az Országos Vitézi Szék intézi. A Vitézi Rendet vagyonjogi ügyeiben hatóságokkal és harmadik személyekkel szemben az ügyvezető törzskapitány képviseli.”*[267] Ez a rendelet gyakorlatilag visszamenőlegesen törvényesítette a rend tevékenységét.

1932. február 6-án a kormányzó jelenlétében tartották meg az évente megrendezésre kerülő vitézi bált. Az eseményen jelen volt vitéz József királyi herceg tábornagy is. A bálon a Ludovika Akadémia hallgatói korabeli jelmezekbe öltözve, látványosan koreografált zenés-táncos előadást mutattak be a napóleoni idők katonatoborzásáról.[268] A bál elnöke vitéz csíktaplóczai Lázár Domokos tábornok,[269] a bál ügyvezető elnöke és egyben főrendezője vitéz Bayor Ferenc alezredes volt. Az ínséges gazdasági helyzetre való tekintettel a bálon minden ízlésesen kiállított táncrendhez egy ebédjegyet csatoltak, amit a hölgyek egy-egy rászoruló szegénynek juttathattak el. Ily módon mintegy 800-1000 „szegény sorsú” juthatott egy ingyen ebédhez.[270]

1933-ban vitéz tiszabeői Hellebronth Antal felkérte dr. ómoraviczai Imrédy Béla pénzügyminisztert, hogy lépjen be a Vitézi Rendbe, de ő ezt elhárította magától, mert azon a véleményen volt, hogy az Anglia jóindulatát kereső magyar kormány pénzügyminisztereként nem előnyös, sőt inkább hátrányos, ha az angliai tárgyalásai során egy olyan szervezet (Vitézi Rend) tagja, amelynek célkitűzéseit az angol kormány nem nézi jó szemmel.[271] Az Országos Vitézi Szék 1933-ban minden vitézi szék mellé „társadalmi bizottság”-ot állított fel. E bizottságok feladata a Vitézi Renddel és a vitézekkel kapcsolatos társadalmi és kulturális kérdések megoldása, illetve a vitézek társadalmi aktivitásának és elismertségének növelése

267 MOL, Napi hírek, 1931. november 28., 35. o.
268 A ludovikások a katonatoborzás színes képét mutatták be Napóleon idejéből a vitézi bálon. In: Magyar Világhíradó 417. Magyar Film Iroda. Budapest. 1932. február
269 MOL, Napi hírek, 1932. január 23., 13. o.
270 MOL, Napi hírek, 1932. január 12., 19. o.
271 Sipos Péter: Imrédy Béla. Elektra Könyvkiadóház, Budapest, 2001, 214. o.

A vitézi jelvény képével díszített Zsolnay porcelán étkészlet, amelynek árusítását az Országos Vitézi Szék kizárólagos forgalmazóként Kossuch János budapesti cégére bízta. A 6 személyes (25 darabos) étkészlet 53 pengő 20 fillérbe, a 12 személyes (58 darabos) étkészlet 121 pengő 80 fillérbe került.

Pajzs alakú falap vitézi jelvénnyel díszítve

1931. május 31.. Vitéz Kárpáthy Kamilló gyalogsági tábornok – korábbi vitézi székkapitány – koszorút helyez el a Hősök Emlékkövére Budapesten, a Hősök terén

Vitéz Csébi Miklós szabómester három havi részletfizetési kedvezményt nyújtott a zöld igazolvány felmutatóinak (Vitézek és Gazdák Lapja, 1926/28. szám)

Értesités.

Tisztelettel értesitem a VITÉZI REND tagjait, hogy minden szakmámba vágó munkát, ugymint: **polgári, katonai és vitézi egyenruha késziitését** a legjutányosabb áron elvállalom. Elsőrendü, kifogástalan munkámért szavatossággal felelek. A zöld igazolvány felmutatóinak hajlandó vagyok 3 havi részletfizetési kedvezményt nyujtani mindenféle kamat és dijtöbblet felszámitása nélkül.

Vitéz bajtársaim szives pártfogását kérve, vagyok tisztelettel

vitéz **Csébi Miklós** szabómester
Budapest, IV., Bástya-utca 4

volt.[272] Az Országos Társadalmi Bizottság elnökének vitéz Barczy Gábor magyar királyi főtanácsos lett kinevezve. Az Országos Társadalmi Bizottság keretén belül női csoport is tevékenykedett, amelynek a vitézek feleségei és leányai voltak a tagjai.[273]

1933 júniusában Bittner János országgyűlési képviselő parlamenti felszólalásában javaslatot tett a tragikus sorsú Endresz György magyar óceánrepülő vitézzé avatására, és felkérte vitéz jákfai Gömbös Gyula miniszterelnököt, hogy vesse latba befolyását az ügyben a Vitézi Rendnél.[274] (A fiatalon elhunyt óceánrepülő ismereteim szerint nem lett vitézzé nyilvánítva.)

Pestszenterzsébeten (amelyet 1950-ben Budapesthez csatoltak) a város képviselő-testülete 1933. december 12-én díszközgyűlést tartott, melynek keretében az Arany Vitézségi Éremmel kitüntetett és 1926-ban avatott vitéz Lehel Jánosnak átadtak egy vitézi telek és ház adományozásáról szóló oklevelet. Az eseményen jelen volt vitéz bilkei Lipcsey Márton, a 3. számú Vitézi Törzsszék törzskapitánya. Az ünnepélyes telekbeiktatást délután tartották meg.[275]

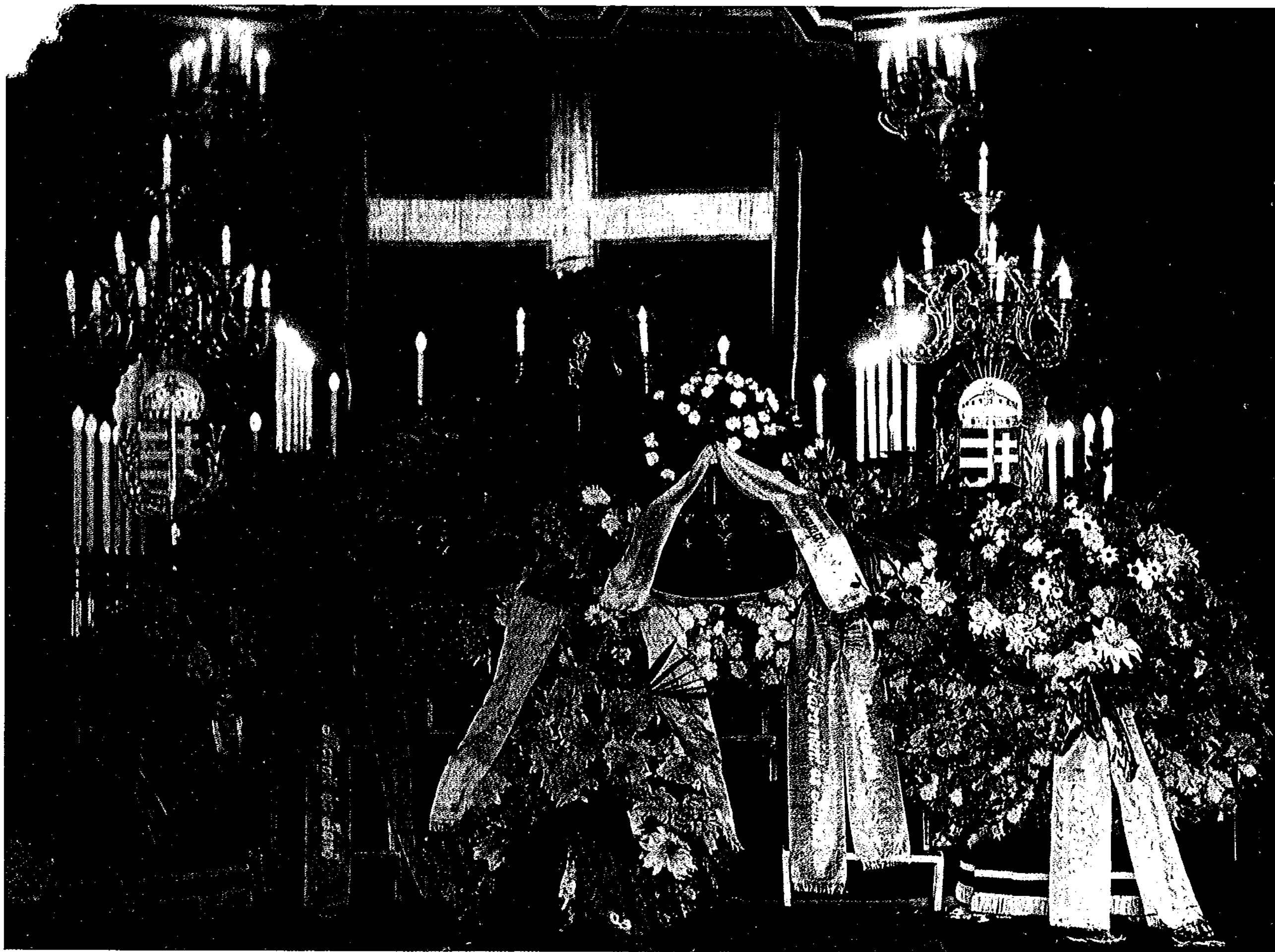
A vitézek főkapitánya 1934-ben elrendelte, hogy azoknak a székkapitányoknak és járási hadnagyoknak, akik valamilyen oknál fogva megváltak posztjuktól, de a Vitézi Rendben e beosztásukban elismerésre méltó munkát végeztek, „tiszteletbeli székkapitány", illetve „tiszteletbeli járási hadnagy" cím legyen adományozható.[276] Ezeket a tiszteletbeli kitüntető pozíciókat többen is megkapták a későbbiek folyamán. A tiszteletbeli címek mellé díszes oklevelet állítottak ki, amelyet vitéz Pataky Ferenc tervezett és vitéz Szénásy Béla budapesti papírgyára állított elő.[277]

1934. február 3-án 12 órakor dr. Sipőcz Jenőt, Budapest székesfőváros polgármesterét a kormányzó magánkihallgatáson fogadta. A polgármester bejelentette, hogy a székesfőváros törvényhatósága 100 vitézi telket (házhelyet) ajánlott fel a budapesti vitézeknek.[278] Ugyanaznap délután 5 órakor vitéz

272 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve, 31. o.
273 MOL, Napi hírek, 1935. augusztus 10., 20. o.
274 Országgyűlési napló. Az országgyűlés felsőházának 43. ülése. 1933. évi június hó 26-án, hétfőn
275 MOL, Napi hírek, 1933. december 12., 2. o.
276 Vitézi Közlöny, 1934/1. szám, 1934. január 20., 3. o.
277 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) III. rész Vitézi szervek ügymenete. Országos Vitézi Szék, Budapest, III.
278 MOL, MOT, 1934. február 3., 9. o.

A kor klasszikus viselete díszövvel és fekete selyem nyakkendővel.
A ruhán vitézi jelvény és legénységi kitüntetéssor látható

1943. szeptember 9. Vitéz Inczédy-Gombos Mihály altábornagy, nagyméretű vitézi jelvényekkel díszített ravatala

nagybányai Horthy Miklós átadta Budapesten az Üllői út 8. szám alatt lévő budapesti vitézi rendházat. Az épület avatási ünnepségén részt vett vitéz jákfai Gömbös Gyula miniszterelnök is. Az ünnepség végén a kormányzó beírta a nevét a vitézi székház vendégkönyvébe.[279] A rendház bejáratát a kétszárnyas kapu felett elhelyezett nagyméretű vitézi jelvény díszítette.[280]

Ugyanezen a napon a kormányzói pár részvételével tartották meg az évente megrendezésre kerülő vitézi bált. A bálon többek között megjelent vitéz jákfai Gömbös Gyula miniszterelnök, több miniszter, illetve a tábornoki kar több tagja is. Az első bálozó leányokat – a szokásoknak megfelelően – bemutatták a kormányzó hitvesének.[281] A bál színesítésére a ludovikások vitézi toborzót és „szérűskert ünnepség"-et mutattak be.[282]

A főváros városrendezési ügyosztálya február 7-én már ki is jelölte azokat a helyeket a X., a XIII. és a XIV. kerületben, amelyek a legalkalmasabbnak látszottak a felajánlott 100 vitézi telek létrehozására. A főváros

279 Képes Vasárnap, 1940/52. szám, 1940. december 15., 6. o.; MOL, Napi hírek, 1934. február 3., 39. o.; Tolnai Világlapja, 1934/8. szám, 1934. február 14., 3. o.

280 Magyar Katonaujság, 1940/1. szám, 1940. január 2., 6. o.

281 Képes Pesti Hírlap, 1934/23. szám, 1934. február 6. 1. o.

282 Tolnai Világlapja, 1934/8. szám, 1934. február 14., 3. o.

A Vitézi Rend egy tagjának temetése. A temetési párnákon az elhunyt vitézi jelvénye és kitüntetései láthatók

kikötötte, hogy a 125-130 négyszögölös telkek maximum 30%-át lehet beépíteni és a házak földszintesek, vagy egyemeletesek lehetnek, *„hogy a vitézi településeknek kertváros jellege"* legyen.[283] Az Országos Vitézi Szék 1934 áprilisában bevezette általános viseletként a Kazinczy-ruhát,[284] de a korabeli fotók tanúsága szerint továbbra is előfordultak egyéb vitézi viseletek. A honvédelmi miniszter 1934 májusában rendeletet adott ki, amelyben szabályozta a vitézi jelvény (és a csapattiszti jelvény) viselését. A vitézi jelvény viselését írta elő nagy- és kistársasági egyenruha viselése esetén, ha az összes rendjelek, kitüntetések viselése kötelező volt, illetve egyszerű öltözet esetén, ha szolgálati jelvényt kellett viselni. A vitézi jelvény nem volt viselhető menetöltözetben, vagy kivonuláskor, viszont minden más esetben tetszés szerint lehetett hordani.[285]

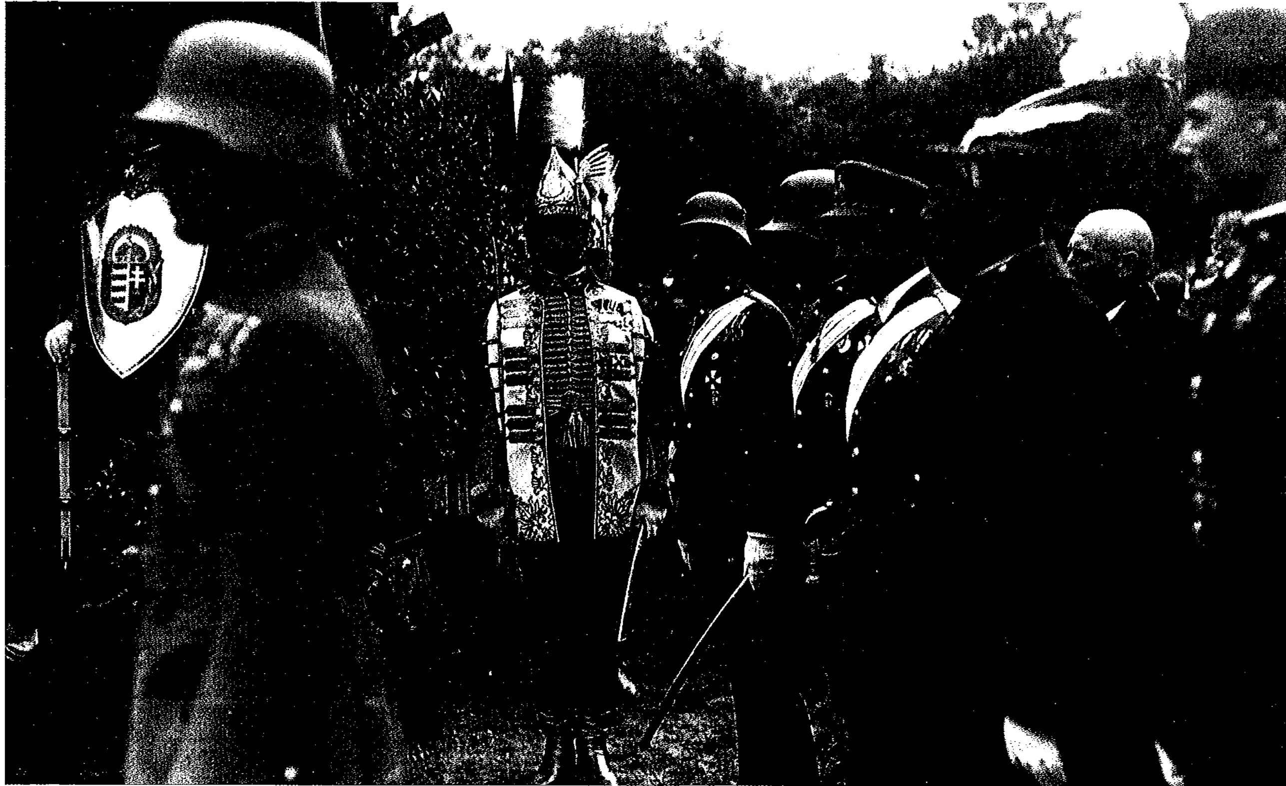
Habár a vitézi avatások az 1929-es utolsóként aposztrofált ünnepélyes avatással és az 1930-as pótavatással elvileg lezárultak, 1934. június 3-án újabb avatásra került sor a Margitszigeten a szokásos rendi protokoll szerint lebonyolítva. Ezen az ünnepélyes vitézi avatáson azok a vitézek is fel lettek avatva, akik 1931-ben, 1932-ben és 1933-ban lettek a Vitézi Rend tagjai, a vitézi eskü letétele által.[286] A borús időjárás ellenére rengetegen látogattak ki az ünnepségre. A magyar politikai és katonai felső vezetés több tagja mellett megjelent az osztrák, a német és a francia katonai attasé és a budapesti tornász-világbajnokságra érkezett bolgár atlétaválogatott is. Az avatottak között volt adlerharsti Bellmond Károly nyugállományú altábornagy, Szombathelyi Ferenc (későbbi vezérkari főnök, aki Knauszról magyarosította nevét), dr. Huszár Aladár

283 MOL, MOT, 1934. február 7., 12. o.

284 Vitézek Lapja, 1934/12. szám, 1934. április 20., 1. o.

285 Csapattiszti és vitézi jelvény viselése. In: Honvédségi Közlöny, 1934/8. szám, 1934. május 1., 97. o.

286 Az 1934. évben felavatott vitézek névsora

1934. június 3. Jekelfalussy-Piller György gyalogos testőr százados, olimpiai bajnok kardvívó vezette az egyik díszelgő testőrsort az ünnepélyes vitézi avatáson. A bal oldalon vitéz sepsibaczoni Toókos Gyula áll az avatási pajzzsal a kezében, a jobb oldalon a kormányzó három szárnysegédje látható (szárnysegédi vállövvel): vitéz békei Koós Miklós alezredes, vitéz Dérföldy Sándor százados és Scholtz András folyamőr kapitány

Budapest volt főpolgármestere, Solymossy Ulászló (későbbi vezérőrnagy, aki Stanoilovičról magyarosította nevét), Sónyi Hugó tábornok (később a honvédség főparancsnoka, aki a vitézzé avatásához Solarczról magyarosította nevét), illetve Doóry László csendőr ezredes (később tábornok, aki 1933-ban Klemmről magyarosította nevét).[287] Ekkor nyilvánították vitézzé Vass-Wiblinger Jakabot, a Katonai Mária Terézia Rend 1928-ban elhunyt tagját is.[288]

A vitézek főkapitányának beszéde az 1934-es vitézi avatáson:

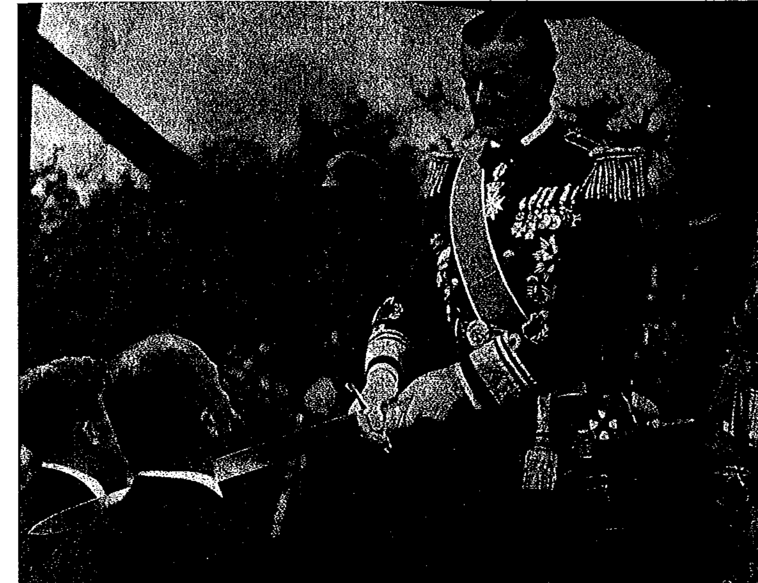
„VITÉZ BAJTÁRSAIM!

Ötévi szünet után avatok ma ismét vitézeket. Az elmúlt másfél évtized alatt megizmosodott a Vitézi Rend, és most már nagyrészt a vitézi nemzetségnek fiatal hajtásai felett tartok seregszemlét. Ezen az avatáson már a várományosok vannak túlsúlyban, ami élénk bizonysága annak, hogy apáik megtették kötelességüket nemcsak a múlt nemes emlékeinek ápolásában, hanem a vitézi szellem fennmaradásának és jövendőbeli folytatásának biztosítására is.

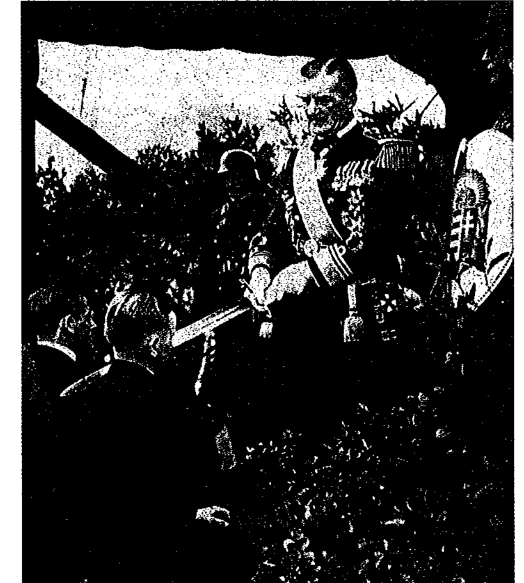
Bűnt követ el a saját fajával szemben az, aki másnak engedi át a helyet és nem gondoskodik arról, hogy ivadékai megőrizhessék és továbbíthassák azt a nevet, amelynek ő maga egykor dicsőséget szerzett. Nem szabad

287 Képes Pesti Hirlap, 1934/111. szám, 1934. június 5., 1. o.; MOL, Napi hírek, 1934. június 3., 3. o.; Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Ister Kiadó, Budapest, 2003, 331., 314. és 315. o.

288 Az 1934. évben felavatott vitézek névsora

1934. június 3. A vitézek főkapitánya megérinti az avatási karddal az avatandó bal vállát (Tolnai Világlapja, 1934/25. szám)

1934. június 3. „A hadúr nevében vitézzé avatlak." (Képes Pesti Hirlap, 1934/111. szám)

engedniük, hogy a jövőben bárhol is elnémult harangok halálos csöndje váltsa fel a magyar életet. Ti, vitézek, a magyar faj virágai vagytok, nem szabad hagynotok, hogy fajtátok törzse elszáradjon.

Ezer fiatal vitéz áll ma az apja mellé, hogy segítsen őrködni minden olyan törekvéssel szemben, amely a nemzeti gondolat megerősödését és a rend fenntartását veszélyeztetné. Ti tartjátok fenn és viszitek tovább apáitok nemzetségét és Ti vagytok hivatva folytatni az ő munkájukat azzal az odaadással és azzal a kötelességteljesítéssel, melynek ők ragyogó példáját mutatták. Tartsátok meg és szeressétek azt a földet, amelyet apáitok vére hullásával szerzett és haladjatok Ti is mindig az élen, akkor, amikor áldozatokról és kötelességteljesítésről van szó.

Vitézek! Az önfeláldozó tettek alapján, a haza körül szerzett érdemek jogán Ti vagytok a jobb magyar jövő záloga, Ti vagytok biztosítékai az alkotó, építő hazafias szellemnek és Ti vagytok letéteményesei fajunk jó tulajdonságainak, az ős magyar erénynek. Legyetek méltóak erre a szép hivatásra.

A vitéz fő jellemvonása a hűség a haza és a nemzet iránt. A vitéz erénye nemcsak a bátorság, hanem a kitartás is a nagy nemzeti célok szolgálatában. Aki a harcmezőn bátran nézett szembe a veszéllyel, nem csüggedhet el akkor sem, ha otthonában a nehéz idők türelmet és szívós munkát kívánnak tőle.

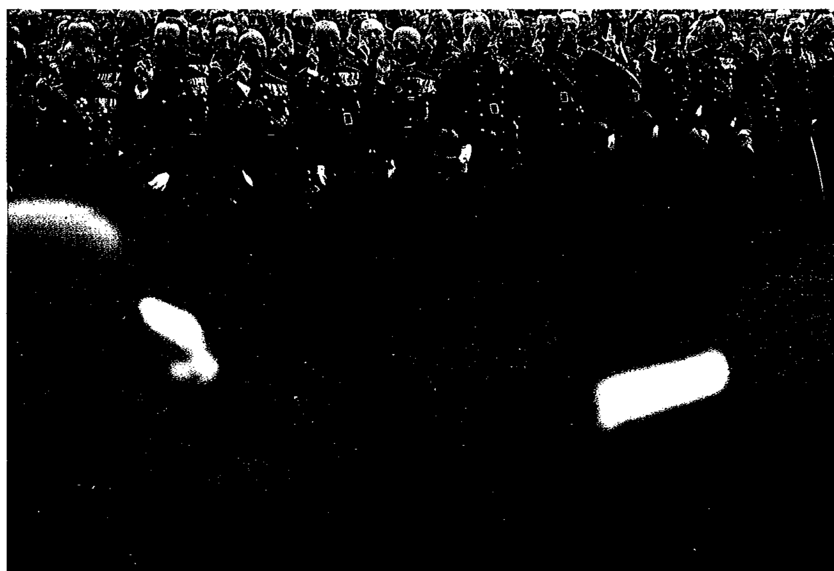
Sem a világ sorsának alakulása, sem a gazdasági válság jobbra fordítása nem egyedül tőlünk függ. De mindenkinek meg kell tennie azt, ami rajta áll. Gyenge jellem az, akiben az akadályok csüggedést és a bajok elkeseredést váltanak ki. Az aggodalmak, a bizalmatlanság, a kétely rossz tanácsadók, mert aláaknázzák a lélek erejét és megbontják a sorokat éppen akkor, amikor az összetartásra a legnagyobb szükség lenne.

Dacos elszántsággal menetelünk a magyar igazság országútján, nyitott szemmel, elővigyázatosan, de kitartóan és csüggedés nélkül. Ezen az úton nektek, vitézeknek, zárt sorokban, nyugodt erővel, mindig tettre, munkára készen kell követnetek."[289]

289 Vitézek albuma, 13–14. o.

1934. június 3. Ettől az ünnepélyes avatástól kezdve már nem a főszéktartó, hanem egy törzskapitány (1934-ben és 1936-ban vitéz sepsibaczoni Toókos Gyula, 1938-ban vitéz bilkei Lipcsey Márton) kongatta meg háromszor az avatási karddal az avatási pajzsot (HTM 105540)

1934. június 3. Az avatandók leteszik a vitézi esküt. Az előttük lévő szőnyeg kötötte össze a díszemelvényt az avatási emelvénnyel. A kormányzó, az Országos Vitézi Szék tagjai, illetve az őket kísérő testőrök itt vonultak át az avatási emelvényhez, majd az avatás után vissza a díszemelvényhez

1934. június 3. Avatandók egy csoportja. A zord időjárás miatt sokan köpenyt viseltek

Az addigi ünnepélyes vitézi avatások rendjéhez képest az Országos Vitézi Szék egy jelentős változtatást eszközölt: az avatási pajzsot nem a főszéktartó, hanem a 6. számú Vitézi Törzsszék törzskapitánya, vitéz sepsibaczoni Toókos Gyula kongatta meg háromszor az avatási karddal. Aznap 1783 vitézt avatott a kormányzó.[290]

Az 1934-ben avatott vitéz Gerlóczy Gábor őrnagy (később vezérőrnagy), a kormányzó szárnysegédje

1934. június 6-án egy jugoszláv újságban jelent meg cikk *„A Horthy-féle magyar nemesség"* címmel a Vitézi Rendről. A cikk a kisantant országok sajtójához képest meglepő tárgyilagossággal mutatta be a rendet és leírta, hogy a kormányzó a magyar alkotmány szerint nem adhat nemesi címet és rangot, ezért hozta létre a vitézi szervezetet. A cikkben szóba került, hogy az utóbbi időben olyanok vitézi avatása is tervbe lett véve, *„akik kiváló békeszolgálatokat tettek az országnak"*. A lap ennek kapcsán megemlítette gróf Károlyi Gyula, Imrédy Béla (1938-ban avatták) és Huszár Aladár (1934-ben avatták) nevét.[291]

Sopronban a vármegyeháza nagytermében 1934. augusztus 10-én ünnepségre gyűltek össze a vármegye vitézei, valamint a közélet és a politikai élet ismert alakjai. Vitéz Simon Elemér főispánt, mint „polgári egyént" Sopron vármegye és Sopron város Vitézi Széke tiszteletbeli székkapitányává nevezték ki. A kinevezési okmányt a vármegye vitézi székkapitánya adta át az ünnepeltnek.[292]

1934-ben, a korábbi egészségüggyel kapcsolatos vitézi kedvezményeket újabb követte. A honvédelmi miniszter engedélyezte, hogy a nem hivatásos állományú vitézek is a honvéd- és közrendészeti kórházak gyógyszertáraiból szerezhessék be a szükséges gyógyszereiket.[293]

Debrecenben, 1934. november 11-én, délben adták át a város és a vármegye vitézi székházát. A telket és rajta a régi épületet a város adományozta a Vitézi Rendnek, amelyet 20 000 pengős költséggel újították fel és alakították át vitéz Sipos László tervei alapján. A kormányzó képviseletében megjelent vitéz tiszabeői Hellebronth Antal nyugállományú tüzérségi tábornok, a vitézek főkapitánya helyettese, illetve jelen volt vitéz Igmándy-Hegyessy Géza testőrezredes, a rend ügyvezető törzskapitánya is.[294] Az eseményen készült korabeli fotó tanúsága szerint a civil ruhában lévő vitézek a kabátjukon viselték vitézi jelvényüket.[295] Ezt a fajta viselési módot támasztja alá az Erdészeti Lapokban 1939-ben megjelent cikk, amely szintén említést tesz a vitézi jelvény (és az erdész jelvény) kabáton történő viseléséről.[296]

Az év végére újabb vitézi székházat adtak át Szegeden, a Kálvin tér 6. szám alatt. Az avatási ünnepély 1934. december 17-én zajlott le az új székház nagytermében. Az ünnepségen megjelent vitéz tiszabeői Hellebronth

290 Képes Pesti Hírlap, 1934/111. szám, 1934. június 5., 1. o.
291 MOL, Lapszemle, 1934. június 6., 45. o.
292 MOL, Napi hírek, 1934. augusztus 10., 33. o.
293 A Vitézi Rend kis kátéja. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 67. o.
294 MOL, Napi hírek, 1934. november 11., 10. o.
295 Képes Pesti Hírlap, 1934/244. szám, 1934. november 15., 2. o.
296 Döntsünk végre az erdészruháról! In: Erdészeti Lapok, 1939/június, 6. füzet, 681. o.

Vitézi nemzetes asszonyok

Egy vitéz feleségével és vitézi várományos fiával

Antal a vitézek főkapitánya helyettese és vitéz nagylaki Rátz Jenő a 7. számú Vitézi Törzsszék törzskapitánya.[297]

1935. február 2-án a megszokott helyszínen, a Vigadóban tartották meg az évente megrendezésre kerülő vitézi bált. Az eseményen a kormányzói pár mellett többek között vitéz jákfai Gömbös Gyula miniszterelnök és vitéz József királyi herceg tábornagy is megjelent.[298]

Talán a legnagyobb visszhangot kiváltó Vitézi Rendből történő kilépés vitéz Bajcsy-Zsilinszky Endréé volt, aki 1935-ben egy újság hasábjain nyílt levélben fordult vitéz Igmándy-Hegyessy Gézához, a rend ügyvezető törzskapitányához és lemondott vitézi címéről. A nyílt levélben felsorolta a Gömbös-kormány által a választásokkor ellene és barátai ellen elkövetett atrocitásokat, amelyek ellen védelmet kért a Vitézi Rendtől, de nem kapott.[299] Az esettel foglalkozott az országgyűlés felsőházának ülése is, de vitéz jákfai Gömbös Gyula miniszterelnök, *„egyetemes nemzeti érdekekre"* hivatkozva visszautasította a vádakat.[300]

1935. július 17-én rendelet jelent meg a Honvédségi Közlöny hasábjain, amely engedélyezte a vitézek felvételét a budapesti gyógyfürdő kórházba.[301] A kormány a sorozatos egészségügyi kedvezményekkel is támogatta a Vitézi Rend tagjait.

Vitéz jákfai Gömbös Gyula miniszterelnök és felesége részt vett a Borsod vármegyei Vitézi Szék zászlóavatási ünnepségén. Az 1935 októberében megtartott ünnepségen jelen volt a vármegye főispánja, a miniszterelnökkel egyazon évben, 1929-ben avatott vitéz Borbély-Maczky Emil is.[302]

Vitéz Gömbös Gyula miniszterelnök 1936. február 4-én elfogadta vitéz Rózsás József őrnagy 1935 októberében szerkesztett *„A magyar katonaeszmény szolgálata"* című emlékiratát és ez alapján létrehozták a Vitézi Rend Zrínyi Csoportját. A csoport 1937-ben kezdte meg érdemi munkáját a rend keretein belül. A vitézek főkapitánya helyettese az Országos Vitézi Szék 1938. október 8-án hagyta jóvá a Zrínyi Csoport működési tervezetét.

297 MOL, Napi hírek, 1934. december 17., 11. o.

298 Képes Pesti Hírlap, 1935/29. szám, 1935. február 5., 1. o.; Nemzeti Magazin, 1935. február 10., 10. o.

299 Leteszem vitézi rangomat. In: Szabadság, 1935. április 7., címlap

300 Országgyűlési napló. Az országgyűlés felsőházának 5. ülése 1935. évi május 22-én, szerdán 21. o.

301 Vitézek felvétele a budapesti gyógyfürdő kórházba. In: Honvédségi Közlöny, 1935/16. szám, 1935. július 17., 115. o.

302 Tolnai Világlapja, 1935/44. szám, 1935. október 30., 16. o.

Első osztályú Ezüst Vitézségi Érme alapján vitézzé avatott tűzoltó

A Zrínyi Csoport munkatársai lehettek katonák, vagy polgári személyek és a vitézi cím sem volt feltétel. Az újonnan alakított csoport feladatául tűzte ki a magyar faji, nemzeti és katonai öntudat minél szélesebb rétegekben történő kialakítását,[303] a külföldi és hazai ponyvairodalom visszaszorítását, illetve azok felcserélését az általuk kiadott „szórakoztató" és „tanító" irodalommal.[304] A csoport a kitűzött céljait propagandisztikus eszközökkel valósította meg tudományos, művészeti és irodalmi téren: könyveket, újságokat adtak ki, előadásokat tartottak és rendezvényeket szerveztek. A Zrínyi Csoportnak öt szakosztálya volt: „Tudományos és nevelési szakosztály", „Irodalmi és sajtószakosztály", „Képzőművészeti szakosztály", „Zene- és énekszakosztály" és „Társadalmi (propaganda) szakosztály". A csoport vezetőségét és szakosztályának tagjait az Országos Vitézi Szék nevezte ki, és a csoportot a „felügyelőbizottság" ellenőrizte, melynek élén az ügyvezető törzskapitány állt. A „felügyelőbizottság" munkájában a Zrínyi Csoport vezetője és főtitkára, és egyes minisztériumok képviselői vettek részt.[305] A Zrínyi Csoport munkáját több tucatnyi könyv, kiállítások, rendezvények és előadások fémjelezték.

303 Működési tervezet a „Vitézi Rend Zrínyi Csoport"-ja számára. A Vitézi Rend Zrínyi Csoportjának kiadása, Budapest, 1938, 2–12. o.

304 Dr. vitéz Homa Gyula–Soós József: Zrínyi szelleme él. A magyar katonaeszmény Zrínyi Miklós gróf gondolatvilágában. Vitézi Rend Zrínyi Csoportja, Budapest, 1941, 3. o.

305 Működési tervezet a „Vitézi Rend Zrínyi Csoport"-ja számára. A Vitézi Rend „Zrínyi Csoportjának kiadása, Budapest, 1938, 12–13. o.

Én, vitéz Nagybányai
HORTHY MIKLÓS
MAGYARORSZÁG KORMÁNYZÓJA
mint a VITÉZEK FŐKAPITÁNYA

A vitéz Pataky Ferenc által tervezett avatási oklevél, a vitéz Rozvány György és vitéz Márton József iparművész által tervezett díszes keretben. A díszes keretet a budapesti Drexler Rezső „Aranyozó és képkeretező" üzeme, majd annak utóda, Gürtler Mihály készítette

Az 1936-ban megtartott vitézi bálon, az előző évekhez hasonlóan részt vett a kormányzói pár is. A politikai, katonai és társadalmi előkelőségek soraiban ott volt vitéz József királyi herceg, Anna királyi hercegnő, vitéz jákfai Gömbös Gyula miniszterelnök, báró somorjai Lukachic Géza altábornagy, a Katonai Mária Terézia Rend lovagja, Hans Georg von Mackensen budapesti német követ és felesége.[306]

Vitéz jákfai Gömbös Gyula miniszterelnöksége alatt született az a törvény, amely kiemelt fontossággal kezelte a vitézek földhöz juttatását. A törvény a nagybirtokok (1000 hektár felett) és a törpebirtokok (5 hektár alatt) számának csökkentését, illetve az utóbbiak életképes kisbirtokká alakítását tűzte ki céljául. A törvény

306 Vásárhelyi Friss Ujság Képes Hiradója, 1936. február 16., 1. o. / Tolnai Világlapja, 1936/8. szám, 1936. február 19., 4. o.

irányelve, az önálló és életképes kisbirtokosi rendszer kialakítására, egybeesett a Vitézi Rend célkitűzéseivel, illetve valószínűleg annak jegyében lett lefektetve.[307]

„A rendelkezésre álló ingatlanokból elsősorban a mezőgazdasággal élethivatásszerűen foglalkozó, különösen gazdasági iskolát végzett földmívesek számára kell kisbirtokokat alakítani, illetőleg meglévő törpebirtokukat kell kiegészíteni. A vitézi rend tagjainak, hadirokkantaknak, hősi halottaknak és hadigondozottak fiúleszármazóinak, az arany vagy ezüst vitézségi éremmel kitüntetetteknek kisbirtokban részesítésére törekedni kell. A jelen törvényben megszabott kívánalmaknak egyaránt megfelelő jelentkezők közül azokat kell ingatlanban részesíteni, akik a háborúban arcvonalbeli szolgálatot teljesítettek, továbbá azokat, akik a háború alatt vagy béke idején katonai szolgálatot teljesítettek, különösen, ha az 1931:III. törvénycikkben meghatározott igazolványuk van. A jelen bekezdésben említett személyek közül azokat kell elsősorban figyelembe venni, akiknek három vagy ennél több életben lévő gyermekük van. A vitézi telek alakítására szánt ingatlanokat az Országos Vitézi Széknek kell rendelkezésére bocsátani."[308] A törvény az Országos Vitézi Széknek jogot biztosított arra, hogy mint érdekképviseleti szerv képviseltesse magát az Országos Települési Tanácsban.[309] Az Országos Vitézi Szék vitéz Igmándy-Hegyessy Géza ügyvezető törzskapitányt bízta meg a rend képviseletével e tanácsban, póttagnak vitéz tapolylucskai és kükemezei Bánó Kálmánt jelölte. A helyettesi teendők ellátására vitéz Kapotsffy Béla és vitéz Benkő Béla lett kinevezve.[310]

Az Országos Vitézi Szék 1937-re tervbe vette egy „tejvizsgálati tanüzem" felállítását, amely egyben „vajmárkázó és sajtkészítő" üzem is lett volna. Az üzemben „vajmesteri" szakképzésben részesültek volna a várományosok és az ifjú vitézek, így a képzés végeztével a saját településükön átvehették volna a tejgyűjtő állomások szakképzett vezetését.[311] (Ismereteim szerint a terv nem valósult meg.)

Kitüntetésekkel jól dekorált vitéz

Vitézi esküvő

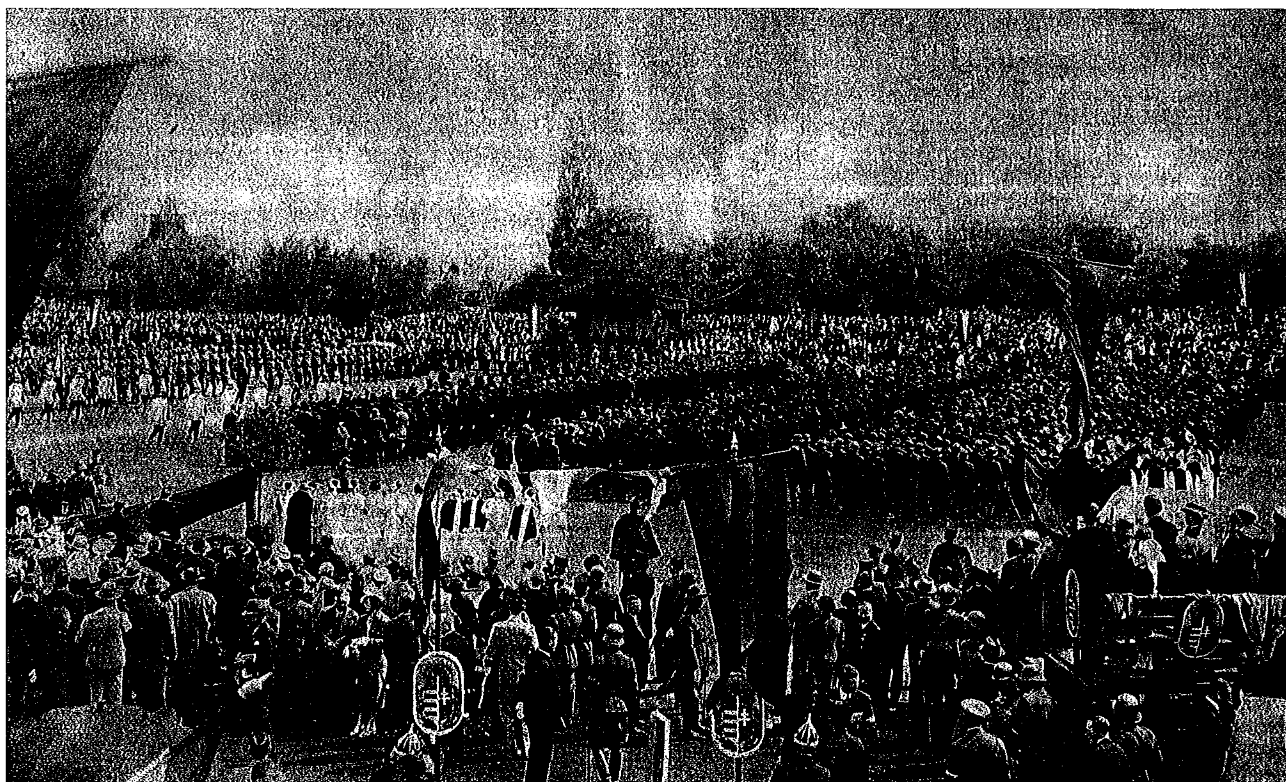
307 Képviselőházi napló. A országgyűlés képviselőházának 111. ülése 1936. március 20-án pénteken, 415. o.

308 1936. évi XXVII. törvénycikk a telepítésről és más földbirtokpolitikai intézkedésekről. VII. fejezet. 46. § 1.

309 1936. évi XXVII. törvénycikk a telepítésről és más földbirtokpolitikai intézkedésekről. XI. fejezet, 74. § 2.

310 Vitézi Közlöny, 1937/2. szám, 1937. november 1., 1. o.

311 Képviselőházi napló. A országgyűlés képviselőházának 111. ülése 1936. március 20-án, pénteken, 419. o.

Avatásra váró vitézek tömegei az 1936-os vitézi avatáson (Képes Pesti Hirlap, 1936/120. szám)

1936. május 24-én újabb ünnepélyes vitézi avatásra került sor a Margitszigeten, melyet a ragyogó jó időben mintegy 10 000 főnyi közönség tekintett meg.
Többek között ekkor avatták fel jákfai Gömbös Ernőt, a miniszterelnök fiát, nemes Baur Nándor tábornokot (későbbi vitézi törzskapitány), Szende Ferencet az Operaház örökös tagját, Zsilinszky Gábort (a Vitézi Rendből előző évben kilépett Bajcsy-Zsilinszky Endre öccsét) és görgői és toporczi Görgey Györgyöt a „Horthy-korszak" testőrségének első parancsnokát. Az ünnepélyes avatáson díszelgő testőröket Jekelfalussy-Piller György testőr százados és Bánó Árpád testőr főhadnagy vezette.
A vitézek főkapitányának beszéde az 1936-os vitézi avatáson:
„VITÉZEK!
Tizenöt éve hangzott el először az az ünnepélyes fogadalom, amellyel ma Ti váltatok részeseivé a múltban szerzett érdemek alapján a magyar jövő továbbépítésének szolgálatára hivatott Vitézi Rendnek.
Az elmúlt másfél évtized alatt ez az intézmény nemcsak életképességéről tett tanúbizonyságot, hanem megizmosodott, megerősödött és kivívta magának a hazafiasan érző egész magyar társadalom osztatlan megbecsülését és szeretetét.
Azok akik a harctereken a hagyományos magyar vitézség és katonai erények tündöklő példáját mutatták, a hétköznapi munka terén is kötelességteljesítés s a bizakodó kitartás erényeivel tüntek ki, megállották helyüket a nehéz gazdasági viszonyok között is és hűségesen kitartottak a meg nem alkuvó hazafias gondolkodás mellett.
Különös örömömre szolgál, hogy ismét tömött sorokban vonulnak fel a vitéz apák várományosai.
Ti vagytok hivatva tovább ápolni a vitézi erények kultuszát. A vitézi névvel Ti apáitoktól a példaadásnak nehéz, sokszor önmegtagadást és áldozatkészséget kívánó, de mindig dicsőséget adó kötelességét öröklitek.

A kormányzó hadirokkant vitézeket avat (Képes Pesti Hirlap, 1936/120. szám)

Legyetek méltók erre a szép örökségre, hogy majdan Ti is szeplőtelenül és a régi fényben adhassátok tovább ivadékaitoknak. Most, amikor a bomlasztó gondolatok hordozói és a romboló irányzatok szálláscsinálói csápjaikat mind gyakrabban nyújtják ki az ifjúság felé, legyetek kortársaitok körében mindenkor büszke hordozói és forrásai a nemzeti eszmének, a keresztényi erkölcsnek és a hazafias érzésnek.
Vitéz Bajtársaim!
Ne felejtsétek el soha mai szent fogadalmatokat, amellyel újabb zálogát adtátok annak, hogy eleven erővel él Bennetek a haza iránti hűség és áldozatkészség. Legyetek továbbra is örzői a dicső multnak és hívó munkásai a szebb jövőnek."
Az avatási beszéd után vitéz Igmándy-Hegyessy Géza ismertette az avatási statisztikákat és elmondta, hogy 1286 új vitézzel gyarapodott a Vitézi Rend. Az avatási pajzs háromszori kongatását ezen a ceremónián is vitéz sepsibaczoni Toókos Gyula az 5. számú Vitézi Törzsszék törzskapitánya végezte el, majd vitéz Igmándy-Hegyessy Géza „eskühöz" vezényelt és felolvasta az eskü szövegét. Az avatandók tízesével járultak a kormányzó elé. Az ünnepség féltizenegykor fejeződött be. Délután egy órakor a MAC klubhelyiségében tartották meg a már hagyományos „vitézi áldomás"-t, amelyen a szokásoknak megfelelően a kormányzó is megjelent. Elbeszélgetett az Országos Vitézi Szék tagjaival és jó néhány vitézzel és csak a késő délutáni órákban távozott onnan.[312]
Akiknek pozitívan bírálták el a rendbe való felvételi kérelmüket, értesítést kaptak az Országos Vitézi Széktől, majd az avatási ünnepség előtt részükre egy „Behívójegy" került kiküldésre, amelyben pontokba szedve

312 Vitézek albuma, 14. o.; Tolnai Világlapja, 1936/23. szám, 1936. június 3.; MOL, Napi hírek, 1936. május 24., 6–7. o.; Bangha Ernő: A magyar királyi testőrség 1920–1944. Európa Könyvkiadó, 1990, 60. o.; Képes Vasárnap, 1940. március 3., 204. o.

Los Angeles, 1932. Vitéz Somfay Elemér az Arany Toldi Miklós Érdeméremmel kitüntetett, olimpiai ezüstérmes ötpróbázó felhúzza a magyar lobogót a magyar olimpiai csapat szállása előtt lévő zászlórúdra. Mellette Benkő Tibor és Petneházy Imre áll (Képes Pesti Hirlap, 1932/138. szám)

részletesen le volt írva minden tudnivaló. Akik vonaton közelítették meg az eseményt, félárú jegyet válthattak a magyar királyi államvasutak, illetve az annak kezelésében lévő vasútvonalakon és a Győr-Sopron-Eberfurt vasútvonalain a behívójegy felmutatása és lebélyegeztetése mellett. Az Országos Vitézi Szék az arra rászorulóknak megtérítette a megyeszékhelytől a fővárosig az utazás költségeit és emellett napidíjat is folyósított részükre. A Budapestre előző napon beérkező leendő vitézeket a pályaudvarokon „fogadóbizottságok" várták és útbaigazították a szállásukra, illetve ellátták a szükséges információkkal. Azok az avatandók, akik szállást igényeltek, elsősorban laktanyákban lettek elhelyezve.

Az avatási ünnepségen az alábbi öltözékben kellett megjelenni:

- a fegyveres testületek tagjainak soron kívüli díszben
- a fegyveres testületek nyugállományú, szolgálaton kívüli és emléklappal ellátott tagjainak (ha egyenruhát öltöttek) az öltözködési utasítás szerint
- az egyenruhával nem rendelkezőknek: díszmagyarban, az adott vármegye vitézi formaruhájában, nemzeti viseletben, vagy sötét színű ünneplőruhában (öltöny, zsakett stb.)
- az egyenruhás testületek (rendőrség, tűzoltóság stb.) tagjainak díszegyenruhában

Az avatottaknak a megszerzett érdemrendjeiket és kitüntetéseiket eredeti alakjukban (nem szalagsáv, nem miniatűr) kellett viselni az avatási ünnepségen, de ez nem mindig került betartásra. Az avatandó ruháján már rajta kellett lennie a két csukornak (zsinórnak), hogy a vitézi jelvényt fel lehessen tűzni a ruhára. A vitézi jelvény és az avatási oklevél ellenében, a húszas évek végi ünnepélyes avatásokon kért 8 pengőhöz (ebben az összegben a szállás is benne volt) képest, 1936-ban 3 pengőt kellett fizetniük az avatandóknak. A leendő vitéznek egy héttel a vitézi avatási ünnepség előtt kellett személyesen, vagy írásban jeleznie a vármegyei vitézi széknél, hogy igényelni kíván-e napidíjat, illetve élni kíván-e a felajánlott szállás lehetőségével valamelyik laktanyában (vagy tömegszálláson).[313]

1936-ban a Vitézi Rend Örkényi Gazdaképző Iskolájában „fonó-szövő tanüzem" létesült. Egy tanfolyam keretében 10 bentlakásos hallgató tanult. Az oktatás 2 éves volt, amely végén a tanulóknak vizsgát kellett tenniük, aminek eredményéről bizonyítványt is kaptak.[314]

A kormányzó 1936 nyarán elrendelte, hogy a Horthy Miklós Kollégiumban a „Vitézek szobájá"-ban 4 várományosnak, egyben főiskolai hallgatónak biztosítsanak helyet.[315]

313 Behívójegy. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1936
314 A Vitézi Rend kis kátéja. VI. kiadás, Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 80. o.
315 Vitézek Lapja, 1936/24. szám, 1936. augusztus 21., 6. o.

1936 augusztusában vitéz tiszabeői Hellebronth Antalnak többek között a Vitézi Rend körül kifejtett eredményes tevékenysége kapcsán a miniszterelnök előterjesztésére a kormányzó a magyar királyi titkos tanácsosi méltóságot adományozta.[316]

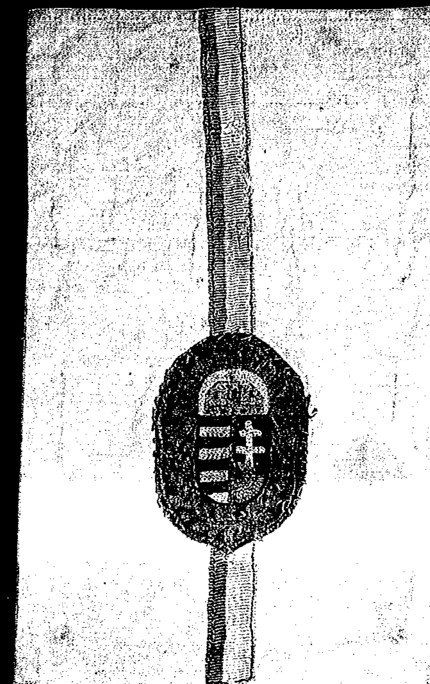
Dr. Sipőcz Jenőt, Szendy Károly követte a polgármesteri székben. Az ő hivatali ideje alatt látták el a vitézi telkeket közművekkel. A főváros által 1934-ben felajánlott vitézi telkeken (házhelyeken), a Fogarassy és a Hajtsár út kereszteződésében lévő vitézi telepen elkészültek a Vitézi Rend által felépíttetett első házak, 30 vitéznek 15 ikerház. E házak tulajdonosaiknak történő ünnepélyes átadására 1936. augusztus 20-án, Szent István napján, 12 órakor a kormányzó jelenlétében került sor. Az ünnepségre induló vitézek a Keleti pályaudvari HÉV-megállóban gyülekeztek és onnan utaztak ki együtt a telekbeiktatás helyszínére.[317] Az ünnepségre érkező kormányzót vitéz tiszabeői Hellebronth Antal nyugállományú tüzérségi tábornok, a vitézek főkapitánya helyettese fogadta. Ezután vitéz nagybányai Horthy Miklós megszemlélte a kirendelt díszszázadot és a formaruhába öltözött vitézi díszszakaszt. A vitézi telep főterén országzászló került felállításra, amelyet a vitézi jelvény képe díszített. Az ünnepségre itt felállított emelvényen helyet foglaló előkelőségek között ott volt többek között vitéz Igmándy-Hegyessy Géza testőrtábornok, a Vitézi Rend ügyvezető törzskapitánya, Szendy Károly Budapest főpolgármestere, Bornemissza Géza iparügyi miniszter és dr. Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter is. A vitézek főkapitánya helyettese és a főváros főpolgármestere beszéde után a 30 vitéz átvette az adománylevelet és a földet tartalmazó vitézi jelvénnyel díszített vászonzacskót, amire rá volt erősítve a ház kulcsa is. A telkekbe iktatott vitézek nevében vitéz Hunyadkürty Károly mondott köszönőbeszédet. Az ünnepélyes telekbeiktatás után vitéz tiszabeői Hellebronth Antal átadott a kormányzónak egy díszes tokban elhelyezett kulcsot, amely a vitézek főkapitánya „felügyeleti jogát" jelképezte. Ezután a kormányzó és kísérete több házat is megtekintett a vitézi telepen.[318]

316 MOL, Napi hírek, 1936. augusztus 12., 34. o.
317 MOL, Napi hírek, 1936. augusztus 18., 5. o.
318 Tolnai Világlapja, 1936/36. szám, 1936. szeptember 2. o.; MOL, Napi hírek, 1936. augusztus 20., 10. o.; Vasárnapi Ujság Az Újmagyarság Képes Melléklete, 1936. augusztus 23., 1. o.

Dr. Sipőcz Jenő Budapest székesfőváros polgármestere kezdeményezte a budapesti vitézi telep létrehozását (Szent Imre album)

A budapesti vitézi telkek és házak 1936-os, illetve 1937-es átadásánál ezekben a vászonzacskókban adták át a vitézi telket jelképező földrögöket

A budapesti vitézi telep első házainak ünnepélyes átadása 1936. augusztus 20-án. Szendy Károly polgármester, vitéz nagybányai Horthy Miklós és Bornemissza Géza iparügyi miniszter megérkezik az ünnepségre (Tolnai Világlapja, 1936/36. szám)

A vitézi telep egyes házainak „füstnyílása" a mai napig megmaradt az 1936-os és 1937-es átadáskori állapotában

Egyes budapesti volt vitézi telkek kerítésén, illetve kapuján még megmaradt a ház első (vitéz) tulajdonosának monogramja. Az 1929-ben avatott vitéz Seres Benjámin nevének kezdőbetűi

1936 novemberében vitézi székház ünnepélyes avatására került sor Nógrád vármegyében Balassagyarmaton.[319]

Mint minden évben, természetesen 1937 februárjában is megrendezésre került a vitézi bál, amelyen a kormányzói pár mellett részt vett a kormány és a tábornoki kar több tagja, Onni Talas budapesti finn nagykövet és felesége, valamint Hans Georg von Mackensen budapesti német követ és felesége is. A bál fényét növelendő a ludovikás akadémisták és katonatisztek bálon részt vevő leányai az eseményre készített korhű ruhákban palotást táncoltak.[320]

Vitéz Igmándy-Hegyessy Géza testőr tábornok, ügyvezető törzskapitány 1937 áprilisában felavatta a kaposvári vitézi székházat.[321] 1937. június 13-án, vasárnap „Vitézi törzstáborozás"-ra került sor az Ónod melletti Juliamajorban. Az eseményt Heves vármegye Vitézi Széke szervezte az északi vármegyék vitézeinek. Az illetékes vitézi szék a táborozás előtt körlevelet küldött ki vitéz szinai Szinay Béla nevében a járási hadnagyoknak, a helyetteseiknek, a járási őrmestereknek és a községek rangidős vitézeinek, hogy minden egyes vitéztől, felavatott várományostól és 15. életévét betöltött várományos jelölttől megköveteli a megjelenést. Ennek betartatása a vitézi elöljárók felelőssége volt. Távol maradni csak súlyos betegségről szóló orvosi igazolással, vagy „életbevágó akadály" esetén lehetett. Természetesen ez utóbbit, hitelt érdemlően kellett igazolni. A rendezvényre a MATEOSZ (Magyar Teherfuvarozók Országos Szövetkezete) vitézi járásonként kiutalt járművei szállították a résztvevőket. Az oda- és visszautazás, meg egy „egyszerű jelképes ebéd" 1 pengő 20 fillérbe került, mely összeget a szegény vitézeknek a tehetősebb és telkes rendtársaik adták össze. Levelezőlap is készült a vitézi törzstáborozásra, amelyen II. Rákóczi Ferenc lovas szobra látható. A posta külön kirendeltséget állított fel a táborban és egy vitézi jelvény alakú, *„FELSŐMAGYARORSZÁGI VITÉZEK RÁKÓCZI TÁBOROZÁSA ÓNOD 1937 JÚNIUS 13."* szövegezésű különleges bélyegzőt alkalmazott a levelezőlapok pecsételésére.[322]

319 Molnár Pál–Szomszéd Imre: Nógrád megye története. III. kötet. 1919–1944. Nógrád megye az 1929–1933-as gazdasági világválság és a második világháború előkészítésének időszakában (1929–1938). Salgótarján, 1970, 111. o.
320 Képes Pesti Hírlap, 1937/27. szám, 1937. február 4., 1–2. o.
321 Képes Pesti Hírlap, 1937/81. szám, 1937. április 13., 2. o.
322 Borsod vármegye és Miskolc THJF város Vitézi Széke körlevele. 1937/83. szám, Miskolc, 1937. május 27.; Országos Vitézi Szék által kiadott képeslap; MOL, Napi hírek, 1937. május 29., 6. o.

Vitéz nagybányai Horthy Miklós megtekint egy vitézi házat

A vitézi telep házainak átadási ünnepsége 1936-ban

Az előző évben Budapesten átadott 30 vitézi telek és 15 ikerház után 1937. szeptember 8-án újabb 48 telek, illetve ház került átadásra a XIV. kerületi vitézi telepen. Húsz egyszobás, tizennyolc kétszobás és tíz háromszobás ház került felavatásra, illetve 8 telek (és ház) Óbudán lett átadva. A házak 164 négyszögöl (590 m²) területű, bekerített telken lettek felépítve. A szobán (szobákon) kívül fürdőszoba, hálófülke, konyha, kamra, pince, padlás és tornác volt a házakban. A kerthez 20 szőlőtőke, fák és virágok is tartoztak. A telket és a kerítést ingyen adta a főváros, a ház árát 27 év alatt kellett kamatmentesen megtéríteniük a beköltözött vitézeknek, amely egy háromszobás ház esetében havonta 56 pengő, egyszobás ház esetében 20 pengő törlesztőrészletet jelentett. A házakat ünnepélyes keretek között adták át új tulajdonosaiknak. 11 órakor kezdődött az ünnepség, amelyen a kormányzót vitéz tiszabeői Hellebronth Antal nyugállományú tüzérségi tábornok, a vitézek főkapitánya helyettese képviselte. A leventezenekar által eljátszott Himnusz után az ünnepi beszédek következtek. A vitézek főkapitánya helyettese beszédében megemlékezett a korábbi telekbeiktatási ünnepségekről, a főváros áldozatkészségéről és azt kívánta az újdonsült telkes vitézeknek: *„Legyen házatok mintaképe a meleg családi tűzhelynek, tartsátok abban ébren a vitézi gondolatot, legyen szent előttetek a vitézi eskü mindenkor, sugározzon házaitokból a vitézi eszme szerte az országba."* Az ünnepi beszédek után vitéz bilkei Lipcsey Márton törzskapitány egyenként szólította az újdonsült háztulajdonosokat és átadott nekik egy zacskónyi földet a telkükből, ezzel a ceremóniával átadva nekik a vitézi telkeket (házakat). A ceremónia befejezése előtt vitéz Pálmay Ferenc, a vitézi telep gondnoka mondott köszönetet a telep létrehozásáért. Az ünnepség végén a leventezenekar eljátszotta a „Hiszek egy"-et.[323] Ezután vitéz tiszabeői Hellebronth Antal, vitéz Irsy László a telep tervezője és vitéz Kapuváry Géza a telep házainak kivitelezője megtekintette vitéz Fördös Sándor rendőr, vitéz Epresi János altiszt, vitéz Pálmay Ferenc magántisztviselő, vitéz Szebedy Ádám az Országos Vitézi Szék tisztviselője, vitéz Hefty Frigyes pilótaoktató, vitéz Szerényi Károly zenész, vitéz Hidasy Mihály építőmester és vitéz Szabados Béla szobrászművész vitézi telkét. (Vitéz Hefty Frigyes egyébként 1921. november 14-én a Csongrád melletti Felgyőn már kapott vitézi telket.[324])
Az Óbudán átadott 8 vitézi telek a fővárosi kertészet Táborhegyen lévő területének egy részén lett kialakítva,

323 MOL, MOT, 1937. szeptember 9., 1–2. o.
324 MOL, Napi hírek, 1921. november 14., 15. o.

Valószínűleg a testvére katonaruhájába beöltözött hölgy, vitézi jelvénnyel a zubbonyán

1937. június 13. Vitézi törzstáborozás az Ónod melletti Júliamajorban (HTM 27787-27)

a Bécsi út oldalánál. Itt kapott házat a Vitézi Rendtől az 1930-ban avatott Arany Vitézségi Érmes vitéz Leményi (Latka) Ferenc is. Vitézi telke után havi 33 pengő törlesztőrészletet fizetett.[325] Ez utóbbi volt a másik vitézi telep Budapesten.

A vitézi telep házai még ma is állnak, nagyrészt abban a formájukban, ahogy eredetileg megépítették őket. Egyes házakon még ma, majd 75 év elteltével is felismerhetőek egyes eredeti elemek: a tető alatti kard és tulipán alakú mintákat tartalmazó „füstnyílás", a tornác boltívei és kőből készült mellvéd alakú kiugrója, a zöldre mázolt drótfonatos Haidekker típusú kerítés,[326] amelyek közül egyiken-másikon a telkes vitézek monogramja is megtalálható még. Van olyan ház is, amelyen 1990 után újra kihelyezték az eredeti „vitézi házjelvény"-t.

1937. szeptember 12. és 18. között került megrendezésre Bihar vármegye Vitézi Széke által Berettyóújfaluban a vármegyei vitézi mezőgazdasági kiállítás. Ezen, és az ehhez hasonló kiállításosokon a gazdálkodással foglalkozó vitézek bemutathatták a mezőgazdasági terményeiket és haszonállataikat. A legkiválóbb termények termesztőit és haszonállatok tenyésztőit a rendező vármegyei vitézi szék elismerő oklevéllel jutalmazta.[327]

1937. szeptember 20-án Bihar, Hajdu, Szabolcs, Ung, Szatmár, Ugocsa és Bereg vármegyék vitézei törzstáborozást tartottak Nyíregyházán. Az eseményen mintegy 800 vitéz, vitézi várományos és „nemzetes asszony" jelent meg. Ekkor került átadásra, a Pénzügyőrség által vitézi teleknek felajánlott kemecsei úti ház, a hétgyermekes vitéz Pomázi István vincellérnek. A Vitézi Rend egész sor magas rangú tisztviselőjével képviseltette magát az egész napos rendezvényen.[328] Fejér vármegye Vitézi Széke is mezőgazdasági kiállítást szervezett Székesfehérváron. A kiállítás legkiválóbb termelőit díjakkal jutalmazták, amelyeket gróf Széchenyi Viktor főispán adott át.[329] Az eseményen közel 800 vitéz jelent meg, akik közül 148 legénységi és 12 tiszti telkes vitéz állította ki terményeit, az utóbbiak között volt vitéz nemes Magasházy László törzskapitány és vitéz József királyi herceg tábornagy is.[330]

325 Magyar Katonaujság 1939/25. szám, 1939. június 18., 5. o.
326 Vitézi telep – Megőrzendő építészeti elemek, 2. számú melléklet, 29. o.
327 Bihar vármegye Vitézi Székének elismerő oklevele
328 Tolnai Világlapja, 1937/40. szám, 1937. szeptember 29., 4. o.; MOL, MOT, 1937. szeptember 20., 25. o.

1937. június 13. Vitézi törzstáborozás az Ónod melletti Júliamajorban. Az eseményt Heves vármegye Vitézi Széke szervezte az északi vármegyék vitézeinek (HTM 27787-9)

A kormányzó, mint a Vitézek Főkapitánya 1937. november 8-án a Vitézi Rend érdekében kifejtett munkája okán vitéz Borbély-Maczky Emil főispánt örökös tiszteletbeli vármegyei székkapitánnyá nevezte ki.[331]

Rőder Vilmos honvédelmi miniszter nyitotta meg 1937 decemberében a vitézek képzőművészeti kiállítását a budapesti vitézi székházban. A tárlaton tehetséges vitézek festményei, szobrai és egyéb képzőművészeti alkotásai kerültek bemutatásra.[332]

A vitézi bál 1938-ban, február 5-én került megrendezésre. Mivel a kormányzó ebben az időpontban hivatalos látogatáson Lengyelországban tartózkodott, vitéz tiszabeői Hellebronth Antal nyugállományú tüzérségi tábornok, a vitézek főkapitánya helyettese képviselte az eseményen. A szokásoknak megfelelően, mint a kormányzó képviselője, ő ült a főhelyen, függetlenül attól, hogy a bálon magasabb rangú és társadalmi

329 Képes Pesti Hirlap, 1937/218. szám, 1937. október 27., 3. o.
330 MOL, Napi hírek, 1937. október 18., 11. o.
331 MOL, Napi hírek, 1937. november 8., 13. o.
332 Képes Pesti Hirlap 1937/247. szám, 1937. december 8., 3. o.

Gyalogos századosi „kistársasági" a vitézi jelvénnyel és tiszti kitüntetéssorral

1937. Gyülekeznek a vitézek a budapesti vitézi telep házainak ünnepélyes átadására

állású személyek (vitéz József királyi herceg tábornagy, Darányi Kálmán miniszterelnök) is részt vettek. A bált közvetítették a rádión és filmfelvételt is készítettek róla. A korabeli filmkockákon látható, hogy a Magyarországon szolgálatot teljesítő diplomaták és katonai attasék közül is többen részt vettek a bálon. A nagy érdeklődésre jellemző, hogy a bál előtt két nappal bezárólag már másfélezer jegy talált gazdára.

A zenét a 2. gyalogezred zenekara, illetve a korszak ismert zenésze, Bura Sándor és cigányzenekara szolgáltatta.[333]

1938. március 15-én az országos ünnepségek mellett a budapesti vitézi rendházban is megemlékezést tartottak az 1848-ban kitört forradalom 90. évfordulóján. Az ünnepi beszédeket dr. vitéz Kolosváry-Borcsa Mihály a „Függetlenség" című lap főszerkesztője és vitéz Barczy Gábor az Országos Vitézi Szék Társadalmi Bizottsága elnöke mondta el.[334]

Egyéni vitézi avatásra került sor 1938 márciusában: Lukács Béla, Miskolc város főispánja vitéz Kiss Miklós Borsod vármegye Széktartója előtt letette a vitézi esküt.[335]

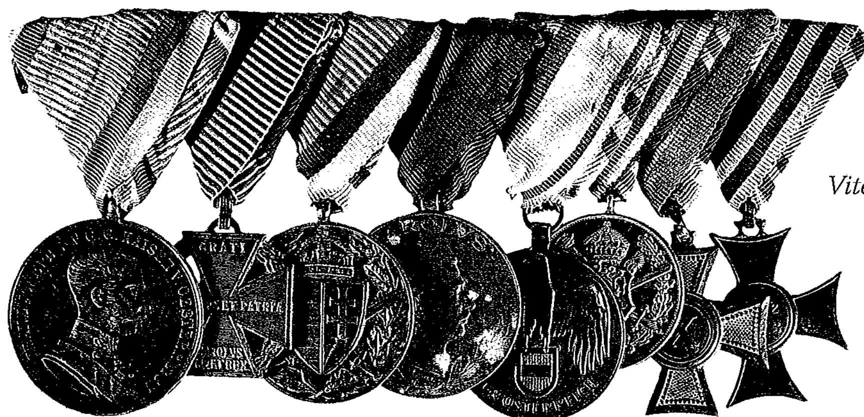
Vitéz Szebedy Ádám családja a budapesti vitézi telepen lévő házuk előtt és a házukban

333 Képes Pesti Hírlap, 1938/24. szám, 1938. február 8., 2–3. o.; Vitézi bál a Pesti Vigadóban. In: Magyar Világhíradó 729. Magyar Film Iroda, Budapest, 1938. február; MOL, MOT, 1938. február 3., 14. o.

334 Debreczeni Ujság Képes Hiradója, 1938. március 20.

335 Tolnai Világlapja, 1938/13. szám, 1938. március 23., 10. o.

Vitéz Ditrói István kitüntetéssora

Vitéz Ditrói István láncos miniatűrsora (I. osztályú Ezüst Vitézségi Érem, Károly Csapatkereszt, Magyar Háborús Emlékérem sisakkal és kardokkal, Sebesültek Érme, Osztrák Háborús Emlékérem kardokkal, Bolgár Háborús Emlékérem, 1912–1913 Emlékkereszt, II. osztályú Legénységi Szolgálati Jel)

Az 1929-ben avatott hódmezővásárhelyi vitéz Ditrói István és rendtársai

A kormány 1938-ban mindenféle jelvényviselést megtiltott a közalkalmazottak számára. A rendelet alól egyedül a vitézi jelvény viselése mentesült. E törvény kapcsán az Országos Frontharcos Szövetség és a Hadirokkantak Országos Nemzeti Szövetsége érintkezésbe lépett az illetékesekkel, hogy az ő jelvényeik is kerüljenek ki a törvény, viselést tiltó hatálya alól, mivel bizonyára csak véletlen félreértésről lehet szó.[336] Természetesen több más nemzeti és egyéb szervezet (cserkészek, leventék, Társadalmi Egyesületek Szövetsége stb.) is volt, amelyek jelvényeinek viselését érthetetlen módon megtiltották ezzel a rendelettel a közalkalmazottaknak.

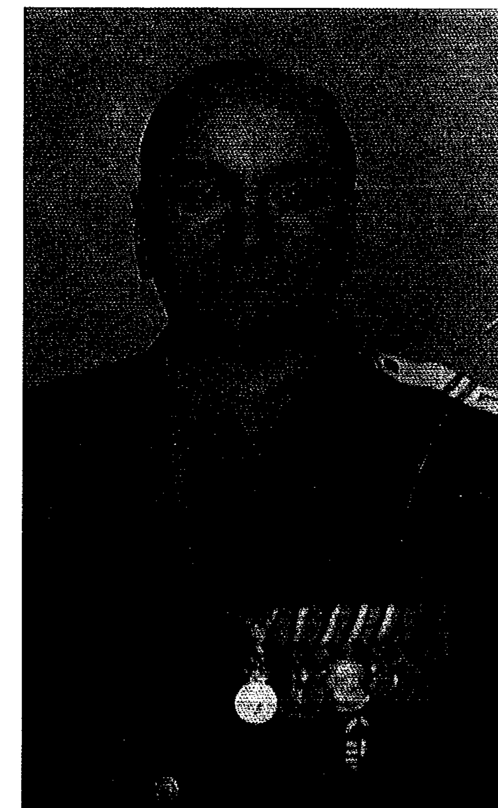
Az 1938-as évben emlékeztek meg, I. (Szent) István király halálának 900. évfordulójáról, amelyet Szent István Jubileumi Évének neveztek el. Ebben az évben különleges vitézi avatásra került sor. Az esemény május 22-én volt, de rendhagyó módon – először a Vitézi Rend történetében nem Budapesten, hanem – Székesfehérváron a palota romkertjében. Az avatást a rádió is közvetítette.[337] Itt kell megemlíteni, hogy az 1939-ben megjelent „Vitézek albuma" a vitézek főkapitánya beszédénél tévesen a május 23-i dátumot (ami

336 MOL, Napi hírek, 1938. május 23., 1. o.

337 Makai Ágnes – Héri Vera: Kereszt, érem, csillag. Helikon Kiadó, Budapest, 2002, 36. o.

hétfőre esik) jelöli meg az avatás napjaként,[338] a korabeli tudósítások viszont egyértelműen 22-ét, azaz vasárnapot említik.

Vitéz nagybányai Horthy Miklóst, feleségét és két fiát, valamint kíséretüket a kormányzói különvonat, a „Turán" vitte a Déli pályaudvarról Székesfehérvárra. A vonat ¾10-kor futott be a feldíszített állomásra, miközben a katonazenekar a Himnuszt játszotta. A kivonult díszszázad élén az 1929-ben avatott vitéz Temessy Milán tábornok fogadta a kormányzót. A polgári előkelőségek között megjelent dr. Hóman Bálint tárca nélküli miniszter, Székesfehérvár országgyűlési képviselője, illetve a vármegye főispánja, alispánja és a város polgármestere. Ezután, a III. Viktor Emánuel olasz király 1937-es fogadásakor is használt, egy-egy fogatba szállt a kormányzó és vitéz Temessy Milán tábornok, illetve a kormányzó felesége és dr. Hóman Bálint. A különbség mindössze annyi volt, hogy míg az olasz uralkodói pár fogadásakor a bábolnai ménes ötöt lipicai lova húzta a kormányzó (és az olasz király), illetve a kormányzó felesége (és az olasz királyné) fogatát, addig itt négy-négy lovat fogtak be a két fogat elé. Amerre elhaladtak, az út két oldalán álló nézők szűnni nem akaróan ünnepelték a kormányzót. Az avatás színhelyének bejáratánál vitéz tiszabeői Hellebronth Antal, a vitézek főkapitánya helyettese, vitéz Igmándy-Hegyessy Géza ügyvezető törzskapitány (mindketten tábornoki díszruhában), a törzskapitányok, az Országos Vitézi Szék többi tagja és a kormány jelenlévő tagjai fogadták az avatásra érkező vitéz nagybányai Horthy Miklóst. A Horthynét és Hóman Bálintot szállító fogat lovai a nagy éljenzéstől és hangzavartól megbokrosodtak, ezért kénytelenek voltak megállni, így ők kissé késve érkeztek a romkertbe. Őket vitéz Igmándy-Hegyessy Géza fogadta és kísérte a számukra fenntartott helyre. Az avatási emelvény két oldalán alabárdos testőrök és a testőrség zászlóvivője álltak díszőrséget, Pásztóhy Artúr testőr százados vezetésével. A körben felállított tribünökön és széksorokon, mintegy 5000 néző foglalt helyet (az ülőhely másfél, az állóhely fél pengőbe került).[339]

Vitéz Csaba László tartalékos százados, cserkészvezető. 1929-ben avatták vitézzé a hadidíszítményes és kardos III. osztályú Katonai Érdemkeresztje alapján

1938. március. Vitéz Lukács Béla, Miskolc város főispánja, leteszi a vitézi esküt vitéz Kiss Vilmos vitézi széktartó előtt. 1930 és 1938 között sok esetben egyénileg tették le az avatandók a vitézi esküt, de aztán behívták őket a következő ünnepélyes vitézi avatásra (1934, 1936, 1938) (Tolnai Világlapja, 1938/13. szám)

338 Vitézek albuma, 14. o.

339 Pattantyús-Ábrahám Emánuel: Vitézavatás a Romkertben 1938. május 22. (archív film); Demeter Zsófia: Szent István városa önmagára eszmélt. Székesfehérvár ünnepi éve 1938-ban. Szabadpart, 37. szám, 2008. ősz (internetes magazin); MOL, Napi hírek, 1938. május 22., 16–18. o.; Bangha Ernő: A magyar királyi testőrség 1920–1944. Európa Könyvkiadó, 1990., 60. o.; Képes Vasárnap, 1940. március 3., 7. o. ; MOL, Napi hírek, 1938. május 6., 17. o.

*Székesfehérvár, 1938. május 22.
A kormányzó vitézeket avat.
A jobb oldalon Pásztóhy Artúr testőr százados látható
(Képes Vasárnap, 1940. március 3.)*

*Székesfehérvár, 1938. május 22.
Gróf Takách-Tolvay József az Országos Frontharcos Szövetség elnöke és dr. ómoraviczai Imrédy Béla leteszi a vitézi esküt (Tolnai Világlapja, 1938/23. szám)*

Ekkor avatták fel többek között dr. ómoraviczai Imrédy Béla miniszterelnököt (akit az év tavaszán vitéz nagylaki Rátz Jenő törzskapitány személyesen látogatott meg és kért fel, hogy lépjen be a Vitézi Rendbe[340]), gróf Takách-Tolvay József nyugállományú altábornagyot (a Frontharcos Szövetség elnökét), Aba-Novák Vilmos festőművészt (a szegedi Hősök kapuja freskóinak festőjét), Gozmány Györgyöt a Fővárosi Operettszínház későbbi bonvivánját várományosként és Littay András altábornagyot (későbbi vezérezredest), aki az év tavaszán ennek kapcsán magyarosította családnevét Lichtneckertről Littayra. Az eseményen – mint általában – prominens személyek egész sora jelent meg: vitéz József királyi herceg tábornagy, vitéz József Ferenc királyi herceg, gróf Teleki Pál és Reményi-Schneller Lajos pénzügyminiszter.[341] A vitézi avatás a szokásos rendi protokoll szerint a keresztény egyházak képviselőinek beszédeivel kezdődött. Azután a kormányzó emelkedett szólásra:

„VITÉZEK!

Első nagy királyunk országépítő egyéniségének emlékére Szent István ősi városában gyűltünk ma össze. A történelem levegője árad felénk ezen a helyen és tanít bennünket a dicső magyar mult tiszteletére.

Ennek a magyar multnak egyik legnemesebb hagyománya és a magyarság fennmaradásának egyik legbiztosabb záloga a férfierények tisztelete és a kötelességteljesítés megbecsülése. Fajunk jellemének e két alapvonása jut kifejezésre a vitézi intézményben.

A forradalmak után a Vitézi Rendet a vitézi telkekhez kötöttem, hogy az nemzedékről-nemzedékre átszállva, az intézmény fennállását évszázadokra biztosítsa.

Ezzel kívántam elérni azt, hogy a Vitézi Rend a benne megtestesült eszméknek és a magyar vitézségnek örök hirdetője legyen.

Ma már közel ötezer vitézi telek áll a nagy nemzeti cél szolgálatában és a telkes vitézek száma a jövőben természetesen tetemesen emelkedni fog.

A vitézi intézmény ily szervezésénél a példaadó kötelességteljesítésnek az utódokban való jutalmazása mellett az az elgondolás is vezetett, hogy olyan állandó értékű nemzetvédelmi

340 Sipos Péter: Imrédy Béla. Elektra Könyvkiadóház, Budapest, 2001, 214. o.

341 Képes Pesti Hirlap, 1938/95. szám, 2–3. o.; Vitézek albuma, 14. o.; Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Ister Kiadó, Budapest, 2003, 206. o.

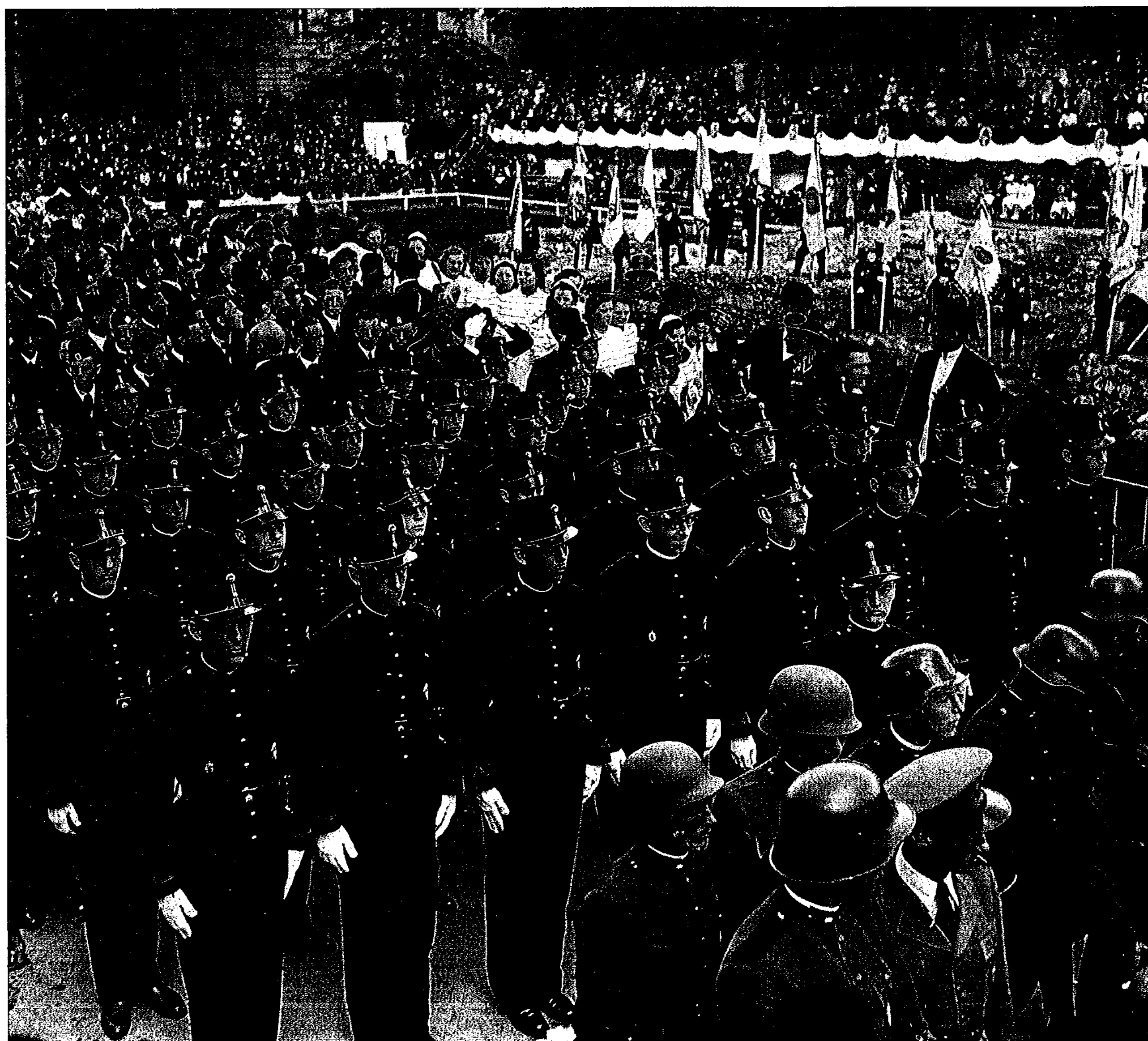
Székesfehérvár, 1938. május 22. A kormányzó sorban felavatja a vitézeket. Az avatási emelvényen állnak (jobbról balra): vitéz Igmándy-Hegyessy Géza ügyvezető törzskapitány, vitéz tiszabeői Hellbronth Antal a vitézek főkapitánya helyettese, dr. sédeni Ambrózy Gyula, dr. Barsy Aladár, dr. urai Uray István, ?, dr. vitéz ómoraviczai Imrédy Béla, vitéz nagylaki Rátz Jenő, vitéz bilkei Lipcsey Márton, ?, vitéz szinai Şzinay Béla (HTM 72599)

szervezetet teremtsek, amely a házához és annak alkotmányához mindenkor és minden körülmények között hű marad.

A Vitézi Rendnek tehát egyik legfontosabb hivatása, hogy a nemzetfenntartó magyar társadalommal szorosan összefogva, szembeszálljon minden olyan kísérlettel, amely az ország nyugalmát és a nemzet ujjáépítő munkáját megzavarni kívánná. De éppen úgy hivatása a Vitézi Rendnek és minden egyes tagjának az is, hogy jó példával elöljárva, segítsen megvalósítani azokat a nagy célokat, amelyek érdekében a nemzet hivatott vezetői éppen napjainkban megfeszített erővel dolgoznak és mindenkitől fokozottabb munkát kívánnak, hogy fajunk új életre kelve és megerősödve betölthesse történelmi hivatását.

Ebben a munkában Ti, vitézek, a nemzetnek hatalmas erőforrása vagytok, de csak ha soraitokban feltétlenül megőrzitek a fegyelmet, mert egyedül a fegyelmezett erő építhet, a fegyelmezetlen erő csak rombolni tud.

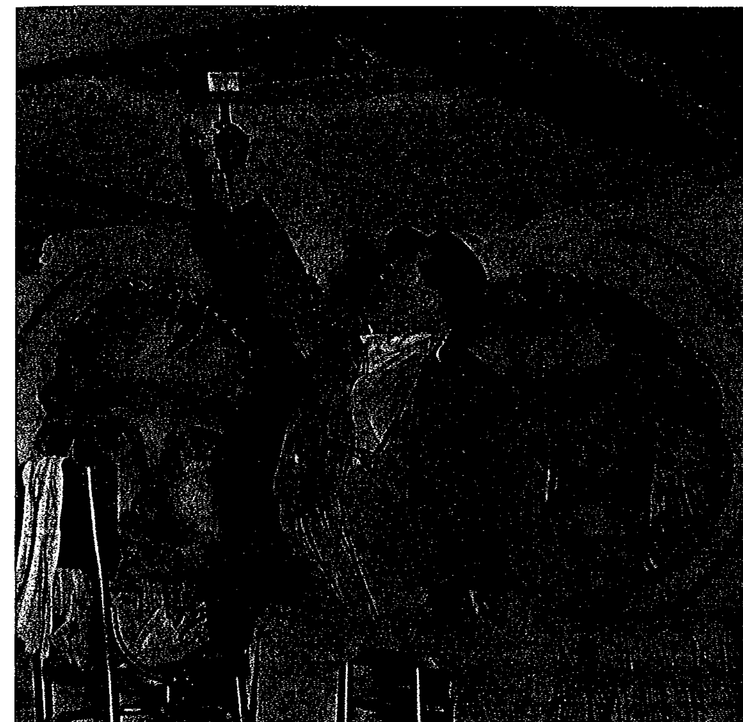
Legyetek továbbra is a társadalom rendjének és békéjének hivatott őrei és neveljétek fiaitokat abban a hazafias szellemben, amely benneteket egykoron dicső haditettekre késztetett. A várományosoktól pedig azt várom, hogy mindenben méltók legyenek apáikhoz. Ne felejtsétek, hogy a kötelességteljesítésre, amelyre

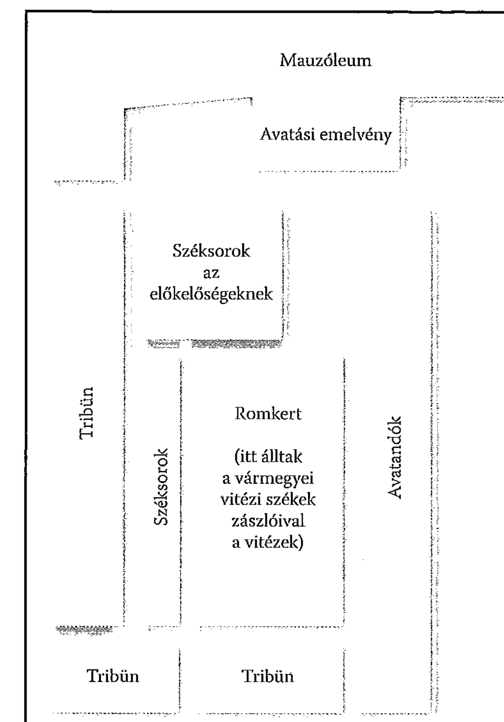
1938. május 22. A romkert előterében az avatandók, hátrébb a vitézi székek zászlótartói állnak, mögöttük pedig az eseményre felállított tribünök láthatóak

Magatokat vitézi esküitökben örökre elköteleztétek, akkor is szükség van, amikor már a jövő biztató fénysugarait látjuk."[342]
Beszédét lelkes éljenzés és tapsvihar kísérte. Az avatandó vitézek neveit vitéz szinai Szinay Béla törzskapitány olvasta fel. Ezt követően vitéz bilkei Lipcsey Márton törzskapitány háromszor megkongatta az avatási pajzsot az avatási karddal és elmondta a „vitézi üdvözletet": *„Tisztelet adassék az igaz Istennek, akit a mi őseink Hadúrnak neveztek".* Vitéz Igmándy-Hegyessy Géza felolvasta az eskü szövegét, amit az avatandó vitézek utánamondtak. A vitézek főkapitánya helyettese átadta az avatási kardot vitéz nagybányai Horthy Miklósnak, aki elsőnek a honvédség tábori barna huszár századosi egyenruhájában megjelent dr. ómoraviczai

342 Vitézek albuma, 15. o.

Vitéz Aba-Novák Vilmos festőművész, akit 1938-ban Székesfehérváron kilencedikként avatott vitézzé a kormányzó (Pesti Napló, 1938. május 8.)

Az 1938-as székesfehérvári vitézi avatás helyszínrajza

Imrédy Béla jobb vállát érintette meg vele. A miniszterelnökkel egy csoportban, kilencedikként Aba-Novák Vilmos lett felavatva. A hadirokkant és veterán hősök avatásakor felcsattant a nézők vastapsa. A kormányzó több felavatottal is elbeszélgetett, köztük Iharos József székesfehérvári hadirokkanttal, aki két bajtársa segítségével jelent meg a kormányzó előtt. A vitézek avatása több mint másfél órát vett igénybe. Vitéz nagybányai Horthy Miklós még az utolsónak maradt vitézeket avatta, amikor felesége, Scholtz András szárnysegéd és több előkelőség kíséretében távozott a romkertből, hogy részt vegyen a 11 órakor kezdődő misén. Az ünnepség a kivonult katonai alakulatok, a felavatott vitézek, a frontharcos díszszázad, a levente díszszázad és a cserkészszakasz díszmenetével fejeződött be. Az ünnepélyes vitézi avatás után vitéz nagybányai Horthy Miklós részt vett a székesfehérvári vitézi székház alapkőletételi ünnepségén, majd délután 2 órakor a szokásoknak megfelelően a vitézi avatást követő „vitézi áldomás"-on a Lövölde kertben.[343]
Több esetben is előfordult, hogy a korszak ismert közéleti személyiségei – akiknek nem kellett nevet magyarosítaniuk, rendelkeztek a megfelelő hadikitüntetéssel és megfeleltek a felvételi követelményeknek – egy-másfél évtizedet is vártak, hogy belépjenek a Vitézi Rendbe. Ilyen helyzet állt fenn gróf Takách-Tolvay József esetében is, aki ismert volt kormányzóhűségéről, rendelkezett a Lipót Rend hadidíszítményes és kardos lovagkeresztjével és 1919-ben ellenforradalmi tevékenységével is nevet szerzett magának, mégis csak 17 évvel az első avatás után lett vitéz!

343 Pattantyús-Ábrahám Emánuel: Vitézavatás a Romkertben – 1938. május 22.; MOL, Napi hírek, 1938. május 22., 16–18. o.; Demeter Zsófia: Szent István városa önmagára eszmélt. Székesfehérvár ünnepi éve 1938-ban. Szabadpart, 37. szám, 2008. ősz (internetes magazin); Képes Pesti Hírlap, 1938/95. szám, 2–3. o.

Hősi emlékmű Vága községben (ma Szlovákia). Az emlékmű tetején álló nőalak egy vitézi jelvényt formázó pajzsot tart a bal kezével

A Vitézi Rend az utolsó ünnepélyes központi avatás után (1938. május 23. – 1944. október 16.)

Az 1938-as volt az utolsó ünnepélyes központi vitézi avatás. Az ezt követő vitézi avatások regionálisan és kisebb csoportokban, vagy akár egyénileg történtek. Ezeken az avatásokon, egy-egy különleges eseltől eltekintve a vitézeket már nem a kormányzó, hanem általában – a Vitézi Rend illetékes törzskapitánya, vagy székkapitánya avatta fel, a vitézek főkapitánya, azaz vitéz nagybányai Horthy Miklós nevében. Ilyenkor nem használták az eskükönyvet, az avatási díszkardot és a díszpajzsot, de az avatandóknak természetesen le kellett tenniük a vitézi esküt és alá kellett írniuk az esküilapot. Az utolsó vitézi avatás 1944. október 13-án, két nappal a balul sikerült kiugrási kísérlet előtt zajlott le.[344] A debreceni és Debrecen környéki vitézi várományosok 1938 júniusában, Debrecenben tették le a vitézi esküt, vitéz Berényi István tábornok, vitézi székkapitány előtt.[345]

Az első világháborúban Arany Vitézségi Éremmel kitüntetett és 1922-ben vitézzé avatott dr. vitéz Gábos Árpád vitézi formaruhában (Csongrád Megyei Levéltárak Hódmezővásárhelyi Levéltára)

Az Országos Vitézi Szék kötelezővé tette a várományosoknak, az ifjú vitézeknek és a vitézek leszármazottainak az „Egyetemi és Főiskolai Önkéntes Honvédelmi Munkaszolgálat"-ban való részvételt.[346] Ez a munkaszolgálat ifjúsági táborokban zajlott, ahol közérdekű munkát végeztek a fiatalok: csatornáztak, mezőgazdasági betakarítást végeztek, szüreteltek, rászoruló családoknál dolgoztak stb.[347]

1938. szeptember 26-án felavatták Tolna vármegye vitézi zászlaját Szekszárdon. A zászlóanya tisztségére vitéz Igmándy-Hegyessy Gézáné, az ügyvezető törzskapitány felesége lett felkérve. A zászlóavatási ünnepség után a rend ügyvezető törzskapitánya tartott előadást a Vitézi Rend aktuális kérdéseiről: a vitézi telekosztásról, a telepítésről és a rend gazdasági célkitűzéseiről. Ezután vitéz Thuránszky Lászlóné bejelentette a tolna megyei „nemzetes asszonyok" csoportjának megalakulását. Az ünnepség végén a jelenlévő vitézek az újonnan avatott vitézi lobogó alatt elvonultak a város hősi emlékművéhez és megkoszorúzták azt, majd a szekszárdi kaszinóban vitézi ebéddel zárult az esemény.[348]

344 Tátrai Szilárd: A Vitézi Rend története a harmincas évek elejétől a felszámolásig. In: Hadtörténeti Közlemények 1997–2004. Arcanum PC CD ROM

345 Debreceni Ujság Képes Hiradója, 1938. június 19., 6. o.

346 MOL, MOT, 1938. június 23., 10. o.

347 Hajdu Béla–Laborcz György–Zombor Zoltán: Az egyetemi önkéntes munkaszolgálat jelvényeiről. In: Az Érem, 2009/2., 33–39. o.

348 MOL, MOT, 1938. szeptember 26., 4. o.

Három generáció a Horthy családban. A képeslap bal alsó sarkában a Horthy család címere, a jobb felső sarkában a vitézi jelvény látható

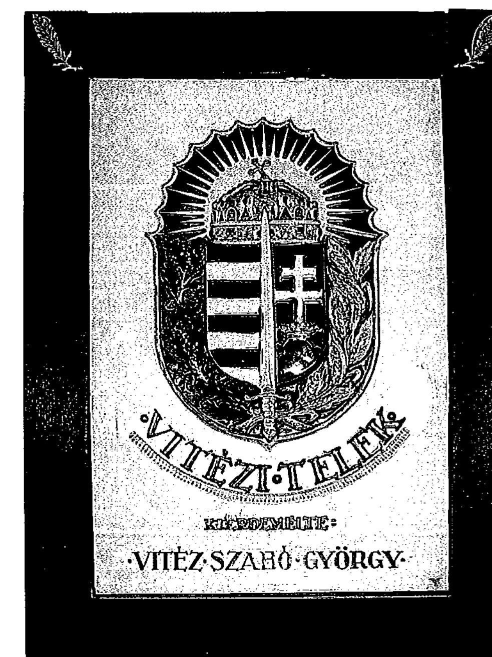
A trianoni határok először az első bécsi döntés (1938. november 2.)[349] előtt változtak meg, amikor október 9-én Csehszlovákia átengedte Magyarországnak Sátoraljaújhely Csehszlovákiához tartozó részét, illetve október 11-én visszakerült az anyaországhoz Ipolyság.[350] Még az első bécsi döntés előtt, 1938. október 23-án a Vitézi Rend felhívást intézett a visszacsatolt Ipolyság és Sátoraljaújhely lakosaihoz, legyenek azok magyarok, ruszinok vagy szlovákok, hogy akik az első világháborúban Vitézségi Érmet szereztek és nem kompromittálták magukat a csehszlovák kormány szolgálatában, azok jelentkezhetnek a Vitézi Rendbe és vitézi földet is kapnak, mivel a rend nem a magyar nemzetiséget, hanem a magyar állampolgárságot szabta meg annak idején feltételül. A közlemény kitért arra is, hogy a rend nem az anyaországból érkező telepeseknek akar földet osztani, hanem azt szeretné, ha a helyi hadviselt magyar, ruszin és szlovák őslakosok jutnának földhöz.[351] A cseh rádióban azonnal megindult az ellenpropaganda: *„No fényesítsétek a háborúban kapott érdemrendjeiteket, mert hiába számíttok rá, nem fogtok érte a magyaroktól semmit sem kapni. Őnekik megvannak a maguk vitézei, azokat fogják jutalmazni a ti vagyonotokkal, nektek pedig semmit sem fognak adni.*"[352]

349 Sipos Péter (főszerk.): Magyarország a második világháborúban. Lexikon A–Zs. Petit Real Könyvkiadó, Budapest, 1997, 113. o.
350 Glatz Ferenc (szerk.): Magyarok krónikája, Magyar Könyvklub Kiadó, Officina Nova, Budapest, 2000, 612. o.
351 Magyar Katonaujság, 1938/5. szám, 1938. október 29., 3. o.; MOL, Napi hírek, 1938. október 23., 9. o.
352 MOL, Rádiófigyelő, 1938. október 27., 3. o.

Természetesen a rendnek már korábban is voltak más nemzetiségű tagjai, akiknek jelentős része a Monarchia széthullása után választotta hazájául Magyarországot. A felvidékre történő bevonuláskor, 1938. november 5–10. között az Országos Vitézi Szék azonnal megkezdte a Csehszlovákiától visszacsatolt területeken[353] a falragaszok kihelyezését a rendbe való belépés feltételeiről.[354] A visszacsatolt területeken 1938 decemberében öt új vármegyei vitézi szék került felállításra,[355] de nem alakult új vitézi törzsszék, hanem az új vármegyei vitézi székek a már meglévő törzsszékekhez lettek csatolva.[356]
Vitézi nemzetes asszonyok karácsonyi jótékonysági kiállítását és vásárát rendezték meg 1938 decemberében a budapesti vitézi székházban. Az eseményen részt vett vitéz tiszabeői Hellebronth Antal felesége, vitéz Kárpáthy Kamilló felesége és dr. vitéz ómoraviczai Imrédy Béla felesége is.[357]
Vitéz tiszabeői Hellbronth Antal a vitézek főkapitánya helyettesének 80. születésnapja alkalmából nagy ünnepséget rendeztek a Vitézi Rend budapesti székházában. A kormányzó ezen alkalomból küldött kéziratát vitéz Igmándy-Hegyessy Géza ügyvezető törzskapitány olvasta fel az ünnepeltnek:

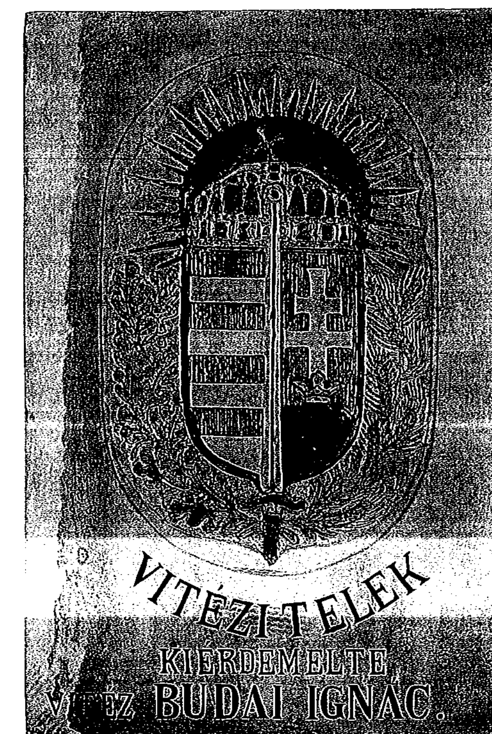
„Kedves vitéz Hellebronth tüzérségi tábornok!
Amidőn a Gondviselés különös kegyelméből önzetlen kötelességteljesítésben töltött és érdemekben gazdag életének 80-ik születésnapját ünnepli, a legőszintébb szerencsekívánataimat fejezem ki. Adja a Mindenható, hogy a Vitézi Rendben a főkapitány helyettesének tisztét, amelyet eddig is több mint egy évtizeden át fáradtságot nem ismerő buzgalommal látott el, jó egészségben és friss erőben minél tovább tölthesse be a vitézi intézmény érdekében és a haza javára.
Kelt. Budapest, 1938. december 20. *Horthy s. k.*"

Az ünnepeltnek felolvasták azt a közel száz sürgönyt is, amelyek a vitézi székektől és vitézektől érkeztek, hogy születésnapján köszöntsék a vitézek főkapitánya helyettesét.[358]

Vitéz Szabó György vitézi házjelvénye, amely a Zsolnay porcelángyárban készült

Az 1924-ben avatott vitéz Budai Ignác vitézi házjelvénye. Ezt a típust az Országosi Vitézi Szék engedélyével a sarkadi vitéz Süldi József gyártotta

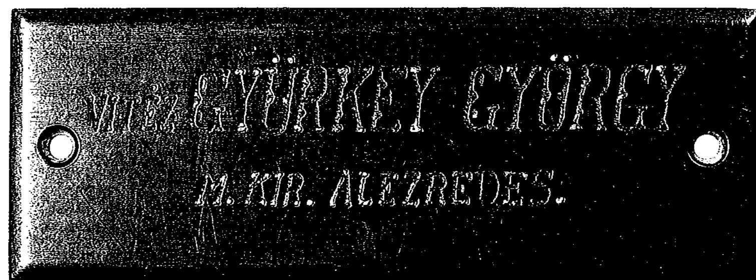
353 Sipos Péter (főszerk.): Magyarország a második világháborúban. Lexikon A–Zs. Petit Real Könyvkiadó, Budapest, 1997, 113. o.
354 Vitézi Rend felhívása a felszabaduló hadviselt bajtársakhoz! Országos Vitézi Szék, Budapest, 1938 (plakát)
355 Vitézek Lapja, 1938/36. szám, 1938. december 21., 8. o.
356 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve, 133–134. o.
357 Képes Pesti Hírlap 1938/237. szám, 1938. december 20., 4. o.
358 MOL, MOT, 1938. december 20., 12. o.

VITÉZI ÉS HELYŐRSÉGI BÁL
1941. FEBRUÁR 15.

SZEMÉLYJEGY
P 2

Belépőjegy az 1941-es esztergomi vitézi és helyőrségi bálra

Vitéz Gyürkey György rézlemezből készített névtáblája

Szendy Károly Budapest polgármestere nyilvános pályázatot hirdetett 45 ideiglenes altiszti állás betöltésére, aminek egyharmadát hadirokkant, vitéz és tűzharcos pályázóval kívánták betölteni. A pályázók 21–40 éves korig jöhettek szóba, kivéve a tűzharcosok, akiknél 45 év volt a felső korhatár. Az ideiglenes altisztek fizetése az első évben havonta 74 pengő, a második évben 91 pengő volt. Emellett 16 pengő 86 fillért kaptak lakástámogatásként, további 10 pengőt közlekedési támogatásként, és az arra igényjogosultaknak járt a családi pótlék, illetve a hadipótlék is.[359] 1939 januárjában Szendy Károly újabb pályázatot írt ki 20 tűzoltói állás betöltésére, amelynek egyharmadát vitézekkel, illetve hadiárva és hadigondozott pályázókkal tervezték betölteni. A pályázók 21–30 éves korig jöhettek szóba, de csak letöltött katonai szolgálattal a hátuk mögött. Az elsőéves próbaszolgálat alatt a fizetésük havi 105 pengő 50 fillér volt.[360]

1939-ben a kormány kiadta az úgynevezett II. zsidótörvényt „a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról". E törvény szerint az a személy minősült zsidónak, akinek az egyik szülője, vagy mindkét nagyszülője izraelita vallású volt. A kormány által kiadott törvény alapján, akárcsak a közalkalmazottaknál, a Vitézi Rendbe való felvételi kérelem mellé is csatolnia kellett a kérelmezőnek és a kérelmező házastársának a keresztleveleket, illetve házasságleveleket a nagyszülőkig bezárólag. Ezek alapján valószínűsíthető, hogy ettől az időponttól fogva, nem kerülhettek be a Vitézi Rendbe olyan katolikus vallásúak sem, akiknek (vagy a feleségüknek) a szülei, vagy nagyszülei még izraelita vallásúnak voltak. Arra vonatkozólag ugyan nincs adatom, hogy azok a vitézek, akik innentől fogva kerültek a törvény negatív diszkriminációja alá, vajon megtarthatták-e vitézi címüket, de a törvény hatálya alól mentesültek azok, akiket Arany Vitézségi Éremmel, vagy kétszer az I. osztályú Ezüst Vitézségi Éremmel, vagy a hadidíszítményes és kardos Vaskorona Rend III. osztályával, vagy ennél magasabb kitüntetéssel tüntettek ki az első világháborúban, illetve azok, akik legalább 75%-os hadirokkantak voltak.[361] A felsorolt kitüntetések a Vitézi Rendbe való felvételhez szükséges kritériumoknak feleltek meg.

Az 1939-es vitézi bálon, részt vett a kormányzói pár, dr. vitéz ómoraviczai Imrédy Béla miniszterelnök, urai Uray István a kormányzó kabinetirodájának főnöke, nemes Bangha Imre altábornagy és sok más előkelőség is.[362]

359 MOL, MOT, 1938. december 30., 5. o.
360 MOL, MOT, 1939. január 28., 9. o.
361 1939. évi IV. törvénycikk, a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról. 2. § 2–3. pont
362 Képes Pesti Hírlap, 1939/24. szám, 1939. február 7., 1. o

A várományosok létszáma 1935 végén a rend tagjainak már a 18%-át[363], 1943-ban pedig a 34%-át[364] tette ki. Ez a nemzedékváltás a Vitézi Renden belül, a rend vezetését komoly feladat elé állította. Az Országos Vitézi Szék 1939. március 16-án megbízta a társadalmi bizottságokat a vitézi várományosok hazafias nevelésével, ennek a nevelésnek az ellenőrzésével-irányításával és a vitézi életbe való bevezetésükkel.[365] A 12. életévüket betöltött várományosokat már figyelemmel kísérte a Vitézi Rend. Részt kellett venniük a korosztályuknak megfelelő szervezet (cserkészek, leventék) munkájában, el kellett sajátítaniuk a „Vitézi Rend kiskátéjá"-ban található ismereteket, illetve a legelemibb katonai alaki gyakorlatokat, hogy ily módon felkészülve jelenhessenek meg a vitézi avatáson. A várományosok vitézi nevelését a járási hadnagyoknak, a vitézi székkapitányoknak, illetve a társadalmi bizottságoknak kellett felügyelniük.[366]

Baranya vármegye Vitézi Széke 1939. április 2-án felavatta Pécsen a vitézi székházat. Először vitéz Meggyesy József székkapitány számolt be a helyi vitézi szék közelmúltban elért eredményeiről. Az azt megelőző két évben Baranyában 60 vitéz 1290 katasztrális holdat kapott vitézi telekként, emellett 27 házat építettek a telkeken, illetve 2 házat adtak át Komlón bányász foglalkozású vitézeknek. Az ünnepségen vitéz Igmándy-Hegyessy Géza mondott ünnepi beszédet. Beszédében kitért arra, hogy a visszacsatolt felvidéki területeken 5000 katasztrális hold föld áll a kormány rendelkezésére, telepítés céljára, így nagyon sok vitéz fog telekhez jutni. Azokat a vitézeket, akiknek nem a gazdálkodás a hivatásuk, a rend megpróbálja elhelyezni a gazdasági élet más területein. Beszédét azzal fejezte be: *„Nem politizálni, hanem engedelmeskedni és bízni a vezetőkben."*[367] Ezt valószínűleg a harmincas évek szélsőjobboldali ideológiáinak térnyerésére reagálta, amelyek a Vitézi Renden belül is szimpatizánsokra, majd később követőkre találtak.

1939-ben megjelent a „Vitézek albuma" című kötet. Ebben az albumban került kiadásra a „vitézek tízparancsolata", amit az 1933-ban avatott[368] dr. vitéz Surányi Tivadar tartalékos

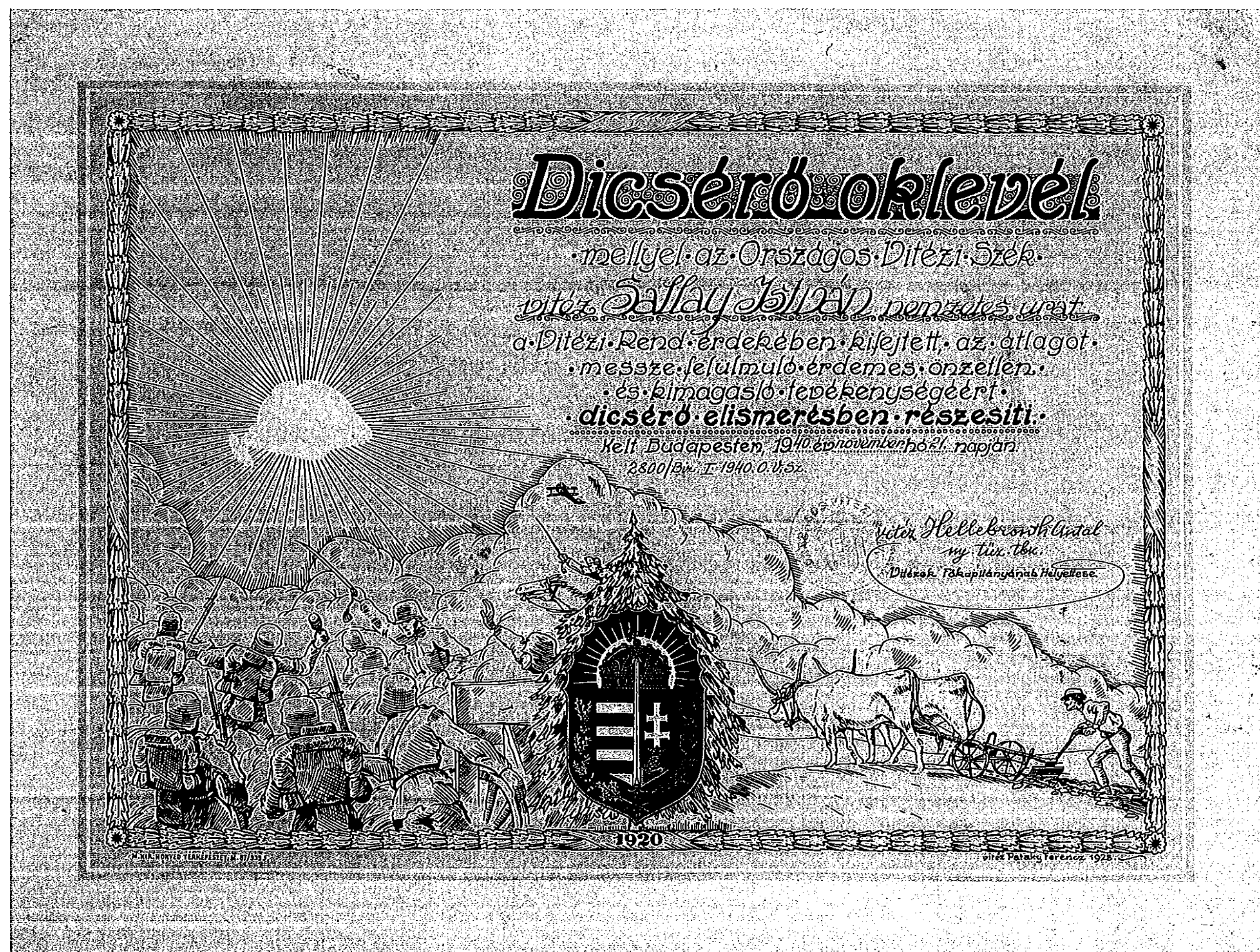

Vitéz Jány Gusztáv vezérezredes, hadseregparancsnok. Zubbonyán csak a vitézi jelvényt viseli (Tolnai Világlapja, 1942/39. szám)

Vitéz Kis Miklós tartalékos főhadnagy, aki legénységi állományúként elnyert kitüntetése (I. osztályú Ezüst Vitézségi Érem) alapján érdemelte ki a vitézi címet

363 Vitézek Lapja, 1936/3. szám, 1936. január 21., 1. o.
364 Vitézek Lapja, 1943/9. szám, 1943. február 27., 2. o.
365 Vitézek Lapja, 1939/9. szám, 1939. március 21., 3. o.
366 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve, 87–89. o.
367 MOL, Napi hírek, 1939. április 2., 25. o.
368 Az 1934. évben felavatott vitézek névsora, 7. o.

Vitéz Sallay István részére kiállított „dicsérő oklevél", amelyet 2-3 évnyi vitézi tisztségben eltöltött átlagon felüli tevékenység után adományozott a vitézek főkapitánya helyettese. Pataky Ferenc tervezte

hadnagy, szegedi egyetemi tanár, Csongrád vármegye Vitézi Széke mellé rendelt társadalmi bizottság elnöke készített el:

„1. A nemzeti gondolatot valljuk (nacionalizmus). Szembehelyezkedünk tehát minden olyan törekvéssel, amely nemzetközi kötelékekben igyekszik felolvasztani a nemzeti egységet.

2. A társadalom szerves felépítését állítjuk (organizmus). Tagadjuk tehát, hogy a társadalmi intézményeink mechanisztikus összetételűek. Ezek az intézmények tehát máról-holnapra nem darabolhatók fel és nem változtathatóak meg: ellenkezőleg szerves, fokozatos fejlődés útján kell haladniok.

3. Csak a fokozatos fejlődést helyeseljük, (konzervativizmus) történeti értékeink lehető megőrzésével. Az átmenet nélküli, hirtelen és gyökeres (radikális) társadalmi újításokkal szembehelyezkedünk.

4. A fokozatos fejlődés módja alkotmányos legyen (konstitucionalizmus). Az ezeréves Magyarország és minden társadalmi intézménynek alkotmányát tiszteletben tartjuk.

5. Az önző érdekek helyett a bajtársi önfeláldozás (szolidarizmus) elveit hangsúlyozzuk. Valamennyiünk mindegyikünkért és mindegyikünk valamennyiünkért.

6. A családban látjuk nemzeti életünk legerősebb pillérét és a várományosokon át későbbi nemzedékre is megkívánjuk szilárdítani a család erejét (dinasztizmus).

7. A magyar nép fennmaradásáért és emelkedéséért harcolunk (hungarizmus). Elvetünk mindent, ami a magyarság életerejét csökkenti.

8. A keresztény és keresztyén eszme alapján állunk (chrisztianizmus). Más vallások felfogásait és különösen az ún. szabadgondolkozást mellőzzük.

9. A katonai erényeket tiszteletben tartjuk (militarizmus). Egyaránt tesszük ezt múltra, a jelenre és a jövőre nézve is.

10. Minden erőnkkel Magyarország feltámadásáért harcolunk (revizionizmus). Üldözzük tehát a Trianonban való kishitű megnyugvás álláspontját."[369]

A húszas évek elejétől nyomon követhető, hogy a Vitézi Rend megtiltotta tagjainak a baloldali mozgalmakban való részvételt és minden eszközzel harcolt azok befolyása ellen. A harmincas évek végére egy újabb kihívás elé került a rend vezetése, mivel Magyarországon is megjelentek és megerősödtek a szélsőjobboldali mozgalmak, ráadásul felsőbb társadalmi körökből is jó néhányan magukévá tették ezen eszméket. A New York Times, 1939. június 14-én ennek kapcsán cikket közölt le: a Vitézi Rend megtiltotta tagjainak a nemzeti szocialista pártokban való részvételt.[370] Az Országos Vitézi Szék ezzel egy időben közigazgatási eljárással fegyelmi, illetve büntetőeljárás nélkül kizárta soraiból azokat a vitézeket – köztük vitéz Baky Lászlót is –, akik a Nyilaskeresztes Párt tagjaként elindultak a választásokon. Az országgyűlés június 21-i ülésén dr. Kerekes Béla a Nyilaskeresztes Párt parlamenti képviselője interpellációt nyújtott be a kizárt vitézek ügyében a honvédelmi miniszternek címezve.[371] Az interpellációban elhangzott vádak ellenére az Országos Vitézi Szék a rend szabályainak megfelelően zárta ki a Nyilaskeresztes Párt tagjait soraiból, ugyanis abban az esetben, ha egy rendtag megszegte a vitézek kötelességei között meghatározottakat (pl. engedély nélkül belépett egy politikai pártba), akkor fegyelmi eljárás nélkül lehetett eltávolítani a Vitézi Rend soraiból az illetőt.[372] A Hangya Szövetkezet áldozatkészségének köszönhetően a kormányzó születésnapján, 1939. június 18-án felavatták

369 Vitézek albuma, 33. o.

370 MOL, Bizalmas értesítések, 1939. június 14., 7. o.

371 Országgyűlési napló. Az Országgyűlés képviselőházának 6. ülése. 1939. június 21., 105. o.

372 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve, 19. és 50. és 54. o.

Vitéz Sarkadi István csendőr esküvői képe

A Vitézi Rend tábori lelkész tagja

Az 1926-ban avatott vitéz Ábel János civil zakón viselt kitüntetésekkel és a vitézi jelvénnyel

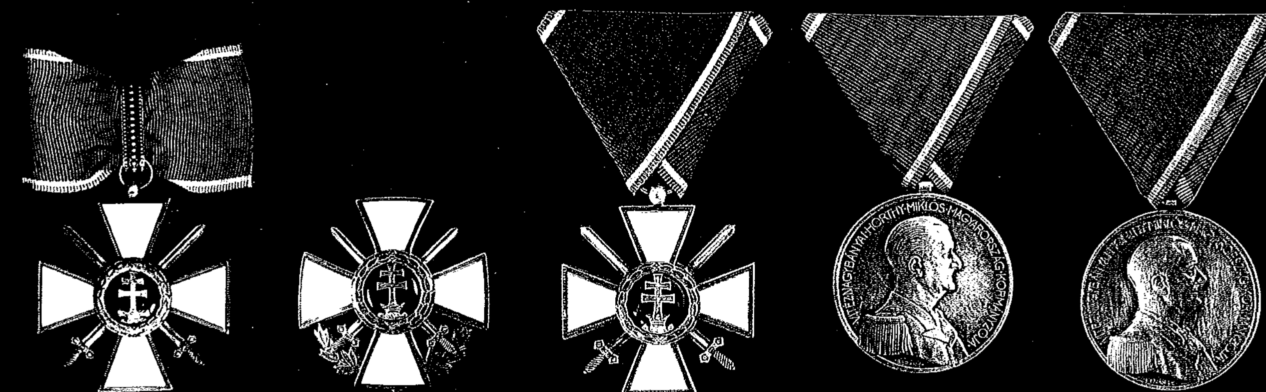
a fővárosban (Váci út 50.) a budapesti vitézi várományosok sporttermét. Az ünnepségen többek között megjelent dr. Hóman Bálint kultuszminiszter és vitéz Igmándy-Hegyessy Géza ügyvezető törzskapitány is.[373]

Szintén aznap, a soproni és Sopron vármegyei vitézek az ellenforradalom helyi vértanúinak emlékére ünnepséget rendeztek, amelyen dr. vitéz ómoraviczai Imrédy Béla mondott beszédet. Ugyanezen az ünnepségen avatták fel Sopron város és Sopron vármegye Vitézi Székének zászlaját. A zászlóanya tisztét a miniszterelnök felesége töltötte be, míg a zászlóavató beszédet Uzdóczy-Zadravecz István nyugállományú tábori püspök mondta el a 600 megjelent vitéz és a nagyszámú érdeklődő előtt. Ezután a vitézek díszközgyűlésére került sor a soproni kaszinó nagytermében, amelyen vitéz szentmiklósi és óvári Pongrácz Pál székkapitány elnökölt.[374]

1939 nyarán vitézi várományosok táborozása zajlott Szarvason. A táborozók besegítettek az aktuális mezőgazdasági munkákba, sportoltak, illetve elméleti oktatást kaptak, a vitézi eszme szellemében.[375] Az ilyen és ehhez hasonló táborozásokkal is a várományosok Vitézi Rendbe való beépítését kívánták elérni.

A „visszatért" felvidéki területeken 1939. augusztus 1-jén avatták fel az első vitézeket. Az avatásokat a törzskapitányok, illetve a székkapitányok végezték.[376] Ungváron 1939. október 1-jén 7 vitéz tett esküt vitéz Becskeházi Sándor székkapitány előtt.[377] A Földművelésügyi minisztérium 1903 katasztrális hold földet vásárolt a csurgói járásban lévő Perdócpusztán. A földterületen lévő major épületeit a legalább 4-5 gyermekes vitézek kapták meg, mintegy 840 katasztrális holdnyi földterülettel, a maradék területeket a nagycsaládos törpebirtokosoknak és a mezőgazdasági munkásoknak juttatták.[378] Nem sokkal ezután jelent meg az a rendelet, 1939. október 31-én, amelyet a honvédelmi miniszter adott ki arról, hogy azok, akik a felvidéki és kárpátaljai harcokban kitűntek, felvételt nyerhetnek a Vitézi Rendbe.[379] Az e rendeletben megszabott feltételek alapján nyilvánították vitézzé, a posztumusz hadiszalagos és kardos Magyar Érdemrend lovagkeresztjét kiérdemlő felsőkubinyi Meskó Tibor főhadnagyot, aki 1938. október 5-én a csehek elleni összecsapásban halt hősi halált.[380]

373 MOL, MOT, 1939. június 18., 2. o.
374 MOL, Napi hírek, 1939. június 18., 16. o.
375 MOL, MOT, 1939. augusztus 12., 8. o.
376 Vitézek Lapja, 1939/22. szám, 1939. augusztus 1., 3. o.
377 Magyar Katonaújság, 1939/41. szám, 1939. október 8., 3. o.
378 MOL, Napi hírek, 1939. október 9., 6. o.
379 A felvidéki és kárpátaljai harcokban kitüntek felvétele a Vitézi Rendbe. In: Honvédségi Közlöny, 1939/33. szám, 1939. október 31., 316. o.
380 Sallay Gergely Pál: Egy rendhagyó hadikitüntetés 1939-ből. Meskó Tibor hadnagy és a Magyar Érdemrend lovagkeresztje hadiszalagon, kardokkal. In: Katonaújság, 2010/1. szám, 8–15. o.

Kitüntetési szintek a Vitézi Rendbe való felvételhez.
Tábornokok: Magyar Érdemrend középkeresztje hadiszalagon kardokkal;
törzstisztek (ezredes, alezredes, őrnagy): Magyar Érdemrend tisztikeresztje hadidíszítménnyel és kardokkal;
főtisztek (hadnagy, főhadnagy, százados): Magyar Érdemrend lovagkeresztje hadiszalagon kardokkal;
legénység: Magyar Arany Vitézségi Érem, Magyar Nagy Ezüst Vitézségi Érem

Ekkor kerültek kiadásra a Vitézi Rendbe való felvételhez szükséges kitüntetési szintek is, amelyek már tartalmazták a II. világháborús kitüntetéseket is:

Tábornokok és törzstisztek (őrnagy, alezredes, ezredes):

- Magyar Érdemrend tisztikeresztje hadidíszítménnyel és kardokkal, Lipót Rend lovagkeresztje hadidíszítménnyel és kardokkal

Főtisztek (zászlós, hadnagy, főhadnagy, százados):

- Magyar Érdemrend lovagkeresztje hadiszalagon a kardokkal, Vaskorona Rend III. osztálya hadidíszítménnyel és kardokkal

(mindkét csoportnál a „tiszti arany- és a tiszti ezüst vitézségi érem", illetve a legénységi állományúként megszerzett Arany Vitézségi Érem, vagy az I. osztályú Vitézségi Érem is elfogadható volt)

Legénységi állományúak:

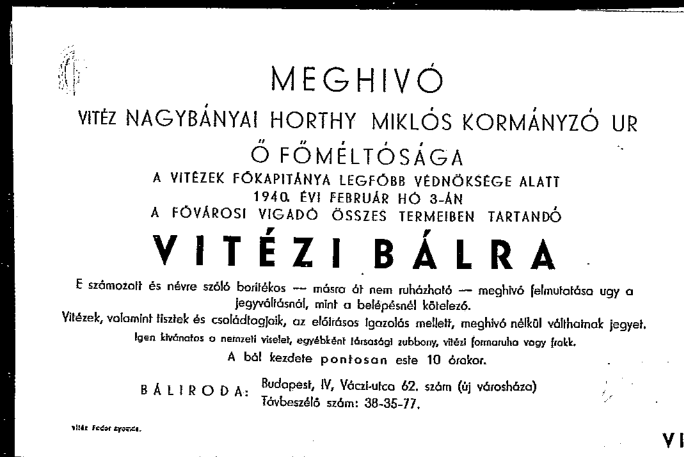
- Magyar Arany Vitézségi Érem, Magyar Nagy Ezüst Vitézségi Érem, Arany Vitézségi Érem, I. osztályú Ezüst Vitézségi Érem[381]

A monarchiás kitüntetések alapvetően azért szerepeltek a listában, mert a visszacsatolt területekről még mindig folyamatosan érkeztek a felvételi kérvények, de természetesen még 1940 után is avattak az anyaország területéről származó első világháborús hadfiakat.

1939. október 26-án nemesmiticzi Jaross Andor felvidéki minisztert Budapesten a rend székházában vitézzé avatta vitéz tiszabeői Hellebronth Antal, a vitézek főkapitánya helyettese. Ugyancsak ezen a napon az Országos Vitézi Szék vitézzé nyilvánította nemesmiticzi Jaross Andor első világháborúban hősi halált halt két testvérét, Jaross Kálmán tartalékos hadnagyot és Jaross László tartalékos zászlóst.[382]

Fejér vármegye vitézei 1939. november 24-én vitézi napot tartottak Székesfehérváron. Vitéz József királyi herceg tábornagy és vitéz nemes Magasházy László a 2. számú Vitézi Törzsszék törzskapitánya is megjelent az eseményen, amelyen közel 800 vitéz vett részt.[383]

381 A Vitézi Rend kis kátéja. VI. kiadás, Országos Vitézi Szék. Budapest, 1940, 29–30. o.
382 MOL, Napi hírek, 1939. október 25., 28.o.
383 Vitézi nap (Székesfehérvárott). In: Magyar Világhíradó, 823. Magyar Film Iroda, Budapest, 1939. november; Magyar Katonaujság, 1939/49. szám, 1939. december 3., 3. o.

MEGHIVÓ

VITÉZ NAGYBÁNYAI HORTHY MIKLÓS KORMÁNYZÓ UR

Ő FŐMÉLTÓSÁGA

A VITÉZEK FŐKAPITÁNYA LEGFŐBB VÉDNÖKSÉGE ALATT

1940. ÉVI FEBRUÁR HÓ 3-ÁN

A FŐVÁROSI VIGADÓ ÖSSZES TERMEIBEN TARTANDÓ

VITÉZI BÁLRA

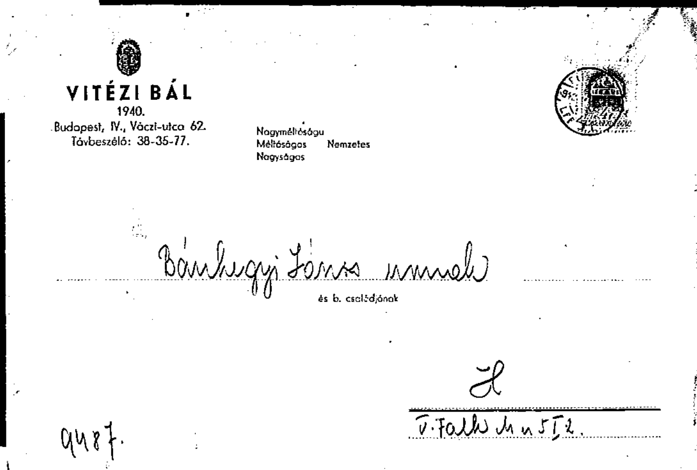
E számozott és névre szóló boritékos — másra át nem ruházható — meghivó felmutatása ugy a jegyváltásnál, mint a belépésnél kötelező.

Vitézek, valamint tisztek és családtagjaik, az előirásos igazolás mellett, meghivó nélkül válthatnak jegyet.

Igen kivánatos a nemzeti viselet, egyébként társasági zubbony, vitézi formaruha vagy frakk.

A bál kezdete pontosan este 10 órakor.

BÁLIRODA: Budapest, IV, Váczi-utca 62. szám (új városháza) Távbeszélő szám: 38-35-77.

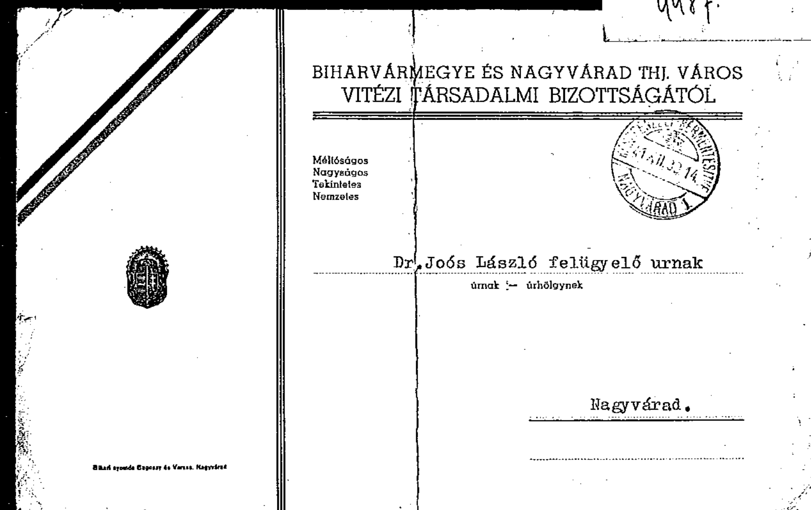

VITÉZI BÁL
1940.
Budapest, IV., Váczi-utca 62.
Távbeszélő: 38-35-77.

Nagyméltóságu
Méltóságos Nemzetes
Nagyságos

és b. családjának

A vitézi jelvény képével díszített meghívó és borítékja az 1940-es vitézi bálra

BIHARVÁRMEGYE ÉS NAGYVÁRAD THJ. VÁROS
VITÉZI TÁRSADALMI BIZOTTSÁGÁTÓL

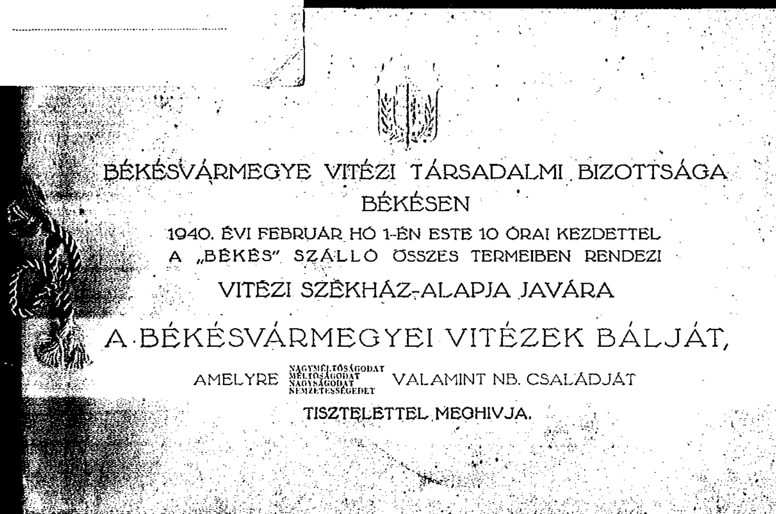
Méltóságos
Nagyságos
Tekintetes
Nemzetes

Dr. Joós László felügyelő urnak

úrnak :— úrhölgynek

Nagyvárad.

1942. január 5.
Meghívó zártkörű vitézi teaestélyre, melyet a vitézi székház és a vitézi segélyalap javára tartották

BÉKÉSVÁRMEGYE VITÉZI TÁRSADALMI BIZOTTSÁGA
BÉKÉSEN
1940. ÉVI FEBRUÁR HÓ 1-ÉN ESTE 10 ÓRAI KEZDETTEL
A „BÉKÉS" SZÁLLÓ ÖSSZES TERMEIBEN RENDEZI
VITÉZI SZÉKHÁZ-ALAPJA JAVÁRA
A BÉKÉSVÁRMEGYEI VITÉZEK BÁLJÁT,
AMELYRE NAGYMÉLTÓSÁGODAT / MÉLTÓSÁGODAT / NAGYSÁGODAT / NEMZETESSÉGEDET VALAMINT NB. CSALÁDJÁT
TISZTELETTEL MEGHIVJA.

Meghívó vármegyei vitézi bálra

Érsekújváron 1939. december 5-én Pozsony és Nyitra vármegye vitézei tartottak ünnepséget a kormányzó másnapi névnapja alkalmából. Az eseményen vitéz nemes Magasházy László törzskapitány mondott köszöntőt, majd vitéz nemesmiticzi Jaross Andor mondott ünnepi beszédet. Beszédében megemlékezett a Vitézi Rend alapításáról és annak magasztos szerepéről az ország életében.[384]

1939. december 6-án vitéz Barczy Gábornak az Országos Vitézi Szék Társadalmi Bizottsága elnökének a Vitézi Rend érdekében kifejtett önzetlen és hazafias tevékenységéért a kormányzó a Magyar Érdemrend középkeresztjét adományozta.[385]

A vitézek álláshoz jutását támogatva Szendy Károly polgármester 45 ideiglenes altiszti állást hirdetett meg a fővárosban, amelynek egyharmadát vitézekkel és tűzharcosokkal töltötték be. Az altisztek első évi fizetése 78 pengő volt havonta.[386]

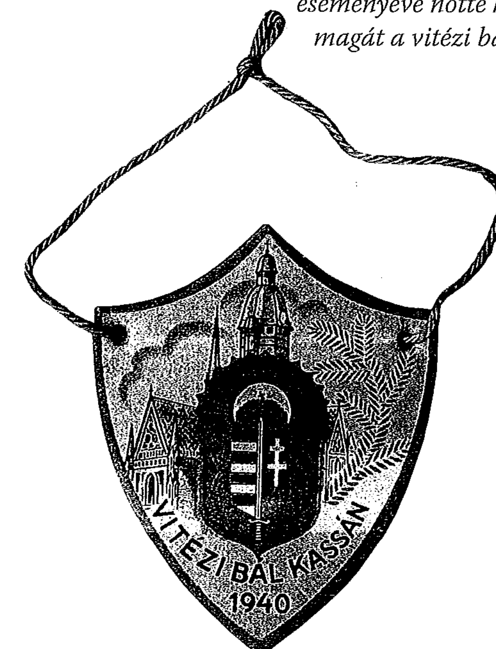
Akárcsak a honvédség tagjainak a honvédelmi minisztertől, a vitézeknek is engedélyt kellett kérniük nősülésükhöz az Országos Vitézi Széktől. A tiszti vitézek számára a nősülési engedélyt az Országos Vitézi Szék, a legénységi vitézek nősüléséhez – az Országos Vitézi Szék előzetes engedélyével – az illetékes vármegyei vitézi szék adta meg. A hivatásos állományban szolgáló altisztek és tisztek ugyanezt az engedélyt voltak kötelesek beszerezni a rendtől és csak ezután nyújthatták be nősülési kérelmüket az illetékes hatósághoz. Ha egy adott vitéz az Országos Vitézi Széktől nem kapta meg a nősülési engedélyt, de mégis meg kívánt nősülni, akkor ki kellett lépnie a Vitézi Rendből.[387]

A Vitézi Rend Zrínyi Csoportja 1940. január 1-jén megjelentette a „Magyar Tartalékos Tisztek Lapja" első számát. A lap havonta kétszer jelent meg. Az újságnak a „Magyar Katonaujság"-gal közös szerkesztősége és kiadóhivatala volt Budapesten (VIII. kerület, Reviczky u. 4/b).[388] Az újság elsősorban a magyar tartalékos tisztek korszerű vezetői képzésével, a harci szellem fejlesztésével és a bajtársi szellem ápolásával foglalkozott, illetve bemutatta a „tartalékos tiszti intézmény" történetét és fejlődését.[389]

Vitéz Somogyváry Gyula országgyűlési képviselő, író. 1929-ben avatták vitézzé

Kassa, 1940.
A visszacsatolt felvidéki területen is a báli szezon egyik kiemelkedő társadalmi eseményévé nőtte ki magát a vitézi bál

384 MOL, Napi hírek, 1939. december 5., 40. o.
385 MOL, Napi hírek, 1939. december 6., 1. o.
386 MOL, MOT, 1940. február 1., 7. o.
387 A Vitézi Rend kis kátéja. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 71–72. o.
388 Magyar Tartalékos Tisztek Lapja, 1940/1. szám, 1940. január 5.
389 Magyar Katonaujság, 1940/2. szám, 1940. január 7., 7. o.

A korszak folyamán több alkalommal is előfordult, hogy szerényebb anyagi körülmények között élő családok vitéz nagybányai Horthy Miklóst kérték fel gyermekük keresztapjának. Az egyik ilyen eset volt, amikor vitéz Tóth Ferencnek, a diósgyőri vasgyár hadirokkant dolgozójának felesége hármas ikreknek adott életet. A kormányzó elvállalta a keresztapaságot és képviseletében idősebbik fia, vitéz nagybányai Horthy István vett részt a keresztelőn, majd látogatott el vitéz Tóth Ferenc és családja diósgyőri otthonába (Tolnai Világlapja, 1940/8. szám)

1940. január 27-én került sor 18 kassai, illetve Kassa környéki vitéz felavatására a kassai városházán. Ezen a regionálisan megtartott vitézi avatáson a rend egyik törzskapitánya, vitéz szinai Szinay Béla nyugállományú altábornagy avatta fel a kormányzó képviselőjeként a vitézeket. Az avatási ünnepségen jelen volt vitéz Szombathelyi Ferenc altábornagy hadtestparancsnok és Álgya-Papp Zoltán ezredes a hadtest vezérkari főnöke.[390]

A korszak folyamán több alkalommal is előfordult, hogy szerényebb anyagi körülmények között élő családok vitéz nagybányai Horthy Miklóst kérték fel gyermekük keresztapjának. Az egyik ilyen eset volt, amikor vitéz Tóth Ferencnek, a diósgyőri vasgyár hadirokkant dolgozójának felesége hármas ikreknek adott életet. A kormányzó elvállalta a keresztapaságot[391] és képviseletében idősebbik fia, vitéz nagybányai Horthy István vett részt a keresztelőn, majd látogatott el vitéz Tóth Ferenc és családja diósgyőri otthonába.[392]

1940. február 3-án került megrendezésre a farsangi szezon legkiemelkedőbb eseménye, a már hagyományos budapesti vitézi bál, amelyet évről évre a Vigadó összes termeiben rendeztek meg. A bálon részt vettek – gróf Teleki Pál miniszterelnök vezetésével – a magyar királyi kormány tagjai, a honvédség tábornoki karának képviselői és sok más előkelőség mellett Magyarország kormányzója is, aki egyben a bál legfőbb védnöke volt. Este 10 óra 5 perckor vonult be a terembe vitéz József Ferenc királyi herceg és felesége, Anna királyi hercegnő, rá öt percre a kormányzó érkezett meg gépkocsin (egyes tudósítások a kormányzói párról írtak, de ezt utólag helyesbítették, mivel a kormányzó felesége nem vett részt az eseményen). A belépőjegy személyenkénti 8 pengős ára, illetve a 3 főre szóló családi jegy 20 pengős ára az akkori viszonyok között az alacsonyabb jövedelműek esetében jelentős összegnek számított, így sokan nem tehették meg, hogy ott

390 Tolnai Világlapja, 1940/7. szám, 1940. február 14., 1. o.; Magyar Katonaujság, 1940/6. szám, 1940. február 3., 3. o.

391 Magyar Katonaujság, 1940/8. szám, 1940. február 17., 3. o.

392 Tolnai Világlapja, 1940/8. szám, 1940. február 21., 2. o.

legyenek ezen az eseményen. A bálon való megjelenést nemzeti viseletben, vitézi formaruhában vagy frakkban, illetve katonáknak „társasági zubbonyban" írták elő. Akárcsak az előző évben, 1940-ben is Brunhuber Béla „udvari és kamarai fényképész" készítette el műtermében a vitézi bál elnöksége megrendelésére a bálon résztvevő hölgyek báli ruhás művészi fotóit, melyeket albumba foglalva a bálelnökségnek adott át megőrzésre. A bál kezdetét a rádió is közvetítette.[393]

A Vitézi Rend bensőséges ünnepségen emlékezett meg Budapesten vitéz nagybányai Horthy Miklós 20 éves kormányzói jubileumáról. Az ünnepségen részt vettek a rend törzskapitányai, a polgári széktagok, a társadalmi bizottság vezetői és tagjai, a budapesti székkapitányok és a budapesti kerületi hadnagyok. Az ünnepi beszédet vitéz nagylaki Rátz Jenő honvédelmi miniszter, a rend törzskapitánya tartotta, amelyben megemlékezett a kormányzó érdemdús ténykedéséről.[394]

1940 tavaszán súlyos károkat okoztak Magyarországon a megáradt és kiöntött folyók. A Vitézi Rend a honvédség után másodikként kezdte meg a gyűjtést az árvízkárosultak javára, hogy ezzel is példát mutasson a magyar társadalomnak.[395]

A Vitézi Rend Zrínyi Csoportja 1940-ben ünnepséget rendezett Budapesten Zrínyi Miklós születésének (1620. május 1.) 320. évfordulójára, amelyen vitéz Igmándy-Hegyessy Géza nyugállományú testőraltábornagy, ügyvezető törzskapitány mondott beszédet,[396] majd vitéz Garamszeghy Sándor, a Nemzeti Színház örökös tagja tolmácsolásában elhangzott a Zrínyi fohász:

„Adassék tisztelet a katonaeszménynek,
A hazáért megdicsőültek szelleme
Töltsön el és a magyarok Istene
Segítsen meg minket. Ámen."[397]

1940. május 9-én rendelet jelent meg a Honvédségi Közlöny hasábjain, amelyben meghatározták, hogy a vitézi jelvényt

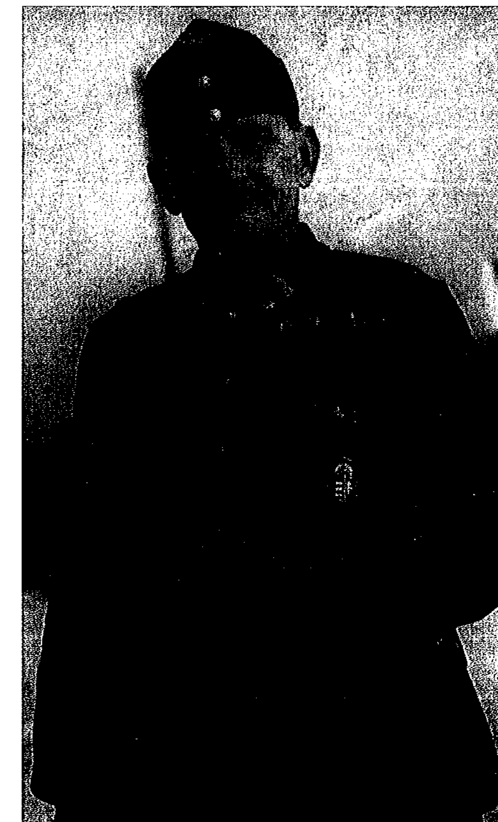
393 A vitézi bál elnökségének közlései. 1940.; Tolnai Világlapja, 1940/7. szám, 1940. február 14., 1. o.; MOL, Napi hírek, 1940. február 3., 21. o.; MOL, Napi hírek, 1940. február 1., 11. o.: Glatz Ferenc (szerk.): Magyarok krónikája. Magyar Könyvklub Kiadó. Officina Nova. Budapest. 2000., 607. o.

394 MOL, MOT, 1940. március 1., 11. o.

395 MOL, Napi hírek, 1940. április 3., 22. o.

396 A vitézek Zrínyi-ünnepe. In: Tolnai Világlapja, 1940/20., 1940. május 15., 3. o.

397 MOL, MOT, 1940. május 1., 10. o.

Első világháborús haditettei jogán vitézzé avatott veterán őrmester a II. világháború alatt

Jegyzék az 1939-ben megjelent „Vitézek albumá"-ról

Budapest, 1939 június

6/5 **JEGYZÉK**

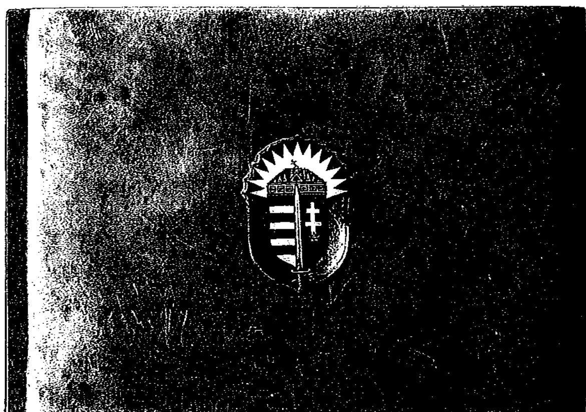
Nemzetes és Méltóságos / Nagyságos

Vitéz Ditrói István úrnak
Hódmezővásárhely

1 drb „Vitézek Albuma" című mű megrendelés szerint . . . . P 31.50

Rendtársi tisztelettel

VITÉZEK ALBUMA
Szerkesztő Bizottsága
Budapest 4, postafiók 315.

Cigarettatárca érdekes ábrázolású zománcozott vitézi jelvénnyel díszítve

A vitézi jelvény képével díszített fémkazetta

a csillagok és a rendjelek után, de valamennyi díszjelvényt megelőzve kell viselni a korábban megadott csoportosítás szerint.[398]

1940. június 1-jéig 818 (103 tiszti, 715 legénységi) kérvény érkezett a Vitézi Rendbe való felvételre a visszacsatolt felvidéki és kárpátaljai területekről. Természetesen a szükséges dokumentumok beszerzése miatt ez a szám még tovább növekedett. A tiszti vitézek közül három (2 tiszt, 1 várományos), a legénységi vitézek közül 378 fő ekkorra már letette az esküt. Az esküt tett legénységi vitézek közül 204 magyar, 109 szlovák, 65 ruszin nemzetiségű volt. A 103 tiszti folyamodó közül 69 magyar, 19 szlovák és 16 ruszin nemzetiségű volt.[399] Ezek az adatok jól mutatják, hogy a nemzetiségek nem zárkóztak el a Vitézi Rendbe való belépéstől, illetve a rend vezetői tartották magukat a visszacsatoláskor tett azon ígéretükhöz, hogy nem csak a magyarok kaphatnak vitézi címet és földet. 1940 júliusában ismét vitézi avatásra került sor Kassán. Ekkor vitéz Halász János tábornok vitézi székkapitány végezte a vitézek eskettését.[400]

Bars-Hont vármegyében 1940 augusztusában megkezdődött a sokgyermekes vitézi családok telepítése. A letelepített 15 sokgyermekes család Szegedről és Heves megyéből érkezett.[401]

A Vitézi Rend Zrínyi Csoportja jelvényt készített munkatársai számára, amely egy piros szegélyű fehér zománcozott négyzet, aminek a közepén egy zöld szegélyű fehér lóhere látható. A négylevelű lóherét két fejjel lefelé keresztbe tett kard és alattuk egy „Z" betű díszíti. A jelvényhez a csoport központi vezetősége által kiállított viselési engedély is tartozott.[402]

A második bécsi döntés (1940. augusztus 30.) alapján újabb jelentős területek kerültek visszacsatolásra.[403] A terület nagysága miatt egy új törzskapitányság felállítása is szükségessé vált kolozsvári székhellyel.[404] Ez volt az első új vitézi törzsszék, a Vitézi Rend alapítása után létrehozott nyolc törzsszék után.

A felvidéki és erdélyi területek békés visszacsatolásakor a Vitézi Rend nem kapott olyan rendfenntartó feladatot a kormánytól, amely a szervezet 1920-as megalapításától kezdve hangoztatva volt. A harmincas

398 A vitézi jelvény viselési helyére vonatkozó körrendelet kiegészítése. In: Honvédségi Közlöny, 1940/12. szám, 1940. május 9., 168. o.
399 MOL, Napi hírek, 1940. június 11., 33. o.
400 Tolnai Világlapja, 1940/26. szám, 1940. június 26. 7. o.
401 MOL, Napi hírek, 1940. augusztus 9., 18. o.
402 Magyar Katonaujság, 1940/34. szám, 1940. augusztus 17., 6. o.
403 Sipos Árpád (főszerk.): Magyarország a második világháborúban. Lexikon A–Zs. Petit Real Kiadó, Budapest, 1997., 308–309. o.
404 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve, 133. o.

évek közepére oly mértékben megerősödött belpolitikailag a „Horthy-rendszer", hogy a vitézek ilyen jellegű alkalmazására már nem volt szükség. Emellett a vitézek idősebb generációi koruknál, egészségi, illetve fizikai állapotuknál fogva is kevéssé lettek volna alkalmasak rendfenntartó feladatok ellátására, míg a fiatalabbak amellett, hogy a rend tagjai voltak, fegyveres testületekben (honvédség, csendőrség, rendőrség) teljesítettek szolgálatot, amely szolgálat természetesen elsőbbséget élvezett a Vitézi Rend tagjainak esetleges rendfenntartó szerepkörben való alkalmazásával szemben. Egyébként is a vitézek szóba jöhető állománya az ország területén szétszóródva, fegyver és felszerelés nélkül alkalmatlan lett volna egy ilyen akció végrehajtására, mindamellett, hogy ismereteim szerint nem volt kidolgozva erre vonatkozó terv, és nem is voltak kiképezve ilyen feladatra. Mivel a kormány a felvidéki és erdélyi békés bevonulások alkalmával sem vette igénybe szervezetileg a Vitézi Rendet, valószínűsíthető, hogy ekkortól már nem számoltak az ilyen jellegű alkalmazásukkal.

1940. szeptember 24-én a „Vitézi Asszonyok Szövetsége" a budapesti vitézi székházban megbeszélést tartott, amelyen ismertetésre került Horthy Miklósné „Erdélyért" gyűjtőakciója, amelybe a vitézek feleségei is tevékenyen bekapcsolódtak. A megbeszélést vitéz Kárpáthy Kamillóné, a budapesti csoport vezetője szervezte meg.[405] Októberben a vitézek leányainak egy lelkes csoportja babakelengye-gyűjtő akciót szervezett, amelyet a „Vitézi Nemzetes Asszonyok Csoportja" országos méretűvé fejlesztett, hogy a szegényebb sorsú sokgyermekes vitézek feleségeinek ily módon is segítséget nyújtsanak. Rövid idő alatt 30 babakelengyére való anyagot és 500 pengőt sikerült összegyűjteniük.[406]

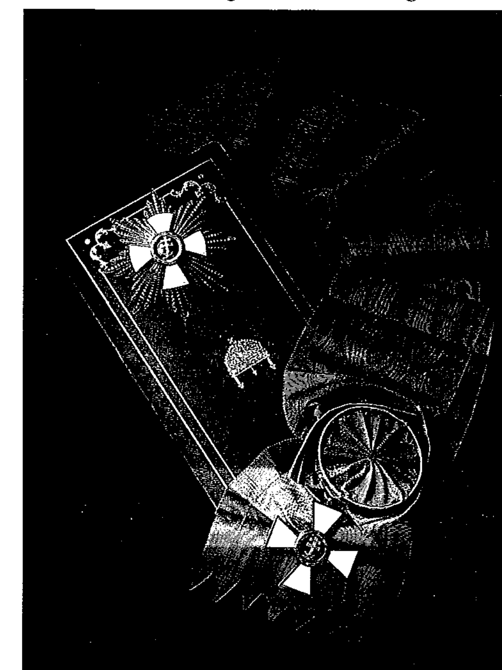
1940 októberében bő terjedelemben foglalkoztak a lapok, vitéz Ruszkay Jenő nyugállományú altábornagy nagy port felverő ügyével, aki lemondott rendfokozatáról és kilépett a Vitézi Rendből. A lapokban keringő hírek cáfolatára az Országos Vitézi Szék közleményt jelentetett meg: vitéz Ruszkay Jenő nyugállományú altábornagy az érvényben lévő katonai fegyelmi szabályok figyelmen kívül hagyásával, nem kért engedélyt a honvédelmi minisztertől, hogy politikai tisztséget vállaljon. Vitéz Ruszkay 1940 augusztusában belépett a Nemzetiszocialista Pártba és annak vezetését is átvette.

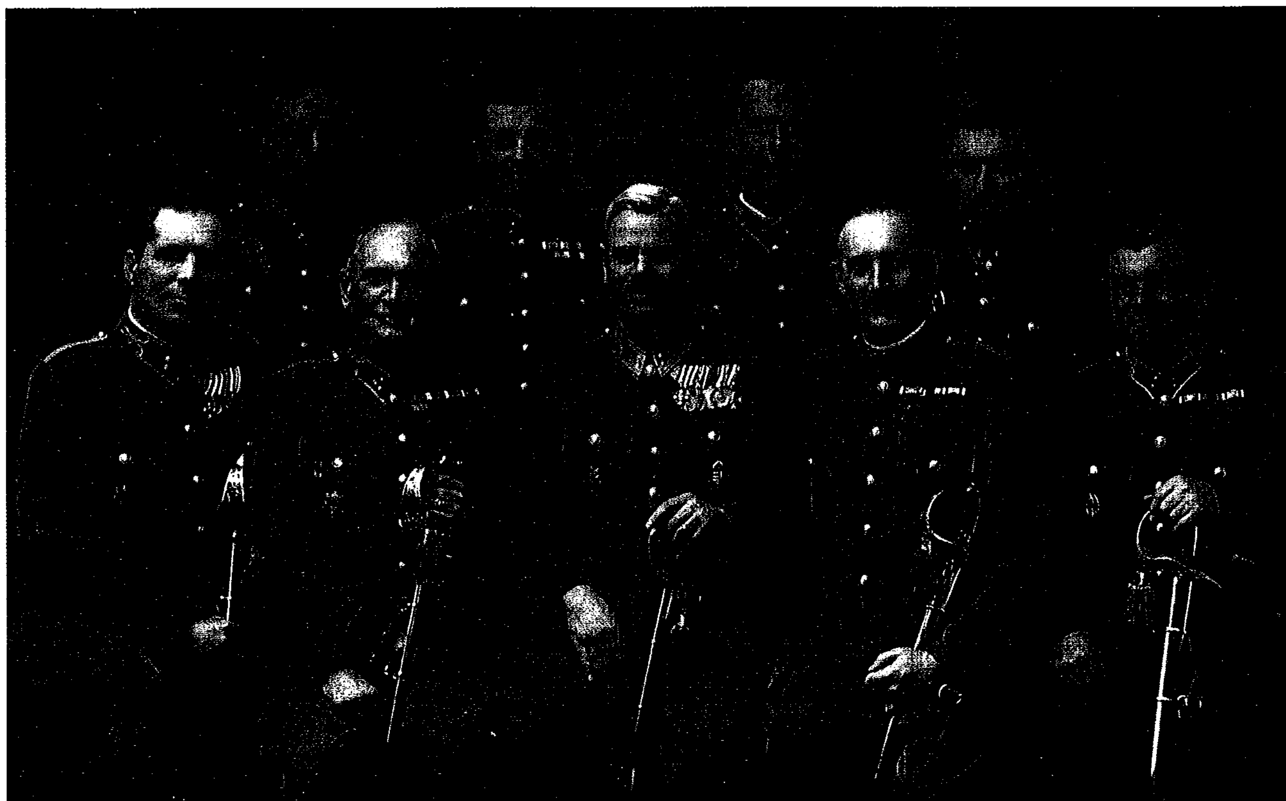
405 MOL, MOT, 1940. szeptember 23., 4. o.
406 MOL, Napi hírek, 1940. október 16., 4. o.

Budapest, 1938. június 26.
Vitéz József királyi herceg tábornagy

Vitéz tiszabeői Hellebronth Antalt a vitézek főkapitánya helyettesét 1940. december 4-én a Magyar Érdemrend nagykeresztjével tüntette ki a kormányzó a Vitézi Rend érdekében végzett értékes szolgálataiért

Vitéz Csejtey Béla alezredes tiszttársai körében. Legmagasabb kitüntetése a III. osztályú Katonai Érdemkereszt hadidíszítménnyel és kardokkal

A honvédelmi minisztériumból felszólították, hogy amennyiben az újságokban megjelent hírek igazak, az érvényben lévő rendelkezések értelmében azonnal kérjen engedélyt a honvédelmi minisztertől politikai tevékenységére. Vitéz Ruszkay azonban csak a harmadik felszólítás után – 1940. szeptember 23-án – kérte meg az engedélyt, amikor szankcióként már rendfokozata elvételét helyezte kilátásba a minisztérium. Vitéz Ruszkay kérvényére, vitéz dálnokfalvi Bartha Károly táborszernagy, honvédelmi miniszter megadta az engedélyt, de azzal a kikötéssel, hogy politikai tevékenysége alatt katonai rendfokozatát nem használhatja. Erre vitéz Ruszkay Jenő lemondott altábornagyi rendfokozatáról. Az Országos Vitézi Szék elhatározta, hogy a nagy politikai botrányt kavaró ügy miatt a vitézek főkapitánya helyettese útján felszólítja vitéz Ruszkay Jenőt, hogy mondjon le vitézi címéről. Vitéz tiszabeői Hellebronth Antal 1940. október 27-én magához kérette vitéz Ruszkayt. Mielőtt a vitézek főkapitánya helyettese közölhette volna a találkozó okát, vitéz Ruszkay – aki nyilván tisztában volt ezzel – átnyújtotta a rendből történő kilépési kérvényét.[407] A honvédelmi miniszter 1940. november 14-én elfogadta Ruszkay Jenő nyugállományú altábornagy rendfokozatáról történő lemondási kérelmét.[408]

A Vitézi Rend a visszacsatolt erdélyi és kelet-magyarországi területeken is felhívást intézett a lakossághoz, hogy aki megfelel a közölt feltételeknek, az jelentkezzen a rendbe. Ennek kapcsán az Országos Vitézi Szék felszólította Tamási Áron erdélyi írót, hogy jelentkezzen a Vitézi Rendbe, de ő azzal hárította el udvariasan

407 MOL, Napi hírek, 1940. november 6., 23. o.

408 Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938–1945. Ister Kiadó, Budapest, 2003, 294. o.

a felkérést, hogy nem volt ő hős, csak megijedt. Tamási Áron az első világháborúban kiérdemelte az I. osztályú Ezüst Vitézségi Érmet és a Károly Csapatkeresztet is.[409]

1940 novemberében egyéni vitézi avatásra került sor a miskolci vármegyeháza dísztermében. Vitéz Buttykay Béla ezredes vitézi székkapitány felavatta kövecsesi Lukács Endrét, borsod vármegye alispánját az ellenforradalom alatt véghezvitt tevékenysége okán.[410] A Vitézi Rend Zrínyi Csoportja a magyar katonaeszmény ápolása jegyében 1940-ben újra megjelentette a „Daloljatok honvédek! Magyar katonanóták gyűjteményé"-t, amely immár a harmadik kiadását érte meg.[411]

Budapest Székesfőváros Vitézi Széke 1940. november 10-én rendezett vitézi napot a budapesti vitézeknek a Vigadóban. Az eseményen vitéz Igmándy-Hegyessy Géza számolt be a Vitézi Rend elmúlt húsz évének eredményeiről és az elkövetkező évek terveiről. Felvázolta a Vitézi Rend közigazgatási megszervezését, a jelenleg érvényben lévő felvételi követelményeket és bejelentette, hogy a visszacsatolt erdélyi és keletmagyarországi területeken megkezdődött a Vitézi Rend szervezeteinek kiépítése. Elmondta, hogy a kormány által kiadott úgynevezett zsidótörvények alapján kisajátított földterületekből jelentős részt kapott a rend is, így 5000 vitézi telket sikerült kialakítani az államtól kapott földekből. Emellett a kormány a Vitézi Rendet bízta meg az úgynevezett zsidótörvények hatálya alól mentesítő vizsgálat, a zsidó származásúak forradalmak (1918–1919) alatt tanúsított magatartásának kivizsgálásával. A kérvények kivizsgálásának eredményeképpen az 1850 beérkezett kérvényező közül 108 személy kapta meg a törvények alóli mentesítő határozatot. Az ügyvezető törzskapitány arról is szót ejtett beszédében – a korábban a Vitézi Rendből kizárt, illetve kilépett nyilas politikusok ügyével kapcsolatban – hogy egyesek ugyan külön utakon próbálnak járni a renden belül, de ezeknek a próbálkozásoknak nem engednek teret. A vitézi nap keretében a VI. kerület vitézi szakasza a Hősök Emlékkövére, a XIV. kerületi vitézi díszszakasz a vitézi temetőben helyezett el koszorút. Az ünnepségen 4000 vitéz vett részt. Az eseményen jelen volt vitéz tiszabeői Hellebronth Antal, a vitézek főkapitánya helyettese, vitéz Keresztes-Fischer Lajos tüzérségi tábornok, főhadsegéd, vitéz dálnokfalvi Bartha Károly táborszernagy, honvédelmi miniszter, vitéz Jány Gusztáv altábornagy, hadseregparancsnok és vitéz ómoraviczai Imrédy Béla nyugalmazott miniszterelnök.[412]

Az 1929-ben avatott vitéz Herceg Mihály ceglédi gazdálkodó két gyermekével. Az egyszer kiérdemelt I. osztályú Ezüst Vitézségi Érme alapján avatták vitézzé

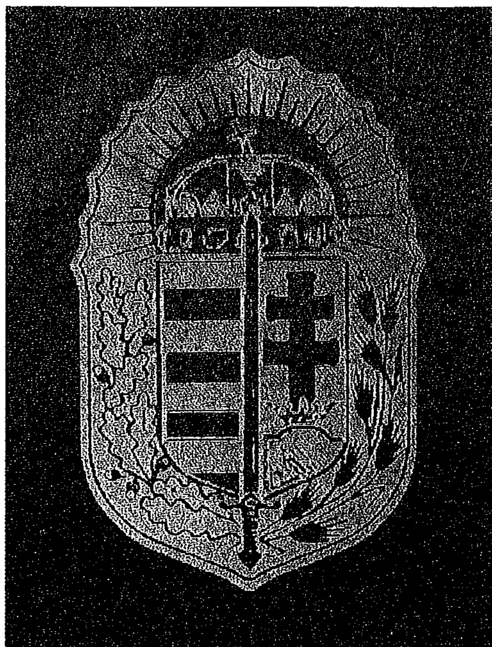
A kormányzó a Vitézi Rend húszéves fennállása alkalmából legfelsőbb kéziratot küldött vitéz tiszabeői Hellebronth Antal nyugállományú tüzérségi tábornoknak, a vitézek főkapitánya helyettesének:

409 Virágh Ajtony: Katonaköltők. Kézirat, 24. o.

410 Vitézi avatás. In: Tolnai Világlapja, 1940/45. szám, 1940. november 6., 4. o.

411 Volly István: Daloljatok honvédek! Magyar katonanóták gyűjteménye. III. kiadás, Vitézi Rend Zrínyi Csoport, Budapest, 1940

412 Magyar Katonaujság, 1940/47. szám, 1940. november 16., 5. o.; MOL, MOT, 1940. október 22., 5. o.; MOL, MOT, 1940. november 10., 1–2. o.

Kék szövetanyagra nyomtatott aranyszínű vitézi jelvény

„Kedves vitéz Hellebronth tüzérségi tábornok!
Midőn a magyarság nemes erényeinek ápolására életre hívott vitézi rend sikeres munkásságának huszadik évfordulóját ünnepli, elismeréssel emlékezek meg mindazokról, akik ennek a nemzet életében nagyjelentőségű hivatást betöltő intézménynek megalapításában és továbbfejlesztésében odaadó tevékenységgel közreműködtek. Különös érdemeket szereztek ezen a téren a vitézi rend legfőbb Székének, az Országos Vitézi Széknek tagjai, akiknek áldozatkész és hozzáértő működése nagymértékben járult hozzá ahhoz, hogy a vitézi intézmény általam kitűzött céljait a kezdet nehézségeinek leküzdése után egyre nagyobb mértékben megvalósíthassa.
Ezért a lelkes és őszinte munkásságukért az Országos Vitézi Szék minden egyes tagjának őszinte köszönetemet fejezem ki.
Kelt: Budapesten, 1940. november 27. napján
Horthy s. k."

E jubileum alkalmából a rend tisztségviselői közül többen is a Magyar Érdemrend különböző fokozataival, a Magyar Koronás Ezüstéremmel, a Magyar Koronás Bronzéremmel, a Magyar Ezüst Érdeméremmel és a Magyar Bronz Érdeméremmel lettek kitüntetve a Vitézi Rend érdekében végzett kimagasló munkájukért,[413] illetve a kormányzó a Magyar Érdemrend nagykeresztjével tüntette ki vitéz tiszabeői Hellebronth Antal nyugállományú tüzérségi tábornokot a Vitézi Renddel kapcsolatos értékes szolgálatai elismeréseképpen.[414]

Székelyföldön, Bardócon ifjabb Ottrobán Nándor ajánlotta fel az első ingatlant (27 katasztrális hold) vitézi telek céljára.[415]

Az ország vitézei évről évre megünnepelték a kormányzó névnapját (december 6.). 1940-ben is bensőséges hangulatban ülték meg az ünnepet a főváros vitézei a Gellért Szálló kupolacsarnokában. A falat nemzeti színű lepel és egy nagyméretű vitézi jelvény díszítette, a szónoki emelvény mellett 3 várományos állt a vitézi szék zászlajával. A kormányzó érdemeit először vitéz Holényi János székkapitány, majd vitéz nagybaczoni Nagy Vilmos méltatta. A zenét a m. kir. csajkás ezred zenekara szolgáltatta.[416]

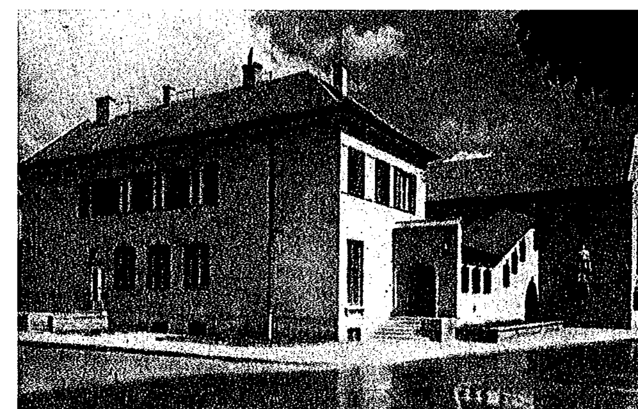
1941. január 1-jétől a „Vitézek Lapja" szerkesztésével és kiadásával is a Vitézi Rend Zrínyi Csoportja lett megbízva. Innentől kezdve a vitézek e lap mellett az 1938-ban indult „Magyar Katonaujság"-ot is megkapták.[417] 1942. január 1-jétől az Országos Vitézi Szék és a Nemzetvédelmi Bizottság elnökségének megállapodása értelmében a „Vitézek Lapja" lett a Nemzetvédelmi Kereszttel kitüntetettek hivatalos lapja is.[418] 1941. január 4-én újabb törzsszék, immár a tizedik került felállításra marosvásárhelyi központtal.[419]

413 MOL. Napi hírek. 1940. december 4., 32. o.
414 Honvédségi Közlöny Személyes Ügyek. 1940/40. szám. 1940. december 4.. 515. o.
415 Magyar Katonaujság. 1940/50. szám. 1940. december 7., 3. o.
416 Magyar Katonaujság, 1940/51. szám, 1940. december 14., 5. o.
417 Magyar Katonaujság, 1941/1. szám, 1941. január 2., 6. o.
418 Magyar Katonaujság, 1942/1. szám, 1942. január x., 6. o.
419 Vitézek Lapja, 1941/1. szám, 1941. január 4., 2. o.

VITÉZI REND FŐSZÉKTARTÓSÁGA
1118 s. szám. Igazolvány. Ujpest megye.
III./2. 1940. év.
ifj. vitéz Jankó Ferenc várományos
nemzetes úr részére, ki 1923. VIII. 28. Bndafok
született, r. k. vallású, a Kormányzó Úr Ő Főméltósága
által 1940 ápr. 14. n vitézzé felavattatván, a
„vitéz" jelző használatára és a vitézi jelvény viselésére jogosult.
Budapest, 1940 ápr. 14.
vitéz Bukyus
vitézi főszéktartó
28191/39 vitéz Szénásy

Ifjabb vitéz Jankó Ferenc várományos vitézi igazolványa

A Vitézi Rend székesfehérvári székháza, melynek alapkőletételi ünnepségét 1938. május 22-én tartották. Az Ohmann Béla által alkotott magyar vitéz szobra, amely egykor a székház falát díszítette, az ezredforduló óta az Ady Endre utcában áll

Az erdélyi részek és Kelet-Magyarország visszacsatolása után, 1941. március 3-án, került sor Kolozsváron az első vitézi avatásra.[420] 1941-ben elmaradt a vitézi bál, amely 1923 óta minden évben megrendezésre került. Ismereteim szerint az 1940-es volt az utolsó vitézi bál a korszakban.

A Vitézi Rend Zrínyi Csoportja 1941. január 25-én „Zrínyi-est"-et tartott, amelyen vitéz Igmándy-Hegyessy Géza a Vitézi Rend ügyvezető törzskapitánya hangsúlyozta, hogy a csoport legfontosabb célja továbbra is a nemzetvédelem és a magyar faj védelme. A beszédek után bemutatták a csoport munkatársainak legújabb irodalmi és képzőművészeti alkotásait, amelyek nagy tetszést arattak a közönség körében.[421]

1941. május 6-án megalakult a „Vitézek Termelő-, Beszerző- és Értékesítő Szövetkezete". Ezen a néven egészen 1943. augusztus 30-ig működött, majd ezután kibővítésre került és onnantól az 1942-ben létrehozott „Nemzetvédelmi Egyesülés"-ben résztvevő többi szervezet (tűzharcosok, Nemzetvédelmi Kereszttel kitüntetettek) tagjai is jogosultak voltak a szövetkezetben tevékenykedni. A szövetkezet új neve „Vitézek, Tűzharcosok, Nemzetvédelmi Keresztesek Termelő-, Beszerző- és Értékesítő Szövetkezete" lett. A szövetkezet a tagok terményeinek értékesítését, illetve a külföldi és belföldi áruk beszerzését tűzte ki céljául.[422]

1941. május 13-án 31 vitézt avatott Kassán vitéz szinai Szinay Béla törzskapitány, azután ünnepélyesen beiktatta vitéz Illésházy Gábor ezredest Abaúj-Torna vármegye és Kassa vitézi székkapitányi tisztségébe. Az új székkapitány első ténykedéseként a vármegyei társadalmi bizottság pénzajándékát adta át egy tízgyermekes vitéznek.[423]

A tizedik vitézi törzsszék felállítása után, 1941. október 23-án, Marosvásárhelyen is megtartották az első helyi vitézi avatást. Vitéz Vida Gyula az újonnan kinevezett törzskapitány 25 vitézt avatott fel.[424]

420 Vitézek Lapja. 1941/11. szám. 1941. március 14.. 1. o.
421 MOL. Napi hírek. 1941. január 25., 9. o.
422 Tátrai Szilárd: A Vitézi Rend története a harmincas évek elejétől a felszámolásig. In: Hadtörténeti Közlemények 1997–2004. Arcanum PC CD ROM
423 MOL, Napi hírek, 1941. május 13., 23. o.
424 „Esküt tett székely vitézek" (archív fotó)

»MÁRTHA«
RUM-, PÁLINKA- ÉS LIKŐRGYÁR, BOR- ÉS SÖR-NAGYKERESKEDÉS
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY

GYÁRTULAJDONOS:
VITÉZ MÁRTHA BÉLA
*
FOLYÓSZÁMLA A HÓDMEZŐVÁSÁRHELYI KERESKEDELMI BANKNÁL
POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI SZÁMLA
TELEFONSZÁM: 114
*
VÁSÁRHELYI
»HÓDITÓKA«
JOBB MINT BÁRMELY
GYÓGYITÓKA
*

Az 1929-ben avatott vitéz Mártha Béla szeszes ital nagykereskedésének fejléces papírja

Vitéz Igmándy-Hegyessy Géza a Vitézi Rend ügyvezető törzskapitánya 1941. november 15-én jutalmazási alapot hozott létre, amelyből a kiemelkedő munkát végzett várományosokat jutalmazták alkalmanként 100-100 pengővel.[425]
1941. november 20-án újabb rendelet jelent meg a Honvédségi Közlöny hasábjain, mely a „vitéz" jelző használatáról szólt.[426] A „vitéz„ jelző írásmódját többször is szabályozták. Az első szabályozás szerint a „vitéz" szót közvetlenül a családnév elé kellett írni (pl. dr. báró nagylaki vitéz Varga József). Ez az írásmód visszaköszön az avatási okleveleken is („nagybányai vitéz Horthy Miklós"). 1938. április 13-án rendelet jelent meg a „vitéz" jelző írásának módjáról. Ebben a rendeletben lett leszabályozva, hogy a „vitéz" szót csak mondat elején kell nagybetűvel kezdeni, minden más esetben kisbetűvel kezdődik, illetve hogy a név leírásakor a doktori cím megelőzi a vitézi címet.[427] A Magyar Tudományos Akadémia 1941-ben megjelentette „A magyar helyesírás szabályai" című kiadványát, amely részletesen foglalkozott a „vitéz" jelző írásmódjáról is.[428] A névben: 1. nőknél az özvegy; 2. doktori cím; 3. vitézi cím; 4. nemesi vagy főnemesi ranggal kapcsolatos cím (pl. báró, gróf, herceg, lófő, nemes, primor stb.); 5. nemesi előnév (pl. dálnoki, kisbarnaki stb.); 6. családnév; 7. utónév (pl. özv. dr. vitéz gróf dálnoki Kovács Józsefné).[429] Aláírásnál a vitézi címet kisbetűvel kellett kezdeni és nem lehetett rövidíteni („v").[430] 1930-tól az anyakönyvbe is be lehetett vezetni a vitézi címet.[431]
1941 novemberében Kolozsvárott avattak vitézeket. Az esküt vitéz Benkő Béla ezredes, újonnan kinevezett vitézi törzskapitány előtt tették le az avatandók.[432]
Délvidék egy részének 1941. áprilisi visszacsatolása[433] után Magyarország elérte a trianoni „békeszerződés" utáni legnagyobb kiterjedését. A visszatért délvidéki területekkel az Országos Vitézi Szék 1941. december 19-én Bács-Bodrog vármegye Vitézi Székének területét, a baranyai háromszöggel Baranya vármegye Vitézi Székének területét, míg Muraközzel Zala, illetve Vas vármegye Vitézi Székének területét egészítette ki.[434]

425 Vitézek Lapja, 1941/46. szám, 1941. november 15., 2. o.
426 <<Vitéz>> jelző használata. In: Honvédségi Közlöny, 1941/53. szám, 1941. november 20., 613. o.
427 A <<vitéz>> jelző írásának módja. In: Honvédségi Közlöny, 1938/7. szám, 1938. április 13., 55. o.
428 A magyar helyesírás szabályai. Nyolcadik javított és bővített kiadás. A Magyar Tudományos Akadémia kiadása, Budapest, 1941.
429 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) V. rész Általános vitézi ügyek. 72. §. Nevek helyesírása és szabályszerű használata. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 426–427. o.
430 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) II. rész Írásmód általában. 12. §. Tisztázatok készítése, egyeztetése és aláírása, jegyzőkönyvek. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 23. o.
431 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) V. rész Általános vitézi ügyek. 72. §. Nevek helyesírása és szabályszerű használata. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 424. o.
432 Tolnai Világlapja, 1941/48. szám, 1941. november 26., 7. o.
433 Sipos Péter (főszerk.): Magyarország a második világháborúban lexikon A-Zs. Petit Real Könyvkiadó, Budapest, 1997, 77–78. o.
434 Vitézek Lapja, 1942/1. szám, 1942. január 3., 2. o.

Jugoszlávia, majd a Szovjetunió elleni hadjáratok új feladat elé állították a Vitézi Rend vezetését. Az új háborúkban új hősök születtek és ezeket a hősöket vitézzé kellett avatni, amihez meg kellett határozni a felvételi kritériumokhoz tartozó aktuális kitüntetési szinteket, amelyek némileg eltértek az 1939-ben kiadottaktól. 1942 februárjában az Országos Vitézi Szék kiadta a II. világháborúban kiemelkedő fegyvertényeket véghezvivő és ez által hadikitüntetéseket kiérdemlő katonák számára a rendbe való felvételhez szükséges kitüntetési szinteket:

Tábornokok:
- Magyar Érdemrend középkeresztje hadiszalagon a kardokkal

Törzstisztek (őrnagy, alezredes, ezredes):
- Magyar Érdemrend tisztikeresztje hadidíszítménnyel és kardokkal,

Főtisztek (zászlós, hadnagy, főhadnagy, százados):
- Magyar Érdemrend lovagkeresztje hadiszalagon a kardokkal

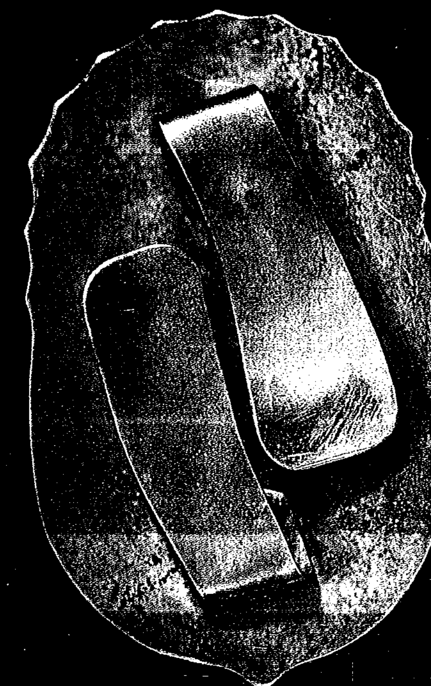
Legénységi állomány:
- Magyar Arany Vitézségi Érem, vagy Magyar Nagy Ezüst Vitézségi Érem[435]

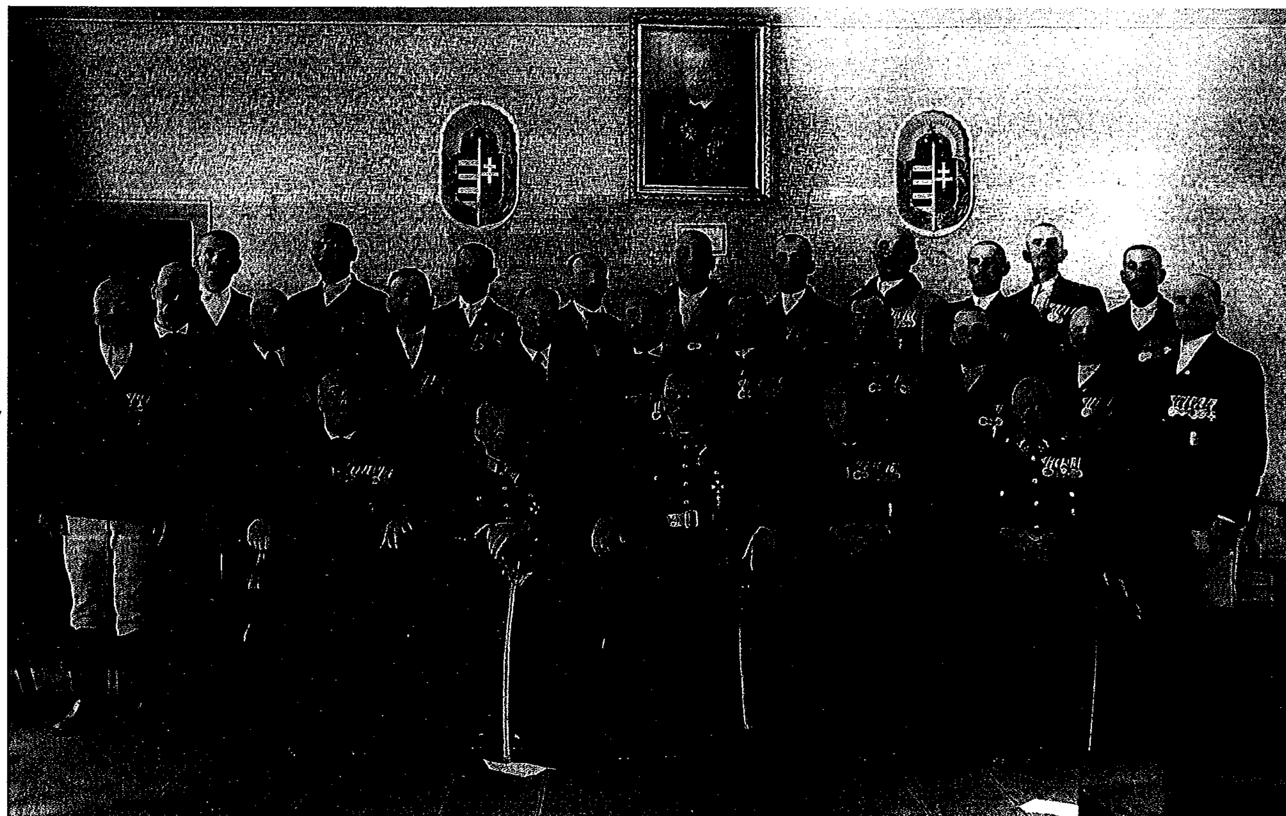
Ennek kapcsán 1942. március 16-án rendelet jelent meg a vitézi telek elnyerése iránti kérvények benyújtásának módjáról.[436] A keleti fronton Arany Vitézségi Éremmel kitüntetett Rákosi Lajos tartalékos szakaszvezetőt felvette soraiba a Vitézi Rend, és 14 hold vitézi földet juttatott számára.[437]
A Vitézi Rend, története folyamán többször is kivette részét a segély- és jótékonysági akciókból. Egy ilyen akcióra került sor a visszacsatolt délvidéken, Zomborban, ahol a Vitézi Szék kezdeményezésére gyűjtést rendeztek a fronton harcoló magyar katonák megajándékozására. A gyűjtés teljes sikerrel záródott: 120 csomag élelmiszer, 140 000 db cigaretta és 1200 pengő készpénz gyűlt össze, amit a Vöröskereszten keresztül juttattak el a honvédeknek.[438]
Az 1939-ben kiadott, közalkalmazottakra vonatkozó jelvényviselési tilalom után a honvédelmi miniszter 1942. május 21-én

435 Vitézek Lapja, 1942/9. szám, 1942. február 28., 2. o.
436 Vitézi telek elnyerése iránti kérvények benyújtása. Honvédségi Közlöny, 1942/14. szám, 1942. március 16., 144. o.
437 Képes Tábori Újság, 1944/24. szám, 1944. június 10., 12. o.
438 MOL, Napi hírek, 1942. május 26., 6. o.

Egyedileg készített, vésett vitézi jelvény

Marosvásárhely, 1941. október 23. Vitéz Vida Gyula a 10. számú Vitézi Törzsszék törzskapitánya a vitézzé avatott 25 székely vitézzel

megtiltotta a hadiüzemekben dolgozóknak, hogy jelvényeket viseljenek. A rendelet téves értelmezése folytán előfordult olyan hadiüzem, ahol a vitézi jelvényt is a tilalom hatálya alá vették. Ezt a tévedést korrigálandó, vitéz dálnokfalvi Bartha Károly honvédelmi miniszter egy újabb rendeletet adott ki július 17-én, amelyben közölte, hogy a viselési tilalom nem vonatkozik „*...a Legfelsőbb Elhatározással adományozott, avagy viselésre engedélyezett rendjelekre, díszítményekre, emlékérmekre és jelvényekre és így nem vonatkozik természetesen a Vitézi Rend jelvényére sem.*"[439]

A Vitézi Rend Zrínyi Csoportja kulturális tevékenysége kiállítások rendezésére is kiterjedt. 1942. június 6-án „Otranto kiállítás" nyílt a Hadimúzeumban, amelyet a múzeummal karöltve a Magyar Haditengerészeti Egyesület és a Zrínyi Csoport hozott létre.[440]

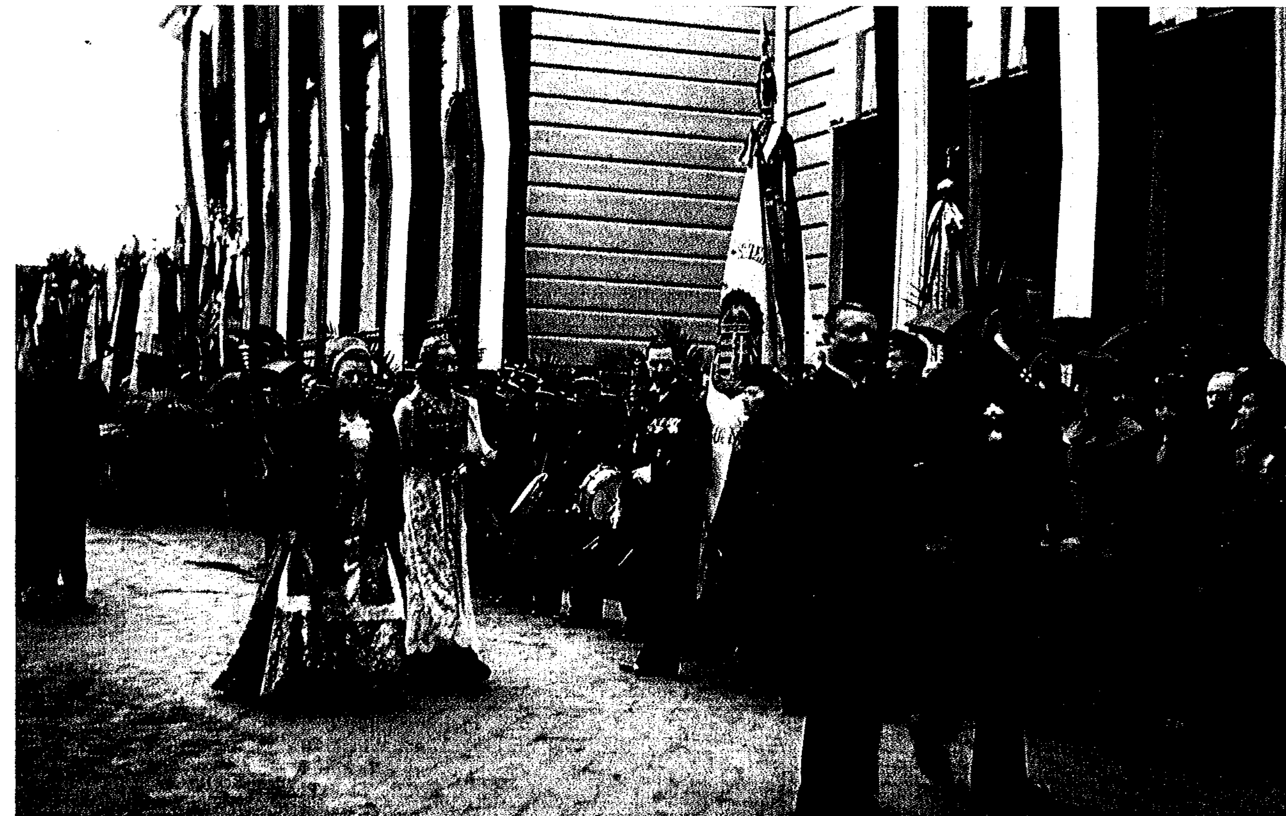
Balassagyarmaton, 1942. június 30-án, ünnepélyes vitézi avatásra került sor. Nógrád megye vitézi várományosai a balassagyarmati országzászló előtt tették le a vitézi esküt vitéz szinai Szinay Béla nyugállományú altábornagy vitézi törzskapitány jelenlétében.[441]

1942. július 10-én az Országos Nemzetvédelmi Bizottság, melynek vitéz nemes Magasházy László vitézi törzskapitány volt az elnöke, kiadta a „III. számú Nemzetvédelmi Tájékoztató"-t, amelyben tájékoztatták a Nemzetvédelmi Kereszttel kitüntetetteket, hogy a Vitézi Rend és a Tűzharcos Szövetség részvételével

439 Vitézek Lapja, 1942/36. szám, 1942. szeptember 5., 2. o.

440 MOL, MOT, 1942. május 30., 12. o.

441 MOL, Napi hírek, 1942. június 30., 13. o.

Vitéz nagybányai Horthy István államtitkár, a MÁV elnöke és felesége gróf Edelsheim-Gyulay Ilona Szatmárnémetiben, a vasutasok fúnevelő intézetének ünnepélyes átadásán. A háttérben a Vitézi Rend egyik lobogója látható

Nemzetvédelmi Egyesülés (Nemzeti Egyesülés) néven budapesti országos központtal nemzetbiztonsági szolgálat szerveződik. A „Nemzetvédelmi Egyesülés" rövid fennállása alatt az Országos Nemzetvédelmi Bizottság központjában működött.[442] A Nemzetvédelmi Egyesülés első ülésén sok száz vitéz, tűzharcos, és Nemzetvédelmi Kereszttel kitüntetett vett részt. Az eseményen Kállay Miklós miniszterelnök tartott ünnepi beszédet, amelyben kifejtette, hogy a szervezetnek a nemzet rendjét kell fenntartania.[443]

1942 szeptemberében dr. Mikuleczky Gyula Borsod vármegye alispánja ünnepi külsőségek között tette le a vitézi esküt a vármegyeházán. A vitézi jelvényt vitéz Borbély-Maczky Emil, Borsod vármegye főispánja személyesen tűzte fel az újonnan felavatott vitéz ruhájára.[444]

Az Országos Vitézi Szék 1942 októberében lehetővé tette, hogy azok a katonák akik a harctéren szolgálnak és megfeleltek a rendbe való felvétel követelményeinek, harctéri parancsnokuk előtt tegyék le a vitézi esküt és ott írják alá az eskülapot.[445] Erre azért volt szükség, hogy azok a katonák, akik a II. világháborúban jogot szereztek a Vitézi Rendbe való felvételre, lehetőség szerint minél gyorsabban és egyszerűbben a rend tagjai lehessenek.

442 III. számú Nemzetvédelmi Tájékoztató

443 A vitézek, tűzharcosok és nemzetvédelmi keresztesek egyesülésének első ülése. In: Magyar Világhíradó 963. Magyar Film Iroda, Budapest, 1942. augusztus

444 Tolnai Világlapja, 1942/36. szám, 1942. szeptember 9., 5. o.

445 Vitézek Lapja, 1942/42. szám, 1942. október 17., 2. o.

VITÉZ GARAMSZEGHY-GÉCZY SÁNDOR
A NEMZETI SZINHÁZ ÖRÖKÖS TAGJA

Vitéz Garamszeghy-Géczy Sándornak, a Nemzeti Színház örökös tagjának vitézi jelvénnyel ékesített névjegye*

vitéz Ókéri István
m. kir. honv. alhadnagy

Az 1927-ben avatott vitéz Ókéri István névjegye

vitéz Kósa Károly

II. Kapás u. 12.

Az 1934-ben avatott vitéz Kósa Károly cipészmester névjegye

vitéz Körmendy István
százados
Szatmár, Ugocsa és Bereg vármegyék
Vitézi Székének széktartója

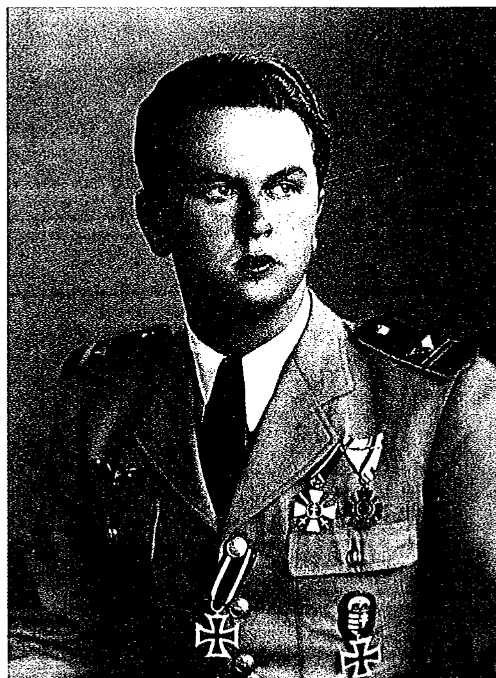
Az 1922-ben avatott vitéz Körmendy István vitézi széktartó névjegye

1942. november 4-én sokgyermekes (7–11 gyermek) vitézeknek adtak át, az 1941-ben visszacsatolt Muraközben, Petneházán házat, gazdasági épületet, és hozzá 15-25 holdas vitézi földet, illetve a föld műveléséhez szükséges felszereléseket. A Vitézi Rend a vetőmagot is biztosította a családok számára.[446] December 24-én, 14 bácskai vitézt avattak fel Zomboron.[447]
A kormányzó vitéz tiszabeői Hellebronth Antal vezérezredesnek, a vitézek főkapitánya helyettesének a Vitézi Rend tagjai érdekében kifejtett önzetlen szociális tevékenységéért a Magyar Vöröskereszt érdemcsillagát adományozta.[448]
A második világháborús érdemekért 1943 februárjáig 156 legénységi és 31 tiszti vitézt vettek fel a Vitézi Rendbe. Ugyanezen hónapban közzétett adatok alapján a Vitézi Rendnek ekkor már 23 531 tagja (11 189 legénységi, 4342 tiszti és 8000 várományos) volt.[449]
„1943. január 8-án éjszaka, hólepleς honvéd rohamszakasz kelt át a befagyott Donon. Parancsnokuk a 28 éves daliás Delacasse Gábor, hivatásos testőrőrmester volt, aki erre a vállalkozására is önként jelentkezett. A folyón túl rövid tüzérségi tűzcsapás után megkezdték a támadást. A négy méter magas meredek partra csatárláncban kúsztak fel és rohamra indultak. Rátámadtak az első bunkerre… Az oroszok heves ellenállást fejtettek ki, de a honvédek szíve a helyén volt. Az árkászraj felrobbantotta az erődöt, amely a benne lévő őrséggel együtt a levegőbe repült. A rohamcsapat ezután újabb erővel csapott le és egymás után öt erődítményt semmisített meg. Közben a bolsevisták ellentámadást indítottak. Heves tüzérségi és aknavetőtűzzel védekeztek és a rohamcsapat több embere hősi halált halt, néhányan súlyosan megsebesültek. Delacasse rohamszakasza tovább támadott… Sorban repültek a levegőbe a bolsevista erődök, amikor a hatodik bunker felrobbantása után, két oldalról erős ellentámadást kaptak. A rohamszakasz összeszedte sebesültjeit és a halottakat majd a rettenthetetlen bátorságú parancsnok Medve Pál testőrőrmesterrel és Halbauer szakaszvezetővel lépésről-lépésre visszavonulva tartóztatta fel az oroszokat mindaddig, míg a sebesültszállítók elérték a túlsó partot. Visszavonulásukat csupán négy puskás honvéd biztosította. A rohamszakasz

446 MOL, Napi hírek, 1942. november 4., 7. o.
447 MOL, Napi hírek, 1942. december 24., 8. o.
448 MOL, Napi hírek, 1942. december 4., 37. o.
449 Vitézek Lapja, 1943/9. szám, 1943. február 27., 1. o.

a rábízott feladatot elvégezte s a harcosok egyenként is kitűntek hősi elszántságukkal. Medve őrmesternek ez volt a tűzkeresztsége. Halált megvető bátorsággal a legnagyobb tűzben ment vissza egy sebesült bajtársáért, akit aztán egymaga visszahozott. A vakmerő vállalkozásért Delacasse Gábor rohamszakasz parancsnokot arany vitézségi éremre terjesztették fel,…" amelyet január 18-án bekövetkezett hősi halála után posztumusz adományozott részére a kormányzó, mint a honvédség 30. tagjának. Nem sokkal ezután, 1943. július 2-án a Vitézi Rend posztumusz vitézzé nyilvánította Delacasse Gábort. A hős testőr őrmester rövid három hónapos frontszolgálata alatt a Magyar Arany Vitézségi Érem mellett kétszer érdemelte ki a Magyar Nagy Ezüst Vitézségi Érmet, illetve egyszer-egyszer a Magyar Kis Ezüst és a Magyar Bronz Vitézségi Érmet.[450]
A Vitézi Rend Zrínyi Csoportja 1943 februárjában éves értekezletet tartott a budapesti vitézi székházban. Az értekezleten vitéz Igmándy-Hegyessy Géza ügyvezető törzskapitány hangsúlyozta, hogy a Vitézi Rend Magyarország legerősebb nemzetvédelmi szervezetévé fejlődött. A rend ekkor már közel 24 000 tagot számlált, ami társadalmi vonatkozásban igen jelentős létszám, és a tulajdonában lévő negyedmillió hold föld pedig komoly gazdasági tényező volt. Az ülésen meghatározták az éves munkatervet és döntést hoztak Zrínyi Miklós sírjának rendezéséről is. A résztvevők között voltak vitéz kisbarnaki Farkas Ferenc altábornagy, vitéz Máthé Kálmán altábornagy, vitéz nemes Marschalko Kornél nyugállományú altábornagy, vitéz nagyselmeczi Mérey László nyugállományú altábornagy, vitéz Magyarosy Sándor altábornagy, vitéz szinai Szinay Béla nyugállományú altábornagy és vitéz Csukonyi Ferenc ezredes főszéktartó.[451]
Az első világháborús érdemekért történő vitézi avatások is folytatódtak. A visszacsatolt területeken 1943. áprilisában Sárosteleky Gyula magyar királyi főerdőtanácsos a felvidéki Rozsnyón, míg Nagy László magyar királyi erdőtanácsos az erdélyi Kolozsváron tette le a vitézi esküt az illetékes Gömör-Kishont vármegye, illetve a Kolozs vármegye vitézi székkapitánya előtt.[452] Májusban Homoky János főerdőtanácsost vitéz nemes Baur Nándor vitézi törzskapitány avatta vitézzé Ungváron.[453]

450 Képes Tábori Ujság, 1944/27. szám, 1944. július 1., 2. o.
451 Tolnai Világlapja, 1943/9. szám, 1943. március 3., 8. o.; MOL, Napi hírek, 1943. február 18., 30. o.
452 Személyi hírek. In: Erdészeti Lapok, 1943/április, 4. füzet, 188. o.
453 Személyi hírek. In: Erdészeti Lapok, 1943/május, 5. füzet, 240. o.

Vitéz Molnár László repülőhadnagy, vadászrepülő ász

1943. május 1-jén Zrínyi Miklós születésének 323. évfordulóján ünnepi ülést tartott a Vitézi Rend Zrínyi Csoportja, amelyen vitéz nagybaczoni Nagy Vilmos honvédelmi miniszter tartott ünnepi beszédet. Az ünnepségen megjelent vitéz Kárpáthy Kamilló nyugállományú gyalogsági tábornok, korábbi honvéd főparancsnok, volt vitézi székkapitány is. Ez alkalommal osztották ki a Zrínyi-jutalmakat, amelyeket azoknak az irodalmi és művészeti alkotásoknak a szerzői vehettek át, amely alkotások a legjobban szolgálták a honvédelem érdekeit.[454]

A kormány az úgynevezett második zsidótörvény[455] alapján több mint 1 000 000 katasztrális hold földet sajátított ki. Ezekből az 5-100 holdas nagyságú földeket (összesen 130 000 hold) átadták a Vitézi Rend számára. A szántóföldi részeket 80-20%, a gyümölcsösöket 50:50%-os arányban tervezték kiosztani a legénységi és tiszti vitézek között. A második világháborús érdemekért vitézzé avatottak között a földterület 70%-át, míg a „régi" vitézek között a földek 30%-át tervezték kiosztani.[456]

1943. június 9-én Kertész Elemér, a Magyar Tűzharcos Szövetség országos ügyvezető alelnöke is letette a vitézi esküt Budapesten.[457] Vitéz szinai Szinay Béla 22 várományost avatott fel 1943. július 19-én, Sárospatakon. A várományosok ezt megelőzően kéthetes táborozáson tartózkodtak Borsiban, II. Rákóczi Ferenc szülőfalujában.[458] 1943. augusztus 2-án Keszthelyen vitézzé avattak 17 várományost és 3 katonát. Az utóbbiak második világháborús érdemeik jogán lettek felvéve a Vitézi Rendbe.[459] Borsod vármegye 17 vitéze ünnepélyes keretek között tette le az esküt 1943 nyarán vitéz szinai Szinay Béla törzskapitány és vitéz Zirczy József székkapitány előtt.[460] A visszacsatolt erdélyi területeken is zajlottak a vitézi avatások. November 21-én Marosvásárhelyen 1 főt, majd december 5-én 15 főt avattak vitézzé.[461]

1944. március 15-én a „Republique" című török lap méltatta a Vitézi Rendet, illetve tevékenységét, kiemelve azt, hogy a rend Magyarország egyik legjellegzetesebb intézménye, amely a háborús hősöket, illetve a hazafias erőket tömöríti magába.[462]

Nem sokkal Magyarország március 19-i német megszállása[463] után, 1944. április 21-én, vitéz nagybányai Horthy Miklós jelentős személyi változásokat eszközölt a Vitézi Rend élén. Vitéz Igmándy-Hegyessy Gézát kinevezte a vitézek főkapitánya helyettesévé, míg az addig ezt a pozíciót betöltő, ekkor már 86. évében járó

454 Tolnai Világlapja, 1943/19. szám, 1943. május 19., 6. o.; MOL, Napi hírek, 1943. május 3., 23. o.
455 Glatz Ferenc (szerk.): Magyarok krónikája, Magyar Könyvklub Kiadó, Officina Nova, Budapest, 2000, 615. o.
456 MOL, Napi hírek, 1943. június 27., 20. o.
457 MOL, Napi hírek, 1943. június 9., 34. o.
458 MOL, Napi hírek, 1943. július 19., 14. o.
459 MOL, Napi hírek, 1943. augusztus 2., 10. o.
460 Vitézi eskütétel. In: Tolnai Világlapja, 1943/28. szám, 1943. július 14., 8. o.
461 Vitézek Lapja, 1944/1. szám, 1944. január 1., 3. o.
462 MOL, Napi hírek, 1944. március 15., 9. o.
463 Liptay Ervin (főszerk.): Magyarország hadtörténete II. kötet, Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1985., 602. o.

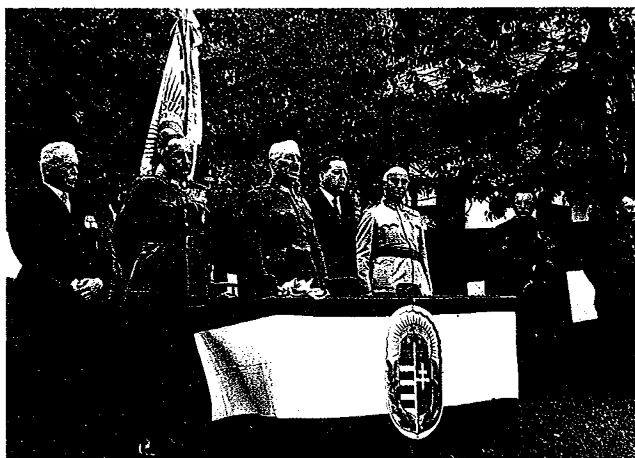

Oszlányi Ilona Mária és Salacz Iván páncélos hadnagy esküvője. Az ifjú pár mögött a két apa, vitéz Oszlányi Kornél ezredes és Salacz Emil rendőr-főfelügyelő áll. Salacz Iván 1943-ban lett a Vitézi Rend tagja, amikor az akkor érvényben lévő szabályoknak megfelelően felvette saját családneve elé az apósáét (vitéz Oszlányi-Salacz Iván)

vitéz tiszabeői Hellebronth Antalnak a „tiszteletbeli törzskapitányi" címet adományozta. Az ügyvezető törzskapitány pozícióját vitéz szentmiklósi és óvári Pongrácz Pál vezérőrnagy vette át,[464] míg az 5. számú Vitézi Törzsszék vezetésére vitéz Horváth József vezérőrnagy lett kinevezve.[465]

1944. április 22-én elhunyt az 1921-ben avatott dr. vitéz gyulafehérvári Balogh Gábor ügyvéd, az Országos Vitézi Szék ügyésze, aki a kezdetektől fogva részt vett a Vitézi Rend életében.[466]

A vitézi telek öröklési szabályai értelmében, ha egy vitéznek nem volt fia, aki örökölhette a vitézi címet, de volt leánygyermeke, akkor a leány férje örökölhette a vitézi címet és a vitézi telket (vagy a vitézi telekhez való jogot). Salacz Iván páncéloshadnagy 1941. október 23-án feleségül vette vitéz Oszlányi Kornél ezredes (később vezérőrnagy) idősebbik leányát, Oszlányi Ilona Máriát, majd a rend érvényben lévő szabályai alapján neve elé felvette apósa, az érdemszerző vitéz családnevét, így neve (vitéz) Oszlányi-Salacz Ivánra változott és 1943 tavaszán a Vitézi Rend tagja lett.[467] Ez a gyakorlat 1944 májusában megváltoztatásra került.

464 Vitézek Lapja, 1944/24. szám, 1944. június 10., 1. o.
465 MOL, Napi hírek, 1944. május 10., 3. o.
466 MOL, Napi hírek, 1944. április 24., 21. o.
467 Ifjabb Oszlányi-Salacz Iván szíves közlése; Honvédségi Közlöny, Személyes Ügyek, 1943/18. szám, 1943. április 21., 447. o.

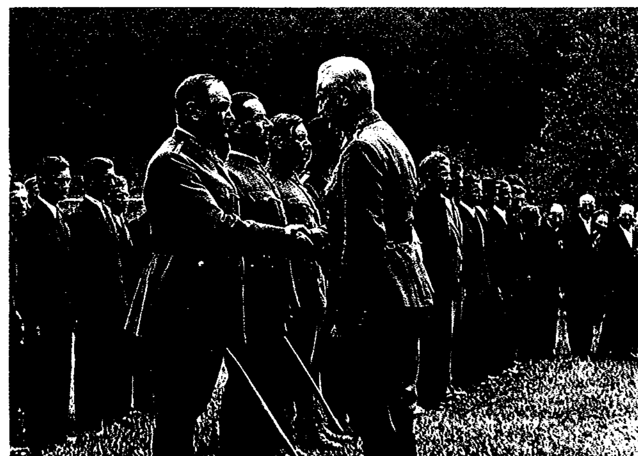

1943-ban vitézi avatást tartott Borsod vármegye Vitézi Széke. Az esküt vitéz szinai Szinay Béla a II. Rákóczi Ferenc fejedelem 4. számú Vitézi Törzsszék vitézi törzskapitánya (középen) előtt tették le az avatandók.
Az ünnepségen jelen volt vitéz Zirczy József Borsod vármegye vitézi székkapitánya és Borsod vármegye képviseletében vitéz Mikuleczky Gyula alispán (HTM 27790-7b)

1943. Vitéz Zirczy József feltűzi a vitézi jelvényt egy vitéz zubbonyára (HTM 27790-6)

Vitéz szinai Szinay Béla egyenként gratulál az esküt tett vitézeknek (HTM 27790-89)

Vitéz szinai Szinay Béla elbeszélget az újdonsült vitézekkel (HTM 27790-9)

Az újonnan avatott vitézek (HTM 27790-8)

Csendőrségi nyomtatványok és felszerelési cikkek szállítója:
VITÉZEK
Termelő-, Beszerző- és Értékesítő
SZÖVETKEZETE
papirosztálya
Budapest, XII., Bernáth Géza-utca 14. szám
(A csendőrlaktanya közelében.)

Az 1941. május 6-án megalakult „Vitézek Termelő-, Beszerző- és Értékesítő Szövetkezetének hirdetése (Csendőrségi Lapok, 1943/12. szám)

Onnantól kezdve a vitézi telket nem az érdemszerző vitéz leányának férje, hanem az érdemszerző vitéz leányának vérszerinti fia örökölte.[468]
Szabadkán, 1944. május 1-jén 38 vitézt avatott fel ünnepélyes keretek között a városháza dísztermében vitéz Barlay János vitézi székkapitány. Az avatási ünnepség előtt az avatandók szentmisén vettek részt.[469]
1944 júliusában egy „rendkívüli" vitézzé avatásról adtak hírt az újságok. Sztójay Döme miniszterelnököt június 23-án a kormányzó személyesen avatta vitézzé a budai várpalotában. Az eskü szövegét vitéz Igmándy-Hegyessy Géza nyugállományú testőraltábornagy, a vitézek főkapitánya újonnan kinevezett helyettese olvasta fel. Sztójay, mint vezérkari tiszt szolgált az első világháborúban és a hadidíszítményes és kardos Vaskorona Rend III. osztályán kívül több más kitüntetést is kiérdemelt.[470]
Az Országos Vitézi Szék bejelentette az országgyűlés felsőházának, hogy vitéz tiszabeői Hellebronth Antal széktagsága megszűnt, így június 2-án a felsőház igazolóbizottsága javaslatára törölve lett a felsőházi tagok névjegyzékéből. A Vitézi Rend felsőházi képviseletét 1927-től, vitéz nemes Nagy Pál halálától látta el.[471]
A Vitézi Rend Üllői út 8. szám alatt lévő székháza[472] az 1944-es szövetséges bombázások során telitalálatot kapott. A levéltár és a renddel kapcsolatos hosszú évek alatt összegyűjtött tárgyi emlékek[473] szinte teljesen megsemmisültek. A front közeledtének hírére a rend vezetősége 1944 őszén beszüntette a „Vitézi Rend Örkényi Gazdaképző Iskolájának" működését.[474]
Hogy milyen fajsúlyos volt a földkérdés még a háború legvégén is, azt az is mutatja, hogy 1944. szeptember 28-án honvédelmi miniszteri rendelet jelent meg, amely az egyéni fegyverténnyel különös érdemeket szerzett harcosok földhöz juttatásáról rendelkezett.[475] A Vitézek Lapja utolsó száma 1944. október 13-án jelent meg. Három nappal később, 1944. október 16-án a németek lemondatták a kormányzót[476] és ezzel gyakorlatilag be is fejeződött a Vitézi Rend érdemi tevékenysége.

468 Vitézek Lapja, 1944/20. szám, 1944. május 13., 2. o.
469 MOL, Napi hírek, 1944. május 1., 4. o.
470 Képes Tábori Ujság, 1944/27. szám, 1944. július 1., 12. o.; Tolnai Világlapja, 1944/27. szám, 1944. július 5., 3. o.
471 Felsőházi napló. Az országgyűlés felsőházának 99. ülése 1944. évi június hó 2-án, pénteken, 326. o.
472 Szombathy Kálmán (felelős szerk.): Katonai zsebnaptár és zseblexikon az 1938. évre. XIX. évfolyam. Budapest, 1938, 39. o.
473 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) V. rész Általános vitézi ügyek. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 416–417. o.
474 Baranyi Béla: A Vitézi Rend Örkényi Gazdaképző Iskolájának története (kézirat), 1997
475 Egyéni fegyverténnyel különös érdemeket szerzett harcosok … földhözjuttatása. In: Honvédségi Közlöny, 1944/41. szám, 1944. szeptember 28., 601. o.
476 Horthy Miklós: Emlékirataim. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1990, 311–315. o.

Második világháborús érdemeiért vitézzé avatott gépkocsizó vonatcsapatbeli hivatásos törzsőrmester

A Vitézi Rend Szálasi hatalomra jutása után (1944. október 16. – 1945. május 8.)

Vitéz nagybányai Horthy Miklós államfői pozíciójából történő lemondatása után a nyilas kormány a Vitézi Rend szabályait figyelmen kívül hagyva hozta meg a renddel kapcsolatos döntéseit, amelyeknek természetesen már nem volt komolyabb jelentősége, mivel szűk három héttel később már Budapest előtt álltak a szovjet csapatok, ami gyakorlatilag az ország fele területének idegen megszállás alá kerülését jelentette.[477] Szálasi kormánya a hatalomátvétel után, október 17-én leváltotta a törzskapitányokat és Szöllősi Jenő miniszterelnökhelyettes vitéz Csukonyi Ferenc ezredes főszéktartót bízta meg ideiglenesen az Országos Vitézi Szék vezetésével.[478] Másnap közlemény jelent meg, amelyben a Vitézi Főszéktartó (mint az Országos Vitézi Szék megbízott vezetője) parancsot adott a vitézeknek, hogy folytassák a harcot, és az ország belső rendjének fenntartásában példaadóan járjanak elöl. Emellett utasította az összes vitézi szervekhez beosztott tiszteket, tisztviselőket és alkalmazottakat, hogy azonnal jelentkezzenek szolgálati helyükön és olyan tevékenységet végezzenek, *„hogy a magyar nemzetiszocialista munkaállamban azt a méltó helyet foglalhassák el, amely érdemeik következtében méltán megilleti őket".* A felhívás a német mintára bevezetett nyilasköszöntéssel (*„Kitartás! Éljen Szálasi!"*) záródott.[479] Egyidejűleg az újságokban, újabb közlemény jelent meg a Vitézi Főszéktartóság aláírásával, amely felszólította a Vitézi Rend tagjait, hogy tegyenek hűségesküt Szálasira. A gyorsan közeledő front miatt az Országos Vitézi Szék parancsot kapott, hogy el kell hagynia Budapestet. A Vitézi Rend központi szervét, iratanyaggal és minden egyébbel 1944. november 8-án a Győrtől nem messze lévő Barbacsra telepítették.[480]

Vitéz Magyarosy Sándor altábornagy (később vezérezredes), akit a Szálasi-kormány 1944 novemberében megbízott a Vitézi Rend ügyeinek intézésével

A Szálasi-kormány rehabilitálta Vannay Lászlót: visszaadták vitézi címét és őrnaggyá léptették elő. A bélyegző szövege: „vitéz VANNAY ZÁSZLÓALJ Parancsnokság", illetve Vannay az aláírásában is feltüntette visszakapott vitézi címét

477 Ungváry Krisztián: Budapest ostroma. V. kiadás. Corvina Kiadó, Budapest, 2005, 20. o.

478 Tátrai Szilárd: A Vitézi Rend története a harmincas évek elejétől a felszámolásig. In: Hadtörténeti Közlemények, 1997–2004. Arcanum PC CD ROM

479 Magyar Országos Levéltár, K szekció, Napi Hírek, 1944. október 18., 21. o.

480 Vitéz Szebedy Gyöngyi: Menekülés az Országos Vitézi Székkel. Egy kislány naplójából (kézirat) I Képviselőházi napló. Az országgyűlés képviselőházának 111. ülése 1936. március 20-án, pénteken, 417. o.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye északi részének vitézi lobogója (Hadtörténeti Intézet és Múzeum)

A nyilas kormány 1944 novemberében vitéz Magyarosy Sándor vezérezredest, volt vitézi törzskapitányt bízta meg a rend ügyeinek intézésével. Ő felmentette vitéz Csukonyi ezredest és helyette vitéz Benkő Béla vezérőrnagyot – volt törzskapitányt – bízta meg a rend vezetésével.[481] A Vitézi Rend ebben az időszakban már nem végzett érdemi tevékenységet, viszont a nyilas kormány megbízásából adminisztratív intézkedések keretében egyes személyeket rehabilitáltak. Így például Vannay László visszakapta vitézi címét[482] és Szálasi, őrnaggyá léptette elő.[483] A Magyarország nyugati határaihoz közeledő front miatt 1945. március 25-én az Országos Vitézi Széket Ausztriába telepítették. 1945. április 13-án befejeződtek a harcok Magyarország területén (Sztálinnak április 4-ét jelentették),[484] így e napon a Vitézi Rend magyarországi története gyakorlatilag befejeződött. Ausztriában az amerikai hatóságok lefoglalták az Országos Vitézi Szék tisztviselője, vitéz Szebedy Ádám által őrzött rendi pénztárt.[485]

Pest, Pilis, Solt, Kiskun vármegye északi része vitézi lobogójának zászlószalagjai (Hadtörténeti Intézet és Múzeum)

481 Tátrai Szilárd: A Vitézi Rend története a harmincas évek elejétől a felszámolásig. In: Hadtörténeti Közlemények. 1997–2004. Arcanum PC CD ROM

482 M. kir. budapesti I. honvéd hadtestparancsnokság szabadságolási igazolványa

483 Ungváry Krisztián: Budapest ostroma. V. kiadás, Corvina Kiadó, Budapest, 2005, 93. o.

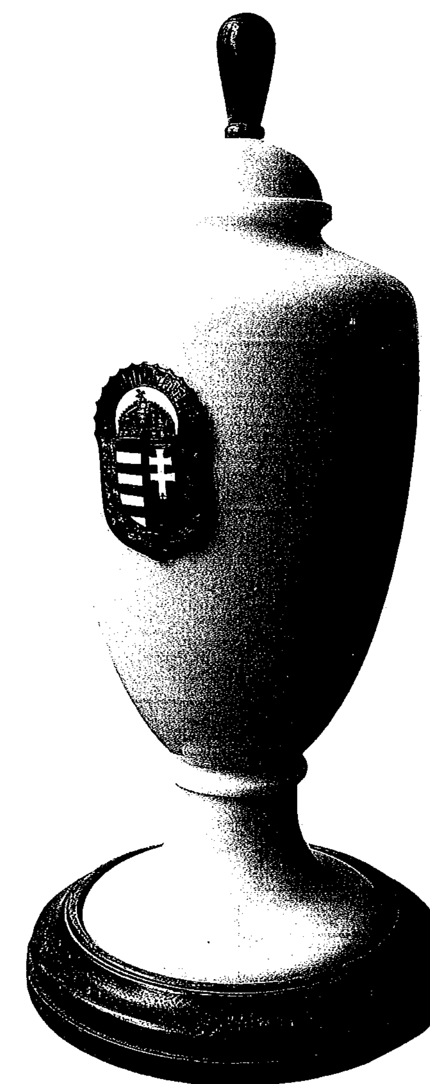
484 Glatz Ferenc (szerk.): Magyarok krónikája, Magyar Könyvklub Kiadó, Officina Nova, Budapest, 2000, 638. o.

485 Vitéz Szebedy Gyöngyi: Menekülés az Országos Vitézi Székkel. Egy kislány naplójából (kézirat)

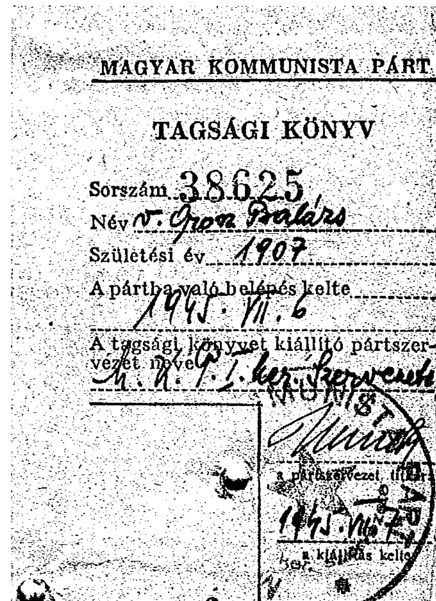

Vitéz Duska László a Magyar Tiszti Arany Vitézségi Érem 4. kitüntetettje

A Vitézi Rend a szovjetek által megszállt Magyarországon (1944. december 22. – 1948. december 10.)

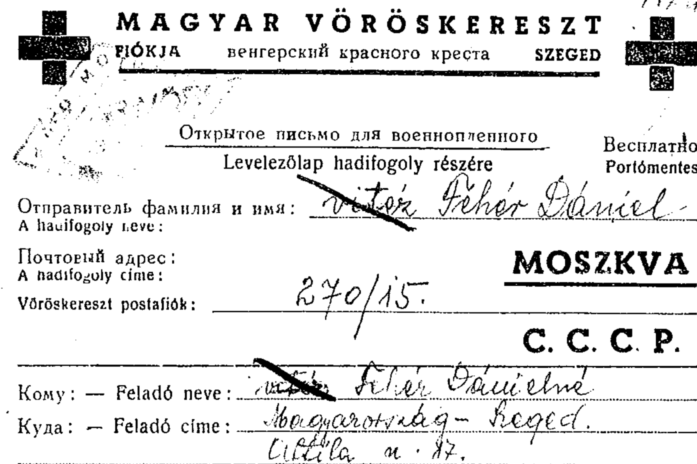
A szovjet megszállás után a vitéz dálnoki Miklós Béla által vezetett Ideiglenes Nemzeti Kormány, a Moszkvában megkötött békeszerződés egyik sarkalatos kikötése alapján a fasiszta politikai és katonai jellegű szervezetek feloszlatásáról szóló törvényben foglaltak szerint,[486] 1945. február 23-án, huszonkettedik szervezetként feloszlatta a Vitézi Rendet.[487] Ennek a döntésnek – még ha szovjet nyomásra történt is – volt egy kis pikantériája. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány miniszterelnöke, dálnoki Miklós Béla – a Horthy-korszak egyik legjobban dekorált tábornoka – maga is a rend tagja volt, és a miniszterelnöki névjegyén fel is tüntette vitézi címét!
A háború után a Horthy-korszak tisztségviselőinek, illetve a fegyveres testületek tagjainak igazoló eljáráson kellett átesniük, amely vizsgálat kitért arra is, hogy az adott személy tagja volt-e a rendnek, illetve hogy a Vitézi Rendben töltött-e be valamilyen tisztséget.[488]
1945. február 26-án az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendeletet adott ki,[489] amelyben az 1945. január 20-án Moszkvában megkötött fegyverszüneti egyezmény[490] 16. pontjára hivatkozva betiltott minden szovjetellenes kiadványt (könyv, folyóirat, napilap stb.). Ezek között a betiltott kiadványok között voltak többek között az 1939-ben kiadott „Vitézek albuma", az 1931-ben kiadott „A tízéves Vitézi Rend 1921–1931", az 1929-ben kiadott „Vitézek Évkönyve" és az 1925-ben kiadott „A Vitézi Rend kis kátéja" és szinte az összes Vitézi Rendhez köthető könyv és újság is.[491]
Természetesen a Vitézi Rend feloszlatása és a rendről szóló, illetve a rend által megjelentetett kiadványok betiltása nem a fasiszta jelleg miatt, hanem Magyarország „szovjetizálása"

Vitézi jelvénnyel díszített márványdísz

486 1945. évi V. törvény, a Moszkvában az 1945. évi január 20. napján kötött fegyverszüneti egyezmény becikkelyezéséről. Fegyverszüneti egyezmény, 15.
487 Sipos Péter (főszerk.): Magyarország a második világháborúban, lexikon A–Zs. Petit Real Kiadó, Budapest, 1997, 473. o.
488 Vitéz Doóry László vezérőrnagy iratai
489 Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 530/1945. számú M. E. rendelete a fasiszta, szovjetellenes, antidemokratikus sajtótermékek megsemmisítéséről. In: Magyar Közlöny, 1945/9. szám, 1945. február 26., 3–4. o.
490 Gosztonyi Péter: A magyar honvédség a második világháborúban, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1992, 292. o.
491 Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 530/1945. számú M. E. rendelete a fasiszta, szovjetellenes, antidemokratikus sajtótermékek megsemmisítéséről. In: Magyar Közlöny, 1945/9. szám, 1945. február 26., 3–4. o.

MAGYAR KOMMUNISTA PÁRT
TAGSÁGI KÖNYV
Sorszám 38625
Név v. Orosz Balázs
Születési év 1907
A pártba való belépés kelte 1945. VII. 6
A tagsági könyvet kiállító pártszervezet neve M. K. P. I. ker. Szervezete

Orosz Balázs Magyar Kommunista Párt tagsági könyve, amelyben feltüntette vitézi címét („v”)

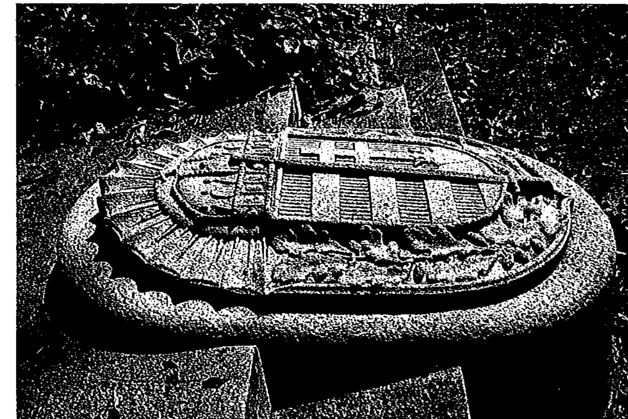

MAGYAR VÖRÖSKERESZT
FIÓKJA венгерский красного креста SZEGED
Открытое письмо для военнопленного
Levelezőlap hadifogoly részére
Бесплатно
Portómentes
Отправитель фамилия и имя: A hadifogoly neve: vitéz Fehér Dániel
Почтовый адрес: A hadifogoly címe:
Vöröskereszt postafiók: 270/15.
MOSZKVA
C. C. C. P.
Кому: — Feladó neve: vitéz Fehér Dánielné
Куда: — Feladó címe: Magyarország Szeged Attila u. 17.

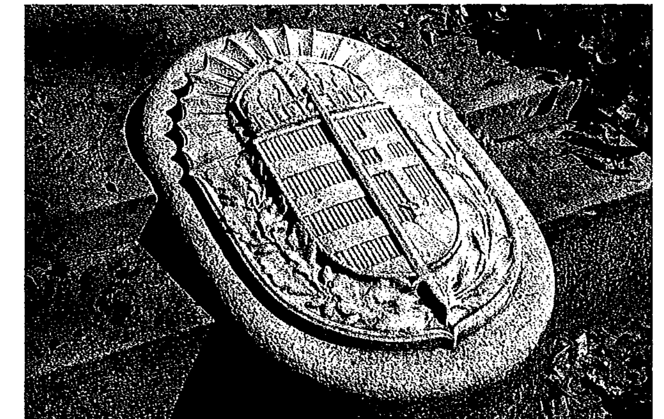
Egy 1947. július 4-én feladott vöröskeresztes lap, amelyen a „vitéz” szót lehúzta a cenzor

(bolsevizálása) érdekében történt. A szovjetunióbeli, kusznarenkovói különleges pártiskolában képezték ki többek között a magyar kommunistákat (pl. Farkas Vladimírt) is, hogyan és milyen módszerekkel kell fokozatosan átvenniük a hatalmat a Szovjetunió érdekszférájába tartozó Magyarországon (is).[492] Ennek a folyamatnak egyik fontos lépcsője volt a nemzeti érzelmű magyar erők (szervezetek) teljes megszüntetése, illetve ezen szervezetek kiadványainak (könyvek, folyóirat, napilap stb.) betiltása, megsemmisítése.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. február 20-án megbízta vitéz szentmiklósi és óvári Pongrácz Pál vezérőrnagyot, volt ügyvezető törzskapitányt, hogy készítsen tervet az Országos Vitézi Szék megszüntetésének menetéről. Az április 5-ére elkészült tervezet az Országos Vitézi Szék feloszlatása mellett is szükségesnek tartotta fenntartani a megfelelő igazolási eljárás után a vitézi intézményt. Április 7-én az Országos Földbirtokrendező Tanács kimondta, hogy nem lehet elkobozni azért valakitől földet, mert a Vitézi Rend tagja volt. A Vitézi Rend kérdésének rendezésével megbízott honvédelmi minisztérium 1945. június 8-án pártközi értekezletet hívott össze, amelyen javaslatot tett a vitézi cím fenntartására, de a politikai pártok a Vitézi Rend és a vitézi cím megszüntetése mellett törtek pálcát. Emellett azonban a vitézi telkek meghagyásával egyetértettek, még azokban az esetben is, ha a földet a korábbi kormányok a zsidó tulajdonosuktól vették el és juttatták a vitézeknek. Természetesen a telkek hitbizományi jellegét nem kívánták továbbra is fenntartani. Az ülésen Kádár János, kommunista politikus, népellenes bűntettekkel vádolta a Vitézi Rendet, amelynek természetesen nem volt alapja. A rend felszámolására létrehozták az „Országos Vitézi Szék Felszámoló Bizottságá”-t, amelynek élére a Vitézi Rend utolsó ügyvezető törzskapitányát, vitéz szentmiklósi és óvári Pongrácz Pál vezérőrnagyot nevezték ki. 1946 februárjában a bizottság befejezte tevékenységét és megszűnt, helyette létrehozták a Vitézi Rend vagyonjogi gondnoka pozíciót, amelyet szintén a volt ügyvezető törzskapitány töltött be. A vitézi iratanyagok hiányossága és egyes törvények hatályban

492 Ungváry Krisztián: A menetrend. Magyarország szovjetizálásának kérdései. In: Rubicon, 2001/10-2002/1. szám, 53. o.

Vitéz Nagy Pál altábornagy, Hajdu vármegye és Debrecen szabad királyi város vitézi székkapitánya sírját díszítő vitézi jelvény. Ilyen sírdíszeket készített többek között vitéz Máriahegyi János egyházi szobrászmester is

maradása miatt a Vitézi Rend felszámolása igen nehéz feladatnak bizonyult.[493] Az Ideiglenes Nemzeti Kormány lemondása (1945. november 15.) után, a kommunisták egyre erősebb propagandát folytattak. A Vitézi Rend tagjait – ugyanúgy mint a Horthy-korszak más reprezentánsait, fegyveres testületeinek tagjait, politikusait stb. – osztályellenségként kezelték.[494] A kormány az Országos Vitézi Szék és a rend 1945-ös feloszlatását követően, csak 1947-ben tiltotta meg a vitézi cím használatát,[495] ezért találkozhatunk olyan dokumentumokkal abból az időszakból, amiken a betiltott Vitézi Rend tagjai még használták vitézi címüket.[496] A választási csalással hatalomra került Magyar Kommunista Párt megkezdte az ország erőteljes szovjetizálását.[497] E folyamatnak volt része, hogy a Magyar Kommunista Párt 1948 tavaszán vizsgálóbizottságokat hozott létre, amelyek azt vizsgálták egy kérdőív kitöltetése alapján, hogy az állami és önkormányzati vezető köztisztviselők alkalmasak-e pozíciójuk ellátására. Valójában egyszerű tisztogatási akcióról volt szó, és a megbízható, de általában a szükséges tudásszintet nélkülöző káderek beépítéséről a fontosabb pozíciókba. Ebben a kérdőívben többek között szerepelt az a kérdés is, hogy az adott személy tagja volt-e a Vitézi Rendnek (megkapta-e a Nemzetvédelmi Keresztet, illetve volt-e leventeoktató, vagy tagja volt-e a MOVÉ-nak stb.)? E kérdőív alapján 1948 nyarán a politikailag megbízhatatlanok leváltásra kerültek.[498] Ekkoriban kezdődött meg az osztályellenségnek kikiáltott földbirtokosok („kulákok”) ellehetetlenítése, üldözése és egyes esetekben bebörtönzése. E földbirtokosok között jó néhány olyan vitéz is volt, aki a Vitézi Rend révén nincstelenként jutott földhöz a Horthy-korszakban. Ez által több esetben is előfordult, hogy az új rendszer a saját társadalmi osztálya ellenségévé kiáltotta ki ezeket az első világháborús veteránokat.[499]

493 Tátrai Szilárd: A Vitézi Rend története a harmincas évek elejétől a felszámolásig. In: Hadtörténeti Közlemények, 1997–2004. Arcanum PC CD ROM

494 Pl. Országgyűlési napló. Országgyűlés 11. ülése 1947. évi október 24-én, pénteken, 511–512. o.

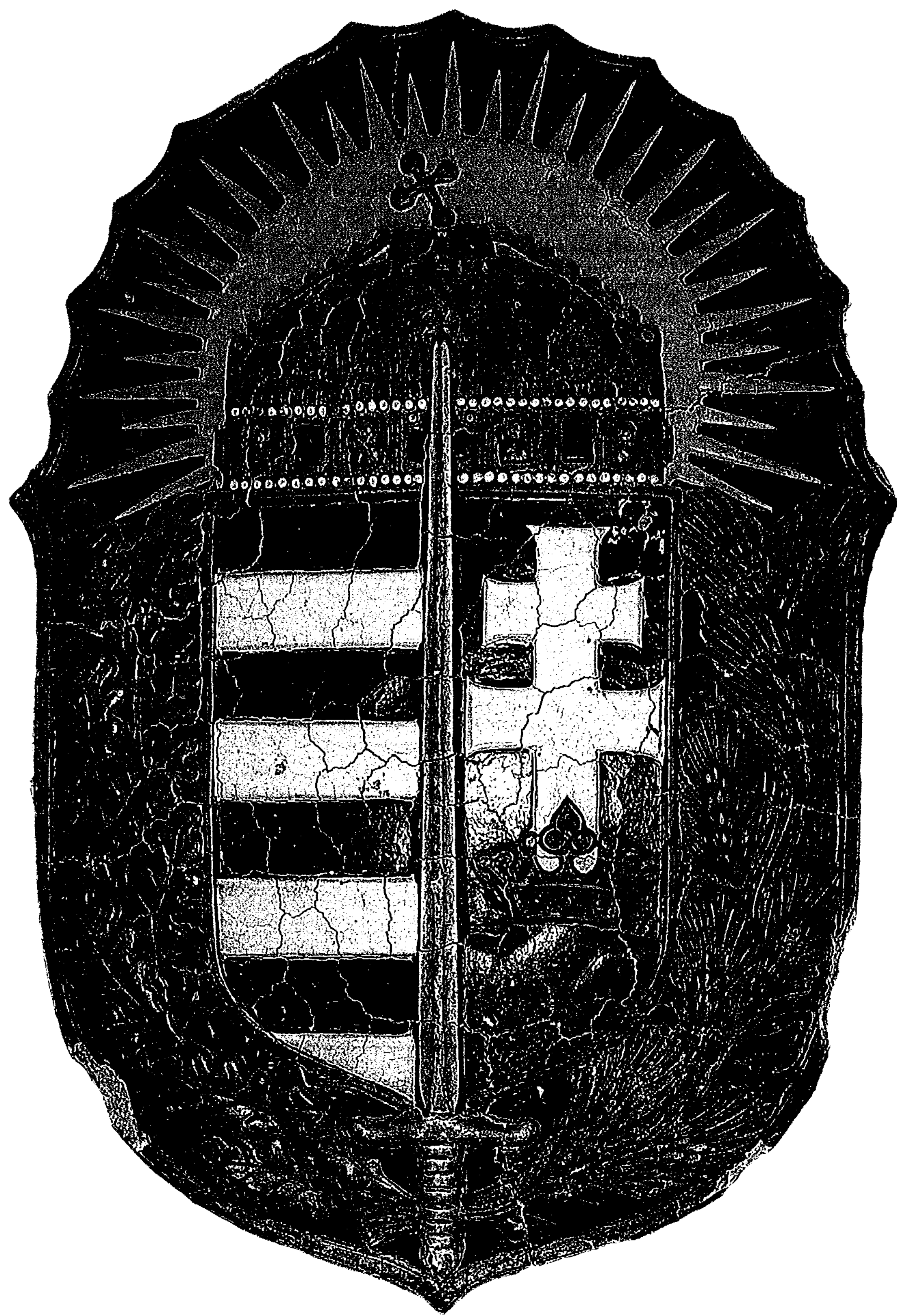
495 Egyes rangok és címek megszüntetéséről. 1947. évi IV. törvény, 3. §

496 Vitéz Elefánti Károly magyar–orosz nyelvű igazolványa. 1945. április

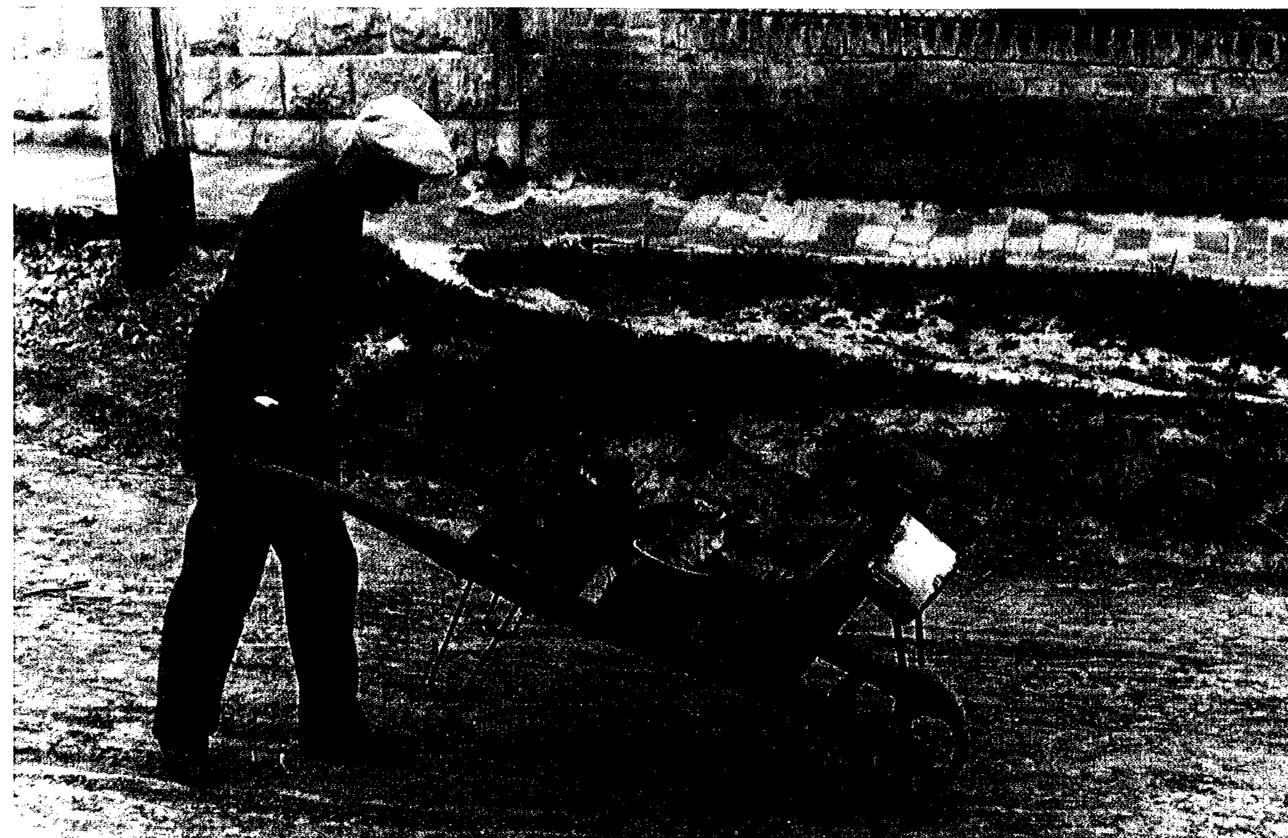
497 Glatz Ferenc (szerk.): Magyarok krónikája, Magyar Könyvklub Kiadó, Officina Nova, Budapest, 2000, 653. o.

498 Farkas Gábor: Törvényhatósági és községi hatósági önkormányzatok IV. In: Fejér Megyei Levéltár közleményei 11. Székesfehérvár, 1989, 79. o.

499 Glatz Ferenc (szerk.): Magyarok krónikája, Magyar Könyvklub Kiadó, Officina Nova, Budapest, 2000, 673. o.

Vitézi jelvényt formázó házjelvény, amellyel az Országos Vitézi Szék engedélye alapján 1936-tól a vitézek az egyéb ingatlanjaikat (nem vitézi telek) is díszíthették. Az ára 30 pengő volt

Egy vitézsors: vitéz Doóry (Klemm) László vezérőrnagy 1955 májusában

1948. december 19-én (1948. december 10-én írták alá) jelent meg az a törvény, amely Magyarországon érvénytelenítette az 1920. augusztus 10-i 6650/1920. M. E. számú rendeletet, amely az Országos Vitézi Szék, azaz a Vitézi Rend működésének törvényes alapját biztosította.[500]

A háború befejezése után a Vitézi Rend tagjai és vezetői közül sokan az emigrációban kerestek menedéket, az itthon maradottak egy részére pedig a kitelepítés, a társadalom peremére kerülés, illetve rosszabb esetben börtönbüntetés várt. Mivel a rend vezetőinek többsége más magas pozíciókat is betöltött a két világháború között és magas rendfokozatú honvéd-, illetve csendőrtiszt vagy tábornok volt, a legtöbb esetben nehéz megállapítani, hogy vajon azért üldöztek valakit mert a Vitézi Rend vezetőségében tevékenykedett (vagy a rend tagja volt), vagy ez a tény „csak" súlyosbító körülmény volt. Egy eset egy olyan vitéz háború utáni sorsáról, aki csak a Vitézi Rendben töltött be (nem vezető) pozíciót: vitéz Szebedy Ádámot az Országos Vitézi Szék pénzügyi osztályának munkatársát a háború befejeződése után, Ausztriából való hazatérésekor 9 hónapra internálták, a budapesti vitézi telepen álló házát elkobozták, állandó rendőri felügyelet alatt állt, értelmiségi állást nem kaphatott, élete végéig segédmunkásként dolgozott.[501] A belügyminisztérium az Országos Vitézi Szék iratanyagait 1964-ben, majd két évtizeddel a második világháború befejeződése után adta át a Magyar Országos Levéltárnak...[502]

500 Tátrai Szilárd: A Vitézi Rend története a harmincas évek elejétől a felszámolásig. In: Hadtörténeti Közlemények, 1997–2004. Arcanum PC CD ROM

501 Vitéz Szebedy Gyöngyi: Menekülés az Országos Vitézi Székkel. Egy kislány naplójából (kézirat)

502 Magyar Országos Levéltár honlapja, Családok, testületek és intézmények levéltárai, Testületi, egyesületi és intézményi fondok

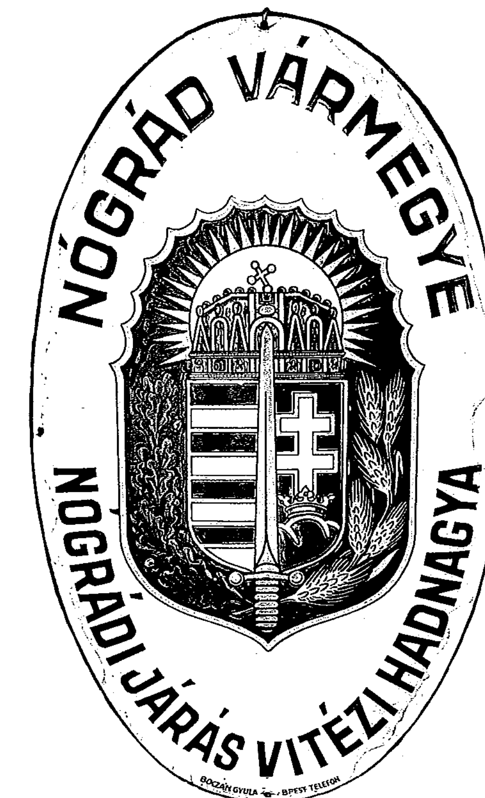

Vitéz nagybányai Horthy Miklós kormányzó, a vitézek főkapitánya egyenruhája kitüntetésekkel (Magyar Nemzeti Múzeum)

ꕤ A Vitézi Rend szervezete (1920. augusztus 25. – 1944. október 16.)

1. AZ ORSZÁGOS VITÉZI SZÉK

Az Országos Vitézi Szék volt a Vitézi Rend irányítója, döntésre jogosult elöljáró és ellenőrző szerve, melynek élén a vitézek főkapitánya állt.

Az Országos Vitézi Szék teljes ülése: ezen az ülésen születtek meg az Országos Vitézi Szék határozatai, amelyeket szótöbbséggel hoztak meg. Az értekezletet a vitézek főkapitánya helyettese hívta össze az ügyvezető törzskapitány javaslatára. A törzskapitányi pozíciót betöltő személyek elhalálozása, vagy lemondása esetén az Országos Vitézi Szék 3 vitézt javasolt szótöbbséggel, akik közül a vitézek főkapitánya nevezte ki az új törzskapitányt. A minisztériumok képviselőinek változása esetén az illetékes miniszter az Országos Vitézi Szék meghallgatása után jelölt ki új személyt a posztra. Az Országos Vitézi Szék tanácskozásain részt vehetett a kormányzó kabinetirodájának képviselője, a pénzügyminiszter képviselője és a rend főszéktartója (mint jegyzőkönyvvezető) is, de nekik nem volt szavazati joguk.[503] Az Országos Vitézi Szék ülésére szakközegeket is behívhattak szakmai kérdések megvilágítása céljából, de természetesen nekik sem volt szavazati joguk.[504]

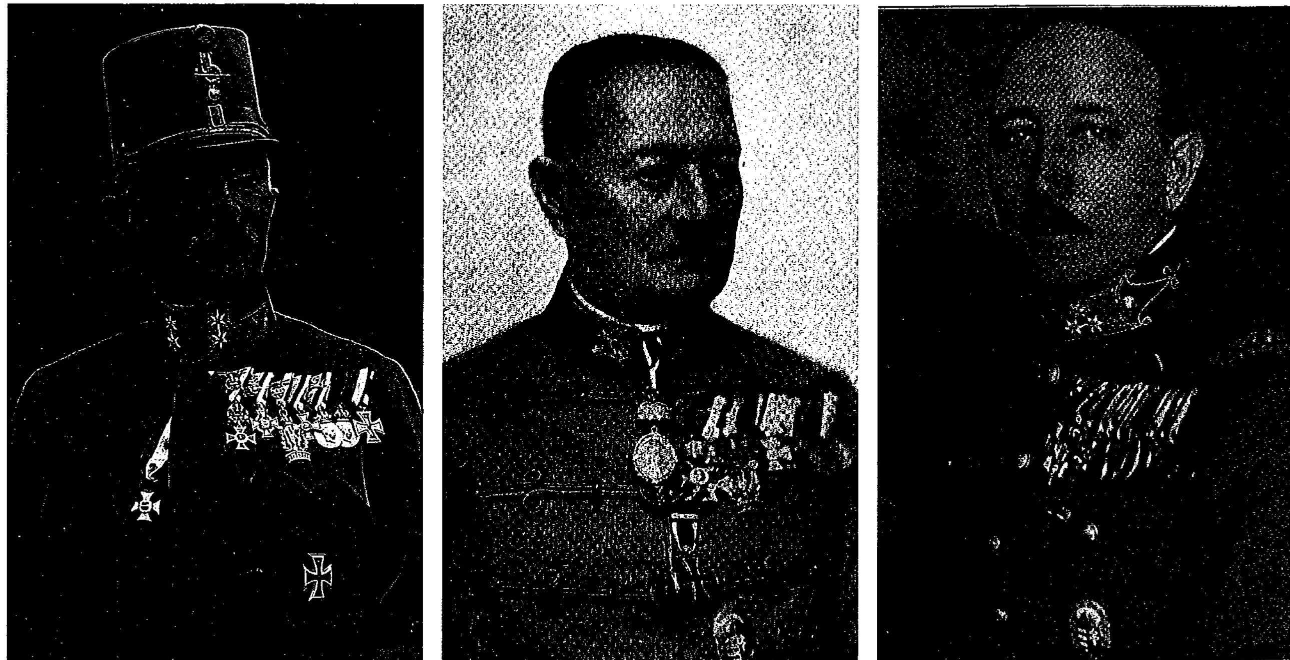

A vitézi hivatalok általában laktanyákban, állami hivatalokban (vármegyeháza, városháza stb.), esetenként magánházakban (magánlakásokban), illetve a budai királyi várpalotában voltak. Ezeket ugyanúgy, mint az állami intézményeket, ovális alakú zománcozott fémtáblákkal jelölték meg. A képen látható táblát Bóczán Gyula üzeme készítette

Az Országos Vitézi Szék tagjai:

- vitézek főkapitánya (távollétében a vitézek főkapitánya helyettese elnökölt)
- vitézek főkapitánya helyettese (egyben ő is törzskapitány volt)
- 8 törzskapitány (ez a létszám 1941-től 10 főre nőtt)
- a magyar királyi miniszterelnök képviselője
- a magyar királyi belügyminiszter képviselője
- a magyar királyi földművelésügyi miniszter képviselője
- a magyar királyi honvédelmi miniszter képviselője
- a magyar királyi igazságügy-miniszter képviselője
- a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége (Országos Földhitelintézet) képviselője

503 A Vitézi Rend kis kátéja. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 21–22. o.; A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 72. o.
504 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve, 19. és 17. o.

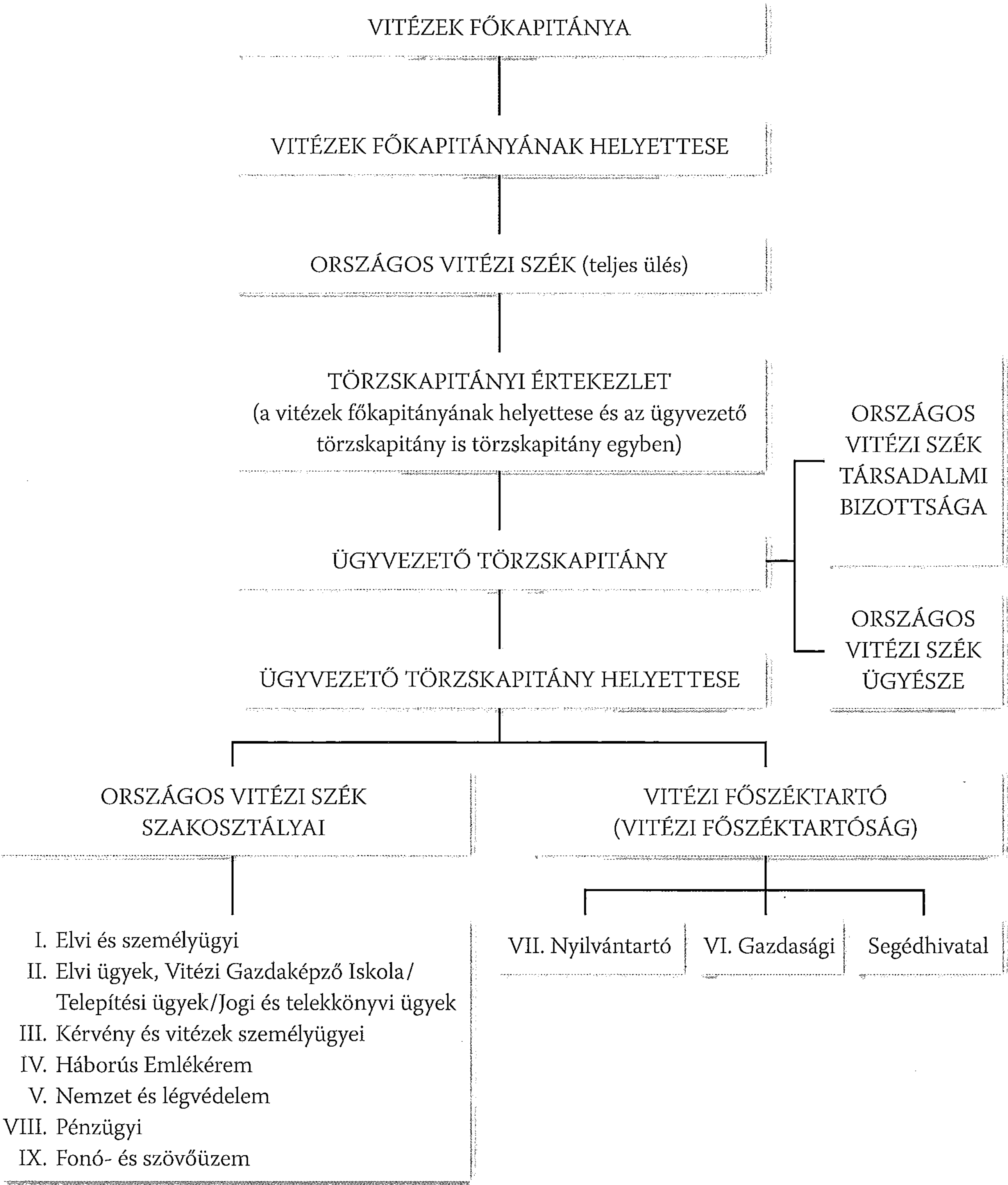
Vitéz nemes Nagy Pál (1920–1927), majd vitéz tiszabeői Hellebronth Antal (1927–1944) és végül vitéz Igmándy-Hegyessy Géza (1944) követték egymást a vitézek főkapitánya helyettesi pozícióban (az utóbbi két fotó forrása: A tízéves Vitézi Rend 1921–1931)

Vitézek főkapitánya: a vitézek legfőbb parancsnoka és a Vitézi Rend legfőbb irányítószervének, az Országos Vitézi Széknek volt az elnöke. Ő nevezte ki a törzskapitányokat az Országos Vitézi Szék által javasolt három vitéz közül, és vitézzé ütötte az Országos Vitézi Szék által arra érdemesnek talált személyeket. A vitézek főkapitányát az Országos Vitézi Szék választotta egész élettartamra. 1920 és 1944 között a vitézek főkapitánya és az államfő egyazon személy (vitéz nagybányai Horthy Miklós altengernagy) volt. Ha nem így lett volna, akkor az államfő jóváhagyása is szükséges lett volna a vitézek főkapitánya megválasztásához.[505]
– vitéz nagybányai Horthy Miklós

Vitézek főkapitánya helyettese: a vitézek főkapitánya távollétében ő elnökölt az Országos Vitézi Szék teljes ülésén, illetve a törzskapitányi és a székkapitányi értekezleteken. A vitézek főkapitánya nevében elintézte azokat az ügyeket, amikhez a vitézek főkapitányának döntése nem volt szükséges, ellenőrizte a Vitézi Rend összes szervét és intézményét, az Országos Vitézi Szék nevében kinevezhette, illetve leválthatta az Országos Vitézi Szék Társadalmi Bizottságának elnökét, illetve a vármegyei székkapitányokat, emellett a dicsérő oklevelet is ő adományozta.[506] Ő adta ki az Országos Vitézi Szék rendelkezéseit, a „Vitézek

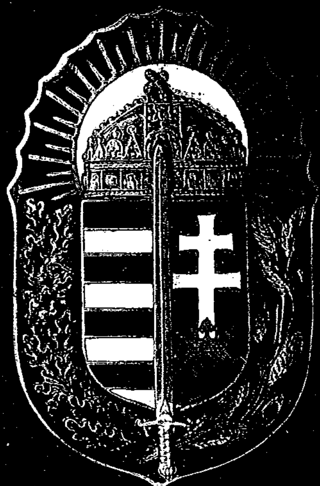
505 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) III. rész Vitézi szervek ügymenete. Országos Vitézi Szék, Budapest, 57. o.; A Vitézi Rend kis kátéja. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 21. o.

506 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) III. rész Vitézi szervek ügymenete. Országos Vitézi Szék, Budapest, 57. o.

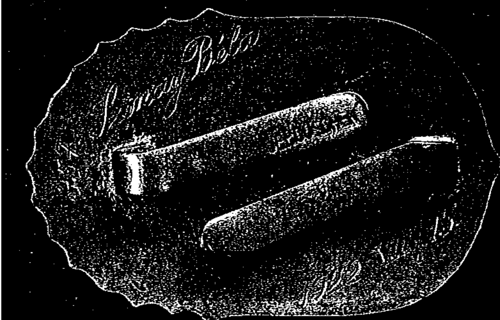

Az Országos Vitézi Szék felépítése 1940-ben[507]

507 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) III. rész Vitézi szervek ügymenete 20. § Az Országos Vitézi Szék, Országos Vitézi Szék, Budapest, 54. o.

Vitézi jelvény, hátlapján vitéz szinai Szinay Béla törzskapitány nevével, avatási dátumával és sorolási számával

Vitéz szinai Szinay Béla tábornok a 4. számú Vitézi Törzsszék törzskapitánya (1928–1944) Magyar Kir. Honvéd Ludovika Akadémia története)

Főkapitánya helyett" aláírással.[508] Ezt a tisztséget hárman töltötték be egymást követően a „Horthy-korszak"-ban:
- vitéz nemes Nagy Pál
- vitéz tiszabeői Hellebronth Antal
- vitéz Igmándy-Hegyessy Géza

(A fejezetben a tisztségeknél felsorolt nevek a tisztséget betöltő személyeket mutatják időrendi sorrendben. Ha egy tisztségnél csak egy név szerepel, akkor a „Horthy-korszak" alatt csak az az egy személy töltötte be az adott pozíciót.)

Törzskapitányok (értekezlete): az Országos Vitézi Szék teljes ülésének hatáskörét részben átruházta a törzskapitányi értekezletre. A törzskapitányi értekezlet döntött arról, hogy mely ügyek kerüljenek az ügyvezető törzskapitány hatáskörébe, hogy ki legyen felvéve a Vitézi Rendbe és ki kerüljön indokolt esetben törlésre. A törzskapitányi értekezlet tett javaslatot a vitézi telkek adományozására, kölcsönt engedélyezett a vitézeknek, döntött a vitézi telkek zár alá vételéről – zár alól való feloldásáról, gondviselő kinevezéséről, vitézi özvegyek eltartásának mértékéről (a vitézi telek jövedelméből) stb. Az értekezletet az ügyvezető törzskapitány hívta össze, melynek a vitézek főkapitánya helyettese volt az elnöke. Az értekezleten való részvétel minden törzskapitány számára kötelező volt. Az első törzskapitányok (és az Országos Vitézi Szék első tagjai) 1920. szeptember 25-én kapták meg kinevezésüket,[509] a rend utolsó törzskapitányai a kormányzó lemondatását követő napon, 1944. október 17-én lettek leváltva.[510]

Törzskapitányok törzsszékenként:

Gróf Batthyány Lajos 1. számú Vitézi Törzsszék (Budapest)[511]
- vitéz tapolylucskai és kükemezei Bánó Kálmán
- vitéz szentmiklósi és óvári Pongrácz Pál

Szent István király 2. számú Vitézi Törzsszék (Budapest)[512]
- vitéz nemes Magasházy László

508 A Vitézi Rend kis kátéja. Országos Vitézi Szék. Budapest, 1940. 21. o.
509 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 72. o.
510 Tátrai Szilárd: A Vitézi Rend története a harmincas évek elejétől a felszámolásig. In: Hadtörténeti Közlemények, 1997–2004. Arcanum PC CD ROM
511 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve, 19. és 125. o.
512 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve, 20. és 126. o.

Vitéz nagybányai Horthy Miklós 3. számú Vitézi Törzsszék (Budapest)[513]
- vitéz bilkei Lipcsey Márton

II. Rákóczi Ferenc fejedelem 4. számú Vitézi Törzsszék (Budapest)[514]
- vitéz nemes Nagy Pál
- vitéz Csörgey Károly
- vitéz szinai Szinay Béla

József nádor 5. számú Vitézi Törzsszék (Budapest)[515]
- vitéz szandai Sréter István
- vitéz tiszabeői Hellebronth Antal
- vitéz Horváth József

Vitéz Bocskay István fejedelem 6. számú Vitézi Törzsszék (Budapest)[516]
- vitéz sepsibaczoni Toókos Gyula
- vitéz Magyarosy Sándor

Árpád fejedelem 7. számú Vitézi Törzsszék (Budapest)[517]
- vitéz semjénfalvi Siménfalvy Tihamér
- vitéz nagylaki Rátz Jenő
- vitéz nemes Baur Nándor

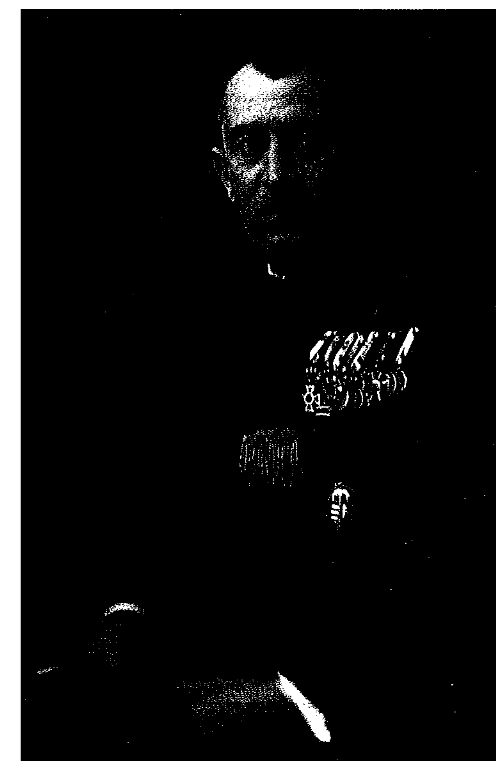
Zrínyi Miklós 8. számú Vitézi Törzsszék (Budapest)[518]
- vitéz Igmándy-Hegyessy Géza

Mátyás király 9. számú Vitézi Törzsszék (Kolozsvár, 1940. december 21-étől)[519]
- vitéz Benkő Béla

Csaba királyfi 10. számú Vitézi Törzsszék (Marosvásárhely, 1941. január 4-étől)[520]
- vitéz Vida Gyula

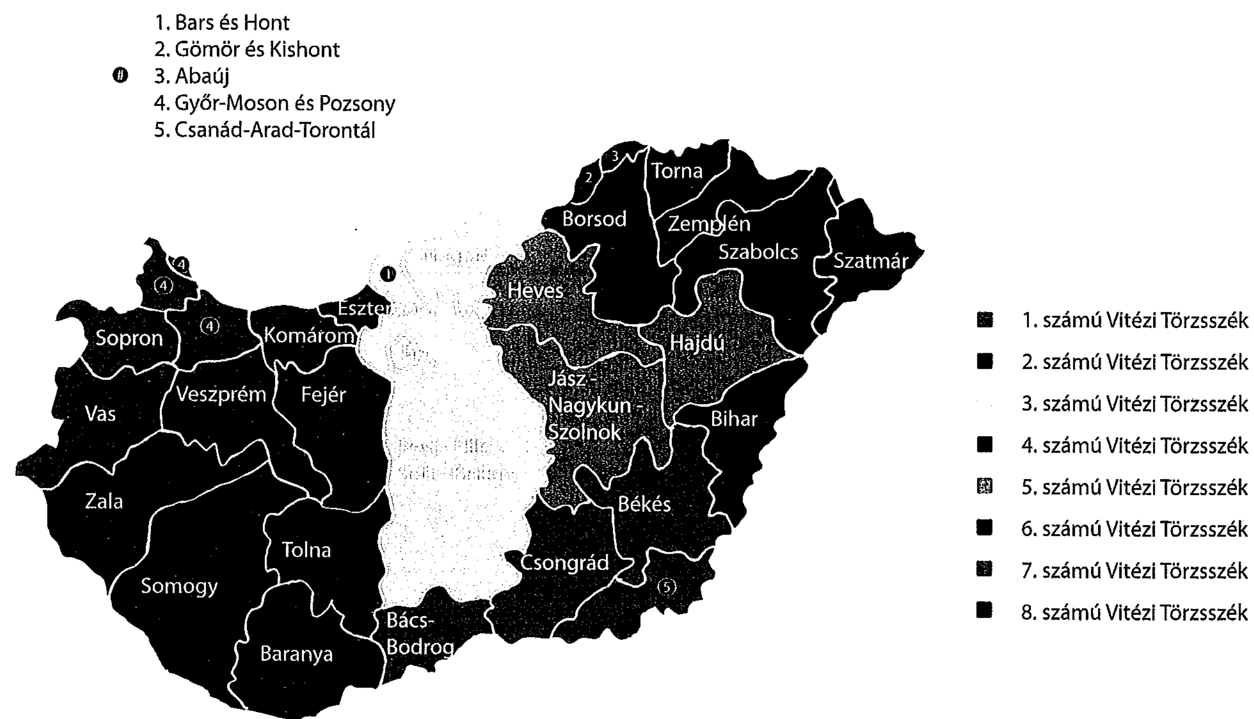
A magyar királyi miniszterelnök képviselője:
- dr. Barsy Aladár

513 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve, 21. és 127. o.
514 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve, 23. és 128. o.
515 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve, 25. és 129. o.
516 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve, 25. és 130. o.
517 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve, 27. és 131. o.
518 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve, 28. és 132. o.
519 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve., 133. o.; Tátrai Szilárd: A Vitézi Rend története a harmincas évek elejétől a felszámolásig. In: Hadtörténeti Közlemények, 1997–2004. Arcanum PC CD ROM
520 Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve., 134. o.; Tátrai Szilárd: A Vitézi Rend története a harmincas évek elejétől a felszámolásig. In: Hadtörténeti Közlemények, 1997–2004. Arcanum PC CD ROM

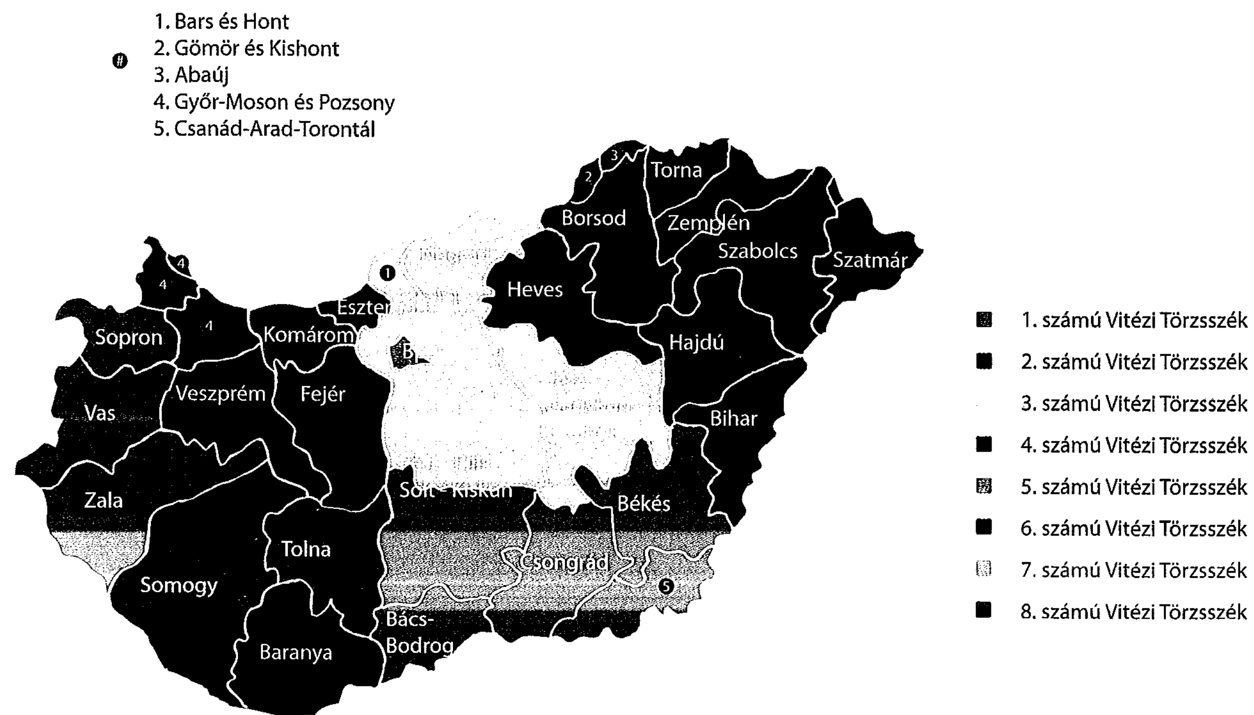
Vitézi törzskapitányok: vitéz semjénfalvi Siménfalvi Tihamér és vitéz nagylaki Rátz Jenő (Tolnai Világlapja, 1938/30. szám)

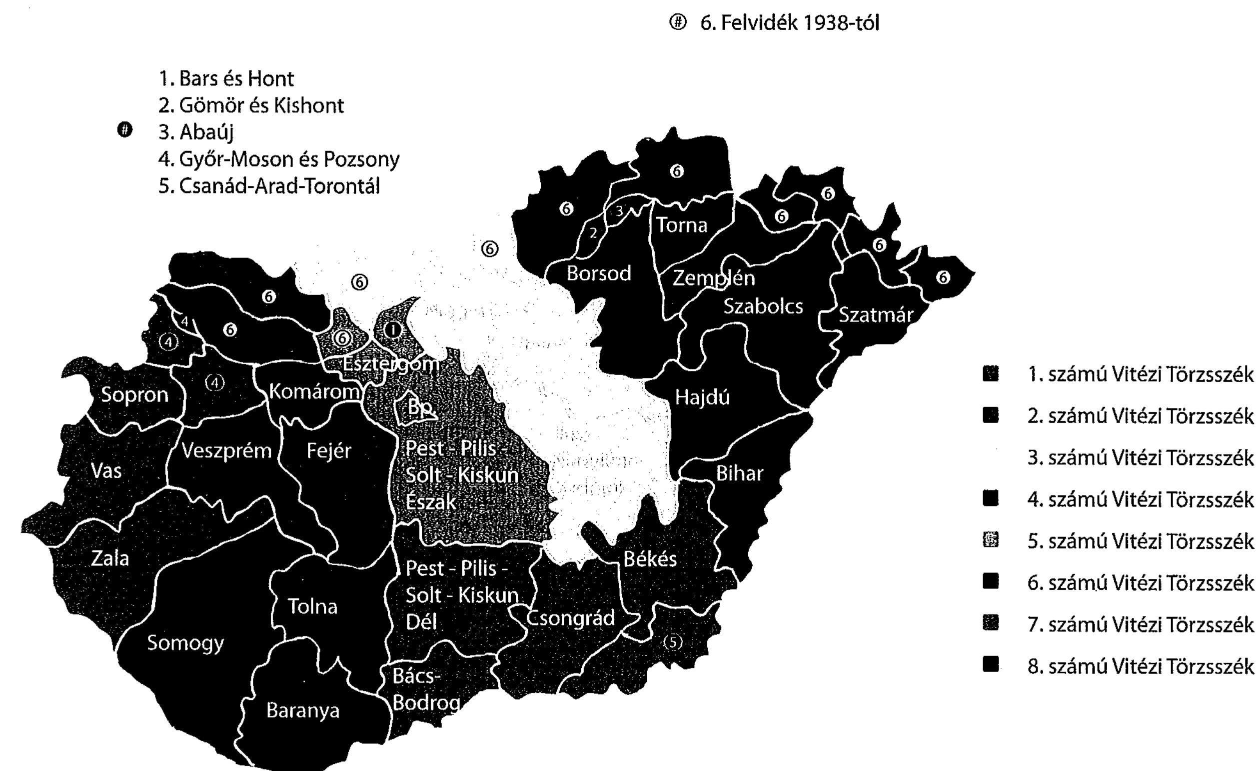

A vitézi törzsszékek területe az 1921-es beosztást követően

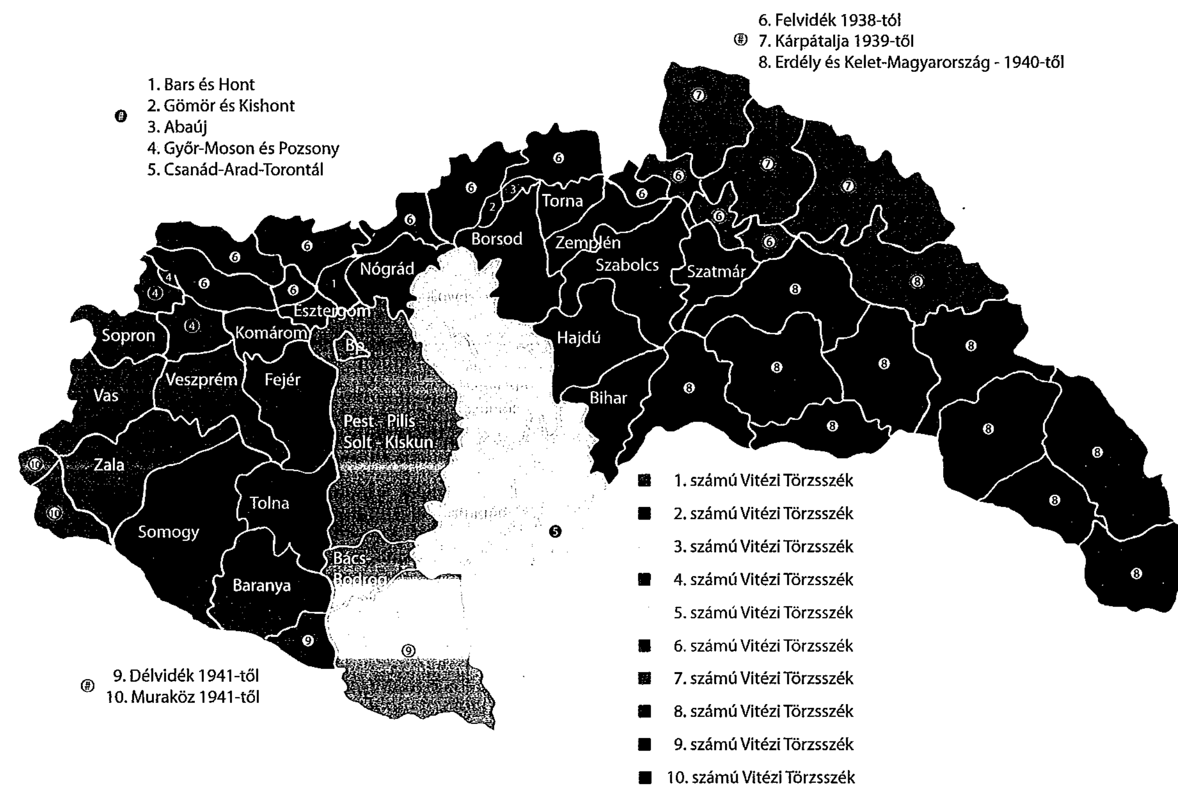
A vármegyék 1923-as részleges átszervezése miatt 1924-ben a vitézi törzsszékek területi beosztása is megváltozott

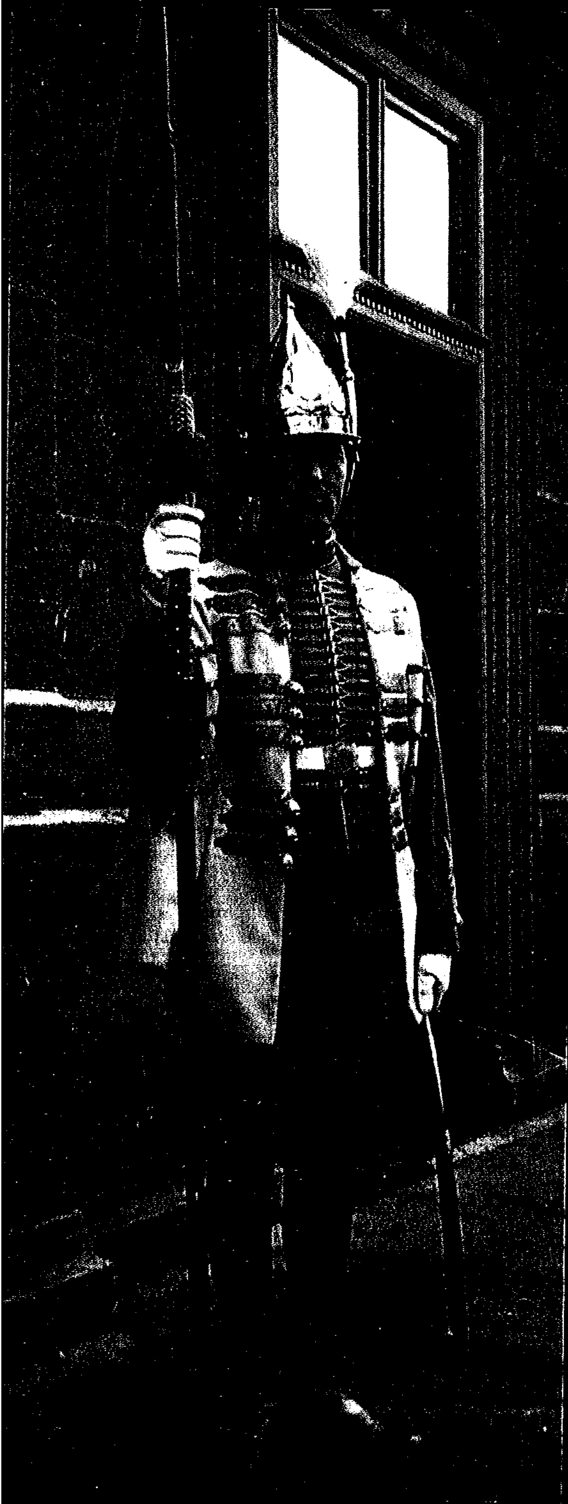

A vitézi törzsszékek területi beosztása a felvidéki területek visszacsatolása után

A vitézi törzsszékek területi beosztása a kárpátaljai, az erdélyi és a délvidéki területek visszacsatolása után

A gyalogos testőrök jelenléte is emelte a központi avatási ünnepségeknek fényét. Általában két testőrtiszt vezetésével -5 gyalogostestőr és a testőrség zászlóvivője vett részt udvari díszöltözetben a vitézi avatásokon

A magyar királyi belügyminiszter képviselője:
– dr. Szecsey József
– dr. Tomcsányi Kálmán

A magyar királyi földművelésügyi miniszter képviselője:
– dr. alsómátyásfalvi Mattyasovszky Miklós
– dr. vitéz Vass Elek

A magyar királyi honvédelmi miniszter képviselője:
– vitéz Tirczka Károly
– vitéz Nagy Sándor
– vitéz Basó Ödön
– vitéz Horváth József
– vitéz Sövényházy-Herdiczky Jenő
– vitéz Szombathy Pál

A magyar királyi igazságügy-miniszter képviselője:
– dr. Börcsök Andor
– dr. nagycsepcsényi és muthnai Vladár Gábor

A Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége (Országos Földhitelintézet) képviselője:
– báró Pap Géza
– dr. alsómátyásfalvi Mattyasovszky Miklós
– dr. Demel Aladár

Ügyvezető törzskapitány: az Országos Vitézi Szék „bizalmának letéteményese" volt és a törzskapitányok kivételével az összes vitézi szervet ellenőrizhette. Személyét a törzskapitányi értekezlet javaslata alapján nevezte ki a vitézek főkapitánya. Ő volt a Vitézi Rend vagyonjogi képviselője a hatóságokkal és magánszemélyekkel szemben, illetve minden egyéb ügyben. Ő hívta össze a székkapitányok országos értekezletét, és kizárólag neki volt joga pénzt utalványozni. Emellett az Országos Vitézi Szék nevében ő bízta meg, illetve mentette fel a főszéktartót, a vármegyei társadalmi bizottságok elnökeit, az Országos Vitézi Szék szakosztályainak vezetőit, a főszéktartóság osztályainak vezetőit, széktartókat, törzsszéktartókat, járási (kerületi) vitézi hadnagyokat, vitézi ügyészeket és nemzetvédelmi tiszteket. Az ügyvezető törzskapitány feladata volt az Országos Vitézi Szék és a törzskapitányi értekezlet határozatainak végrehajtása, illetve a vitézi szervek

†

Özv. vitéz Dienes-Oehm Tivadarné szül. korláti Dienes Erzsébet ugy a maga, mint gyermekei: Tivadar és Egon nevében fájdalomtól megtört szivvel jelenti, hogy a forrón szeretett férj és apa

vitéz Dienes-Oehm Tivadar

nyug. m. kir. tábornok, Szatmár vármegye Vitézi Székkapitánya, a II. o. magyar érdemkereszt tulajdonosa, a hadidiszitményes és kardos Lipót-rend és a III. o. Vaskorona-rend lovagja, a hadidiszitményes és kardos III. o. katonai érdemkereszt, a II. o. német vaskereszt stb. stb. tulajdonosa

folyó évi február hó 2-án este 9 órakor Budapesten, életének 57-ik, boldog házasságának 25-ik évében váratlanul elhunyt.

A megboldogult hült tetemét folyó hó 4-én délután 1/2 3 órakor **Budapesten a kerepesi uti temető halottasházában**, a római-katholikus egyház szertartása szerint történő beszentelés után, folyó hó 5-én déli 12 órakor helyezzük **nyirmeggyesi** (Szatmár vm.) birtokán örök nyugalomra.

A boldogult lelki üdvéért az engesztelő szent miseáldozat folyó hó 6-án a nyircsaholyi és mátészalkai róm. kath. templomokban fog az Urnak bemutattatni.

Budapest, 1928. évi február hó 3-án.

Az örök világosság fényeskedjék neki!

nagyjeszeni Jeszenszky Ferencné szül. **Oehm Berta** testvére.
özv. korláti Dienes Lajosné szül. **bulyi és jékei Jékey Anna** anyósa.
nagyjeszeni Jeszenszky Ferenc és **korláti Dienes Sándor** sógorai.
nagyjeszeni Jeszenszky Gyula, nagyjeszeni Jeszenszky Olga férjezett **Kuncz Lászlóné, nagyjeszeni Jeszenszky Ferenc** unokahuga és öccsei.
özv. fogarasi Képessy Lászlóné szül. **bulyi és jékei Jékey Mária és családja,**
bulyi és jékei Jékey Sándor és családja,
rokonai.

Községi temetkezési intézet központi irodája: IV. Kigyó-utca 5 — Nyomt. Buschmann F. utódai IV. ker. Molnár-ucca 37 szám

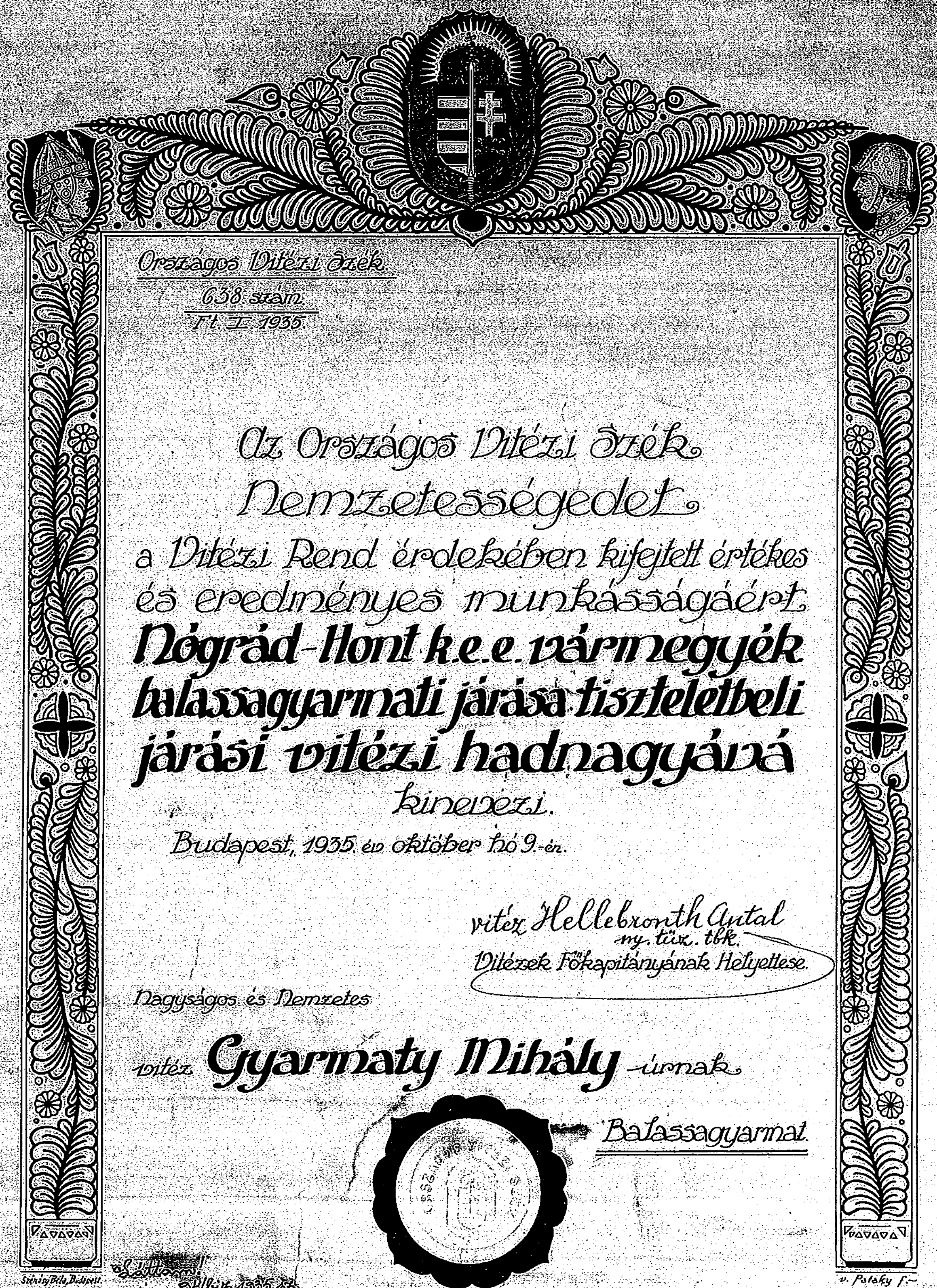
Vitéz Dienes-Ohm Tivadar Szatmár-, Ugocsa-, Bereg „közigazgatásilag egyelőre egyesített" vármegyék vitézi székkapitányának gyászjelentése

működésének ellenőrzése.[521] Ő referált a vitézek főkapitányának (a kormányzónak) és helyettesének a rendi ügyekről.[522] A „Horthy-korszakban hárman követték egymást ebben a pozícióban:
– vitéz tapolylucskai és kükemezei Bánó Kálmán
– vitéz Igmándy-Hegyessy Géza
– vitéz szentmiklósi és óvári Pongrácz Pál

Ügyvezető törzskapitány helyettese: az ügyvezető törzskapitány által ráruházott feladatokat végezte el. A törzskapitányi értekezlet javaslatára a vitézek főkapitánya nevezte ki.[523]

A Vitézi Rend Főszéktartósága: a Vitézi Rend központi adminisztrációjának elvégzésére lett létrehozva, melynek élén a Vitézi Főszéktartó állt. A Főszéktartóság az Országos Vitézi Szék határozatait hajtotta

521 A Vitézi Rend kis kátéja. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 22–23. o.
522 Bangha Ernő: A magyar királyi testőrség 1920–1944. Európa Könyvkiadó, 1990, 286. o.
523 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) III. rész Vitézi szervek ügymenete. Országos Vitézi Szék, Budapest, 62. o.

Országos Vitézi Szék
638 szám
Ft. I. 1935.

Az Országos Vitézi Szék
Nemzetességedet
a Vitézi Rend érdekében kifejtett értékes
és eredményes munkásságáért
Nógrád-Hont k.e.e. vármegyék
balassagyarmati járása tiszteletbeli
járási vitézi hadnagyává
kinevezi.

Budapest, 1935. évi október hó 9-én.

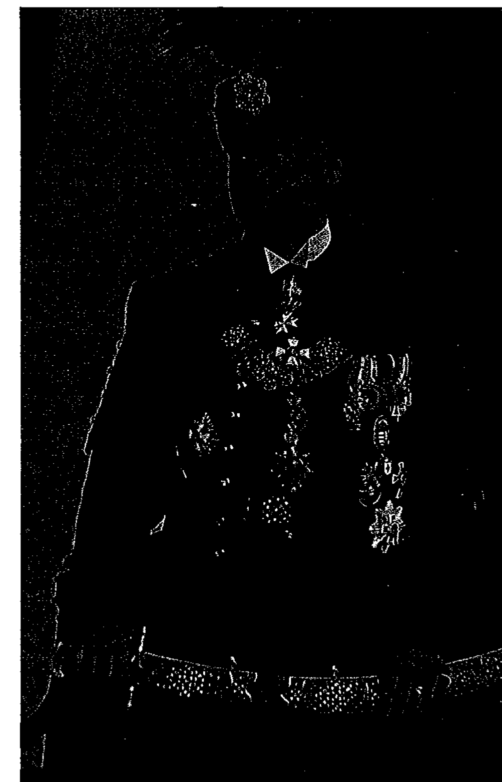
vitéz Hellebronth Antal
ny. tüz. tbk.
Vitézek Főkapitányának Helyettese.

Nagyságos és Nemzetes
vitéz Gyarmaty Mihály úrnak
Balassagyarmat.

A Vitézi Rend tisztségviselőinek díszes kinevező oklevele

végre és a „Vitézi Rend központi igazgatóságának lebonyolító szerve" volt.[524] A főszéktartót az Országos Vitézi Szék által jelölt három személy közül a vitézek főkapitánya nevezte ki.

– vitéz gálócsi Gálócsy Zsigmond
– vitéz laborfalvi Berde Gábor
– vitéz Vasváry László
– vitéz nagybarcsai Barcsay Ádám
– vitéz Nagy László
– vitéz Galánthay István
– vitéz Ráskay László
– vitéz Csukonyi Ferenc

Az 1922-ben vitézzé avatott dr. vitéz csáfordi Simon Elemér, akit az Országos Vitézi Szék 1934-ben Sopron vármegye tiszteletbeli vitézi székkapitányává nevezett ki

Az Országos Vitézi Szék szakosztályai: az Országos Vitézi Szék és a Vitézi Rend Főszéktartóságán belül a szervezet teljes kiépülésekor 9 osztály működött.

I. osztály: a Vitézi Rend szerveinek közigazgatási ügyeivel, az általános elvi és szervezeti ügyekkel, a tiszteletbeli tisztségekkel megbízottak ügyeivel és a költségvetésileg rendszeresített szolgálatot teljesítő szervek, fogalmazók, segédmunkaerők szolgálatára vonatkozó, illetve személyes ügyeivel foglalkozott. Ez az osztály intézte a vitézi tisztségviselők (székkapitány, járás hadnagy, vitézi ügyész, vitézi orvos) felmentési-kinevezési javaslatainak elkészítését, az Országos Vitézi Széknek való felterjesztését és az ehhez kapcsolódó iratok és oklevelek elkészítését. A Vitézi Rend érdekében teljesített kiemelkedő érdemek esetében ez az osztály készítette a felterjesztéseket az állami kitüntetésekre és a Vitézi Rend dicsérő oklevelére.[525]

II. osztály: a vitézi telekügyekkel foglalkozott, majd később a Vitézek Örkényi Gazdaképző Iskolájának ügyei, a telepítési, illetve a jogi és telekkönyvi ügyek is ehhez az osztályhoz tartoztak.[526] Emellett a honvédségtől kedvezményesen vásárolt, honvédségi szolgálatra alkalmatlan lovakkal kapcsolatos ügyek is ezen osztály munkáját képezték.[527]

III. osztály: a tiszti állományú folyamodók személyi ügyeivel, a tiszti várományosok ügyeivel és a tiszti vitézek ügyeivel foglalkozott.[528] Később ez az osztály vette át a legénységi vitézi ügyek intézését is.[529]

524 A Vitézi Rend kis kátéja. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 23. o.
525 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) III. rész Vitézi szervek ügymenete. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940. 62–65. o.
526 A Vitézi Rend kis kátéja. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 23. o.
527 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) III. rész Vitézi szervek ügymenete. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 65. o.
528 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 127. o.
529 A Vitézi Rend kis kátéja. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 23. o.

Vitéz Pávai Mátyás Sándor nyugállományú altábornagy, aki Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye déli részeinek vitézi székkapitánya volt 1921–1924 között

Az avatandóknak ez az osztály küldte ki a „Behívójegy"-eket, és itt készítették el a vitézi igazolványokat, az avatási okleveleket, illetve az esküapokat is. Itt intézték azoknak az ügyeit, azaz pótlólagos behívását az eskütételre, akiknek részt kellett volna venniük az avatáson, de önhibájukon kívül (pl. betegség stb.) nem tudtak megjelenni.[530]

IV. osztály: a legénységi állományú folyamodók személyi ügyeivel, a legénységi várományosok ügyeivel és a legénységi vitézek ügyeivel foglalkozott.[531] Később ennek az osztálynak a munkáját átvette a III. osztály és ez az osztály a továbbiakban a Magyar Háborús Emlékéremmel kapcsolatos ügyeket intézte. Az osztály küldte ki az adományozott Magyar Háborús Emlékérmeket és a hozzájuk tartozó kitüntetés igazolványokat mind a magyar, mind a külföldi kitüntetetteknek, az utóbbiaknak a külföldön működő magyar „Háborús Emlékérem Irodá"-kon (Bécs, Berlin) keresztül.

V. osztály: a nemzetvédelemmel, a propagandával, a sajtóval kapcsolatos ügyeket, a kulturális, illetve hazafias szervezetekkel való együttműködés feladatait intézte, emellett itt kerültek előkészítésre az ünnepélyes vitézi avatások és a Vitézi Rend népszerűsítését célzó kulturális rendezvények (estélyek, előadások, hangversenyek stb.). Ez az osztály kísérte figyelemmel a rend szempontjából fontos hazai és külföldi sajtóhíreket, illetve tartotta a kapcsolatot a hazai szervezetekkel (MOVE, HONSz, Országos Frontharcos Szövetség, cserkészek, leventék stb.), illetve összegyűjtötte és őrizte a Vitézi Rend múzeumának emléktárgyait, iratait, fotóit.

VI. osztály: a „gazdászatközigazgatási" és költségvetési ügyeket intézte. Itt tartották nyilván a hiteleket, emellett a „Vitézi Rend kiskátéja" és a vitézi jelvények beszerzése és eladása is itt zajlott.

VII. osztály: a vitézek személy- és teleknyilvántartását, a Vitézi Rend mindennemű vagyonának nyilvántartását végezte.

VIII. osztály: a Vitézi Rend vagyonát kezelte és a pénzügyekkel foglalkozott. Ezekbe beletartozott a Háborús Emlékérem Alap és a vármegyei vitézi székek által gyűjtött pénzösszegek kezelése. Az összes befolyó és kiutalt pénzt itt kezelték.

530 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) III. rész Vitézi szervek ügymenete. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 67. o.

531 A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 128. o.

Vitéz Pisky Zoltán százados, aki több tisztséget is betöltött a Vitézi Rendben: Békés vármegye vitézi széktartója (1922–1923) és a 7. számú Vitézi Törzsszék törzsszéktartója (1928–1929) volt

IX. osztály: a Vitézi Rend örkényi fonó-szövő tanüzemével foglalkozott. Az osztály vezetője egyben az üzem felügyelője volt.

Segédhivatal: a postai küldemények átvételével, szétosztásával, továbbításával, illetve a hivatalos pénz- és értékküldemények átvételével-szétosztásával foglalkozott.[532]

Az Országos Vitézi Szék Társadalmi Bizottsága: a Vitézi Renddel kapcsolatos társadalmi és kulturális kérdések megoldására hozták létre. A bizottság vezetőjét (elnökét) az Országos Vitézi Szék nevezte ki. A bizottság tagjait az elnök nevezte ki, illetve minden törzsszék delegált egy-egy személyt („kiküldött"-et) a bizottságba. A vármegyei vitézi székek mellé vármegyei vitézi Társadalmi Bizottságokat állítottak fel. Ezek vezetőit az illetékes törzskapitány és a Társadalmi Bizottság elnöke véleményének meghallgatásával, szintén az Országos Vitézi Szék nevezte ki.[533] Az Országos Vitézi Szék Társadalmi Bizottsága keretein belül működött egy női csoport, amelynek tagjai a vitézek feleségei voltak. A korabeli forrásokban több néven is említették őket: „Nemzetes Asszonyok és Vitézi Leányok" csoportja,[534] „Vitézi Asszonyok Szövetsége".[535] A tevékenységük karitatív jellegű volt.
Országos Vitézi Szék Társadalmi Bizottsága vezetője (elnöke):
– vitéz Barczy Gábor

A Vitézi Rend Zrínyi Csoportja: a magyar katonaeszmény és a magyar öntudat tudományos, irodalmi és művészeti alapon történő ápolására, illetve nemzetvédelmi és propagandatevékenység kifejtésére lett létrehozva 1936-ban.[536] Vezetőit az Országos Vitézi Szék nevezte ki.[537]

Országos Vitézi Szék ügyésze:
– dr. vitéz gyulafehérvári Balogh Gábor

532 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) III. rész Vitézi szervek ügymenete. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 62–85. o.

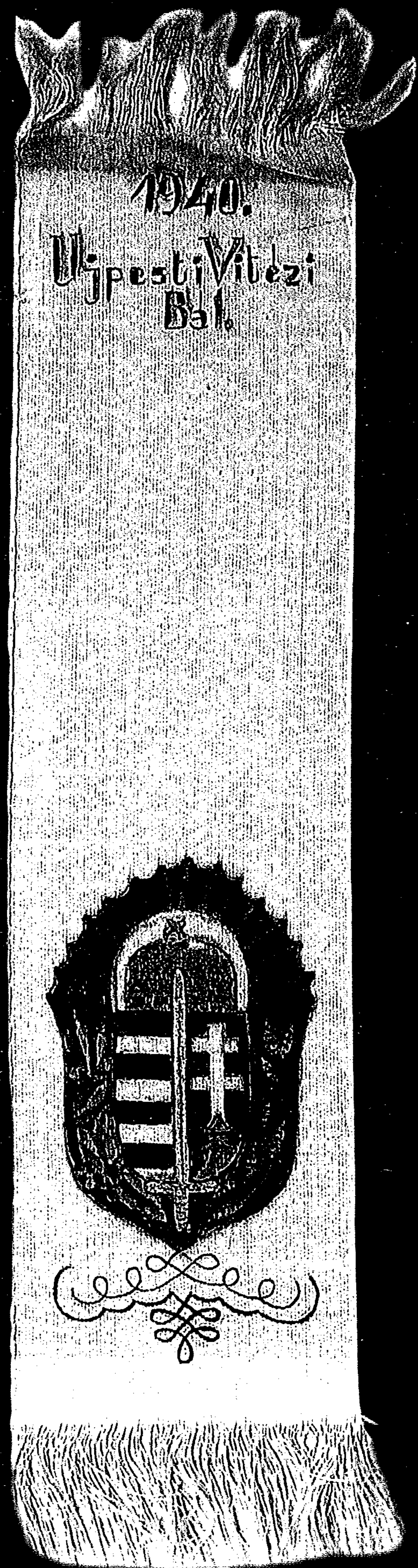
533 A Vitézi Rend kis kátéja. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 27–28. o.

534 MOL, MOT, 1940. október 29., 4. o.

535 MOL, MOT, 1940. szeptember 23., 4. o.

536 Működési tervezet a „Vitézi Rend Zrínyi Csoport"-ja számára. A Vitézi Rend Zrínyi Csoportjának kiadása, Budapest, 1938, 4–5. o.

537 A Vitézi Rend kis kátéja. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 27. o.

Emlék az 1940-es újpesti vitézi bálból

2. A VITÉZI TÖRZSSZÉK

A vitézi törzsszéket a vitézi törzskapitány vezette, segítője a vitézi törzsszéktartó volt.

Vitézi törzskapitány: minden törzsszék élén egy-egy törzskapitány állt. A törzskapitányok a rájuk ruházott hatáskör alapján irányították, felügyelték és ellenőrizték a vitézi törzsszéküket, amelyek alá tartoztak az oda beosztott vármegyei vitézi székek. A törzskapitányok munkájának segítője a vitézi törzsszéktartó (segédtiszt) volt.[538] Az első 8 törzskapitányt a vitézek főkapitánya nevezte ki élethossziglan az Országos Vitézi Szék tagjává. Az 1920 után kinevezett törzskapitányokat a vitézek főkapitánya, szintén élethossziglan tartó időszakra, az Országos Vitézi Szék által javasolt 3 személy közül nevezte ki.
A vitézi törzskapitány nagyobb vitézi ünnepségeken képviselhette a vitézek főkapitányát, gyakorolhatta a vitézi telekkel kapcsolatos reáruházott jogokat, összefogta és irányította az alá tartozó vármegyei vitézi székek tevékenységét. Ő terjesztette fel a vármegyei vitézi székkapitányokat, vármegyei társadalmi bizottsági elnököket, vármegyei vitézi ügyészeket és a széktartókat vitézi tisztségekre való kinevezésre-felmentésre, legfelsőbb kitüntetésre és dicsérő oklevélre.[539]

Vitézi törzsszéktartó: a vitézi törzsszék előadója és a törzskapitány munkájának segítője volt. A törzsszék közigazgatási és adminisztratív feladatait intézte.[540]

A Vitézi Szék (Országos Vitézi Szék) nyolc vitézi törzsszékre osztotta fel 1921-ben Magyarország területét. A törzsszékek szervezetének felállítása 1921 októberére be is fejeződött. Ezt a területi beosztást az ország vármegyéinek közigazgatási és területi változtatásai miatt, 1924 nyarán teljesen átszervezték, miáltal az összes törzsszék területe megváltozott.[541]

538 A Vitézi Rend kis kátéja. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 25. o
539 A Vitézi Rend Szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) III. rész Vitézi szervek ügymenete. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 93–95. o.
540 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) III. rész Vitézi szervek ügymenete. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 95–96. o.
541 1923. XXXV. törvénycikk: A közszolgálatban álló tisztviselők és egyéb alkalmazottak létszámának csökkentéséről és egyes kapcsolatos intézkedésekről; II. fejezet: Szervezeti változások, 10–11. §; A tízéves Vitézi Rend 1921–1931, 174–307. o.

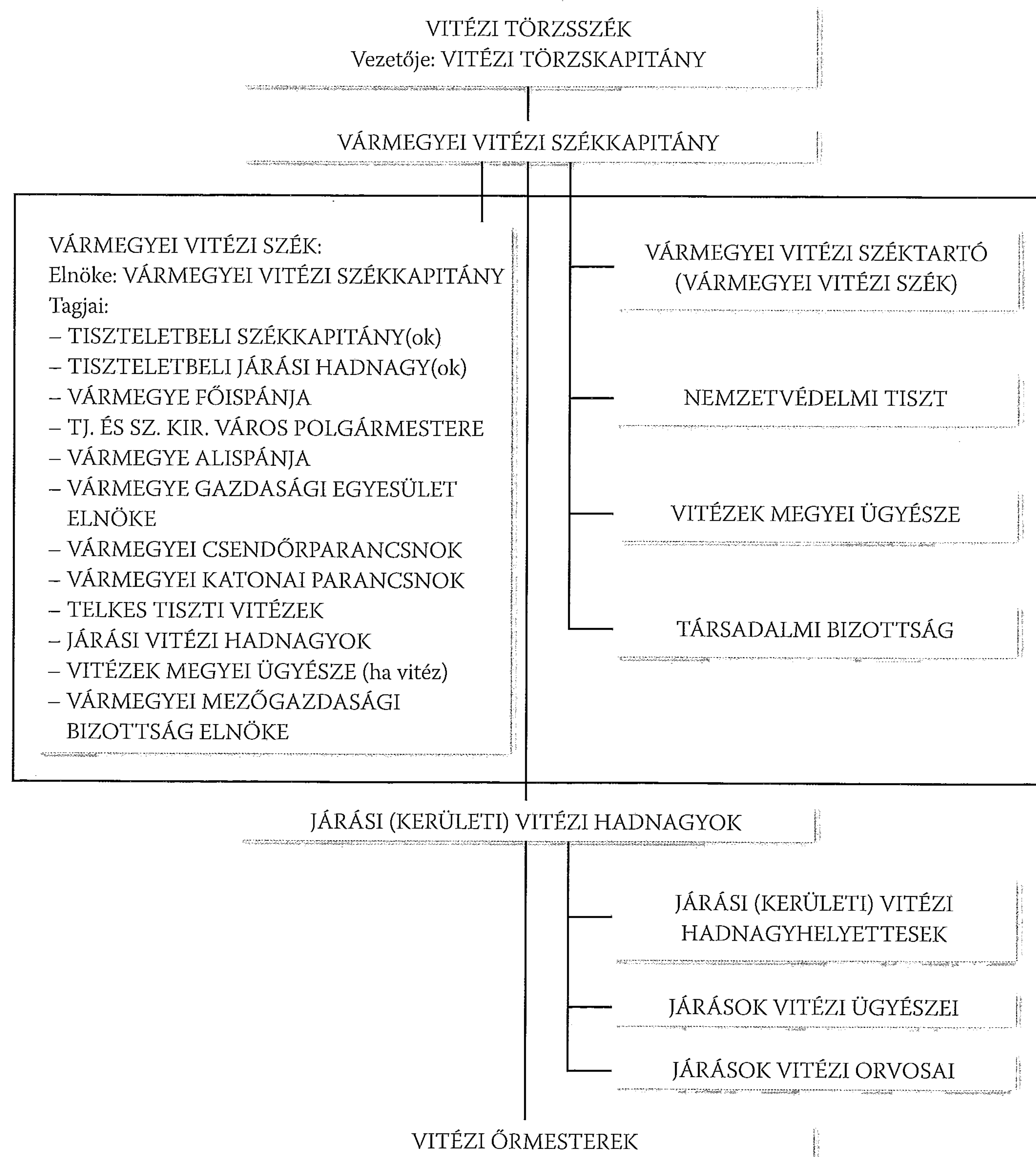
Az 1938-ban visszacsatolt felvidék területén a Vitézi Rend új vármegyei vitézi székeket alakított ki, amik a már meglévő törzsszékekhez lettek hozzárendelve. A visszatért területek miatt megváltoztatták a törzsszékek területeit is. Ez az átszervezés csak a 8. törzsszéket nem érintette, amelynek területe változatlan maradt.
1939 márciusában a magyar csapatok visszafoglalták Kárpátalját, majd 1940-ben a II. bécsi döntés után Észak-Erdély és Kelet-Magyarország területével bővült Magyarország területe. Az Országos Vitézi Szék felállította „Erdély Visszacsatolt Részeinek Kirendeltségé"-t, majd nem sokkal később, a kirendeltség helyett felállított két újabb törzsszéket. Az 1941-es délvidéki terület visszacsatolásakor „visszatért" Bács-Bodrog vármegye déli része, a baranyai háromszög és Muraköz. A területek a trianoni Magyarországon lévő négy vármegye részhez lettek csatolva, így nem kellett új vármegyei vitézi széket létrehozni. Ezzel Magyarország (és a Vitézi Rend) elérte az 1920-ban megkötött trianoni „békeszerződés" utáni legnagyobb kiterjedését.

A vitézi jelvény képével díszített pohár

3. A VÁRMEGYEI VITÉZI SZÉK

A törzsszékek alá tartoztak a vármegyei vitézi székek, melyek élén a vármegyei székkapitányok álltak, akiknek személyére a vitézi törzskapitányok tettek javaslatot, és az Országos Vitézi Szék nevezte ki őket. A vármegyei vitézi székek elnöke a vármegyei vitézi székkapitány volt.[542] A vármegyei vitézi székek naplót vezettek, amelyek tartalmazták a vitézi szék történetét, az ott zajlott eseményeket, az ezekhez tartozó iratokat, fényképeket, nyomtatványokat stb. Ezekből a naplókból egy esetleges személyi változás esetén az új székkapitány könnyen áttekinthető, teljes körű képet kapott a vitézi székről.[543] A vármegyei vitézi székkapitány alá tartozott a munkáját segítő vármegyei vitézi széktartó és a nemzetvédelmi tiszt is.[544] 1933-tól a vármegyei vitézi székkapitányok mellé társadalmi bizottságok lettek felállítva.[545] A vármegyei vitézi székek társadalmi bizottságainak elnökeit a vármegyei vitézi székkapitány javaslata alapján az Országos Vitézi Szék választotta meg. Minden vármegyei vitézi szék alá be voltak osztva a közigazgatási járások szerint kijelölt vitézi járási szakaszok (Budapesten kerületi szakaszok), melyek élén a járási vitézi hadnagy (Budapesten kerületi vitézi hadnagy) állt. A járási hadnagyok közigazgatási tanácsadója a járási főszolgabíró volt.

542 A Vitézi Rend kis kátéja. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 26. o.
543 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) V. rész Általános vitézi ügyek. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 428–429. o.
544 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) III. rész Vitézi szervek ügymenete 20. §. Az Országos Vitézi Szék, Országos Vitézi Szék, Budapest, 55. o.
545 Tátrai Szilárd: A Vitézi Rend története a harmincas évek elejétől a felszámolásig. In: Hadtörténeti Közlemények, 1997–2004. Arcanum PC CD ROM

A vitézi törzsszék felépítése 1940-ben[546]

546 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) III. rész Vitézi szervek ügymenete 20. §. Az Országos Vitézi Szék, Országos Vitézi Szék, Budapest, 55. o.

A járási vitézi hadnagyokat a vármegyei székkapitányok javaslatára az Országos Vitézi Szék nevezte ki. A vitézi járás „családokra" oszlott, melyek élén a vitézek őrmesterei álltak. A vitézek őrmestereit a vármegyei székkapitányok javaslatára a törzskapitányok nevezték ki.[547]

Vitéz Zsákmándy Miksa tábornok, Bácsbodrog vármegye vitézi székkapitánya volt 1923 és 1927 között

A vármegyei vitézi szék tagjai:
- vármegyei vitézi székkapitány (a vármegyei vitézi szék elnöke)
- tiszteletbeli székkapitány(ok)
- a vármegye főispánja
- a vármegye alispánja
- a vármegye gazdasági egyesületének elnöke
- vármegyei csendőrparancsnok
- vármegyei katonai parancsnok
- telkes tiszti vitézek
- járási vitézi hadnagyok
- vitézek megyei ügyésze (ha vitéz)
- a vármegyei mezőgazdasági bizottság elnöke

Vármegyei vitézi székkapitány: az Országos Vitézi Szék nevezte ki a vitézi törzskapitány javaslatára. A vármegye vitézeinek életét és a vármegyei vitézi szék munkáját irányította és ellenőrizte.

Tiszteletbeli vitézi székkapitány: azok a vármegyei vitézi székkapitányok kapták meg ezt a címet a vitézi törzskapitány javaslatára az Országos Vitézi Széktől, akik hosszú időn át eredményesen látták el e pozíciójukat, de egészségi állapotuknál vagy koruknál fogva, esetleg más okból már nem tudták tovább ellátni e tisztüket. Szavazati joggal bíró tagjai voltak a vármegyei vitézi széknek.

Vármegyei vitézi széktartó: a vármegyei vitézi székkapitány helyettese. A vármegyei vitézi szék adminisztrációját és közigazgatási ügyeit intézte. Posztjára az Országos Vitézi Szék nevezte ki.

Nemzetvédelmi tiszt: az Országos Vitézi Szék nevezte ki és a vármegyei vitézi székkapitánynak volt közvetlenül alárendelve. Feladata volt a nemzetvédelmi propaganda terjesztése, a vármegyei vitézi szék ünnepélyes eseményeinek (telekbeiktatás, vitézi nap stb.) szervezése, a helyi sajtó és a helyi népmozgalmak figyelemmel kísérése, bekapcsolódás a vármegye hazafias mozgalmaiba, kapcsolattartás a honvédségi és közrendészeti alakulatokkal, a helyi hatóságokkal és a hazafias mozgalmakkal (leventék, cserkészek stb.). Havonta helyzetjelentést kellett készítenie az Országos Vitézi Szék számára, vezette a vármegyei vitézi szék eseménynaplóját, illetve ő gyűjtötte a tárgyakat, iratokat és az információkat a Vitézi Rend múzeuma számára. A nemzetvédelmi tiszt helyettesítette egyes esetekben a vármegyei vitézi széktartót, illetve

547 A Vitézi Rend kis kátéja. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 26–27. o.

1168
számu VITÉZI TÖRZSSZÉK
Tsz.1944 .....

Megbizólevél.

Nemzetes

vitéz Szücs Sámuel
úrnak
Barcika.

A 4 számu Vitézi törzsszék e hó 8 án kelt határozatával a sajószentpéteri járás II.körzet járásban vitézi őrmester tisztségével Nemzetességedet ideiglenesen megbizza.

~~Van szerencsém ezt a határozatot Nemzetességed tudomására hozni, egyben~~ felkérem a vármegyei vitézi székkapitány Úrnál utasítások átvétele végett mint vitézi őrmester jelentkezzen.

Budapest, 1944 május 8-án.

vitézi törzskapitány.

Az 1925-ben vitézzé avatott vitéz Szűcs Sámuel járási őrmesteri megbízólevele

a vármegyei vitézi székkapitány utasítására átvehette egyes feladatait.

Vitézek megyei és járási ügyésze: az Országos Vitézi Szék nevezte ki az adott vitézi szék, illetve járás székhelyén lakó ügyvédek közül. Az ügyészi pozícióban elsősorban csak olyan ügyvédek jöhettek szóba, akik a rend tagjai voltak. A helyi vitézek jogi ügyeiben nyújtottak tanácsadást, vagy jogi képviseletet, kedvezményes díjazás ellenében.

Vármegyei vitézi szék társadalmi bizottsága: a vármegyei vitézi szék területén a Vitézi Rend tagjainak társadalmi és kulturális életének irányítása volt a bizottság feladata. Emellett a vitézek gazdasági érdekeit is támogatták. A vármegyei vitézi szék társadalmi bizottságának elnökét az illetékes törzskapitány és az Országos Vitézi Szék Társadalmi Bizottsága elnöke véleményének meghallgatásával az Országos Vitézi Szék nevezte ki. A társadalmi bizottság tagjait az Országos Vitézi Szék Társadalmi Bizottsága elnöke nevezte ki.

Vitéz szandai Sréter István törzskapitány, aki saját kérelmére kilépett a Vitézi Rendből (Der Militär-Maria Theresien-Orden)

Járási vitézi hadnagy: a vármegyei vitézi szék javaslatára az Országos Vitézi Szék nevezte ki. A járási vitézek elöljárójaként ellenőrizte a felsőbb utasítások végrehajtását, látogatta és tanácsokkal látta el a vitézeket, felügyelte a járási vitézi őrmester(ek) tevékenységét. Az intézkedési és rendelkezési joga nem terjedt ki a rangban idősebb tiszti vitézekre.

Tiszteletbeli járási vitézi hadnagy: azok a járási vitézi hadnagyok kapták meg ezt a címet a vármegyei vitézi székkapitány javaslatára az Országos Vitézi Széktől, akik hosszú időn át eredményesen látták el e pozíciójukat, de egészségi állapotuknál vagy koruknál fogva, esetleg más okból már nem tudták tovább ellátni e tisztüket. Szavazati joggal bíró tagjai voltak a vármegyei vitézi széknek.

Járási vitézi orvos: a vármegyei vitézi szék javaslatára az Országos Vitézi Szék nevezte ki. A feladata a járásban élő vitézek egészségügyi tanácsadása, orvosi vizsgálata, illetve részükre gyógyszerek előírása volt. A helyi vitézek hozzá fordulhattak saját és családjuk egészségügyi problémáival.

Járási vitézi őrmester: a vármegyei vitézi szék javaslata alapján a vitézi törzsszék nevezte ki. Közvetlenül a járási vitézi hadnagynak volt alárendelve. A vitézi járásban élő vitézek életét kísérte figyelemmel, tanácsaival segítette őket. Nem volt önálló intézkedési joga, és a járásban élő tiszti vitézek nem voltak alárendelve.[548]

548 A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata. (Tervezet) III. rész Vitézi szervek ügymenete. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940, 112–113. o. (96–125)

ꝏ Vitézek a politikai és katonai felső vezetésben

A felsorolásban azok is szerepelnek, akik felsővezetői pozícióba kerülésük után lettek vitézzé avatva. (Zárójelben a vitézzé avatás évszáma)

A „HORTHY-KORSZAK"-BAN, AZ ELSŐ VITÉZAVATÁSTÓL (1921. május 22. – 1944. október 16.)

Miniszterelnök:	vitéz jákfai Gömbös Gyula (1929) Dr. vitéz ómoraviczai Imrédy Béla (1938) vitéz Sztójay Döme (1944) vitéz csikszentsimoni Lakatos Géza (1926)
Külügyminiszter:	vitéz jákfai Gömbös Gyula (ideiglenesen) (1929) Dr. vitéz ómoraviczai Imrédy Béla (ideiglenesen) (1938) vitéz Sztójay Döme (1944) vitéz Hennyey Gusztáv (1923)
Belügyminiszter:	Dr. vitéz Keresztes-Fischer Ferenc (1929) vitéz leveldi Kozma Miklós (1925) vitéz nemesmiticzi Jaross Andor (1939) Dr. vitéz Bonczos Miklós (1928) vitéz báró Schell Péter (?)
Pénzügyminiszter:	Dr. vitéz ómoraviczai Imrédy Béla (1938)
Földművelésügyi miniszter:	vitéz jószáshelyi Purgly Emil (1929) vitéz gróf Teleki Mihály (1939)
Kereskedelem és közlekedésügyi miniszter:	Dr. vitéz ómoraviczai Imrédy Béla (1938)
Tárca nélküli miniszter:	Dr. vitéz ómoraviczai Imrédy Béla (1938) vitéz nemesmiticzi Jaross Andor (1939) vitéz kövesi Lukács Béla (1934) vitéz nagylaki Rátz Jenő (1922)
Honvédelmi miniszter:	vitéz bádoki Soós Károly (1929) vitéz szandai Sréter István (1921, 1926-ban kilépett a Vitézi Rendből) vitéz jákfai Gömbös Gyula (1929) vitéz Somkuthy József (1922) vitéz nagylaki Rátz Jenő (1922) vitéz dálnokfalvi Bartha Károly (1929) vitéz nagybaczoni Nagy Vilmos (1923)

Honvéd Vezérkar főnöke:	vitéz ruszkini Lorx Győző (1926) vitéz bulcsi Janky Kocsard (1926) vitéz Somkuthy József (1922) vitéz nagylaki Rátz Jenő (1922) vitéz Keresztes-Fischer Lajos (1929) vitéz Szombathelyi Ferenc (1934) vitéz Vörös János (1923)
Honvédség főparancsnoka:	vitéz nemes Nagy Pál (1921) vitéz bulcsi Janky Kocsard (1926) vitéz Kárpáthy Kamilló (1922) vitéz Shvoy István (1929) vitéz Sónyi Hugó (1934)
Kormányzó Katonai Irodája főnöke:	vitéz kistoronyi Denk Gusztáv (1929) vitéz Somkuthy József (1922) vitéz Keresztes-Fischer Lajos (1929) vitéz Jány Gusztáv (1924) vitéz dálnoki Miklós Béla (1929) vitéz Vattay Antal (1929)
Testőrség parancsnoka:	vitéz görgői és toporczai Görgey György (1936) vitéz Igmándy-Hegyessy Géza (1921) vitéz csiktapolczai Lázár Károly (1922)

A „SZÁLASI-IDŐSZAK"-BAN (1944. október 16. – 1945. május 8.)

Tárca nélküli miniszter:	vitéz Hellebronth Vimos (1930)
Iparügyi miniszter:	vitéz Szakváry Emil (1925)

A SZOVJETEK ÁLTAL MEGSZÁLLT MAGYAR TERÜLETEN MŰKÖDŐ IDEIGLENES NEMZETI KORMÁNYBAN (1944. december 22. – 1945. november 15.)

Miniszterelnök:	vitéz dálnoki Miklós Béla (1929)
Honvédelmi miniszter:	vitéz nemes Vörös János (1923)
Közellátásügyi miniszter:	vitéz Faragho Gábor (1927)

Felhasznált irodalom

HIVATALOS LAPOK, KÖZLÖNYÖK

A m. k. honvédség és csendőrség tisztjeinek és hasonállásúaknak 1944. évi rangsorolása.
Budapesti Közlöny
Csendőrségi Lapok
Honvédségi Közlöny
Honvédségi Rendeletek
Magyar Közlöny
Magyarország tiszti cím- és névtára, 51. évfolyam, 1944. M. Kir. Statisztikai Hivatal Kiadása, Budapest, 1944
Magyarország tiszti cím- és névtára, 50. évfolyam, 1943. M. Kir. Statisztikai Hivatal Kiadása, Budapest, 1943
Magyarország tiszti cím- és névtára, 49. évfolyam, 1942. M. Kir. Statisztikai Hivatal Kiadása, Budapest, 1942
Magyarország tiszti cím- és névtára, 48. évfolyam, 1941. M. Kir. Statisztikai Hivatal Kiadása, Budapest, 1941
Magyarország tiszti cím- és névtára, 47. évfolyam, 1940. M. Kir. Statisztikai Hivatal Kiadása, Budapest, 1940
Magyarország tiszti cím- és névtára, 45. évfolyam, 1938. M. Kir. Statisztikai Hivatal Kiadása, Budapest, 1938
Magyarország tiszti cím- és névtára, 44. évfolyam, 1937. M. Kir. Statisztikai Hivatal Kiadása, Budapest, 1937
Magyarország tiszti cím- és névtára, 43. évfolyam, 1936. M. Kir. Statisztikai Hivatal Kiadása, Budapest, 1936
Magyarország tiszti cím- és névtára, 42. évfolyam, 1935. M. Kir. Statisztikai Hivatal Kiadása, Budapest, 1935
Magyarország tiszti cím- és névtára, 39. évfolyam, 1932. M. Kir. Statisztikai Hivatal Kiadása, Budapest, 1932
Rendeleti Közlöny
Vitézek és Gazdák Lapja
Vitézek Lapja
Vitézi Közlöny

FOLYÓIRATOK, NAPILAPOK

Debreczeni Ujság Képes Hiradója
Erdészeti Lapok
Képes Pesti Hirlap
Képes Tábori Ujság
Képes Vasárnap
Magyar Katonaújság
Magyar Tartalékos Tisztek Lapja
Nemzeti Magazin
Nyugat
Pesti Hirlap
Szarvasi Lapok
Tolnai Világlapja
Vásárhelyi Friss Ujság Képes Hiradója

TANULMÁNYOK, CIKKEK

Balkányi Béla: A politika mögül. Gazdag Magyarország. A magyar földbirtok. In: Nyugat, 1917/2. szám
Demeter Zsófia: Szent István városa önmagára eszmélt. Székesfehérvár ünnepi éve 1938-ban. Szabadpart, 37. szám, 2008. ősz (internetes magazin)
Farkas Gábor: Törvényhatósági és községi hatósági önkormányzatok IV. In: Fejér Megyei Levéltár közleményei 11. Székesfehérvár, 1989
Hajdu Béla–Laborcz György–Zombor Zoltán: Az egyetemi önkéntes munkaszolgálat jelvényeiről. In: Az Érem, 2009/2. szám
Lehár Antal: Egy katonatiszt naplója, 1919–1921. In: História Plusz, XV. évfolyam/11. szám
Murányi Gyula: A Corvin-lánc története. In: HVG 1999. november 13.
Működési tervezet a „Vitézi Rend Zrínyi Csoport"-ja számára. A Vitézi Rend „Zrínyi Csoportjának kiadása, Budapest, 1938
Sallay Gergely Pál: Egy rendhagyó hadikitüntetés 1939-ből. Meskó Tibor hadnagy és a Magyar Érdemrend lovagkereszt-je hadiszalagon, kardokkal. In: Katonaújság, 2010/1. szám
Sallay Gergely Pál: Ki tervezte az Erdélyi Emlékérmet? In: Az Érem, 2009/1. szám
Tátrai Szilárd: A Vitézi Rend első évtizedének története. In: Hadtörténeti Közlemények, 1997/1. szám
Tátrai Szilárd: A Vitézi Rend története a harmincas évektől a felszámolásig. In: Hadtörténeti Közlemények, 2000/1. szám

MONOGRÁFIÁK, KÖNYVEK

Adonyi-Naredy Ferenc (felelős szerk.): A m. kir. fegyveres erők képeskrónikája (1919–1945), München, 1977
A gazdálkodók útmutatója. M. Kir. Földmivelésügyi Minisztérium, Budapest, 1925
A magyar nemzet aranykönyve 1914–1918. A magyar nemzet aranykönyve szerkesztőbizottsága, Budapest, 1921
Asztalos Zoltánné Toókos Ildikó: „Azokkal időzöm, akik másszor voltak". Magánkiadás, Debrecen, 1999
A vitézi Intézmény kis kátéja. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1921
A Vitézi Rend kis kátéja. V. kiadás, Országos Vitézi Szék, Budapest, 1934
A Vitézi Rend kis kátéja. VI. kiadás, Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940
Bangha Ernő: A magyar királyi testőrség 1920–1944. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1990
B. Kalavszky Györgyi–Illésfalvi Péter: Horthy Miklós élete képekben. Puedlo Kiadó, Budapest, 2000
Fekete István: Téli berek. Nesztor Kiadó, Budapest, é. n.
Vitéz Felszeghy Ferenc–Rátvay Imre–Petrichevich György–Ambrózy György (szerk. biz.): A rendjelek és kitüntetések történelmünkben. Társadalmi Könyv- és Lapkiadó Vállalat, Budapest, 1943
Glatz Ferenc (szerk.): Magyarok krónikája, Magyar Könyvklub Kiadó, Officina Nova, Budapest, 2000
Hegedűs Márton (szerk.): Magyar hadviselt zsidók aranyalbuma. Az 1914–1918-as világháború emlékére. Budapest, 1940
Hellebronth Kálmán: Vitézi Rend története, szervezete és tagjainak névkönyve. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1941
Dr. vitéz Homa Gyula–Soós József: Zrínyi szelleme él. A magyar katonaeszmény Zrínyi Miklós gróf gondolatvilágában. Vitézi Rend Zrínyi Csoportja, Budapest, 1941
Horthy Miklós: Emlékirataim. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1990
Huszár Károly (szerkesztette): Szent Imre Album. A jubiláris ünnepségek története képekben. Szent Imre Jubileum Rendező Főbizottsága, Budapest, 1930
Huszár Lajos–Procopius Béla: Medaillen- und Plakettenkunst in Ungarn. Budapest, 1932
Illésfalvi Péter–Maruzs Roland–Kovács Vilmos: Vitézségért. A Magyar Tiszti Arany Vitézségi Éremmel kitüntetettek a II. világháborúban. HK Hermanos Kiadó, Szeged, 2011
Jónás Károly–Villám Judit: A Magyar Országgyűlés elnökei 1848–2002. Argumentum Kiadó, Budapest, 2002
Ki kicsoda? Kortársak lexikona. Béta Irodalmi Társaság, Budapest, 1936

Liptay Ervin (főszerk.): Magyarország hadtörténete II. kötet, Budapest, Zrínyi Katonai Kiadó, 1985
Makai Ágnes–Héri Vera: Kereszt, érem, csillag. Kitüntetések a magyar történelemben. Helikon Kiadó, Budapest, 2002
Pekár Gyula (szerk.): Vitézek évkönyve 1927. Vitézek évkönyve szerkesztőbizottsága, Budapest, 1927
Pekár Gyula (szerk.): Vitézek évkönyve 1928. Vitézek évkönyve szerkesztőbizottsága, Budapest, 1928
Pekár Gyula (szerk.): Vitézek évkönyve 1929. Vitézek évkönyve szerkesztőbizottsága, Budapest, 1929
Perneki Mihály: Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékiratai. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1983
Sallay Gergely Pál: Seregszemle fémben, zománcban. A magyar királyi honvédség és a leventemozgalom jelvényei 1938–1945. Monarchia Kiadó, Budapest, 2009
Sipos Péter: Imrédy Béla. Elektra Könyvkiadóház, Budapest, 2001
Sipos Péter (főszerk): Magyarország a második világháborúban. Petit Real Kiadó, Budapest, 1997
Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés 1938-1945. Ister Kiadó, Budapest, 2003
Vitéz Szécsy Imre–vitéz Oszlányi Kornél–vitéz Oszlányi József–dr. vitéz Farkass Jenő: A tízéves Vitézi Rend, 1921–1931. Országos Vitézi Szék szerkesztőbizottsága, Budapest, 1931
Szombathy Kálmán (felelős szerk.): Katonai zsebnaptár és zseblexikon az 1938. évre. XIX. évfolyam. Budapest, 1938
Ungváry Krisztián: Budapest ostroma. V. kiadás, Corvina Kiadó, Budapest, 2005
Vitézek albuma. Országos Vitézi Szék szerkesztőbizottsága, Budapest, 1943
Zilahy Lajos: Süt a nap. Athenaeum, Budapest, [é. n.]

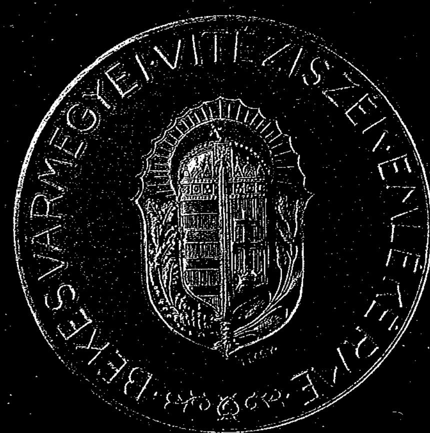
EGYÉB

III. számú Nemzetvédelmi Tájékoztató
A magyar helyesírás szabályai. Nyolcadik javított és bővített kiadás. A Magyar Tudományos Akadémia kiadása, Budapest, 1941
A vitézi bál elnökségének közlései. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940
A Vitézi Rend szervezeti, szolgálati és ügyviteli szabályzata.(Tervezet), Országos Vitézi Szék, Budapest, 1940
Az 1934. évben felavatott vitézek névsora
Baranyi Béla: A Vitézi Rend Örkényi Gazdaképző Iskolájának története (Kézirat), 1997 (internet)
Behívójegy. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1924
Behívójegy. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1927
Behívójegy. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1928
Behívójegy. Országos Vitézi Szék, Budapest, 1936
Csépe Krisztina: Benkő Gyula – kézirat (internet)
Vitéz Farkas Sándor ezredes igazolóbizottsági iratai
Vitéz József királyi herceg levele az Országos Vitézi Székhez
Kitüntetéseink. I. sz. függelék. Magyar Királyi Honvéd Térképészeti Intézet, Budapest, 1944
Magyar Világhíradó, Magyar Film Iroda, Budapest
Országgyűlési és nemzetgyűlési naplók
Magyar Országos Levéltár, K szekció, Napi hírek, MOT, Rádiófigyelő, Bizalmas értesítések
Magyar Országos Levéltár, P szekció, Felfüggesztett vitézek névkönyve
Parizon, Robert: A Vitézi Rend – A hazáért mindhalálig (dokumentumfilm)
Pattantyús-Ábrahám Emánuel: Vitézavatás a Romkertben – 1938. május 22. (archív film)
Virágh Ajtony: Katonaköltők (kézirat)
Vitéz Simon János csendőr törzsőrmester levelezése Borsod vármegye és Miskolc THJF város Vitézi Székével
Vitéz Szebedy Gyöngyi: Menekülés az Országos Vitézi Székkel. Egy kislány naplójából (Kézirat)
Vitézi Rend felhívása a felszabaduló hadviselt bajtársakhoz! Országos Vitézi Szék, Budapest, 1938 (plakát)
Vitézi telep – Megőrzendő építészeti elemek, 2. számú melléklet, 29. o.
www.hungarianarmedforces.hu (honlap)

X 140939

X

ISBN 978-963-88959-3-6

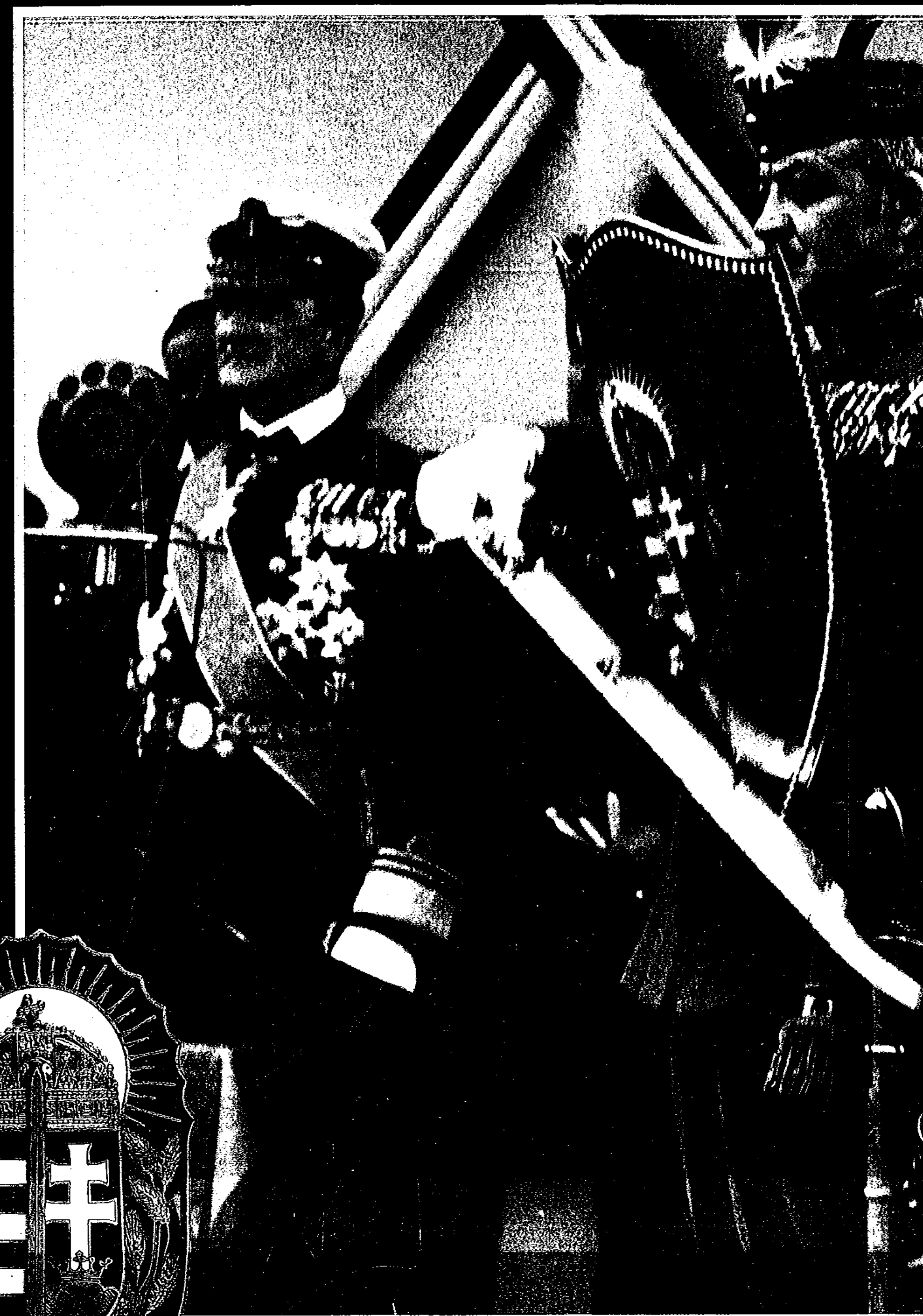

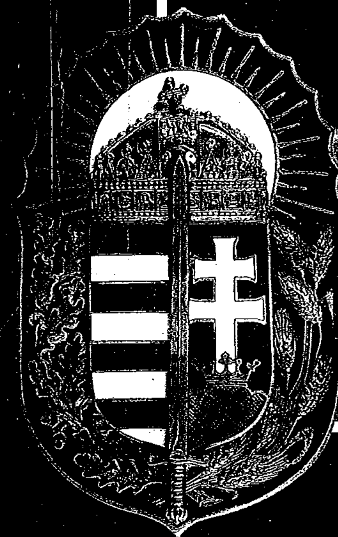
Fekete Ferenc
A VITÉZI REND TÖRTÉNETE

943.9-19M
F37

Fekete Ferenc

A VITÉZI REND TÖRTÉNETE

HK Hermanos Kiadó